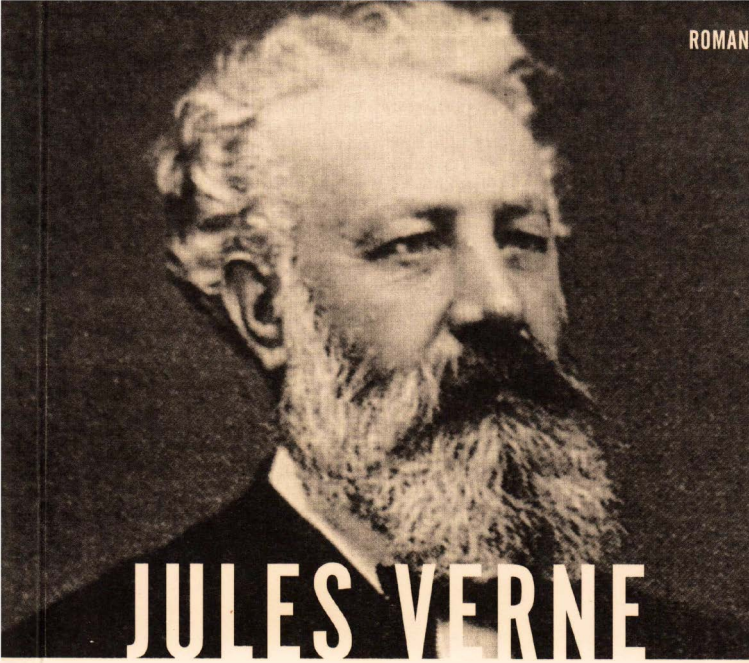
ROMAN

JULES VERNE

Kaptan Grant'in Çocukları

BİRİNCİ CİLT

3. BASIM

Tam Metin Çeviri

ithaki

Jules Verne

1828'de Fransa'da doğdu. Denizcilik geleneği olan bir ailenin çocuğuydu ve bu durum onun yazın hayatını derinden etkiledi. Küçük bir çocukken gemilerde tayfalık yapmak için evden kaçtı ama yakalanıp ailesine teslim edildi.

1847'de hukuk öğrenimi görmesi için Paris'e gönderildi. Ancak Paris'teyken tiyatroya ilgisi derinleşti. 1850'lerin sonlarında ilk oyunu yayımlandı. Babası, hukuk öğrenimini bıraktığını duyduğunda aralarında büyük bir tartışma çıktı ve harcamaları için gönderilen para kesildi. Bu durum Jules Verne'i öykülerini satarak para kazanmaya zorladı.

Paris'in kütüphanelerinde jeoloji, mühendislik ve astronomi okunarak geçirilen uzun saatlerden sonra, Jules Verne ilk kitabı *Balonla Beş Hafta*'yı yayımladı. Bu romanı, *Dünya'nın Merkezine Seyahat, Dünya'dan Ay'a* ve *Denizler Altında 20 000 Fersah* gibi romanlar izledi.

Romanlarının büyük beğeni toplaması Jules Verne'i zengin bir adam yaptı. 1876'da büyük bir yat aldı ve Avrupa'nın çevresini yatıyla dolaştı.

1905'te Amiens'te öldü.

Jules Verne
Kaptan Grant'in Çocukları 1. Cilt

Kitabın özgün adı:
Les Enfants Du Capitaine Grant 1

İthaki Yayınları - 104
Jules Verne Kitaplığı - 7

Redaksiyon: *Alev Özgüner*
Yayın Koordinatörü: *İthaki*
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: *İthaki*

3. Baskı, Ocak 2012, İstanbul
Sertifika No: 13901

Fransızcadan çeviren: Işık Ergüden
© Bu çevirinin yayın hakları İthaki Yayınları'na aittir.

Katkılarından dolayı Sevin Okyay'a teşekkür ederiz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok No: 16/15 Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 - 449 12 83 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: 0212 613 30 06 - Faks: 0212 613 51 97

KAPTAN GRANT'İN ÇOCUKLARI

–1. Cilt–

Jules Verne

Çeviren: Işık Ergüden

Jules Verne Kitaplığı'ndan yayımlanan kitaplarımız:

1- *Doktor Ox'un Deneyi* - Çeviren: Alev Özgüner
2- *Madenin Esrarı* - Çeviren: Kerem Eksen
3- *Dünya'dan Ay'a* - Çeviren: Z. Zühre İlkgelen
4- *Karpatlar Şatosu* - Çeviren: Işık Ergüden
5- *Ay'ın Çevresinde Seyahat* - Çeviren: Aysen Altınel
6- *Dünya'nın Merkezine Seyahat* - Çeviren: Mehveş Omay
7- *Kaptan Grant'in Çocukları 1. Cilt* - Çeviren: Işık Ergüden

Jules Verne Kitaplığı;
Jules Verne kitaplarını yıllar önce
Türkçeye kazandırmış olan
A. İhsan Tokgöz'e ithaf edilmiştir.*

** A. İhsan Tokgöz: Türk yazar, yayıncı ve siyaset adamı. Jules Verne'in romanlarını Türkçe'ye ilk çeviren kişidir. 1890 yılında Âlem Basımevi'ni kurdu ve Edebiyat-ı Cedide akımının yayın organı olan Servet-i Fünun Dergisi'ni yayımlamaya başladı. İkinci Meşrutiyet'ten Birinci Dünya Savaşı sonlarına değin Yüksek Ticaret Mektebi'nde coğrafya öğretmenliği yaptı. 1919'da Avrupa'ya giderek Heyet-i Temsiliye'nin amaç ve fikirlerini batı kamuoyuna duyurmaya çalıştı. Lozan Barış Konferansı sırasında da Türk Basın Bürosu'nun yöneticiliğini yaptı. 1931'de Ordu milletvekili olarak girdiği TBMM'de yasama görevini ölümüne değin sürdürdü. Başlıca yapıtları: Altı Hafta Nil'de Seyahat, Avrupa'da Ne Gördüm, Tuna'da Bir Hafta, Tirol Cephesinde Ateş Hattında, Matbuat Hatıralarım.*

ÖNSÖZ

KAPTAN GRANT'İN PEŞİNDE...

İnsanın küçüklüğünü aydınlatan kitaplar vardır. Çok okuyan bir çocuk olsanız bile, bazı kitapların üzerinizde farklı bir etkisi olur. Onların içinde yaşarsınız. Ben de Tom Sawyer'a güldüm, Oliver Twist'e acıdım, Küçük Prenses Sara ile duygulanıp Maugli'nin macerasını soluk soluğa izledim ama, çocukluğumun esas "kahramanlar"ı, üç kitaba bölünmüştür (yani, Cyrano'yu saymazsak): *Esrarlı Bahçe, İki Çocuğun Devr-i âlemi* ve *Kaptan Grant'in Çocukları*.

Birincisinde esas ilgimi çeken, Esrarlı Bahçe'nin kendisiydi. Aslında "esrarlı" değil, "gizli"ydi, çocuklar onu bulup biraz sevgi gösterince yeniden hayat buluyordu. Devr-i âleme

çıkan iki çocuk ise, başka bir mesele. Jano ile Yanik, on beş yaşına vardığım sırada bile benim idollerim arasında yer alıyordu. Yanik, aynı zamanda bir akrobat olduğu için, biraz daha kıymetlimdi. Bayıla bayıla okuduğum onca Jules Verne kitabı arasında neden en çok *"Kaptan Grant'in Çocukları"*nı sevdiğim ise benim için uzun süre bir muamma olarak kaldı. Verne okurlarının bağrına daha muhabbetle bastığı maceralar vardır gerçi. Ama ben; roket misali bir topla atılarak Ay'a giden insanlar, yanardağların içine girip arzın merkezine seyahat edenler, denizin altında yirmi bin fersaha dalıp balonla dünyayı dolaşanlar dururken en çok, Kaptan Grant'in iki çocuğu Mary ve Robert'in Patagonya, Avustralya ve Yeni Zelanda'da babalarını arama macerasına gönül koymuştum. Çocuklar tek başlarına gitmez tabii (oysa tek başlarına gitseler de hiç fena olmazdı). Lord Edward Glenarvan'ın benzersiz teknesi "Duncan"la çıktıkları bu arayışta; görev duygusu hayli kuvvetli olan Lord'un kendisi, iyilik meleği karısı Helena, genç kaptan John Mangles, hiçbir olay karşısında tepki göstermeyen (gerçi kitabın bir yerinde yarım bir tepki gösterir ya!) Binbaşı Mac Nabbs, sa-

dık İskoç tayfalar ve elbette seyahatin en renkli kişisi, Paris Coğrafya Cemiyeti Sekreteri, dalgın bilgin Jacques-Eliacin-François-Marie Paganel, ya da kısaca Paganel de onlarla birliktedir.

Paganel'in bu uzatmalı seyahatin en ilgi çekici kişisi olduğundan yana hiç kuşku yok. Verne, İngilizler, daha doğrusu İskoçlar arasına hepsinden sevimli bir Fransız karakter koyarak minik bir intikam almış. Küçük yerli çocuğa öğretilen İngiliz tekelindeki coğrafya ile de bir puan daha kaydetmiş. Paganel'in (görmediğim filminde Maurice Chevalier oynamış –bence hiç benzemiyor) üzerimdeki etkisinin nedeni ise, şimdi düşünüyorum da, herhalde keşifler ve kâşiflerden kaynaklanıyor. Belki onları da *"Kaptan Grant'in Çocukları"* sayesinde bu kadar sevmişimdir. Belki Tim Severin'in teknesi Argo'nun peşine bile (görev bir yana) aslında bu yüzden takılmışımdır. Nostradamus'la birlikte Fransa'nın ve döneminin en büyük iki kâhininden biri olan Jules Verne, bu kitapta geleceğe dair kehanetlerde bulunmaktan çok, geçmişteki keşiflere eğiliyor. Hayret verici bir hafızası olan Paganel, onu

kızdırmaktan özel bir zevk alan Mac Nabbs'le girdiği bir iddia sonucu, 50'yi aşkın kâşifin adını, çoğunun kısa tarihleri, keşifleri ve başlarına gelen sair olaylarla birlikte, takır takır sayıyor. Bu sayede de, Mac Nabbs'in onun dürbününe karşı koyduğu karabinayı kazanıyor. Ama dalgınlık başa bela... Mac Nabbs, Paganel'in zaafından yararlanarak karabinasını geri almayı başarıyor.

Dilimizden düşürmediğimiz bu seyahatin ne için yapıldığından da kısaca söz etmekte fayda var. İskoçların medar-ı iftiharı Lord Glenarvan çok süratli, dört dörtlük teknesi Duncan'la denizde avdayken bir köpekbalığının karnında bir şişe bulur. Şişenin içinde, suların kısmen erittiği üç parça kâğıt, bu kâğıtların üstünde de neredeyse yarısı silinmiş yazılar vardır. Üç dilde aynı "imdat!" metni: İngilizce, Fransızca ve Almanca. Üçünün içinde en sağlam kalmışı, Fransızca metindir. Glenarvan ve melek ruhlu eşi Lady Helena, iki yıl önce gemisi "Britannia" ile kaybolduktan sonra kendisinden haber alınmayan Kaptan Harry Grant'le yanındaki iki tayfayı bulmaya karar verirler. Bu kararı vermelerinde, kurtarılma

umuduyla bu metni yazan Kaptan'ın öksüz ve yetim iki çocuğunun, Mary ile Robert'in de etkisi olur. Çocuklar, iki yıldır ses soluk çıkmadığı halde, Okyanus'ta bir İskoç kolonisi kurma umuduyla enginlere açılan babalarından hâlâ umudu kesmemişlerdir. Paganel'in rehberliğinde çoğu önceden keşfedilmiş, ama gene de esrarını koruyan karaları, denizleri aşarlar. Eh, sonunu da söyleyecek halimiz yok herhalde. Eski Grant hayranları zaten bilir.

Yazarımıza gelince, Jules (Gabriel) Verne'in o devirde nasıl olup da kazığa oturtulmadığını, hatta sağlam olsun diye yakılmadığını hep merak etmişimdir. Bunun iki nedeni olabilir, tabii. Birincisi, kendisinin fevkalade halim selim, temkinli, terbiyeli, mazbut bir aile babası olması. İkincisi de düşündüklerinin tehlikeli dahi sayılmayacak kadar saçma bulunuşu. Haset oklarını üstüne çekmeyişini ise, mesleğinin başlangıcında yaptığı komik bir anlaşmaya sonuna kadar sadık kalıp komik paralar karşılığı yazmasına bağlayabiliriz.

Belki de çocukların gazabından korkmuşlardır. Acaba çocukluğu Jules Verne'siz geçmiş

biri var mıdır diye düşünüyorum. Varsa eğer, ne kıraç bir çocukluk olmuştur kim bilir! Kanaat Kitabevi miydi acaba, o eski Babıâlî kitabevlerinden biri Jules Verne'in bütün kitaplarını basmıştı. Dedim ya, en çok *"Kaptan Grant'in Çocukları"*nı severdim. Belki de en sık onu okurken yakalandığım için. Kitap okumanın teşvik edildiği bir evde büyüdüm ama, ne yazık ki aynı evde ders çalışmak da teşvik ediliyordu. Bu yüzden de, ders çalışması gereken çocuğun teras katına kaçıp Jules Verne okuduğu, bu ders seansları haddinden fazla uzadığı için olsa gerek, çabucak keşfedildi. Verne kitapları dışında bu günahı en çok on ciltlik *"İki Çocuğun Devr-i âlemi"* ile işlerdim. Yukarı çıkmam yasaklanınca bir süre de kendi odamda, ders kitabı içine saklayarak okudum. Coğrafya ve fen hakkında bir sürü şey öğrettiği halde neden Verne kitaplarıma karşı çıkıldığını hâlâ da anlamış değilim. Aynı şey, *"İki Çocuğun Devr-i âlemi"* için de geçerli.

Verne'in o devrin çocukları ve yeniyetmeler tarafından bunca benimsenmesinin nedeni, onun hayal ettiklerinin bize de hiç tuhaf, garip ya da saçma gelmemesidir (bizden önce-

ki çocuklara da saçma gelmemişti). Nasıl gelsin ki, Verne'in kendi devrinde şüpheyle karşılanan hayallerinin çoğu, biz onları okurken gerçekleşmişti bile. Kehanetle tarihi olayın çakıştığı bir yerdeydiler, Verne'in onları hayal etmiş olması da yazarı genç okuyucularına yaklaştırıyordu. "Ama neden?" sorusunu "Neden olmasın?"a bağlayan küçücük berzahı aşmıştı.

Jules Verne'in annesiyle babası, denizcilik geleneğine sahip ailelerden geliyordu. Herhalde bu özellik onun ufkunu açmıştır. Derler ki, çok genç yaşta küçük bir kamarot olabilmek için evden kaçmış ama yakalanıp ailesine iade edilmiş. Daha sonra da babası tarafından hukuk tahsili için Paris'e gönderildi. Oğlunun kendi izinden yürümesini isteyen avukat baba Verne, onun oyun yazıp bastırdığını duyunca hiddetlendi, parasını kesti. Kahırdan lütuf! Böylece Jules de yazdıklarıyla geçinmek zorunda kaldı. Paris kütüphanelerinde geçirdiği saatlerin meyvesini derdi. Oralarda edindiği jeoloji, mühendislik, astronomi bilgileri sonradan işine yaradı. Romanları hem beğeni kazandı, hem de çok sattı. "*Beş Hafta Balonla Se-*

yahat", "Deniz Altında 20,000 Fersah", "Ay'a Seyahat", "Dünya'nın Merkezine Seyahat", genellikle sıradışı özellikler taşıyan karakterlerin akla hayale gelmez yerlere, tuhaf araçlar ve yöntemlerle gidişlerini anlatır. Verne karakterlerinin içinde benim favorim (Paganel'e rağmen) Kaptan Nemo'dur. Çoğu kişi için de aynı şey geçerli olsa gerek. Savaştan nefret ettiği için bir sürü masum insanın ölümüne yol açan Kaptan Nemo'nun kaptan köşkünde oturup denizlerin altını gözleriyle taraması hâlâ gözlerimin önünde (çizgi romandan). Uzun süre, Jules Verne'in, onun daha müşfik bir benzeri olduğunu düşünmüştüm. Ne yazık ki, bilimkurgunun en büyük öncüsü Verne'in maceracılığı sadece kitaplarında kalmış. Bir yat satın alıp gönlünce dolaşmasının dışında, herhangi bir çılgın faaliyeti görülmüyor. Çok yazık! Yazdıklarını yaşamasını da isterdik.

Ama belki o zaman bu disiplinle yazamazdı. Verne, ailesini ardında bırakıp rüzgârın saçlarında söylediği şarkıyı dinleyerek yollara düşen biri olmasa da, ticarete aklı ermeyen biri, şükür. 1862'de, çocuklar ve gençler için kitaplar yazıp basan Pierre-Jules Hetzel'e sundu-

ğu *"Olağanüstü Seyahatler / Voyages Extraordinaire"*le başlayan işbirliği, Verne'in tüm meslek hayatı boyunca sürdü. Hikâyeleri hep onun dergisi *"Magasin d'Éducation et de Récréation"*da tefrika edildi. Sonra da Hetzel onları kitap olarak bastı. Dört tanesi: *"Dünya'nın Merkezine Seyahat"*, *"Denizaltında 20,000 Fersah"*, *"Esrarlı Ada"*, ve *"Seksen Günde Devri-âlem"* bir yüzyılı aşkın süre mütemadiyen basıldı durdu. Yazar rahat bir hayat sürdü, ama sonuna kadar Hetzel'le yaptığı ilk anlaşmaya bağlı kaldı. Derler ki, kırk yıl süren bu kontrata göre Verne yayımcısına, 20 bin frank ya da 4 bin dolar karşılığı yılda iki kitap teslim edermiş. Kitaplarının satış miktarı muazzam olduğu, her dile çevrildikleri halde, bu anlaşmayla saptanmış ücretten bir kuruş fazlasını almamış. Ama yayımcısı zaman zaman ona çok değerli armağanlar sunarmış. Jules Verne'in paraya karşı kayıtsızlık ve sözüne sadık olma özellikleri, yat gezileri dışında herhangi bir gözükara maceraya atılmamasını affettirir belki de (gene de, kalbimde bir yaradır). 24 Mart 1905'te, öğleden sonra 3'ü 10 geçe, 77 yaşında öldüğünde, *New York Times*'da çıkan yazıdan, ölümünden çok kısa süre önceye ka-

dar bilincini yitirmediğini öğreniyoruz. Sonunu sükünetle beklemiş, aile mensuplarını yatağının başına çağırıp ölümü üzerine konuşmuş. Gazete, "Jules Verne'le birlikte hem şimdiki erkek çocukların, hem de bundan elli yıl öncesinin erkek çocuklarının idolü olan biri aramızdan ayrıldı" diyor.

Niye erkek çocuklarmış? Kız çocuklarına soran olmuş mu bakalım? Onların uslu uslu bebekleriyle oynayıp macerayla, seyahatle ve hayatın diğer nimetleriyle ilgilenmediklerini sananların basiretsizliği beni hep şaşırtmıştır. Sonuçta ben de hayli uslu bir çocuk sayılırdım ama, ileride çılgın maceralara atılıp bu usluluk yıllarının acısını çıkarmayı umut ederdim. Eh, denizlere açılmadımsa da pek yanılmış sayılmam. *"Kaptan Grant'in Çocukları"*nın benim için bir diğer cazip noktası da, Patagonya'da başlayıp Avustralya'da ve Yeni Zelanda'nın vahşi Maorileri arasında devam eden (Maorilere karşı kötü davranmayın, sonuç olarak kendi kültürlerini koruyorlar) bu yiğitçe maceraya iki kadının, Lady Helena ile Mary Grant'in de katılmış olmalarıdır. Gerçi ikisini o koşullar altında mümkün mertebe rahat et-

tirmek için bütün erkekler ellerinden geleni artlarına koymaz ama, karadan Patagonya yolculuğuna olmasa da, Yeni Zelanda'daki bahtsız olaylara onlar da katılırlar. Ayrıca çalışkan, fedakâr, şerefli ve gayretlidirler. Düpedüz cesurdurlar, canım. Esas ekibe katılmadıkları zaman da evlerinde, gergef başında değil, Duncan'daki kamaralarındadırlar. Demek kızların da yaşama hakkı varmış. Kendi kuşağının en iyi büyücüsü Hermione'nin bile "Harry, Ron ve Hermione" şeklinde bir sıralamaya boyun eğmek durumunda kaldığı bir dünyada cins-i latife geçilen bu iltimas, belki de beni Kaptan Grant'in peşindekilerin dünyasına kalıcı olarak dahil eden en büyük etkenlerden biriydi.

Buyurun... Güney yarımküresinin çılgın denizleri, yolvermez karaları sizleri de bekliyor. Kız, erkek, fark etmez!

Sevin Okyay
Istanbul, 2001

1

TERAZİ BALIĞI

26 Temmuz 1864'te, güçlü bir kuzeydoğu rüzgârını arkasına alan şahane bir yat, Kuzey Kanalı'nın dalgaları üzerinde hızla ilerliyordu. Kıç direğinde İngiliz bandırası dalgalanan bu yatın grandi direğinin ucunda ise, mavi bir flamada, dükalık arması ve altında da altın iplikle işlenmiş E.G. harfleri göze çarpıyordu. *Duncan* adlı bu yatın sahibi, ünü tüm Birleşik Krallık'a yayılmış olan "Royal-Thames-Yacht-Club"ın en saygın üyesi, aynı zamanda da İskoçya Lordlar Kamarası'nın on altı üyesinden biri olan Lord Glenarvan'dı.

Gemide, Lord Edward Glenarvan'ın yanında, genç karısı Lady Helena ve Lord'un kuzenlerinden biri olan Binbaşı Mac Nabbs da bulunuyordu.

Yeni inşa edilmiş olan *Duncan,* deneme amacıyla Clyde Körfezi'nin birkaç mil açığına

kadar gitmiş, şimdi de Glasgow'a dönmekteydi. Tam Arran Adası ufukta belirmişti ki, direğin tepesinde nöbet tutan gözcü tayfa, çok büyük bir balığın yatı yakından takip ettiği haberini verdi. Kaptan John Mangles durumu derhal Lord Edward'a bildirdi. Lord, Binbaşı Mac Nabbs'la birlikte kıç güvertesine çıktı ve kaptana, bu hayvan hakkındaki fikrini sordu.

"Bence, efendim," dedi John Mangles, "oldukça iri bir köpekbalığı bu."

"Bu civarlarda bir köpekbalığı, ha!" diye haykırdı Glenarvan.

"Şaşırtıcı bir durum değil," dedi kaptan, "bu köpekbalığı cinsine tüm denizlerde, her enlem boyunda rastlanır. 'Terazi balığı'[1] bu, kolay kolay yanılmam, bu keratalardan biridir karşımızdaki! Eğer Saygıdeğer Efendimiz razı olurlarsa ve ilginç bir ava tanık olmak da Lady Glenarvan'ın hoşlarına giderse, birazdan karşımızdakinin kim olduğunu öğreniriz."

"Sizin fikriniz nedir, Mac Nabbs?" diye sordu Lord Glenarvan binbaşıya, "Maceraya atılalım mı, ne dersiniz?"

"Sizin kararınıza katılırım," cevabını verdi

1 Bu köpekbalığı, başı bir terazi biçiminde olduğundan, daha doğrusu ikili çekice benzediğinden İngiliz denizciler tarafından böyle adlandırılır. Yine bu nedenle Fransa'da bu hayvan çekiç-köpekbalığı olarak bilinir. (J.V.)

binbaşı sakince.

"Dahası," diye söze girdi John Mangles, "bu korkunç canavarların soyu tüketilemiyor. Bari bu fırsattan yararlanalım. Saygıdeğer Efendimiz arzu ederse, hem heyecan verici bir seyir olur, hem de faydalı bir iş yapmış oluruz."

"Pekâlâ John, avlayalım," dedi Lord Glenarvan.

Tayfalardan birini haber versin diye Lady Helena'ya gönderdi. Heyecan verici bu av haberiyle iştahı gerçekten fazlasıyla kabaran Lady, kıç güvertesine, yanlarına geldi.

Deniz olağanüstü güzeldi; şaşırtıcı bir güç ve canlılıkla denize bir dalıp bir çıkan, ileri atılan camgözün hızlı hareketleri denizin yüzeyinden kolaylıkla izlenebiliyordu. John Mangles emirler yağdırdı. Tayfalar, ucunda kocaman fırdöndülü bir çengel bulunan kalın bir halatı sancak küpeştelerinden sarkıttılar. Çengele kalın bir parça domuz eti takmışlardı. Köpekbalığı, henüz elli yarda[1] kadar uzakta olmasına rağmen, açgözlülüğüne sunulmuş yemin kokusunu aldı. Yata hızla yaklaştı. Uçları gri, üst kısımları siyah olan yüzgeçlerinin

1 Yarda: Anglosakson ülkelerinde kullanılan ölçü sisteminde temel uzunluk birimi. 1 yarda, 0,914.4 m.'ye eşittir. (yhn.)

dalgaları şiddetle dövdüğü görülüyordu. Kuyruk yüzgeci ise hiç sapmadan, düz bir hat boyunca ilerlemesini sağlamaktaydı. Yata doğru yaklaştıkça, iri, patlak gözlerinin açgözlülükle parladığı görülüyor; kafasını geri çevirdiğinde, açık çenelerinin arasından dört sıra diş ortaya çıkıyordu. Kafası kocamandı ve ucunda, sanki bir kolun tuttuğu ikili bir çekiç vardı. John Mangles yanılmamıştı; bu, camgözler ailesinin en açgözlü örneğiydi. İngilizler terazi balığı, Provence'lılar ise Yahudi balığı derdi.

Duncan'ın yolcuları ve gemiciler, köpekbalığının hareketlerini büyük bir dikkatle izliyorlardı. Bir süre sonra, hayvan, fırdöndülü çengelin yakınındaydı. Et parçasını daha iyi yakalayabilmek için sırt üstü döndü ve kocaman lokma, hayvanın geniş boğazında yok olup gitti. Aynı anda, halatı şiddetle sarsarak oltaya yakalandı ve tayfalar, büyük serenin ucuna atılmış bir palanga yardımıyla, kocaman camgözü gemiye çektiler.

Doğal ortamından koparıldığını gören köpekbalığı şiddetle debelendi. Ama onun şiddetiyle başa çıkmayı biliyorlardı. Ucunda kaygan düğüm bulunan bir halatla hayvanı kuyruğundan yakaladılar ve hareket etmesini en-

gellediler. Bir süre sonra, köpekbalığı küpeştelerin üstüne çıkarılmış ve yatın güvertesine atılmıştı. Denizcilerden biri, temkini elden bırakmadan, hemen yaklaştı ve kuvvetli bir balta darbesiyle hayvanın korkunç kuyruğunu kopardı.

Av sona ermişti; canavarın artık korkulacak bir tarafı kalmamıştı. Ne var ki, gemiciler intikamlarını almış olsalar da, meraklarını henüz gidememişlerdi. Gerçekten de, yakalanan köpekbalıklarının midesini titizlikle araştırmak her gemide âdetti. Pek zevk sahibi olmayan köpekbalığının açgözlülüğünü bilen gemiciler hep bir sürpriz bekler ve bu bekleyişleri de çoğu zaman haklı çıkardı.

Lady Glenarvan bu tiksinti verici "keşfe" tanık olmak istemedi ve kıç güverteye geri döndü. Köpekbalığı hâlâ soluk alıp veriyordu; on ayak uzunluğundaydı ve altı yüz libreden[1] fazla çekiyordu. Bu boyut ve kilo olağanüstü değildi. Terazi balığı kendi türünün devleri arasında sayılmasa bile, en korkunçlarından biri olduğu kesindi.

Daha fazla törene gerek duyulmadan, baltalarla vura vura, koca balığın karnı kısa süre-

1 Libre: Romalıların kullandığı eski ağırlık birimi (libra) Yarım kilogram değerinde. (yhn.)

de yarıldı. Fırdöndülü çengel mideye kadar girmişti. Hayvanın midesi bomboştu. Uzun süredir aç olduğu belliydi. Umutları boşa çıkmış gemiciler balıktan artakalanları denize fırlatıp atacaklardı ki, iç organlardan birine iyice yerleşmiş kaba görünüşlü bir şey baş tayfanın dikkatini çekti.

"Nedir bu?" diye haykırdı.

"Hayvanın karnını şişirmek için yuttuğu bir kaya parçası olmalı," cevabını verdi tayfalardan biri.

"Bu bal gibi bir gülle, kerata karnından yemiş ve henüz öğütememiş," dedi bir diğeri.

"Kapatın çenenizi," diye karşılık verdi yatın ikinci kaptanı Tom Austin, "bu hayvanın tescilli bir sarhoş olduğunu görmüyor musunuz, bir damlası bile ziyan olmasın diye yalnızca şarabı içmekle kalmamış, şişeyi de mideye indirmiş."

"Ne!" diye haykırdı Lord Glenarvan, "bu köpekbalığının midesinde bir şişe mi var?"

"Gerçek bir şişe," cevabını verdi baş tayfa. "Ama mahzen malı olmadığı belli."

"O halde, Tom," diye söze girdi Lord Edward, "dikkatle çıkarın; denizde bulunan şişelerde genellikle değerli belgeler olur."

"İnanıyor musunuz buna?" dedi Binbaşı Mac Nabbs.

"En azından, böyle olabileceğine inanıyorum."

"Pekâlâ! Aksini iddia edecek değilim, belki de bir sır saklıdır şişede," cevabını verdi binbaşı.

"Göreceğiz," dedi Glenarvan. "Çıkardınız mı, Tom?"

"İşte!" dedi ikinci kaptan. Köpekbalığının midesinden zar zor çıkarabildiği şekilsiz bir cismi gösteriyordu.

"Güzel," dedi Glenarvan, "bu iğrenç şeyi temizlesinler, sonra da kıç güvertesine getirsinler."

Tom emirleri yerine getirdi. Bir süre sonra, pek tuhaf bir şekilde bulunmuş olan bu şişe, yemek salonundaki masanın üzerine konmuştu. Lord Glenarvan, Binbaşı Mac Nabbs, Kaptan Jonh Mangles şişenin etrafında toplanmışlardı. Lady Helena da elbette oradaydı, çünkü bilindiği gibi, bir kadın her zaman biraz meraklıdır.

Denizde her şey olay yaratır. Bir an sessizlik oldu. Denizden çıkmış bu kırılabilir eşyayı herkes dikkatle inceliyordu. İçinde, bir felake-

tin sırrı mı saklıydı, yoksa işsiz güçsüz birkaç denizcinin dalgaların keyfine emanet ettikleri anlamsız bir mesaj mıydı bu?

Ne olduğunu öğrenmek gerekiyordu. Glenarvan, hemen şişeyi incelemeye koyuldu. Bu tür durumlarda alınması gereken tüm önlemlere dikkat etmeyi de ihmal etmemişti. Önemli bir olayın tüm ayrıntılarını saptayan bir adli görevli gibi davranmakta Glenarvan haklıydı, çünkü görünüşte pek önemsiz görülen bir işaret, genellikle önemli bir keşfin yolunu açabilirdi.

İçine bakılmadan önce, şişe dıştan incelendi. İnce uzun bir boynu, sağlam ağzında da pastan kemirilmiş demirden bir tel parçası vardı. Yüksekçe bir atmosfer basıncına dayanıklı, çok kalın çeperleri, Şampanya bölgesinden geldiğini gösteriyordu. Aï ve Épernay bölgesi bağcıları bu şişelerin üzerinde iskemle yapımında kullanılan sopalardan kırarlardı da, şişenin üzerinde tek bir çizik bile olmazdı. Bu sayede, bu şişe, uzun bir gezintinin tehlikelerini, hiç zarar görmeden atlatabilmişti.

"Cliquot firmasının şişesi," demekle yetindi binbaşı.

Bu işin erbabı olduğundan, savı tartışmasız

kabul gördü.

"Sevgili binbaşım," dedi Helena, "şişenin nereden geldiğini bilemezsek, nereye ait olduğu önem taşımaz."

"Bunu da öğreneceğiz, sevgili Helena," dedi Lord Edward, "hatta şimdiden, uzaktan geldiğini söyleyebiliriz. Onu kaplayan taşlaşmış maddeleri görüyor musunuz; şu, deniz suyunun etkisiyle mineralleşmiş cisimleri! Bu enkaz, köpekbalığının midesine inmeden önce okyanusta uzun bir yolculuk yapmış."

"Sizinle hemfikir olmamak mümkün değil," dedi binbaşı, "bu nazik şişe, taştan kılıfının koruması sayesinde uzun bir yolculuk yapabilmiş."

"İyi de, nereden geliyor?" diye sordu Lady Glenarvan.

"Bekleyin, sevgili Helena, bekleyin; şişeler karşısında sabırlı olmak gerek. Hislerim beni yanıltmıyorsa bu şişe tüm sorularımıza cevap verecek."

Bunu diyen Glenarvan şişenin ağzını koruyan katı maddeleri kazımaya başladı; bir süre sonra şişenin tıkacı ortaya çıktı, ama deniz suyundan bayağı zarar görmüştü.

"Sinir bozucu bir durum," dedi Glenarvan,

"çünkü içinde kâğıtlar var, bu durumda çok kötü bir halde olabilirler."

"Ben de bundan korkuyorum," karşılığını verdi binbaşı.

"Şunu da eklemeliyim ki," diye devam etti Glenarvan, "bu şişe ağzı düzgün kapatılamamış olduğundan çok geçmeden dibi boylardı, neyse ki bu köpekbalığı onu yutmuş da *Duncan*'ın güvertesine, bize ulaştı."

"Elbette," karşılığını verdi John Mangles, "yine de, keşke açık denizde, enlemi boylamı saptanmış bir yerde avlamış olsaydık onu. O zaman, atmosferdeki ve denizdeki akımları inceleyerek, katettiği yolu saptayabilirdik; ama bu koşulda, rüzgâra ve dalgaya karşı yüzebilen bu köpekbalığı karşısında, kesin bir şey söylemek imkânsız."

"Göreceğiz," cevabını verdi Glenarvan.

O sırada, tıkacı büyük bir dikkatle çıkarıyordu. Kıç güvertesine güçlü bir iyot kokusu yayıldı.

"Eee?" diye sordu Lady Helena, kadınlara özgü bir sabırsızlıkla.

"Evet!" dedi Glenarvan, "yanılmamışım. İçinde kâğıtlar var!"

"Belgeler! Belgeler!" diye haykırdı Lady

Helena.

"Ne var ki," dedi Glenarvan, "nemden etkilenmiş gibi gözüküyor, şişenin içinden çekip almak imkânsız, çeperlere yapışmışlar."

"Kıralım şişeyi," dedi Mac Nabbs.

"Şişenin sağlam kalmasını tercih ederim," dedi Glenarvan.

"Ben de," dedi binbaşı.

"Hiç kuşkusuz," dedi Lady Helena, "ama mazruf zarftan daha değerli, ikincisini diğerine feda edebiliriz."

"Efendimiz yalnızca şişenin ağzını koparsın," dedi John Mangles, "böylelikle belgeyi zarar vermeden çıkarabiliriz."

"Haydi! Haydi! Sevgili Edward," diye haykırdı Lady Glenarvan.

Başka türlü davranmak güçtü ve sonuçta, Lord Glenarvan değerli şişenin ağzını kırmaya karar verdi. Çekiç kullanmak gerekti, çünkü taşlaşmış kılıf granit sertliğini almıştı. Bir süre sonra kalıntılar masanın üstüne düştü ve birbirine yapışık birçok kâğıt parçası görüldü. Lady Helena, binbaşı ve kaptan çevresinde telaşla bekleşirken, Glenarvan kâğıtları dikkatle çıkardı, birbirinden ayırdı ve gözlerinin önüne serdi.

2

ÜÇ BELGE

Deniz suyunun kısmen yok ettiği bu kâğıt parçalarında yalnızca birkaç sözcük görülüyordu. Bunlar, neredeyse tamamen silinmiş satırların, içinden çıkılamayacak kalıntılarıydı. Lord Glenarvan bunları dikkatle gözden geçirdi; evirdi çevirdi; gün ışığına tuttu; denizin ilişmediği en ufak yazı izlerini inceledi; sonra, kaygılı gözlerle kendisine bakan dostlarına çevirdi yüzünü.

"Burada üç ayrı belge var, muhtemelen aynı belgenin üç dile çevrilmiş üç kopyası, biri İngilizce, biri Fransızca, üçüncüsü de Almanca. Suya dayanabilmiş birkaç sözcük bu konuda şüpheye yer bırakmıyor."

"En azından bu sözcüklerden bir anlam çıkıyor, öyle değil mi?" diye sordu Lady Glenarvan.

"Bunu söyleyebilmek güç, sevgili Helena;

bu belgelerin üstüne çiziktirilmiş sözcükler çok eksik."

"Belki birbirlerini tamamlarlar," dedi binbaşı.

"Bu mümkün olmalı," dedi John Mangles, "deniz suyunun bu satırları tam da aynı yerden okunmaz kılmış olması imkânsız. Bu satır parçalarını bir araya getirdiğimizde anlaşılır bir anlam çıkarabiliriz."

"Deneyeceğiz," dedi Lord Glenarvan, "ama yöntemli davranalım. İşte, önce İngilizce belgeden başlayalım işe."

Bu belgedeki satırların ve sözcüklerin dü-

	62	*Bri*	*gow*
sink		*stra*	
	aland		
skipp	*Gr*		
			that monit of long
and			*ssistance*
	lost		

zeni şöyleydi:

"Pek bir şey ifade etmiyor," dedi binbaşı, ümitsiz bir halde.

"Yine de," dedi kaptan, "düzgün bir İngilizce."

"Buna kuşku yok," dedi Lord Glenarvan, "*sink, aland, that, and, lost* sözcükleri tamam; *skip* kuşkuşuz *skipper* sözcüğünün parçası, bir de Bay Gr... var, muhtemelen deniz kazasına uğramış bir geminin kaptanı."[1]

"*Monit* ve *ssistance* sözcüklerini de ekleyelim," dedi John Mangles, "ne anlama geldikleri belli."

"Bu kadarı bile önemli," dedi Lady Helena.

"Ne yazık ki," diye karşılık verdi binbaşı, "bazı satırlar tümüyle eksik. Kayıp geminin adını, kazanın olduğu yeri nasıl bulacağız?"

"Bulacağız," dedi Lord Edward.

"Buna şüphe yok," karşılığını verdi herkesle aynı kanıda olan binbaşı, "ama nasıl?"

"Bir belgedeki eksiği diğeriyle tamamlayarak."

"Uğraşalım!" diye haykırdı Lady Helena.

Öncekinden daha fazla hasar görmüş olan ikinci kâğıt parçasında, tek tek ve şu şekilde

7 Juni	*Glas*
	zwei atrosen
	graus
	bringt ihnen

1 *Sink, aland, that, and, lost* sözcükleri Fransızcada, *batmak, karaya, bu, ve, kayıp* anlamlarına gelir. *Skipper,* İngiltere'de, ticari gemi kaptanlarına verilen addır. *Monition, belge* demektir, *assistance* da *yardım* anlamına gelir. (J.V.)

dağılmış sözcükler dışında bir şey yoktu.

"Bu Almanca yazılmış," dedi John Mangles, kâğıda göz atar atmaz.

"Siz Almanca biliyorsunuz, değil mi John?" diye sordu Glenarvan.

"Gayet iyi biliyorum, Saygıdeğer Efendimiz."

"Öyleyse, bu sözcükler ne anlama geliyor, söyle bize."

Kaptan, belgeyi dikkatle inceledi ve şunları söyledi:

"Öncelikle, olayın tarihini saptamış oluyoruz; *7 Juni, 7 Haziran* demektir, bu rakamı İngilizce belgedeki 62 rakamıyla birlikte düşündüğümüzde, tam olarak şu tarihi elde ederiz: *7 Haziran 1862."*

"Çok iyi!" diye haykırdı Lady Helena, "devam edin, John."

"Aynı satırda," diye devam etti genç kaptan, "*Glas* sözcüğü var, birinci belgedeki *gow* sözcüğüyle bitiştirildiğinde *Glasgow*'u elde ederiz. Bu kuşkusuz, Glasgow limanına ait bir gemi."

"Ben de bu düşüncedeyim," cevabını verdi binbaşı.

"Belgenin ikinci satırı tamamen eksik," di-

ye sözlerine devam etti John Mangles. "Fakat, üçüncü satırda iki önemli sözcüğe rastlıyorum: *zwei, iki* demek ve *atrosen,* daha doğrusu *matrosen,* Almancada *tayfalar* anlamına gelir."

"Demek ki," dedi Lady Helena, "bir kaptan ve iki tayfa söz konusu."

"Muhtemeldir," cevabını verdi Lord Glenarvan.

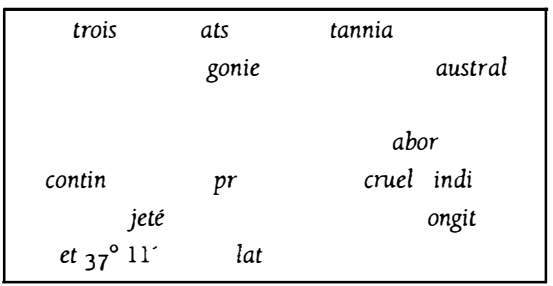
"Şunu itiraf etmeliyim ki, Saygıdeğer Efendimiz," diye devam etti kaptan, "bir sonraki sözcük, *graus* kafamı karıştırıyor. Nasıl tercüme etmem gerektiğini bilemiyorum. Belki de üçüncü belge bunu anlamamızı sağlayacaktır. Son iki sözcüğe gelince, bunları açıklamak kolay. *Bringt ihnen, onlara getirin* anlamına gelir. Yedinci satırdaki bu sözcükler gibi, ilk belgenin de yedinci satırında bulunan İngilizce sözcükle birlikte düşünürsek, yani şu *assistance* sözcüğünden bahsediyorum, *onlara yardım getirin* cümlesi başlı başına ortaya çıkıyor."

"Evet! Onlara yardım getirin!" dedi Glenarvan. "İyi ama bu zavallılar nerede bulunuyor? Şu ana kadar bir yere işaret eden tek bir ifadeye rastlamadık, felaketin geçtiği yer tamamen meçhul."

"Fransızca belgenin daha açık olmasını

umalım," dedi Lady Helena.

"Fransızca belgeye bakalım," cevabını verdi Glenarvan, "bu dili hepimiz bildiğimize gö-

re, araştırmalarımız daha kolay ilerler."

Üçüncü belgenin tam kopyası şöyleydi:

"Rakamlar var," diye haykırdı Lady Helena. "Bakın, beyler, bakın!..."

"Sırayla hareket edelim," dedi Lord Glenarvan, "ve baştan başlayalım. İzin verirseniz, bu dağınık ve eksik sözcükleri bir bir saptayayım. Daha ilk harflere bakar bakmaz, üç direkli[1] bir geminin söz konusu edildiğini anlıyorum. Geminin adı, İngilizce ve Fransızca belgeler sayesinde, tamamen belirgin: *Britannia.* Sonraki iki sözcük olan *gonie* ve *austral*'dan yalnızca ikincisinin bir anlamı var, hepiniz biliyorsunuz, güney demek."

1 *Trois-mâts*: Üç direkli gemi. Belgede bir harf silindiği için *trois ats* olarak görülüyor. (yhn.)

"İşte, değerli bir ayrıntı," cevabını verdi John Mangles. "Deniz kazası güney yarımkürede olmuş."

"Bunu kesin olarak söyleyemeyiz," dedi binbaşı.

"Devam ediyorum," diye sözünü sürdürdü Glenarvan. "Evet! *Abor* sözcüğü, *aborder*[1] fiilinin kökü. Bu zavallılar bir yerde karaya çıkmışlar. Ama nerede? *Contin!* Bir kıtaya[2] mı yoksa? *Cruel!...*

"*Cruel!*" diye haykırdı John Mangles, "işte, Almanca *graus...* sözcüğünün açıklaması *grausam* yani *zalim!...* acımasız, merhametsiz!"

"Devam edelim, devam edelim!" dedi Glenarvan. Merakından öyle heyecanlanmıştı ki, eksik sözcüklerin anlamı gözlerinden fışkırıyordu. "*Indi...* Bu tayfaların karaya atıldığı yer Hindistan[3] olmasın? Peki şu *ongit* sözcüğü ne anlama geliyor? Evet! *boylam*![4] Ve işte enlem: *otuz yedi derece on bir dakika.* Nihayet, yere dair belirgin bir bilgiye sahibiz."

"Ama boylam eksik," dedi Mac Nabbs.

"Her şeyi birden bilemeyiz, sevgili binbaşım," cevabını verdi Glenarvan. "Enlem dere-

1 *Aborder:* Karaya çıkmak. (yhn.)
2 *Continent:* Kıta. (yhn.)
3 Inde: Hindistan. (J.V.)
4 Longitude: Boylam. (J.V.)

cesini kesin olarak bilmemiz de önemli sayılır. Hiç kuşku yok ki, Fransızca bu belge, üçü arasında, en eksiksiz olanı. Her bir belgenin birbirlerinin eksiksiz tercümesi olduğu kesin, çünkü hepsinin satır sayısı aynı. Dolayısıyla şimdi bunları bir araya getirmeli, tek bir dile tercüme etmeli ve en yaklaşık, en mantıklı ve en açık anlamı aramalıyız."

"Bu tercümeyi Fransızcaya mı yapacaksınız," diye sordu binbaşı, "yoksa İngilizce veya Almancaya mı?"

"Fransızcaya," cevabını verdi Glenarvan, "çünkü ilginç sözcüklerin çoğu bu dildeki belgede korunmuş."

"Saygıdeğer Efendimiz haklılar," dedi John Mangles, "zaten bu dile aşinayız."

"Anlaştık. Sözcüklerden artakalanları cümle parçacıklarıyla bir araya getirerek bu belgeyi yazacağım. Bu parçacıkların aralarındaki boşlukları koruyacağım, ama anlamından emin olduklarımı da tamamlayacağım. Sonra da karşılaştırır ve bir karara varırız."

Glenarvan hemen kalemi eline aldı ve bir süre sonra, dostlarına gösterdiği kâğıtta şu satırlar yazılıydı:

7 Haziran 1862 üç direkli Britannia Glasgow
battı gonya güney
karaya iki gemici
Kaptan Gr karaya çıktı
kıta pr zalim indi
bu belge atıldı boylamda
ve 37° 11′ enlemde onlara yardım getirin
kayıp

O sırada bir tayfa geldi ve kaptana, *Duncan*'ın Clyde Körfezi'ne girdiğini haber verdi. Emirlerini bekliyordu.

"Saygıdeğer Efendimizin arzusu nedir?" dedi John Mangles, Lord Glenarvan'a hitap ederek.

"En kısa sürede Dumbarton'a varmak, John. Sonra, Lady Helena Malcolm-Castle'a dönerken, ben de Londra'ya gidip bu belgeyi amiralliğe teslim edeceğim."

John Mangles buna uygun olarak emirlerini verdi. Tayfa da bu emirleri ikinci kaptana iletmeye gitti.

"Şimdi, dostlarım," dedi Glenarvan, "araştırmalarımıza devam edelim. Büyük bir felaketin izi üzerindeyiz. Yaşamı bizim öngörümüze bağlı insanlar var. Bu bilmecenin çözümünü bulmak için tüm zekâmızı kullanalım."

"Biz hazırız, sevgili Edward," dedi Lady Helena.

"Öncelikle," diye sözüne devam etti Glenarvan, "bu belgede birbirinden ayrı üç şeyi dikkate almak gerek: 1. Bildiğimiz şeyler; 2. Tahmin edebileceklerimiz; 3. Bilmediklerimiz. Ne biliyoruz? 7 Haziran 1862'de üç direkli bir gemi olan, Glasgow limanına bağlı *Britannia*'nın battığını; iki tayfa ve kaptanın bu belgeyi 37° 11′ enleminde denize attıklarını ve yardım istediklerini."

"Tam anlamıyla böyle," karşılığını verdi binbaşı.

"Peki, ne tahmin edebiliriz?" diye devam etti Glenarvan. "Öncelikle, kazanın güney denizlerinde meydana geldiğini. *Gonie* sözcüğüne de hemen dikkatinizi çekmek istiyorum. Kazanın olduğu denizlerin ait olduğu ülkeyi belirtiyor olmasın?"

"Patagonya![1]" diye haykırdı Lady Helena.

"Çok doğru."

"Patagonya'dan 37. paralel geçiyor mu, peki?" diye sordu binbaşı.

"Bunu anlamak kolay," cevabını verdi John Mangles, bir Güney Amerika haritasını masa-

1 Patagonie: Patagonya. (yhn.)

nın üstüne yayarak. "Doğru. 37. paralel Patagonya'dan geçiyor. Bu paralel, Araukanya'yı kesiyor, Patagonya topraklarının kuzeyindeki pampalardan geçiyor ve Atlantik'te kayboluyor."

"Güzel. Tahminlerimize devam edelim. İki tayfa ve kaptan *abor*... karaya çıkıyorlar, nereye? *Contin*... yani bir kıta; anlıyorsunuz, değil mi, bir kıta, ada değil. Başlarına ne geliyor? Burada neyse ki iki harf var, *pr*... yazgılarını bu harfler anlatıyor. Bu zavallılar, gerçekten de, yakalandılar, kapatıldılar ya da esir düştüler.[1] Kimin esiri? Zalim yerlilerin.[2] Siz de bu fikirde misiniz? Sözcükler boş yerleri kendiliklerinden doldurmuyor mu? Bu belge sizin gözünüzde aydınlanmıyor mu? Kafanızda bir ışık yanmıyor mu?"

Glenarvan inançla konuşuyordu. Gözlerinden mutlak bir güven fışkırıyordu. Tüm coşkusu dinleyenlerine aktarılıyordu. Onlar da bir ağızdan haykırdılar: "Çok doğru! Çok doğru!"

Lord Edward, bir aradan sonra, sözlerine devam etti:

"Tüm bu hipotezler, dostlarım, bana son

1 *Prisonniers*: Esirler. (yhn.)
2 *Indiens*: Amerika yerlileri. (Belgede: *Cruel indi*) (yhn.)

derece akla yatkın gelmektedir; bana göre, felaket Patagonya sahillerinde oldu. *Britannia*'nın rotasını Glasgow'a sordurtacağım, o taraflara sürüklenip sürüklenemeyeceğini bilebiliriz."

"O kadar uzakta aramamıza gerek yok," cevabını verdi John Mangles. "Bende *Mercantile and Shipping Gazette*'in koleksiyonu var, kesin bilgiler edinebiliriz."

"Bakalım, hemen bakalım," dedi Lady Glenarvan.

John Mangles, 1862 yılının gazetelerinden bir tomar aldı eline ve hızla karıştırmaya başladı. Araştırmaları uzun sürmedi ve bir süre sonra, hoşnut bir tonda konuştu:

"30 Mayıs 1862. Peru! Callao! Glasgow'a doğru yüklenmiş, *Britannia,* Kaptan Grant."

"Grant!" diye haykırdı Lord Glenarvan, "şu cesur İskoçyalı. Pasifik denizlerinde Yeni-İskoçya'yı kurmak istemişti!"

"Evet!", dedi John Mangles, "1861 yılında Glasgow'dan *Britannia*'yla denize açılmıştı, sonra da hiç haber alınamadı."

"Hiç kuşku yok! Hiç kuşku yok!" dedi Glenarvan. "Bu o. *Britannia* 30 Mayıs'ta Callao'dan ayrıldı ve 7 Haziran'da, yola çıkışın-

dan sekiz gün sonra, Patagonya sahillerinde kayboldu. İşte, çözülemez gibi gözüken bu sözcük artıklarının tüm hikâyesi bu. Görüyorsunuz, dostlarım, tahmin edebileceğimiz şeylerin büyük bölümü tamam. Bilmediklerimize gelince, tek bir şey kaldı, o da boylam derecesi."

"Gerekmez," cevabını verdi John Mangles, "çünkü ülkeyi biliyoruz ve sadece enlemle, dosdoğru kazanın olduğu yere gidebilirim."

"O halde, her şeyi biliyoruz, öyle mi?" dedi Lady Glenarvan.

"Her şeyi, sevgili Helena, belgedeki sözcükler arasında denizin yol açtığı bu boşlukları kolayca, tıpkı Kaptan Grant yazdırıyormuş gibi doldurabilirim."

Lord Glenarvan hemen kalemi eline aldı ve hiç tereddüt etmeden şu notu kâğıda döktü:

7 Haziran 1862, Glasgow limanına bağlı üç direkli *Britannia*, güney yarımkürede Patagonya sahillerinde battı. Karaya yönelen iki tayfa ve Kaptan Grant, kıtaya çıkmayı deneyecekler, orada zalim yerlilere esir düşeceklerdir. Bu belgeyi ..... derece boylamında ve 37° 11′ enleminde denize attılar. Onlara yar-

dım edin, yoksa ölüp giderler.

"Gayet güzel! Sevgili Edward," dedi Lady Helena. "Eğer bu zavallılar vatanlarını yeniden görebilirlerse, bu mutluluğu size borçlu olacaklardır."

"Görecekler," cevabını verdi Glenarvan. Bu belge yeterince açık, yeterince belirgin ve kesin. İngiltere, ıssız bir sahilde terk edilmiş bu üç evladının yardımına koşmakta tereddüt göstermez. Franklin için, başkaları için yapmış olduğunu, bugün de *Britannia*'nın kazazedeleri için yapacaktır!"

"Ama bu zavallıların," diye sözlerine devam etti Lady Helena, "kayıpları için ağlayan aileleri vardır muhakkak. Belki de bu zavallı Kaptan Grant'in karısı, çocukları vardır..."

"Haklısınız, sevgili lady'm, bütün ümitlerin henüz yok olmadığını onlara bildirmeyi görev kabul ediyorum. Haydi, dostlarım, şimdi kıç güverteye çıkalım, limana yaklaşmış olmalıyız."

Gerçekten de, *Duncan* pupa yelken gidiyordu; o sırada, Bute Adası sahillerinde ilerlemekteydi. Rothesay, verimli vadisinde uyuklayan sevimli küçük şehriyle birlikte sancak

tarafında kalmıştı. Sonra, körfezin dar boğazlarına girdi, Greenok'un önünden ilerledi. Saat akşamın altısı olduğunda, Dumbarton'un bazaltlı kayalığının dibinde demir atıyordu. Tepede, İskoçyalı kahraman Wallace'ın ünlü şatosu görkemli bir biçimde yükselmekteydi.

Orada hazır bekleyen koşumlu bir araba Lady Helena'yı beklemekteydi; onu, Binbaşı Mac Nabbs'la birlikte Malcolm-Castle'a götürecekti. Lord Glenarvan ise, genç karısını kucakladıktan sonra, Glasgow demiryolundaki trene bindi.

Fakat, yola çıkmadan önce, bir görevliye önemli bir not emanet etti. Birkaç dakika sonra, şu sözcüklerle kaleme alınmış bir ilan, elektrikli telgraf yoluyla *Times*'a ve *Morning-Chronicle*'a gönderiliyordu:

"Glasgow limanına ait, Kaptan Grant'in üç direkli *Britannia* gemisinin akıbeti hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler, Lord Glenarvan, Malcolm-Castle, Luss, Dumbarton Kontluğu, İskoçya adresine başvursunlar."

3

MALCOLM-CASTLE

Highlands'in[1] en şiirsel şatolarından biri olan Malcolm Şatosu, Luss köyü yakınında, şirin vadiye hâkim bir tepededir. Lomond Gölü'nün berrak suları şatonun taş duvarlarını yalar. Burası, çok eski zamanlardan beri Glenarvan ailesine aitti. Aile, Rob-Roy'un ve Fergus Mac Gregor'un ülkesinde, Walter Scott'un eski kahramanlarının konukseverlik geleneklerini korumuştu. İskoçya'da toplumsal devrimin tamamlandığı dönemde, eski klan şeflerine yüklü miktardaki çiftlik kiralarını ödeyemeyen çok sayıda vasal[2] kovulmuştu. Kimisi açlıktan öldü; kimisi balıkçılık yapmaya başladı; kimisi ise göç etti. Genel bir ümitsizlik havası hüküm sürüyordu. Bunlar arasında, yalnızca Glenarvan'lar, sadakatin küçük büyük herkesi birbirine bağladığına inandıklarından, mültezimlerine[3] sadık kaldılar.

1 İskoçya'daki yüksek topraklar. (J.V.)
2 Vasal: Derebeyi ya da hükümdara bağımlı kişi. (yhn.)
3 Mültezim: Vergi kesenekçisi. (yhn.)

İçlerinden biri bile altında doğduğu çatıyı terk etmedi; kimse atalarının uyuduğu toprakları bırakmadı; hepsi de eski senyörlerinin klanında kaldılar. Yine o dönemde, bu sevgisizlik ve bozgun zamanlarında, Glenarvan ailesi, tıpkı *Duncan*'ın güvertesinde olduğu gibi, Malcolm Şatosu'nda da yalnızca İskoçyalılardan ibaretti; hepsi, Mac Gregor'un, Mac Farlane'ın, Mac Nabbs'ın, Mac Naughtons'un vasalları soyundan geliyordu, yani Stirling ve Dumbarton kontluklarının çocuklarıydılar: bu cesur insanlar, yürekleriyle ve bedenleriyle efendileri için kendilerini feda etmeye hazırdılar. Hatta içlerinde hâlâ eski Kaledonya'nın Gaelcesini konuşanlar vardı.

Lord Glenarvan muazzam bir servete sahipti; bu servetini iyilik yapmakta kullanıyordu; iyiliği cömertliğinden de üstündü, çünkü cömertliğinin ister istemez sınırları olsa da iyiliği sınırsızdı. Luss senyörü, Malcolm "*laird*"i,[1] kendi kontluğunu Lordlar Kamarası'nda temsil ediyordu. Fakat, Hanovre'daki meclisi hoşnut etmeyi pek düşünmeyen lord, Jakobenci fikirleriyle, İngiltere'deki devlet adamları tarafından oldukça kötü gözle görülüyordu. Sevil-

1 *Laird*: İskoçya'da şato sahibi. (yhn.)

memesinin nedeni, özellikle atalarının geleneklerine karşı gelmesi ve "Güneydekiler"in politik tecavüzlerine şiddetle direnmiş olmasıydı.

Yine de, Lord Edward Glenarvan geri kafalı bir adam değildi, ruhsuz ya da zekâsı kıt biri de değildi; fakat, kontluğunun kapılarını ilerlemeye geniş ölçüde açık tutarken, ruh olarak İskoçyalı kalmıştı. Royal-Thames-Yacht-Club'ın düzenlediği "maç"larda, yarış yelkenlileriyle, İskoçya'nın zaferi için mücadele ediyordu.

Edward Glenarvan otuz iki yaşındaydı; uzun boylu, sert görünüşlüydü. Ama bakışları son derece yumuşak biriydi. Kişiliğine bu İskoçya tepelerinin şiirselliği sinmişti. Aşırı cesur, atılgan, şövalye ruhlu biri olduğu biliniyordu. O bir on dokuzuncu yüzyıl Fergus'uydu. Ama her şeyin üstünde bir iyiliği vardı. Aziz Martin'den bile iyiydi. Bu yüksek topraklarda yaşayan yoksullara sırtındaki paltosunu çıkarıp verebilirdi.

Lord Glenarvan evleneli henüz üç ay olmuştu; Miss Helena Tuffnel'le birleştirmişti hayatını. Helena, coğrafya biliminin ve keşif tutkusunun sayısız kurbanlarından biri olan,

büyük seyyah William Tuffnel'in kızıydı.

Miss Helena soylu bir aileden değildi. Ama İskoçyalıydı. Bu da Lord Glenarvan'ın gözünde tüm soyluluklara bedeldi. Bu sevimli, cesur, fedakâr genç insanı, Luss senyörü hayat arkadaşı olarak seçmişti kendine. Günün birinde, Kilpatrick'teki baba evinde, neredeyse bir kuruş parasız, öksüz, tek başına yaşarken rastlamıştı ona. Zavallı kızın yiğit bir kadın olacağını anlamış ve onunla evlenmişti. Miss Helena yirmi iki yaşında; sarışın bir genç bayandı. Gözleri, güzel bir ilkbahar sabahında İskoç göllerinin rengi gibi masmaviydi. Kocasına duyduğu aşk, minnettarlığına baskın çıkıyordu. Helena, kocasını, sanki kendisi zengin bir mirasyediymiş de, terk edilmiş öksüz olan, kocasıymış gibi seviyordu. Çiftçilerine ve hizmetçilerine gelince, onlar da, "Luss'un koruyucu meleği" olarak adlandırdıkları Helena için seve seve canlarını verirlerdi.

Lord Glenarvan ve Lady Helena, Highlands'in bu olağanüstü güzel ve el değmemiş doğasının ortasındaki Malcolm-Castle'da mesut bir hayat sürüyorlardı. Kestane ağaçlarıyla ve yalancıçınarlarla kaplı, loş yollarda geziniyorlar, eski zamanların *pibroch*'larının[1] hâlâ

1 Savaş ezgileri. (J.V.)

yankılandığı göl kıyısında, yüzlerce yıllık harabelerinde İskoç tarihinin yazılı olduğu bu bakımsız boğazlarda dolaşıyorlardı. Bir gün kayın ağaçlarının arasında ya da karaçam ormanlarında, sararmış fundalıkların geniş çalılıklarında kaybolup gidiyorlar; bir başka gün, Ben Lomond'un dik zirvelerine tırmanıyorlar ya da terk edilmiş topraklarda at koşturuyorlardı. Hâlâ "Rob-Roy ülkesi" denen bu şiirsel bölgeyi ve Walter Scott'un bıkıp usanmadan şiirler düzdüğü, bu ünlü eski kent manzaralarını inceliyor, kavrıyor, hayranlıkla seyrediyorlardı. Akşamleyin, gece olduğunda, "Mac Farlane'ın feneri" ufukta yandığında, Malcolm Şatosu'nu mazgallı bir kolye biçiminde çevreleyen, değirmi eski galerisi boyunca geziniyorlardı. Sonra, sessiz doğanın ortasında, ayın solgun ışıkları altında, kararmış dağların zirvelerinde yavaş yavaş gece olurken, dalgın, unutulmuş ve sanki dünyada tek başlarınaymış gibi, kayalardan kopmuş bir taş parçasının üstüne oturarak, bu apaçık vecd içinde ve yeryüzünde sırrını yalnızca seven kalplerin bildiği bu mahrem kendinden geçme içinde gizlenip kalıyorlardı.

Evliliklerinin ilk ayları böyle geçti. Fakat

Lord Glenarvan karısının büyük bir seyyahın kızı olduğunu unutmamıştı! Babasının tüm özlemlerinin Lady Helena'nın da yüreğinde var olması gerektiğini düşünüyordu. Yanılmadı. *Duncan,* Lord ve Lady Glenarvan'ı dünyanın en güzel ülkelerine doğru, Akdeniz'in dalgaları üzerinde, ta Archipel Adaları'na kadar götürsün diye inşa ettirildi. Kocası, *Duncan*'ı emrine verdiğinde, Lady Helena'nın sevincini tahmin edemezsiniz! Gerçekten de, sevgilisini Yunan'ın o gönülleri fetheden topraklarına götürüp gezdirmekten, Şark'ın büyülü sahillerinde balayına çıkmaktan güzel ne olabilirdi?

Ama, Lord Glenarvan Londra'ya gitmişti. Zavallı kazazedelerin kurtuluşu söz konusuydu. Zaten, Lady Helena da, bu geçici yokluk karşısında üzüntü duymak yerine, sabırsızlanıyordu. Ertesi gün, kocasından gelen bir haber, acilen döneceği ümidini verdi; akşamleyin gelen bir mektupta ise, Londra'da geçireceği sürenin uzayacağından söz ediyor, izin istiyordu. Lord Glenarvan'ın cümlelerinden belli bir sıkıntı hali seziliyordu; daha ertesi gün gelen yeni bir mektup ise Lord Glenarvan'ın Deniz Kuvvetleri'nden duyduğu hoşnutsuzluğu gizlemiyordu.

O gün, Lady Helena artık endişelenmeye başlamıştı. Akşam, odasında yalnızdı, o sırada şatonun kâhyası Bay Halbert, yanına gelerek, Lord Glenarvan'la konuşmak isteyen genç bir kız ile genç bir oğlanı kabul edip edemeyeceğini sordu.

"Buralılar mı?" dedi Lady Helena.

"Hayır, bayan," cevabını verdi kâhya, "tanımıyorum onları. Balloch'a demiryoluyla gelmişler, Balloch'tan Luss'a kadar da yaya yürümüşler."

"Lütfen gelsinler, Halbert," dedi Lady Glenarvan.

Kâhya çıktı. Bir süre sonra genç kız ve oğlan Lady Helena'nın odasına kabul edildi. Abla kardeştiler. Benzerliklerine bakılırsa, bundan kuşku duymak imkânsızdı. Kız kardeş on altı yaşındaydı. Biraz yorgun güzel yüzü, sık sık ağladığı belli gözleri, mütevekkil ama cesur görünüşü, yoksul ama temiz kıyafeti, olumlu bir etki bırakıyordu. Kararlı bir hali olan, ablasını korumayı üstlenmiş gözüken on iki yaşındaki bir oğlan çocuğunu elinden tutuyordu. Gerçekten de, her kim bu genç kıza saygısızlık ederse, bu küçük delikanlıyı başına bela edeceği kesindi!

Kız kardeş, Lady Helena'nın karşısına çıkınca biraz bocaladı. Lady, hemen söze girdi.

"Benimle konuşmak mı istiyorsunuz?" dedi, bakışlarıyla genç kıza cesaret vererek.

"Hayır," dedi genç oğlan, kararlı bir ses tonuyla, " sizinle değil, Lord Glenarvan'la."

"Onu bağışlayın, bayan," dedi genç kız kardeşine bakarak.

"Lord Glenarvan şatoda değil," diye sözüne devam etti Lady Helena, "ama ben onun karısıyım, onun yerine sizinle konuşabilirim..."

"Siz Lady Glenarvan mısınız?" dedi genç kız.

"Evet, miss."

"*Times* gazetesinde *Britannia* kazasıyla ilgili bir not yayımlamış olan, Malcolm-Castle'lı Lord Glenarvan'ın karısı mı?"

"Evet! Evet!" cevabını verdi Lady Helena aceleyle, "ya siz kimsiniz?"

"Ben Miss Grant, bayan, bu da erkek kardeşim."

"Miss Grant, Miss Grant!" diye haykırdı Lady Helena, genç kızı yakınına doğru çekip, ellerinden tutarak, küçük delikanlının da yanaklarından öpüyordu.

"Bayan," dedi genç kız, "babamın geçirdiği

kaza hakkında ne biliyorsunuz? Sağ mı? Onu bir daha görebilecek miyiz? Konuşun, lütfen!"

"Sevgili küçüğüm," dedi Lady Helena, "böyle nazik bir durumda size düşüncesizce cevap vermekten Tanrı beni korusun; sizi boş yere ümitlendirmek istemem..."

"Konuşun, bayan, konuşun! Acıya dayanacak kadar güçlüyüm, her şeyi işitebilirim."

"Sevgili küçüğüm," cevabını verdi Lady Helena, "çok cılız bir ümit var; fakat her şeye kadir Tanrı'nın yardımıyla, günün birinde babanıza kavuşmanız mümkündür."

"Tanrım! Tanrım!" diye haykırdı Miss Grant, gözyaşlarını tutamıyordu, Robert ise Lady Glenarvan'ın ellerini öpüyordu.

Bu ilk, acı verici sevinç krizi geçtikten sonra, genç kız sayısız sorular sordu; Lady Helena buldukları belgenin hikâyesini, *Britannia*'nın Patagonya sahillerinde nasıl kaybolduğunu; kazadan sağ salim kurtulan kaptanın ve iki tayfanın kıtaya nasıl çıkmış olabileceklerini; nihayet, üç dilde yazılmış ve okyanusun dalgalarına rasgele bırakılmış bu belgede tüm dünyanın yardımını nasıl dilediklerini anlattı.

Anlatılanları dinlerken, Robert Grant gözlerini dikmiş Lady Helena'ya bakıyordu; yaşa-

mı onun iki dudağı arasındaydı; çocuk imgeleminde, babasının kurbanı olduğu korkunç sahneleri canlandırıyordu; onu *Britannia*'nın güvertesinde görüyordu; dalgaların göbeğinde onu izliyordu; onunla birlikte sahildeki kayalıklara yaklaşıyordu; dalgaların erişemeyeceği bir yerde, kumun üstünde soluk soluğa sürünüyordu. Bu hikâye sırasında, ağzından defalarca "Ah! Baba! Zavallı babam!" sözcükleri kaçtı, haykırarak, ablasına sarıldı.

Miss Grant'e gelince, o, ellerini kavuşturmuş, dinliyordu, tek bir laf bile etmedi, ta ki hikâye sona erene kadar. O zaman, "Ah! Bayan! Belge! Belgeyi verir misiniz?"

"Bende değil, sevgili küçüğüm," cevabını verdi Lady Helena.

"Sizde değil mi?"

"Hayır; babanızın yararı açısından, Lord Glenarvan tarafından Londra'ya götürüldü; ama belgede olan her şeyi size sözcüğü sözcüğüne söyledim, doğru anlamı nasıl bulabildiğimizi anlattım; neredeyse tümüyle silinmiş bu cümle parçaları arasında dalgalar birkaç rakamı korumuştu; ama ne yazık ki, boylam..."

"Önemi yok!" diye haykırdı genç oğlan.

"Evet, Bay Robert," cevabını verdi Helena,

onu bu kadar kararlı görünce gülümseyerek. "İşte böyle, görüyorsunuz, Miss Grant, bu belgenin en ufak ayrıntılarını siz de benim gibi biliyorsunuz artık."

"Evet, bayan," cevabını verdi genç kız, "ama babamın yazısını görmek isterdim."

"O halde, belki yarın, Lord Glenarvan dönmüş olur. Yanına bu kuşku götürmez belgeyi alan kocam, onu Deniz Kuvvetleri görevlilerine teslim etmeye gitti, Kaptan Grant'i aramaya acilen bir gemi gönderilmesini sağlamak amacıyla."

"Bu mümkün mü, bayan!" diye haykırdı genç kız, "bunu bizim için mi yaptınız?"

"Evet, sevgili miss, Lord Glenarvan'ın her an gelmesini bekliyorum."

"Bayan," dedi genç kız, sesinde derin bir minnet ve inançlı bir canlılık vardı, "Lord Glenarvan'ı ve sizi, Tanrı korusun!"

"Sevgili küçüğüm," cevabını verdi Lady Glenarvan, "biz hiçbir teşekkürü hak etmiyoruz; bizim yerimizde kim olsa aynını yapardı. Dileyelim ki, size beslettiğim ümitler gerçek olsun! Lord Glenarvan'ın dönüşüne kadar şatoda kalın..."

"Bayan," cevabını verdi genç kız, "yabancı-

lara gösterdiğiniz yakınlığı kötüye kullanmak istemem."

"Yabancılar mı! Sevgili küçüğüm; ne kardeşiniz ne de siz bu evde yabancısınız, hem istiyorum ki, Lord Glenarvan geldiğinde, Kaptan Grant'in çocuklarına babalarının kurtarılması için ne gibi girişimlerde bulunulacağını anlatsın."

Bu kadar yürekten yapılan bir daveti reddetmeye imkân yoktu. Dolayısıyla, Miss Grant ile kardeşinin, Lord Glenarvan'ın dönüşünü Malcolm-Castle'da beklemesine karar verildi.

4

LADY GLENARVAN'IN ÖNERİSİ

Bu konuşma sırasında, Lady Glenarvan, talebine Deniz Kuvvetleri görevlilerinin verdiği karşılığa dair Lord Glenarvan'ın, mektuplarda ifade ettiği endişelerden hiç söz etmemişti. Kaptan Grant'in muhtemelen Güney Amerika yerlilerine esir düşmüş olduğundan da söz etmemişti. Bu zavallı çocukları, babalarının durumu hakkında üzmek ve beslemeye başladıkları ümidi azaltmak neye yarardı? Bu hiçbir şeyi değiştirmezdi. Bu nedenle Lady Helena bu konuda susmuştu ve Miss Grant'in tüm sorularına doyurucu cevaplar verdikten sonra, o da Miss Grant'e, yaşamı hakkında, erkek kardeşinin tek koruyucusu gibi gözüktüğü bu dünyadaki durumu hakkında sorular sordu.

Dokunaklı ve basit bu hikâye, Lady Glenarvan'ın genç kıza duyduğu sempatiyi daha da artırmıştı.

Kaptanın Miss Mary ve Robert Grant'ten başka çocuğu yoktu. Harry Grant karısını Robert'in doğumu sırasında kaybetmişti ve uzun yolculukları sırasında, çocuklarını yaşlı, iyi kalpli bir kuzinine bırakıyordu. Kaptan Grant cesur bir denizciydi, işinin erbabıydı, hem iyi bir gemici hem de iyi bir tüccardı. Ticaret gemiciliği için çok değerli bu iki yeteneği kişiliğinde bir araya getirmişti. İskoçya'da, Perth Kontluğu'nda, Dundee şehrinde oturuyordu. Yani Kaptan Grant bu toprakların çocuğuydu. Azize Katrine Kilisesi'nde papazlık yapan babası ona eksiksiz bir eğitim vermişti. Bu eğitimin kimseye hatta uzun yolculuklara çıkan bir kaptana bile zarar vermeyeceğine inanıyordu.

Başlangıçta ikinci kaptan olarak çıktığı, sonra da ticari kaptan sıfatını taşıdığı denizaşırı ilk yolculukları sırasında işleri iyi gitti. Harry, Robert'in doğumundan birkaç yıl sonra önemli bir servetin sahibiydi.

O dönemde, Kaptan Grant'in İskoçya'da tanınmasını sağlayan şey, kafasına takılmış olan önemli bir fikirdi. Glenarvan'lar ve Lowlands'de yaşayan birkaç büyük aile gibi o da, istilacı İngiltere'ye, fiilen olmasa da, yürekten

karşıydı. Onun gözünde, kendi ülkesinin çıkarlarıyla Anglosaksonların çıkarı bir olamazdı. İskoçya'nın çıkarlarına şahsi bir katkıda bulunmak için Okyanusya'daki kıtalardan birinde geniş bir İskoç kolonisi kurmaya karar verdi. Amerika Birleşik Devletleri'nin örnek olduğu, gelecekte bir gün Hint ülkesinin ve Avusturalya'nın da elde edebileceği bir bağımsızlığı mı hayal ediyordu? Belki. Hatta, gizli ümitler de besliyor olabilirdi. Dolayısıyla, hükümetin onun kolonizasyon projesine destek vermeyi reddetmesi anlaşılır bir şeydir; hatta Kaptan Grant'in önüne güçlükler çıkarıldı, yabancı ülkelerde adamları öldürüldü. Fakat Harry yılacak insanlardan değildi; yurttaşlarının vatanseverlik duygularına hitap etti, kendi servetini davanın hizmetine harcadı, bir gemi inşa etti ve seçkin bir mürettebatın yardımıyla, çocuklarını yaşlı kuzinine emanet ederek, Pasifik'teki büyük adaları keşfe çıktı. 1861 yılıydı. Bir yıl boyunca, Mayıs 1862'ye kadar, ondan haber alındı; fakat, Haziran ayında Callao'dan yola çıkışından sonra *Britannia*'dan söz edildiğini bir daha kimse işitmedi ve *Gazette maritime* kaptanın yazgısı hakkında sessiz kaldı.

Harry Grant'ın yaşlı kuzini bir süre sonra öldü ve iki çocuk dünyada bir başlarına kaldılar.

Mary Grant o sırada on dört yaşındaydı; cesur ruhu karşılaştığı durum karşısında gerilemedi ve kendini tamamen henüz küçük bir çocuk olan erkek kardeşine adadı. Onu yetiştirmek, eğitmek gerekiyordu. Elindekini avcundakini dikkatli harcayan, temkinli ve öngörülü davranan, gece gündüz çalışarak, her şeyini kardeşine feda eden abla, kardeşinin eğitimini sağladı ve annelik görevlerini cesurca yerine getirdi. İki çocuk, Dundee'de, soylu bir şekilde kabul ettikleri, ama cesaretle de mücadele ettikleri bir sefaletin dokunaklı koşullarında yaşıyorlardı. Mary kardeşinden başka bir şey düşünmüyor, onun için mesut bir gelecek hayal ediyordu. Kendisi için ise, heyhat! *Britannia* sonsuza dek kaybolmuştu, babası ölmüştü, ölüydü!... Tesadüfen gözüne çarpan *Times*'daki not, onu bu ümitsizlikten aniden çekip çıkardığında, işte bu içler acısı ruh hali içerisindeydi.

Marry Grant bir an bile tereddüt etmedi; hemen kararını verdi. Kaptan Grant'in cesedinin, ıssız bir sahilde, terk edilmiş bir teknenin

dibinde bulunmuş olduğunu öğrenmek bile, bu bitmek bilmeyen kuşkudan, bu meçhul durumun ezeli işkencesinden daha iyiydi.

Kardeşine her şeyi anlattı; aynı gün, iki çocuk Perth trenine bindiler ve akşamleyin Malcolm-Castle'a vardılar. Orada, Mary, bunca acıdan sonra, yeniden ümitlenmeye başlamıştı.

İşte, Mary Grant'in Lady Glenarvan'a basit bir biçimde anlattığı acıklı hikâye buydu. O, tüm bu olaylar içinde, ruhunun sınandığı yıllar boyunca, kahraman bir kız gibi davranmış olduğunu asla düşünmemişti. Lady Helena, anlatılanları dinlerken, bu kızın kahramanlığına her seferinde bir kez daha inandı ve gözyaşlarını saklamadan, Kaptan Grant'in iki çocuğunu kollarının arasına alıp sıktı.

Robert'e gelince, o da bu hikâyeyi sanki ilk kez dinliyordu. Ablasını dinlerken gözlerini kocaman açmıştı; onun yaptığı her şeyi, çektiği acıları anlıyordu ve nihayet, ona sarılarak, "Ah! Annem! Sevgili annem!" diye haykırdı. Yüreğinin en derin yerinden fırlayan bu çığlığı tutamamıştı.

Bu konuşma sırasında, gece iyice çökmüştü. Lady Helena, iki çocuğun yorgunluğunu

dikkate alarak, bu söyleşiyi daha fazla uzatmak istemedi. Mary Grant ve Robert odalarına götürüldüler ve daha güzel bir gelecek hayal ederek uyudular. Onlar ayrıldıktan sonra, Lady Helena binbaşıyı çağırttı ve o akşamın tüm olaylarını ona anlattı.

"Cesur bir genç kız bu Mary Grant," dedi Mac Nabbs, kuzininin anlattıklarını işitince.

"Tanrı yardım etse de, kocam amacına ulaşsa!" karşılığını verdi Lady Helena, yoksa bu iki çocuğun hali perişan olacaktı.

"Başaracaktır," dedi Mac Nabbs, "yoksa Deniz Kuvvetleri'ndeki lordların Portland taşından daha katı bir kalbi var demektir."

Binbaşının verdiği güvene rağmen, Lady Helena geceyi ciddi kaygılarla geçirdi, bir an bile huzur bulamadı.

Ertesi gün, şafakla birlikte kalkmış olan Mary Grant ve kardeşi şatonun büyük avlusunda gezinirlerken bir araba sesi işitildi. Lord Glenarvan, dört nala koşan atların çektiği arabasıyla Malcolm-Castle'a dönüyordu. Hemen o anda, Lady Helena, yanında binbaşıyla avluda belirdi ve kocasına doğru atıldı. Lord, üzgün görünüyordu, hayal kırıklığına uğramış ve öfkeli gibiydi. Karısına sımsıkı sarıldı, su-

suyordu.

"Ne oldu, Edward, Edward?" diye haykırdı Lady Helena.

"Sevgili Helena," cevabını verdi Lord Glenarvan, "bu adamlar kalpsiz!"

"Red mi ettiler?..."

"Evet! Bana bir gemi vermeyi reddettiler! Franklin'in aranması için boş yere harcanmış milyonlardan söz ettiler! Belgenin karanlık, anlaşılmaz olduğunu beyan ettiler! Bu zavallıların yaklaşık iki yıldır terk edilmiş olduklarını, onları bulma şansının zayıf olduğunu söylediler! Yerlilerin esiri olduklarına göre, karanın iç kısımlarına sürüklenmiş olmaları gerektiğini, üç adamı -üç İskoç'u- bulmak için tüm Patagonya'yı arayamayacaklarını, bu araştırmanın nafile ve tehlikeli olacağını, kurtarılacak insanlardan daha fazla sayıda insanın telef edilebileceğini ileri sürdüler. Sonuçta, reddetmek isteyen insanların söyleyebileceği tüm olumsuz gerekçeleri sıraladılar. Kaptan'ın projesini unutmamışlar, zavallı Grant asla bulunamayacak!"

"Babacığım! Zavallı babacığım!" diye haykırdı Mary Grant, Lord Glenarvan'ın dizlerine kapanarak.

"Babanız mı? Anlayamadım, miss..." dedi Lord; ayaklarının dibinde yatan bu kızı görünce şaşırmıştı.

"Evet, Edward, Miss Mary ve kardeşi," cevabını verdi Lady Helena, "Kaptan Grant'in iki çocuğu, Deniz Kuvvetleri'nin yetim kalmaya mahkûm ettiği biçareler!"

"Ah! miss," dedi Lord Glenarvan, genç kızı yerden kaldırarak, "sizin burada olduğunuzu bilseydim..."

Daha fazla konuşamadı! Avluda hıçkırıkların böldüğü korkunç bir sessizlik hüküm sürüyordu. Kimse sesini çıkarmıyordu, ne Lord Glenarvan, ne Lady Helena, ne binbaşı, ne de sessizce efendilerinin etrafında sıralanmış olan şatonun hizmetkârları. Ama, tüm bu İskoçyalıların, tavırlarıyla, İngiliz Hükümeti'nin davranışını protesto ettikleri belliydi.

Bir süre sonra, binbaşı söz aldı ve Lord Glenarvan'a hitap ederek, "Demek, hiç umudunuz yok," dedi.

"Hiç!"

"Ben gidip o adamları bulacağım," diye atıldı genç Robert, "o zaman..."

Robert tehdidini tamamlayamadı, çünkü ablası onu susturdu; ama sıkılı yumruğu kü-

çüğün pek de barışçı olmayan niyetlerini ortaya seriyordu.

"Hayır, Robert," dedi Mary Grant, "hayır! Bu cesur beylere bizim için yaptıklarından dolayı teşekkür edelim; onlara sonsuza dek müteşekkir kalacağız, ve ikimiz gidelim."

"Mary!" diye hayırdı Lady Helena.

"Miss, nereye gitmek istiyorsunuz?" dedi Lord Glenarvan.

"Kraliçenin ayaklarına kapanacağım," cevabını verdi genç kız, "bakalım, babalarının yaşamını talep eden iki çocuğun yalvarmalarına kulaklarını tıkayabilecek mi."

Lord Glenarvan başını salladı, Lütufkâr Majesteleri'nin iyi kalpliliğinden kuşku duymuyordu elbette, ama Mary Grant'in ona kadar ulaşamayacağını gayet iyi biliyordu. Ricacılar, tahta kolay kolay ulaşamazdı. Sanki İngilizlerin gemilerinin dümenine yazdıkları şu söz kraliyet saraylarının kapısında da vardı:

Passengers are requested not to speak to the man at the wheel.[1]

Lady Helena kocasının aklından geçeni anlamıştı; genç kızın boşuna çabalayacağını o da biliyordu; bu iki çocuğun bundan böyle ümit-

1 Yolcuların dümendeki kişiyle konuşmaması rica olunur. (J.V.)

siz bir yaşam sürdüreceklerini görebiliyordu. O sırada aklına önemli ve gözüpek bir fikir geldi.

"Mary Grant," diye haykırdı, "bekleyin küçüğüm, söyleyeceklerimi dinleyin."

Genç kız kardeşinin elinden tutmuş, gitmeye hazırlanıyordu. Bu söz üzerine durdu.

Lady Helena, yaşlı gözlerle, ama kararlı bir ses tonu ve canlı bir ifadeyle kocasına doğru ilerledi.

"Edward," dedi, "Kaptan Grant bu mektubu yazarken ve onu denize atarken, onu Tanrı'ya emanet etmiş. Tanrı da onu bize ulaştırdı! Tanrı'nın bu zavallıların selametiyle bizi görevli kıldığına hiç kuşku yok."

"Ne demek istiyorsunuz, Helena?" diye sordu Lord Glenarvan.

Orada bulunan herkes derin bir sessizlik içindeydi.

"Demek istediğim," diye sözünü sürdürdü Lady Helena, "evlilik yaşamımıza, yararlı bir işle başlamak, bence mutluluk verici olur. Evet, siz, sevgili Edward, siz beni memnun etmek için zevkli bir yolculuk tasarlamıştınız! Ülkelerinin kaderlerine terk ettiği bu bedbahtları kurtarmaktan daha doğru, daha yararlı bir

zevk olabilir mi?"

"Helena!" diye haykırdı Lord Glenarvan.

"Evet, beni anlıyorsunuz, Edward! *Duncan* iyi ve sağlam bir tekne! Güney denizlerine meydan okuyabilir! Dünya'yı dolaşabilir ve gerektiğinde bunu yapacaktır! Yola çıkalım, Edward! Kaptan Grant'i aramaya gidelim!"

Bu yürekli sözler karşısında Lord Glenarvan kollarını genç karısına doğru uzatmıştı; gülümsüyor, onu göğsüne bastırıyordu, Mary ve Robert de ellerini öpüyorlardı. Bu dokunaklı sahne sırasında, heyecana gelmiş ve coşmuş olan şato hizmetkârları, yüreklerinden kopup gelen şükran çığlıklarını engelleyemediler:

"Yaşasın Luss'un koruyucu meleği! Yaşasın! Lord ve Lady Glenarvan için, çok yaşa, çok yaşa, çok yaşa!"

5

DUNCAN YOLA ÇIKIYOR

Lady Helena'nın güçlü ve cesur biri olduğunu daha önce söylemiştik. Davranışı bunun tartışmasız bir kanıtıydı. Lord Glenarvan, kendisini anlayabilen ve peşinden gelebilen bu soylu kadınla ne kadar övünse azdı! Kaptan Grant'in yardımına koşma fikri kendisinin aklına daha Londra'dayken, talebinin reddedildiğini anladığında gelmişti; Lady Helena'dan önce bunu ifade edememiş olmasının nedeni, ondan ayrılma fikrini kabullenememesiydi. Ama, madem ki Lady Helena yola çıkmayı kendisi teklif etmişti, artık tereddüt edecek bir şey kalmıyordu. Şato hizmetkârları bu öneriyi sevinç çığlıklarıyla kutlamışlardı; kurtarılacak olanlar kardeşleri, kendileri gibi İskoçyalılardı. Lord Glenarvan da Luss'un koruyucu meleğini alkışlayan bu çığlıklara yürekten katıldı.

Yola çıkış kararlaştırıldığına göre, bir an bile vakit kaybetmemek gerekiyordu. Hemen o gün, Lord Glenarvan John Mangles'a talimat gönderdi. *Duncan* Glasgow'a getirilecek ve tüm kıta etrafında bir yolculuğa dönüşebilecek olan Güney denizlerindeki bu yolculuk için her şey hazır edilecekti. Zaten Lady Helena *Duncan*'ın nitelikleri konusunda pek yanılmamıştı; son derece sağlam ve sürat yapabilecek şekilde inşa edilmiş bu tekne, zarar görmeden uzun bir yolculuğa çıkabilirdi.

Buharlı yelkenlilerin en güzel örneklerinden biriydi *Duncan*; iki yüz on tonilatoluk bir gemiydi. Yeni Dünya'ya varan ilk gemiler, Kolomb'un, Vespucci'nin, Pinzon'un ve Macellan'ınki çok daha küçük boyutlardaydı.[1]

Duncan'ın iki direği vardı: Mizanası, guletmizanası, küçük gabya yelkeni ve küçük bababafingosuyla bir mizana direği; bir de randa yelkeni ve kontrababafingosuyla bir grandi direği; dahası, bir trinketa yelkeni, bir büyük bir de küçük flok yelkeni ve istralyo yelkenleri vardı. Yelken takımı yeterliydi, güçlü bir yelkenli gemi gibi rüzgârdan yararlanabilirdi;

1 Kristof Kolomb dördüncü yolculuğuna dört gemiyle çıkmıştı. En büyüğü, Kolomb'un da içinde bulunduğu kaptan karavelası 70 tonilatoydu; en küçüğü yalnızca 50 tonilato. Bunlar gerçek kabotaj gemileriydi. (J.V.)

ama, öncelikle, yan taraflarında yer alan motorun gücüne güveniyordu. Tam yüz altmış beygir gücünde olan ve yeni bir sisteme göre yapılmış motoru vardı, buharına çok güçlü bir basınç veren aşırı ısıtıcı aygıtlara sahipti; yüksek basınçlı bir motordu bu ve çifte uskuru çalıştırıyordu. *Duncan,* buhar gücü sayesinde, o güne kadar elde edilmiş tüm hızlardan yüksek bir hıza erişebilirdi. Gerçekten de, Clyde Körfezi'ndeki deneme seferleri sırasında, *patent-log*'a[1] göre saatte on yedi mile kadar çıkmıştı.[2] Dolayısıyla, mevcut haliyle tüm Dünya'nın etrafını dolaşabilirdi. John Mangles yalnızca iç düzenlemelerle ilgilendi.

İlk işi, ambarlarını büyütmek oldu, böylece mümkün olan en fazla miktarda kömür yükleyebilecekti, çünkü yakıt ihtiyacını yolda karşılamak güçtü. Kumanya ambarı konusunda da aynı önlemi aldı. John Mangles, iki yıllık yiyecek depolamakla pek iyi etti; para sıkıntısı yoktu, hatta bir milin ekseni etrafında dönen bir top bile alıp yatın ön kasarasına koydurdu; başlarına ne geleceği bilinmezdi, dört millik bir mesafeye sekizlik bir gülle fır-

1 *Patent-log,* derecelendirilmiş bir kadran üzerinde dönen iğnesi aracılığıyla geminin hızını belirten bir aygıttır. (J.V.)
2 17 mil ya da 17 deniz mili. Deniz mili 1852 metre olduğundan, 17 mil 7 fersah ve 7 dizyem, yani yaklaşık 4 kilometreye tekabül eden 8 fersahtır. (J.V.)

latabiliyor olmak her zaman işe yarardı.

John Mangles'ın bu işten anladığını söylemek gerek; bir gezinti yatına kumanda ediyor olsa da, Glasgow'un en iyi kaptanlarındandı; otuz yaşındaydı, sert hatları cesaretinin ve iyiliğinin ifadesiydi. Glenarvan ailesinin elinde yetişip iyi bir gemici olması sağlanmış, şatoda büyümüş çocuklardan biriydi o da. John Mangles, çıktığı kimi uzun yolculuklarda yeteneğini, enerjisini ve soğukkanlılığını kanıtlayacak işler yapmıştı. Lord Glenarvan *Duncan*'ın kumandasını ona verdiğinde, bu işi canıgönülden kabul etmişti, çünkü Malcolm-Castle senyörünü kardeşi gibi seviyordu ve kendini ona adama fırsatını hep beklemiş ama o güne kadar bu imkânı bulamamıştı.

İkinci kaptan Tom Austin, her türlü güvene layık, yaşlı bir gemiciydi: *Duncan*'ın mürettebatı, kaptan ve ikinci kaptan da dahil olmak üzere toplam yirmi beş kişiydi; hepsi de Dumbarton Kontluğu'na mensuptu; sınanmış tayfalardan oluşan mürettebat, ailenin kiracılarının çocuklarıydı. Hep birlikte, gemide cesur insanlardan oluşan hakiki bir takım oluşturuyorlardı, hatta geleneksel *piper-bag*[1] bile eksik

1 Highlands'in askeri birliklerinde hâlâ varlıklarını sürdüren gayda çalgıcıları. (J.V.)

değildi. Lord Glenarvan'ın, gemide, esaslı bir birliği vardı. Hepsi de işinden memnundu, fedakâr, cesur kişilerdi bunlar. Gemi kullanmada olduğu kadar silah kullanmada da mahirdiler ve en tehlikeli yolculuklarda bile Lord'u yalnız bırakmazlardı. *Duncan*'ın mürettebatı nereye gittiklerini öğrendiklerinde, sevinç dolu heyecanlarını saklayamadılar. Dumbarton kayalıklarında, onların ateşli sevinç naraları yankılandı.

John Mangles, gemisini istiflemek ve donatmakla uğraşırken, Lord ve Lady Glanervan'ın dairelerini de bu uzun yolculuk için düzenlemeyi ihmal etmedi. Kaptan Grant'in çocuklarının kamaralarını da hazırlattı, çünkü Lady Helena, Mary'nin *Duncan*'da bulunma arzusunu reddedememişti.

Genç Robert'e gelince, gidememek korkusuyla yatın ambarına saklanmıştı. Nelson ve Franklin gibi, muçoluk yapacaktı, böylece *Duncan*'a binmiş oldu o da. Böyle bir küçüğe nasıl direnilirdi ki! Bunu denemeye kalkışmadılar bile. Hatta yolcu sıfatını bile "reddetmesine" razı olundu, çünkü, muço, acemi tayfa ya da tayfa olarak, mutlaka bir şekilde hizmet etmek istiyordu. John Mangles, ona denizcilik

mesleğini öğretmekle görevlendirildi.

"Tamam," dedi Robert, "düzgün davranmazsam kırbacı esirgemeyin!"

"Sakin ol, küçüğüm," cevabını verdi Glenarvan, ciddi bir havada. Dokuz kuyruklu kedinin[1] kullanımın yasaklandığını ve zaten *Duncan*'da böyle bir şeyin kesinlikle gereksiz olduğunu eklemedi bile.

Yolcu listesini tamamlamak için, Binbaşı Mac Nabbs'ı belirtmek yeter. Binbaşı, elli yaşındaydı, sakin ve düzgün yüz hatları vardı, gitmesi istenilen her yere giderdi, mükemmel ve kusursuz bir karakteri vardı, mütevazı, sessiz, sakin ve yumuşak biriydi; karşısındaki kim olursa olsun, her konuda hemfikir olurdu, asla tartışmaz, asla öfkelenmezdi; yatak odasının merdivenini de, top ateşi altındaki bir hattın bayırını da aynı sakin adımlarla çıkardı. Dünyada hiçbir şey karşısında heyecanlanmayan, asla rahatsız olmayan, bir top güllesinden bile heyecan duymayan binbaşı, kuşkusuz öfkelenmeye fırsat bulamadan ölecekti. Bu adam çok üstün ruhlu biriydi. Yalnızca savaş meydanlarının gerektirdiği kaba cesaret, yalnızca kas gücüne bağlı bu fiziksel yiğitlik

1 İngiliz gemilerinde sık kullanılan, dokuz kayışlı bir kırbaç. (J.V.)

değil, manevi cesaret, yani ruh kararlılığı da onda son derece yüksekti. Bir kusuru varsa eğer, bu da, tepeden tırnağa, tam bir İskoç olmasıydı, saf kan bir Kaledonyalıydı o, ülkesinin eski geleneklerinin inatçı bir takipçisiydi. İngiltere'ye hizmet etmeyi de hiç istememişti ve bu binbaşılık rütbesini de Highland-Black-Watch'ta, kara muhafızların 42. alayında kazanmıştı. Bu alayın birlikleri yalnızca İskoçyalı centilmenlerden oluşuyordu. Mac Nabbs, Glenarvan'ın kuzeni sıfatıyla, Malcolm Şatosu'nda kalıyordu ve binbaşı sıfatıyla da doğal olarak *Duncan*'da yer alıyordu.

Beklenmedik koşullar sonucunda, modern zamanların en şaşkınlık verici yolculuklarından birini yapmakla görevlendirilen bu yatın personeli bundan ibaretti. Glasgow'daki Steamboat-Quay'e varışından bu yana, yat, herkesin merakını cezbetmişti; çok sayıda insan her gün ziyaretine geliyordu; yalnızca onunla ilgileniyorlar, yalnızca ondan söz ediyorlardı. Limandaki diğer kaptanlar bu durumdan hoşnutsuzdu. Bunlar arasında, Kalküta'ya doğru yola çıkacak olan, ve *Duncan*'ın yanına demir atmış olağanüstü bir buharlı gemi olan *Scotia*'nın kaptanı Burton da vardı.

Scotia'nın boyutlarına bakıldığında, *Duncan*, haklı olarak basit bir *fly-boat*[1] kabul edilebilirdi. Yine de, tüm ilgi Lord Glenarvan'ın yatında toplanıyor ve bu ilgi günden güne de artıyordu.

Artık, yola çıkma vakti yaklaşmaktaydı. John Mangles işinin ehli, usta ve hamarattı. Clyde Körfezi'ndeki deneme seferlerinden bir ay sonra, içi istiflenmiş, donatılmış, düzenlenmiş olan *Duncan* denize açılabilecekti. Yola çıkış tarihi 25 Ağustos olarak saptandı. Böylelikle yat ilkbahar başlarken güney enlemlerine varmış olacaktı.

Projesi öğrenilen Lord Glenarvan'ı, yolculuğun yoruculuğu ve tehlikeleri hakkında uyaranlar da çıkmıştı elbette; ama o bunların hiçbirini dikkate almadı ve Malcolm-Castle'ı terk etmeye hazırlandı. Aslında, onu uyaranlardan çoğu samimi şekilde hayrandı ona. Sonra, kamuoyu açıkça İskoç lordundan yana olduğunu ilan etti ve tüm gazeteler, "hükümet organları" hariç, bu olay karşısında Deniz Kuvvetleri'nin tutumunu kınadılar. Dahası, Lord Glenarvan, övgüye olduğu kadar kınamaya da aldırmıyordu: o görevini yapıyordu, geri kalan onu pek ilgilendirmiyordu.

1 Çatana. (J.V.)

24 Ağustos'ta, Glenarvan, Lady Helena, Binbaşı Mac Nabbs, Mary ve Robert Grant, yatın kamarotu Mr. Olbinett, ve onun eşi, Lady Glenarvan'ın hizmetine bağlı olan Mrs. Olbinett, ailenin hizmetkârlarıyla dokunaklı bir şekilde vedalaştıktan sonra, Malcolm-Castle'ı terk ettiler. Birkaç saat sonra hepsi gemiye yerleşmişti. Glasgow halkı Lady Helena'yı, bolluk ve varlık içindeki bir yaşamın huzur dolu zevklerini reddedip kazazedelerin yardımına koşan bu cesur genç kadını sempati dolu bir hayranlıkla bağrına bastı.

Lord Glenarvan'ın ve karısının daireleri, *Duncan*'ın kıç güvertesinin en arkasındaydı; iki yatak odası, bir salon ve iki banyodan ibaretti; sonra, ortak bir salon geliyordu. Bunun da etrafında altı kamara bulunmaktaydı. Bunların beşi Mary ve Robert Grant, Mr. ve Mrs. Olbinett ve Binbaşı Mac Nabbs tarafından kullanılıyordu. John Mangles ve Tom Austin'in kamaralarına gelince, bunlar ters taraftaydı ve diğer güverteye açılıyordu. Mürettebat iki güverte arasına yerleşmişti ve rahatları yerindeydi, çünkü yatta kömürden, yiyecek ve silahtan başka yük yoktu. Dolayısıyla, John Mangles'ın iç düzenlemeleri için yeterince yer kalmıştı ve

o da bundan ustalıkla yararlanmıştı.

Duncan 24 Ağustos'u 25'ine bağlayan gece, sabahın saat üçünde deniz çekildiğinde yola çıkacaktı. Fakat, önceden, Glasgow halkı dokunaklı bir törene tanık oldu. Akşamın saat sekizinde, Lord Glenarvan ve konukları, ateşçilerden kaptana kadar tüm mürettebat, bu fedakârca yolculukta yer alacak herkes, yattan ayrıldı ve Glasgow'un eski katedrali Saint-Mungo'ya gittiler. Reformun yol açtığı harabelerin ortasında dokunulmadan kalmış olan ve Walter Scott'un olağanüstü bir şekilde tarif ettiği bu eski kilise, devasa kubbeleri altına *Duncan*'ın yolcu ve mürettebatını kabul etmişti. Büyük bir kalabalık onlara eşlik ediyordu. Orada, sanki bir mezarlıkmış gibi mezarlarla dolu büyük sahının içinde, saygıdeğer Peder Morton, Tanrı'nın yardımlarını diledi ve yolculuğu Tanrı'ya emanet etti. Bir an, eski kilisenin içinde Mary Grant'in sesi yükseldi. Genç kız, velinimetlerine dua ediyor ve Tanrı'nın önünde, minnet dolu, inci gibi gözyaşları döküyordu. Sonra, katedralde toplananlar derin bir duygu seli içinde geri döndüler. Saat on birde, herkes gemiye binmişti. John Mangles ve mürettebat son hazırlıklarla uğraşıyorlardı.

Gece yarısı, ateşler yakıldı; kaptan ateşlerin harlanması emrini verdi ve bir süre sonra, kara duman bulutları gecenin sisine karıştı. *Duncan*'ın yelkenleri, kömür isinden korumaya yarayan kılıfları içine özenle yerleştirilmişti, rüzgâr güneybatıdan estiğinden geminin ilerleyişine destek olamazdı.

Saat ikide, *Duncan* kazanlarının sarsıntısıyla titremeye başlamıştı; manometre dört atmosfer basınç gösteriyordu; ısınan buhar supaplarda ıslık çalıyordu; deniz durgundu; ışıyan gün, işaret şamandıraları ile *bigging*'ler[1] arasında, Clyde Körfezi'nden çıkış yollarının görülmesini sağlıyordu. Şafak sökerken liman fenerleri yavaş yavaş siliniyordu. Yola çıkmaktan başka yapacak iş kalmamıştı.

John Mangles Lord Glenarvan'a haber yolladı ve Lord da hemen güverteye çıktı.

Bir süre sonra, denizin çekildiği açıkça hissedilmeye başladı; *Duncan* keskin düdükler çaldı, palamarlarını gevşetti ve çevredeki teknelerden giderek uzaklaştı; uskur çalıştırıldı ve yat nehrin kanalından ileriye doğru fırladı. John kılavuz kaptan almamıştı; Clyde Körfezi'nin geçitlerini avcunun içi gibi biliyordu ve

1 Clyde Körfezi'ndeki küçük geçidi belirten taştan küçük tepecikler. (J.V.)

kimseye ihtiyacı yoktu. Yat onun bir işaretiyle hareket ediyordu; sağ eliyle makineye hükmediyor, sol eliyle, sessizce ve kararlı bir şekilde, dümene. Bir süre sonra, son fabrikalar da kıyıdaki tepelerin orasına burasına serpiştirilmiş villalara bıraktı yerini ve şehrin uğultusu uzaklarda yok oldu.

Bir saat sonra, *Duncan* Dumbarton'un kayalıklarını yalayıp geçti: iki saat sonra, Clyde Körfezi'ndeydi; sabahın altısında, Cantyre Burnu'nu dönmüş, Kuzey Kanalı'ndan çıkmış ve okyanusun ortasında yol almaktaydı.

6

ALTI NUMARALI KAMARANIN YOLCUSU

Yolculuğun bu ilk gününde deniz oldukça çalkantılıydı, rüzgâr akşama doğru şiddetlendi; *Duncan* sallanıp duruyordu; bayanlar güverteye çıkmayıp; kamaralarında yattılar ve iyi de yaptılar.

Ertesi gün rüzgâr biraz döndü; Kaptan John mizana, randa ve küçük gabya yelkenlerini hazırlattı; böylece dalgaları daha uygun şekilde karşılayan *Duncan* yalpalarda ve baş ve kıçtan aldığı dalgalarda daha az sallanıyordu. Lady Helena ve Mary Grant, şafakta güverteye çıktılar. Lord Glenarvan, binbaşı ve kaptan çoktan oradaydı. Güneşin doğuşu olağanüstü güzeldi. Ruolz yöntemiyle yaldızlanmış madeni bir diske benzeyen güneş, muazzam bir ışık banyosundan çıkar gibi çıkıyordu okyanustan. *Duncan,* göz kamaştırıcı ışıltıların ortasın-

da süzülüyordu, yelkenleri sanki gerçekten de güneş ışınlarının etkisiyle şişmiş gibiydi.

Yatın konukları bu ışıl ışıl güneşin belirişini sessiz bir hayranlıkla seyrediyorlardı.

"Ne olağanüstü bir manzara!" dedi nihayet Lady Helena. "İşte, güzel bir gün başlıyor. Rüzgâr dönmese de *Duncan* rahatlıkla ilerleyebilse..."

"Bundan daha iyi bir dilekte bulunamazdınız, sevgili Helena," karşılığını verdi Lord Glenarvan, "bu yolculuk başlangıcından şikâyet etmemizi gerektiren bir şey yok."

"Yolculuk uzun sürecek mi, sevgili Edward?"

"Bize bunun cevabını Kaptan John verecek," dedi Glenarvan. "Hızımız yerinde mi? Geminizden memnun musunuz, John?"

"Çok memnunum, Saygıdeğer Efendimiz," karşılığını verdi John. "Mükemmel bir gemi, hangi gemici olursa olsun, ayaklarının altında bu gemiyi hissetmekten hoşlanır. Tekne ve makine asla bundan daha iyi bir uyum içinde olamazdı; görüyorsunuz, yatın ardında bıraktığı iz ne kadar düz, dalgalardan nasıl da rahatlıkla kaçıyor. Saatte on yedi mil kadar bir hızla ilerliyoruz. Eğer bu sürat devam ederse,

on gün içinde ekvator çizgisini geçeriz ve beş haftadan önce Horn Burnu'nu dönmüş oluruz."

"İşitiyor musunuz, Mary," diye söze devam etti Lady Helena, "beş haftadan önce!"

"Evet, bayan," cevabını verdi genç kız, "işitiyorum, kaptanın sözlerini işitince yüreğim daha güçlü çarpıyor."

"Ya bu deniz yolculuğu, Miss Mary," diye sordu Lord Glenarvan, "dayanabiliyor musunuz?"

"Gayet iyi, lordum, pek sıkıntı çektiğim söylenemez. Zaten, kolay üstesinden gelirim."

"Peki ya genç Robert'imiz?"

"Oh! Robert mi," dedi John Mangles, "motorun yanında değilse eğer yelken direklerinin tepesine tünemiş duruyor. Deniz tutmasıyla alay eden bir çocuk yetiştiriyorum size. Bakın! Görüyor musunuz onu?"

Kaptanın işareti üzerine tüm bakışlar mizana direğine yöneldi. Yerden yüz ayak yüksekteki küçük babalingonun iplerine asılmış Robert'i herkes görebiliyordu. Mary heyecanına engel olamadı.

"Oh! Sakin olun, miss," dedi John Mangles, "onun sorumluluğu bende, kısa süre için-

de Kaptan Grant'e işinin ehli bir gemici sunmayı vaat ediyorum, çünkü bu değerli kaptanı bulacağız."

"İnşallah Tanrı sizi işitsin, Bay John," cevabını verdi genç kız.

"Sevgili küçüğüm," dedi Lord Glenarvan, "tüm bunlarda, bize ümit veren ilahi birşeyler var. Biz kendi kendimize ilerlemiyoruz, bizi alıp götürüyorlar. Aramıyoruz, bizi yöneltiyorlar. Hem sonra, bu kadar güzel bir davanın hizmetine girmiş tüm şu cesur insanlara bir bakın. Biz yalnızca girişiğimiz işi başarmakla kalmayacağız, bu girişim kolaylıkla gerçekleşecek de. Ben Lady Helena'ya hoş bir yolculuk vaat ettim, ve eğer aldanmamışsam, sözümü tutacağım."

"Edward," dedi Lady Glenarvan, "siz mükemmel bir insansınız."

"Hiç değil, ben yalnızca gemilerin en mükemmeline ve en mükemmel mürettebata sahip biriyim. Bizim *Duncan*'ımızı beğenmiyor musunuz yoksa, Miss Mary?"

"Tersine, lordum," cevabını verdi genç kız, "ona hayranım, hem de gerçek bir uzman olarak."

"Uzman, ha!"

"Çocukluğum babamın gemisinde oyunlar oynayarak geçti; o beni bir gemici yapmak isterdi, gerektiğinde bir pirinç tanesiyle karnımı doyurmak da, gemici kamçısı örmek de benim için kolay bir iş."

"Oh! miss, neler söylüyorsunuz?" diye haykırdı John Mangles.

"Böyle konuştuğunuza göre," diye sözüne devam etti Lord Glenarvan, "Kaptan John'la gayet iyi dost olacaksınız, çünkü ona göre dünyada gemiciliğe bedel hiçbir şey yoktur! Başka bir şeyi gözü görmez onun, bir kadın için bile! Öyle değil mi, John?"

"Kuşkusuz, Saygıdeğer Efendimiz," karşılığını verdi genç kaptan, "yine de, şunu itiraf etmeliyim ki, Miss Grant babafingo yelkeni toplamaktansa güvertede kalmakla daha iyi eder; yine de bu sözleri işitmek hoşuma gitmedi değil."

"Özellikle de *Duncan*'a hayransa," karşılığını verdi Glenarvan.

"Haklı bir hayranlık," dedi John.

"Madem ki," dedi Lady Helena, "yatınızla bu kadar gurur duyuyorsunuz, ambarın en dip köşesine kadar gezmek ve cesur tayfalarımızın iki güverte arasına nasıl yerleştiklerini

görmek istiyorum."

"Mükemmel bir şekilde yerleştiler," cevabını verdi John, "evlerinde gibiler."

"Onlar gerçekten evlerindeler, sevgili Helena," dedi Lord Glenarvan. "Bu yat bizim yaşlı Kaledonya'mızın bir bölümü! Dumbarton Kontluğu'ndan kopmuş bu parça özel bir lütuf sayesinde yüzüyor! Öyle ki, bizler ülkemizi terk etmemiş oluyoruz! *Duncan,* Malcolm Şatosu'dur ve okyanus da Lomond Gölü."

"O halde, sevgili Edward, bize şatonuzu gezdirme lütfunda bulunun," cevabını verdi Lady Helena.

"Emrinize amadeyim, bayan," dedi Glenarvan, "ama önce izin verirseniz Olbinett'i uyarayım."

Yatın kamarotu mükemmel bir ahçıbaşıydı. Önemi dolayısıyla Fransız olmayı hak etmiş bir İskoç! Görevlerini büyük bir çaba ve zekâyla yerine getiriyordu. Efendisinin emirlerine itaat etti.

"Olbinett, biz kahvaltıdan önce dolaşacağız," dedi Glenarvan, tıpkı Tarbet'te ya da Katrine Gölü'nde bir gezinti söz konusuymuşçasına; "dönüşümüzde sofranın hazır olacağını umuyorum."

Olbinett ciddi bir şekilde eğildi.

"Siz de bize eşlik edecek misiniz, binbaşı?" dedi Lady Helena.

"Siz emrederseniz," cevabını verdi Mac Nabbs.

"Oh!" dedi Lord Glenarvan, "binbaşı sigarasının dumanına boğulmuş; onu bu zevkten koparmamak gerek; size yılmaz bir içiciyi takdim ediyorum, Miss Mary. Hep içer, uyurken bile."

Binbaşı, rıza gösteren bir işaret yaptı ve Lord Glenarvan'ın konukları iki güverte arasına indiler.

Tek başına kalan ve alışkanlığı olduğu üzere kendi kendine konuşan ama asla kendine karşı çıkmayan Mac Nabbs, daha kalın dumanlara büründü. Hareketsiz duruyor ve yatın ardında bıraktığı dümen suyuna bakıyordu. Birkaç dakika süren sessiz bir seyrin ardından arkasını döndüğünde karşısında hiç görmediği yeni biri vardı. Binbaşıyı şaşırtabilecek bir şey vardıysa eğer, bu karşılaşmanın onu şaşırtması gerekliydi, çünkü karşısındaki yolcuyu kesinlikle tanımıyordu.

Bu uzun boylu, kuru ve zayıf adam kırk yaşlarında olmalıydı; koca başlı uzun bir çivi-

ye benziyordu; gerçekten de kafası oldukça geniş ve güçlüydü, geniş alınlı, uzun burunluydu. Kocaman bir ağzı, oldukça çıkıntılı bir çenesi vardı. Gözlerine gelince, yuvarlak, kalın gözlüklerin ardında kayboluyordu, bakışından gündüzkörlerine[1] özgü kararsızlık okunuyordu. Dış görünümüne bakılırsa, zeki ve neşeli bir hali vardı. Genellikle hiç gülmeyen ve değersizliğini bir ciddiyet maskesiyle gizleyen o sert insanların iticiliği onda yoktu. Bundan çok uzaktı. Bu meçhul adamın aldırışsızlığı, sevimli yapmacıksızlığı, insanları ve şeyleri iyi taraflarından almayı bildiğini açıkça kanıtlıyordu. Daha henüz konuşmadan bile, konuşkan biri olduğu anlaşılıyordu. Özellikle dalgın, baktıkları şeyi görmeyen, dinledikleri şeyi işitmeyen insanlar tarzındaydı. Başında bir yolculuk kasketi, ayaklarında sağlam sarı potinler ve deri tozluklar vardı, kahverengi kadife bir pantolon ve aynı kumaştan bir ceket giymişti, sayısız cebi not defterleriyle, ajandalarla, bloknotlarla, cüzdanlarla ve gereksiz olduğu kadar sıkıntı verici de olan pek çok ıvır zıvırla dolu gibiydi. Ornzundan çaprazlama astığı bir dürbünü bile vardı.

1 Gündüzkörlüğü hastalığı, nesneleri karanlıkta görmeyi sağlayan özel bir göz durumudur. (J.V.)

Bu meçhul adamın hareketli hali binbaşının tepkisizliğiyle tuhaf bir karşıtlık oluşturuyordu; Mac Nabbs'ın etrafında dönüyor, ona bakıyor, gözleriyle sorular soruyordu, binbaşı ise ne onun nereden geldiğiyle, ne nereye gittiğiyle, ne de *Duncan*'ın güvertesinde ne aradığıyla ilgiliydi.

Bu muamma kişi, çabalarının binbaşının ilgisizliği tarafından boşa çıkarıldığını gördüğünde, iyice açtığında dört ayak uzunluğunda olan dürbününü eline aldı ve kımıldamadan, bacakları ayrık, bir anayoldaki direk gibi, aletini gökyüzüyle denizin iç içe geçtiği ufuk çizgisine yöneltti. Beş dakika ortalığı inceledikten sonra, dürbününü indirdi, güverteye dayadı ve bir asaya yaslanır gibi ona yaslandı. Ama, dürbünün parçaları anında birbiri içine geçti ve dürbün kısaldı. Aniden dayanak noktasını yitiren yeni yolcu, az kalsın grandi direğinin dibine seriliyordu.

Binbaşının yerinde bir başkası olsaydı en azından gülümserdi. Binbaşı kılını bile kımıldatmadı. Bunun üzerine meçhul şahıs kararını verdi.

"Kamarot!" diye bağırdı, yabancı biri olduğunu gösteren bir aksanla.

Ve bekledi. Kimse ortaya çıkmadı.

"Kamarot!" diye tekrarladı daha güçlü bir sesle.

Mr. Olbinett o sırada oradan geçiyordu, ön kasaradaki mutfağa gitmekteydi. Tanımadığı bu uzun boylu meçhul şahsın kendisini böyle çağırdığını işitince nasıl da şaşırdı!

"Nereden çıktı bu adam?" diye sordu kendi kendine. "Lord Glenarvan'ın bir dostu mu? İmkânsız bu."

Yine de kıç güverteye çıktı ve yabancıya yaklaştı.

"Siz bu geminin kamarotu musunuz?" diye sordu adam.

"Evet, bayım," cevabını verdi Olbinett, "ama sizinle tanışma şerefine..."

"Ben altı numaralı kamaranın yolcusuyum."

"Altı numara mı?" diye tekrarladı kamarot.

"Elbette. Sizin adınız?..."

"Olbinett."

"Evet, Olbinett, dostum," dedi altı numaradaki yabancı, "kahvaltıyı hazırlamak gerek, hem de bir an önce. Otuz altı saattir bir şey yemedim, daha doğrusu otuz altı saattir uyumadım, Paris'ten Glasgow'a bir çırpıda gelen

biri için bağışlanabilir bir durum. Saat kaçta kahvaltı ediliyor, lütfen söyler misiniz?"

"Saat dokuzda," cevabını verdi Olbinett, kurulmuş bir makine gibi.

Yabancı adam saatine bakmak istedi, ama bu uzun zaman aldı, çünkü saatini ancak dokuzuncu cebinde buldu.

"Güzel," dedi, "daha sekiz olmamış. O halde, Olbinett, kahvaltıyı beklerken bir bisküvi ve bir bardak *sherry* iyi gider, açlıktan bitkin düştüm."

Olbinett anlamadan dinliyordu; zaten meçhul adam hiç durmaksızın konuşuyordu ve bir konudan diğerine büyük bir konuşkanlıkla geçiyordu.

"Eee," dedi, "ya kaptan? Kaptan henüz kalkmadı mı? Ya ikinci kaptan? İkinci kaptan ne yapıyor? O da mı uyuyor? Hava güzel, neyse ki, rüzgâr elverişli, gemi kendi başına ilerliyor..."

Tam o sırada, o böyle konuşurken, John Mangles kıç güverte merdivenlerinde belirdi.

"İşte kaptan," dedi Olbinett.

"Memnun oldum," diye haykırdı meçhul adam, "memnun oldum, Kaptan Burton, sizi tanımaktan memnun oldum!"

Şaşırması gereken biri varsa, o da kesin olarak John Mangles'dı, hem "Kaptan Burton" dendiği için hem de gemisinde bu yabancıyı gördüğü için.

Öteki konuşmaya yine devam ediyordu:

"Elinizi sıkmama izin verin," dedi, "önceki gece sıkamadıysam elinizi, yola çıkış anında kimseyi rahatsız etmek istemediğim içindir. Ama bugün, kaptan, sizinle tanışmaktan gerçekten mutluyum."

John Mangles gözlerini faltaşı gibi açtı, bir Olbinett'e bir yeni gelene bakıyordu.

"Şimdi," diye devam etti öteki sözlerine, "tanışmış olduk, azizim kaptan, iki eski dostuz artık. Konuşalım haydi, *Scotia*'dan memnun musunuz, söyleyin bana?"

"*Scotia*'dan kastınız nedir?" dedi nihayet John Mangles.

"Bizi taşıyan *Scotia*, işte güzel bir gemi, bana hem onun fiziksel niteliklerini hem de kumandanlığını yapan cesur Kaptan Burton'un ahlaki niteliklerini övdüler. Adı Burton olan Afrikalı büyük seyyahın akrabası olmayasınız? Yürekli bir adam. Size saygılarımı sunarım, o halde!"

"Bayım," diye sözü aldı John Mangles, "ben

seyyah Burton'un akrabası olmadığım gibi, Kaptan Burton da değilim."

"Hay Allah!" dedi meçhul adam, " o halde, şu anda hitap ettiğim kişi, *Scotia*'nın ikinci kaptanı Mr. Burdness olmalı."

"Mr. Burdness mi?" dedi John Mangles, hakikatin ne olduğundan kuşku duymaya başlamıştı. Karşısındaki bir deli miydi, yoksa bir şaşkın mı? Bu soru kafasında dönüp durmaktaydı ve kesin olarak düşüncesini ifade edecekti ki, Lord Glenarvan, karısı ve Miss Grant güverteye çıktılar. Yabancı onları fark edince haykırdı:

"Ah! Yolcular! Yolcular! Mükemmel. Bay Burdness, umarım bana onları takdim edersiniz..."

Ve gayet rahat bir tavırla öne atılarak, John Mangles'ın müdahalesini beklemeden:

"Bayan," dedi Miss Grant'e, "miss," dedi Lady Helena'ya, "Bay..." diye ekledi, Lord Glenarvan'a hitap ederek.

"Lord Glenarvan," dedi John Mangles.

"Lordum," dedi bunun üzerine meçhul adam, "kendimi bizzat tanıttığım için özür dilerim; ama denizde etiketten az da olsa kurtulmak gerek; hemen tanışacağımızı umarım ve

bu bayanların eşliğinde *Scotia*'daki yolculuğumuzun bize hem kısa hem de zevkli geleceğini umarım."

Lady Helena ve Miss Grant cevap verecek tek kelime bulamadılar. *Duncan*'ın güvertesindeki bu davetsiz misafirin varlığından hiçbir şey anlamıyorlardı.

"Bayım," dedi bunun üzerine Glenarvan, "kiminle konuşma şerefine nail olmaktayım?"

"Jacques-Eliacin-François-Marie Paganel, Paris Coğrafya Cemiyeti Sekreteri, Berlin, Bombay, Darmstadt, Leipzig, Londra, Petersburg, Viyana, New York cemiyetlerinin muhabiri, Doğu Hint Adaları Coğrafya ve Etnografya Kraliyet Enstitüsü onur üyesi, yaşamının yirmi yılını çalışma odasında coğrafya yapmakla geçirdikten sonra nihayet uygulamalı bilime atılmaya karar verdi ve büyük seyyahların çalışmalarını orada bütünleştirmek amacıyla Hint ülkesine doğru gidiyor."

7

JACQUES PAGANEL NEREDEN GELİYOR VE NEREYE GİDİYOR

Coğrafya Cemiyeti Sekreteri sevimli biri olmalıydı, çünkü tüm bunlar büyük bir incelikle ifade edilmişti. Lord Glenarvan karşısındakinin kim olduğunu gayet iyi bilmekteydi. Jacques Paganel, adını duyduğu ve değer verdiği biriydi; coğrafya çalışmaları, Cemiyet bültenlerinde görülen modern keşifler üzerine raporları, tüm dünyaya gönderdiği haberler onu Fransa'nın en saygın bilginlerinden biri yapmıştı. Glenarvan bu beklenmedik konuğa elini samimiyetle uzattı.

"Artık tanıştığımıza göre," diye ekledi, "izin verir misiniz, Bay Paganel, size bir soru sorayım?"

"Yirmi soru sorabilirsiniz, lordum," cevabını verdi Jacques Paganel, "sizinle sohbet etmek benim için her zaman bir zevk olur."

"Bu gemiye önceki gece mi geldiniz?"

"Evet, lordum, önceki gece, saat sekizde. Kaledonya treninden bir arabaya bindim, arabadan da *Scotia*'ya, altı numaralı kamarayı Paris'teyken ayırtmıştım. Gece karanlıktı. Güvertede kimseyi görmedim. Otuz saatlik yolculuk nedeniyle kendimi yorgun hissettiğimden ve deniz tutmasını engellemek için gelir gelmez yatmanın ve yolculuğun ilk günlerinde yataktan hiç kalkmamanın iyi bir önlem olduğunu bildiğimden, hemen yatağa yattım ve otuz altı saat boyunca kasıtlı olarak uyudum, buna inanmanızı rica ederim."

Jacques Paganel'i dinleyenler, gemideki varlığının nedenini anlamışlardı. Fransız yolcu, gemiyi şaşırarak, *Duncan*'a, mürettebatı Saint-Mungo'daki törene katıldığı sırada binmişti. Bu her şeyi açıklıyordu. Peki ama, bilgin coğrafyacı, yolculuk ettiği geminin adını ve gittiği istikameti öğrenince ne diyecekti?

"Böylece Bay Paganel," dedi Glenarvan, "yolculuğunuzun başlangıç noktası olarak Kalküta'yı seçtiniz, öyle mi?"

"Evet, lordum. Hint ülkesini görmek tüm yaşamım boyunca içimde yaşattığım bir düşünceydi. Benim en güzel düşüm, nihayet, fil-

lerin vatanında gerçek olacak."

"O halde, Bay Paganel, bir başka ülkeyi ziyaret etmek sizin için aynı şey olmayacak?"

"Hayır, lordum, hoş olmaz, çünkü Hint Genel Valisi Lord Sommerset'e tavsiyelerim olacak, ayrıca Coğrafya Cemiyeti'nin bir görevini de yerine getirmem gerekiyor."

"Demek bir de göreviniz var!"

"Evet, yararlı ve ilginç bir yolculuk denemesi, bunun programı bilge dostum ve meslektaşım Bay Vivien de Saint-Martin tarafından kaleme alındı. Schlaginweit kardeşlerin, Albay Waught'un, Webb'in, Hodgson'un, misyoner Huc ve Gabet'nin, Moorcroft'un, Bay Jules Remy ve sayısız ünlü yolcunun izinden gitme görevi. 1846 yılında misyoner Krick'in ne yazık ki başarısızlığa uğradığı yerden bayrağı devralmak istiyorum; tek kelimeyle, Himalaya'nın güney eteği boyunca uzanarak bin beş yüz kilometrelik bir alan boyunca Tibet'i sulayan Yaru-Zangbo-Çu'nun akış yolunu tanımak ve son olarak da, bu nehrin Assam'ın kuzeydoğusunda Brahmaputra'yla birleşip birleşmediğini öğrenmek istiyorum. Lordum, Hint coğrafyasının en önemli *desideratum*'larından[1] bi-

1 *Desideratum*: "Eksik" anlamına gelen Latince kelime. Çoğulu *desiderata*. (yhn.)

rini tamamlamayı başaracak yolcuya altın madalya verilecek."

Paganel olağanüstü biriydi. Mükemmel bir canlılıkla konuşuyordu. İmgelemin hızlı kanatlarına teslim ediyordu kendisini. Schaffhouse çağlayanıyla akan Ren'i durdurmak nasıl imkânsızsa onu durdurmak da öyle imkânsızdı.

"Bay Jacques Paganel," dedi Lord Glenarvan, bir an sessizlikten sonra, "bu kuşkusuz güzel bir yolculuk ve bilim size çok müteşekkir kalacak; ama hatanızı daha uzun süre sürdürmenizi istemiyorum, ve en azından şimdilik, Hint ülkesini ziyaret etme zevkinden vazgeçmelisiniz."

"Vazgeçmek mi! Niçin?"

"Çünkü Hint Yarımadası'na sırtınızı dönmüş bulunmaktasınız."

"Nasıl olur? Kaptan Burton..."

"Ben Kaptan Burton değilim," cevabını verdi John Mangles.

"Peki ya *Scotia*?"

"Bu gemi *Scotia* değil!"

Paganel'in şaşkınlığı sözle anlatılamazdı. Ciddiyetini bozmayan Lord Glenarvan'a, yüz hatları canayakın bir üzüntü ifade eden Lady Helena ve Mary Grant'e, gülümseyen John

Mangles'a ve hiç kıpırdamayan binbaşıya sırayla baktı; sonra, omuzlarını kaldırıp, gözlüklerini alnından gözlerine indirerek:

"Pek şakacısınız!" diye haykırdı.

Ama tam o anda gözleri dümen çarkına ilişti. Üstünde, şu iki kelime yazılıydı:

DUNCAN

GLASGOW

"*Duncan! Duncan!*" dedi, gerçek bir ümitsizlik çığlığı atarak.

Sonra, kıç güvertenin merdiveninden yuvarlanırcasına inerek kamarasına doğru koştu.

Zavallı bilgin gözden kaybolduğunda, güvertedeki hiç kimse, binbaşı hariç, ciddiyetini koruyamadı ve tayfalara kadar herkes makaraları koyverdi. Treni şaşırmak! Hadi neyse! Edinburgh trenini Dumbarton treni sanmak. Bu da olabilir diyelim! Ama gemiyi şaşırmak ve Hint ülkesine gitmek isterken Şili'ye doğru yelken açmak, bu tam bir dalgınlık örneğiydi.

"Jacques Paganel'in bunu yapması beni şaşırtmıyor," dedi Glenarvan, "bu tür tersliklerde onu adı pek sık geçer. Günün birinde, ün-

lü bir Amerika haritası yayımladı, haritada Japonya vardı. Bu durum, önemli bir bilgin ve Fransa'nın en iyi coğrafyacılarından biri olmasını engellemiyor elbette."

"İyi ama bu zavallı bayı ne yapacağız?" dedi Lady Helena. "Onu Patagonya'ya götüremeyiz."

"Niçin olmasın?" cevabını verdi Mac Nabbs ciddi bir ifadeyle, "onun dalgınlıklarının sorumlusu biz değiliz. Bir trende olduğunu varsayın, onu durduracak mıydı?"

"Hayır, ama bir sonraki istasyonda inerdi," karşılığını verdi Lady Helena.

"Evet," dedi Glenarvan, "eğer isterse, ilk mola yerimizde, bunu yapabilir."

O sırada, Paganel, acınacak bir halde ve utanç içinde, güverteye çıkıyordu, bagajlarının gemide olduğuna emin olmuştu hiç olmazsa. "*Duncan! Duncan!*" diye hiç durmadan yersizce tekrarlıyordu. Söyleyecek başka söz bulamıyordu sanki. Gidip geliyor, yatın direklerini inceliyor ve denizin ortasındaki sessiz ufku gözleriyle tarıyordu. Nihayet, Lord Glenarvan'a doğru yöneldi.

"Bu *Duncan* nereye...?"

"Amerika'ya, Bay Paganel."

"Ne tarafına tam olarak?..."

"Concepción'a."

"Şili'ye! Şili'ye!" diye haykırdı talihsiz coğrafyacı. "Peki ya benim Hint ülkesindeki görevim! Merkez Komitesi Başkanı Bay de Quatrefages ne diyecek bana! Ya Bay d'Avezac! Bay Cortambert! Bay Vivien de Saint-Martin! Cemiyet'in oturumlarında beni nasıl takdim edecekler!"

"Bakın, Bay Paganel," cevabını verdi Glenarvan, "ümidinizi yitirmeyin. Her şey yoluna girebilir, pek de önem taşımayan bir gecikme bu. Yaru-Zangbo-Çu sizi Tibet dağlarında beklemeye devam edecek. Bir süre sonra Madeira'ya uğrayacağız, orada, sizi Avrupa'ya geri götürecek bir gemi bulabilirsiniz."

"Size teşekkür ederim, lordum, kadere boyun eğmek gerek. Ama, şunu söyleyebiliriz, işte olağanüstü bir macera, ve bu tür şeyler yalnızca benim başıma geliyor. *Scotia*'da kamaram da ayrılmıştı!"

"*Scotia*'ya gelince, ondan geçici olarak vazgeçmenizi salık veririm."

"Ama," dedi Paganel, gemiyi yeniden inceledikten sonra, "*Duncan* bir gezinti yatı değil mi?"

"Evet, bayım," cevabını verdi John Mangles, "Saygıdeğer Efendimiz Lord Glenarvan'a ait."

"Konukseverliğinden uzun süre yararlanmanızı sizden rica ediyor," dedi Glenarvan.

"Binlerce teşekkür, lordum," dedi Paganel, "nezaketiniz karşısında gerçekten duygulandım; ama basit bir gözlemime izin verin: Hindistan güzel bir ülkedir; yolculara olağanüstü güzel sürprizler sunar; bayanlar da kuşkusuz orayı tanımıyordur... Dümendeki adamın tek yapacağı şey, dümeni birazcık çark ettirmek ve böylece *Duncan* yatı Concepción'a olduğu kadar kolaylıkla Kalküta'ya doğru yol alabilir; madem ki bir keyif gezisi söz konusu..."

Paganel'in önerisinin itiraz anlamına gelen baş sallamalarla karşılanması konuşmasına devam etmesini engelledi. Sözünü kısa kesti.

"Bay Paganel," dedi bunun üzerine Lady Helena, "bir keyif gezisi söz konusu olsaydı size derdim ki: haydi hep beraber Büyük-Hintlere doğru gidelim ve Lord Glenarvan da itiraz etmezdi. Ama *Duncan* Patagonya sahilinde terk edilmiş kazazedeleri vatanlarına geri getirecek, böylesine insani bir amaçtan vazgeçemez..."

Birkaç dakika içinde Fransız yolcu durumdan haberdar edildi; belgelerle şans eseri karşılaşmayı, Kaptan Grant'in hikâyesini, Lady Helena'nın cesur önerisini duygulanarak öğrendi.

"Bayan," dedi, "tüm bu olaylardaki davranışınıza hayranlık duyduğumu, hem de tüm kalbimle hayranlık duyduğumu belirtmeme izin verin. Yatınız yoluna devam etsin, onu bir gün bile geciktirirsem üzülürüm."

"Araştırmalarımızda bize katılmak ister misiniz?" diye sordu Lady Helena.

"Bu imkânsız, bayan, görevimi yerine getirmeliyim. İlk mola yerinizde ineceğim..."

"O halde, Madeira'da," dedi John Mangles.

"Madeira'da olsun. Lizbon'dan sadece yüz seksen fersah uzakta olurum, ve orada ulaşım imkânı ararım."

"Eh, Bay Paganel," dedi Glenarvan, "sizin arzunuza göre davranılacaktır, bana gelince, birkaç gün boyunca gemimde sizi konuk edebilmek beni mutlu edecektir. Bizimle birlikte olmaktan fazla sıkılmayacağınızı umarım!"

"Oh! lordum," diye haykırdı bilgin, "bu kadar hoş bir şekilde yanılmış olmaktan çok mutluyum! Yine de Hint ülkesine gitmek için gemiye binmiş ama Amerika kıtasına doğru

yolculuk yapan biri için oldukça gülünç bir durum!"

Bu melankolik düşünceye rağmen, Paganel, elinde olmayan bu gecikmeye rıza gösterdi. Sevimli, neşeli, hatta dalgındı; neşesiyle de bayanları büyülemiş, günbatımından önce, artık herkesin dostu olmuştu. Talebi üzerine, ünlü belge ona da gösterildi. Titizlikle, uzun uzun, dikkatle inceledi. Başka hiçbir yorum ona mümkün gelmedi. Mary Grant ve kardeşine karşı yoğun bir ilgi uyandı içinde. Onlara ümit verdi. Olayları sezinleme tarzı ve *Duncan*'a müjdelediği kesin başarı, genç kızı gülümsetmeyi başardı. Gerçekten de, görevi olmasaydı, o da Kaptan Grant'i aramaya giderdi!

Lady Helena'ya gelince, William Tuffnel'in kızı olduğunu öğrendiğinde, hayranlık dolu çığlıklar attı. Babasını tanımıştı. O ne yürekli bir bilgindi! William Tuffnel, Cemiyet'in muhabir üyesiyken ne kadar çok yazışmışlardı! Kendisini Bay Malte-Brun'la tanıştıran oydu! William Tuffnel'in kızıyla birlikte yolculuk etmek ne büyük zevk, ne güzel tesadüftü!

Nihayet, Lady Helena'ya sarılmak için iznini istedi. Lady Glanervan, belki biraz "uygunsuz" kaçsa da, bunu kabul etti.

8

DUNCAN'IN GÜVERTESİNDE YİĞİT BİRİ DAHA

Afrika'nın güneyinden gelen akıntıların desteklediği yat ekvatora doğru hızla ilerliyordu. 30 Ağustos'ta Madeira Adaları göründü. Verdiği söze sadık olan Glenarvan, yeni konuğuna, kendisini karaya indirmeyi önerdi.

"Sevgili lordum," diye karşılık verdi Paganel, "sizinle açıkça konuşacağım. Gemiye gelişimden önce, Madeira'da durma niyetiniz var mıydı?"

"Hayır," dedi Glenarvan.

"Bu durumda, izin verirseniz, aksi bir rastlantı sonucu meydana gelen dalgınlığımın sonuçlarını yararlı kılmak istiyorum. Madeira pek bilinen bir adadır. Bir coğrafyacıya ilginç gelebilecek hiçbir şey yoktur burada. Bu takımada üzerine her şey söylendi, her şey yazıldı, zaten bağcılık açısından da tam bir çöküş

halindedir. Madeira'da hiç bağ kalmadığını düşünebiliyor musunuz! 1813 yılında yirmi iki bin *pipe*[1] olan şarap rekoltesi 1845 yılında iki bin altı yüz altmış dokuza düştü. Bugün beş yüz bile değil! Üzücü bir durum! Eğer Kanarya Adaları'nda konaklamak sizin için fark etmeyecekse...?"

"Kanarya'da mola verelim," cevabını verdi Glenarvan. "Bu bizi yolumuzdan alıkoymaz."

"Biliyorum, sevgili lordum. Kanarya Adaları'nda, biliyorsunuz, incelenecek üç grup vardır, tabii Tenerife Tepesi'nden başka, ki ben her zaman görmeyi arzulamışımdır. Bu bir fırsat. Bundan yararlanmak istiyorum, beni Avrupa'ya götürecek bir geminin geçmesini beklerken bu ünlü dağa tırmanırım."

"Nasıl isterseniz, sevgili Paganel," cevabını verdi Lord Glenarvan, gülümsemekten alıkoyamıyordu kendini.

Gülmekte de haklıydı.

Kanarya Adaları, Madeira'dan pek az uzaktadır. İki takımada arasında en fazla iki yüz elli millik[2] bir mesafe vardı. Bu mesafede, *Duncan* gibi iyi bir gemi için önemsiz bir mesafe sayılır.

1 *Pipe*, 50 hektolitredir. (J.V.)
2 Yaklaşık 90 fersah. (J.V.)

31 Ağustos'ta, akşamın saat ikisinde, John Mangles ve Paganel kıç güvertede geziniyorlardı. Fransız, arkadaşını Şili üzerine ateşli sorularla bunaltmıştı; aniden kaptan sözünü kesti, ve güneyde, ufuktaki bir noktayı göstererek:

"Bay Paganel," dedi.

"Sevgili kaptanım," diye cevapladı bilgin.

"Şu tarafa bakabilir misiniz, lütfen. Bir şey görüyor musunuz?"

"Hiçbir şey görmüyorum."

"Gereken yere bakmıyorsunuz. Ufka değil, üstüne, bulutlara."

"Bulutlara mı? Boşuna bakmışım..."

"Şimdi, cıvadranın ek serenini hizalayın."

"Ben bir şey görmüyorum."

"Görmek istemediğiniz için görmüyorsunuz. Ne olursa olsun, hatta kırk mil mesafede olsak bile, anlıyor musunuz beni, Tenerife Tepesi ufkun üstünde tamamen görünüyor."

Paganel görmek istese de istemese de, birkaç saat sonra gerçeğin farkına varmak zorunda kaldı, yoksa kör olduğunu itiraf etmek zorunda kalacaktı.

"Nihayet fark ettiniz, değil mi?" dedi John Mangles.

"Evet, evet, tamamen," cevabını verdi Pa-

ganel, "orası mı," diye ekledi küçümseyici bir ifadeyle, "Tenerife Tepesi denen yer orası mı?"

"Ta kendisi."

"Oldukça mütevazı bir yüksekliği var gibi."

"Yine de deniz seviyesinden on bir bin ayak yüksekliğinde."

"Mont-Blanc'ın yanında hiçbir şey etmez."

"Bu mümkün, ama tırmanmak gerektiğinde, belki de onu yeterince yüksek bulursunuz."

"Oh! Tırmanmak mı! Bu tepeye tırmanmak mı, dostum, kaptan, rica ederim, Bay de Humboldt ve Bay Bonplan'dan sonra ne işe yarar bu? Şu Humboldt büyük bir dâhi! Bu dağa tırmandı o. Hem de öyle güzel tarif etti ki, öğrenmeyi arzu edecek bir şey bırakmadı; beş bölgeyi tanıttı: şarap bölgesi, defneler bölgesi, çamlar bölgesi, dağ çalılıkları bölgesi ve son olarak da, verimsiz bölge. O, doruğa ayak bastı, orada oturacak yer bile yoktu. Dağın tepesinden, İspanya'nın çeyreğine eşit bir alanı görebiliyordu. Sonra, volkanı en derin yerine kadar gezdi ve sönmüş kraterinin dibine kadar indi. Bu büyük adamdan sonra benden ne yapmamı bekliyorsunuz, sorarım size?"

"Doğru," dedi John Mangles, "artık derlenecek bir şey kalmamış. Can sıkıcı bir durum,

çünkü Tenerife limanında gemi beklerken pek sıkılacaksınız. Burada pek bir eğlence bulamaz insan."

"Benimkiler hariç," dedi Paganel gülerek. "Ama, sevgili Mangles, Cap-Vert[1] Adaları önemli birer konaklama yeri değil mi?"

"Doğru. Villa-Praïa'ya yanaşmaktan daha kolay bir şey yok."

"Asla küçümsenemeyecek bir avantajdan söz bile etmiyoruz," karşılığını verdi Paganel, "Cap-Vert Adaları Senegal'den pek uzakta değil, orada kendi vatandaşlarıma rastlayabilirim.Bu takımadadan pek az ilginç, vahşi ve tehlikeli olarak söz edildiğini iyi biliyorum; fakat bir coğrafyacının gözünde her şey merak uyandırır. Görmek bir bilimdir. Görmeyi bilmeyen ve ancak bir kabuklu hayvan kadar zekâya sahip insanlar vardır. Benim onların sınıfından olmadığıma emin olabilirsiniz."

"Keyfiniz bilir, Bay Paganel," diye cevapladı John Mangles, "coğrafya biliminin, Cap-Vert Adaları'nda kalmanızdan çok şey kazanacağına eminim. Kömür almak için orada mutlaka konaklamak zorundayız. Dolayısıyla, sizi karaya çıkarmak bizim için hiçbir gecikmeye

1 Yeşil Burun Adaları. (yhn.)

yol açmayacaktır."

Bunları söyledikten sonra, kaptan Kanarya Adaları'nın batısından geçecek şekilde yata yol verdi; ünlü tepe, iskele tarafında kaldı ve hızla ilerlemeye devam eden *Duncan* 2 Eylül'de, sabahın saat beşinde yengeç dönencesinden geçti. Bunun üzerine iklim değişmeye başladı. Yağmurlar mevsiminin nemli ve ağır havasıydı bu, İspanyolca deyişle, "le tempo das aguas[1]", yolcular için çetin, ama ağacın olmadığı, dolayısıyla suyun bulunmadığı Afrika adaları için yararlı bir mevsim. Çok dalgalı olan deniz, yolcuların güvertede durmasını engelliyordu; ama masa etrafındaki sohbetler canlılığından bir şey yitirmemişti.

3 Eylül'de, Paganel, yakında gemiden ineceği için valizlerini toparlamaya başladı. *Duncan* Cap-Vert Adaları arasında yol alıyordu; Tuz Adası'nın önünden geçti, hakiki bir tuz yatağı, verimsiz ve ıssız bir adaydı burası; geniş mercan katmanları boyunca ilerledikten sonra, Saint-Jacques Adası'nı yanda bıraktı; ada, kuzeyden güneye doğru, sonda yüksekçe iki tepenin bulunduğu bir dizi bazaltik dağdan ibaretti. Nihayet, John Mangles, Villa-Pra-

1 Yağmur zamanı. (yhn.)

ïa Koyu'na girdi ve bir süre sonra, şehrin önünde sekiz kulaç dibe demir attı. Hava korkunçtu. Koy, açık denizdeki rüzgârlara karşı korunaklı olsa da, dalga çatlaması son derece şiddetliydi. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Bu yüzden, üç yüz ayak yüksekliğinde volkanik kayalardan oluşan dağ kollarına yaslanan taraça biçiminde bir ova üzerinde yükselen şehir zar zor görülebiliyordu. Bu kalın yağmur perdesinin ardından adanın görünümü hüzünlüydü.

Lady Helena, şehri ziyaret etme projesini gerçekleştiremedi; kömür yükleme işi de güçlükle yapılabiliyordu. Deniz ile gökyüzünün suları tarifi imkânsız bir şekilde birbirlerine karışırken, *Duncan*'ın yolcuları kıç güverte altına sığınmışlardı. Gemideki sohbetlerin konusu doğal olarak havanın durumuydu. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Tek konuşmayan ise, evrensel tufanı tam bir ilgisizlikle karşılayan binbaşıydı. Paganel başını sallayarak gidip geliyordu.

"Kasıtlı bir durum bu," diyordu.

"Kesinlikle," dedi Glenarvan, "her şey size karşı."

"Yine de başa çıkarım."

"Böyle bir yağmurla baş edemezsiniz," dedi Lady Helena.

"Ben mi, bayan, kesinlikle üstesinden gelirim. Yalnızca valizlerim ve aletlerim için kaygılıyım. Hepsi kaybolacak."

"Yalnızca gemiden inmekten kaygı duymalı," diye sözü aldı Glenarvan. "Villa-Praïa'ya vardıktan sonra, pek temiz olmasa da iyi kötü bir yer bulursunuz kendinize örneğin: maymunlar ve domuzlar eşlik eder size, onlarla ilişki de her zaman hoş değildir. Ama bir yolcu o kadar da ince eleyip sık dokumaz. Öncelikle, yedi sekiz ay içinde Avrupa'ya giden bir gemi bulabileceğinizi ummalısınız."

"Yedi sekiz ay mı?" diye haykırdı Paganel.

"En azından. Yağmur mevsiminde Cap-Vert Adaları'na pek sık gemi uğramaz. Ama zamanınızı yararlı bir şekilde değerlendirebilirsiniz. Bu takımada henüz pek bilinmiyor; topografya, klimatoloji, etnografya, hipsometri[1] alanlarında yapacak çok şey var."

"Nehirleri keşfedebilirsiniz," dedi Lady Helena.

"Nehir yok, bayan," cevabını verdi Paganel.

"Ya çay?"

"O da yok."

1 Hipsometri: Yükseltiölçümü. (ç.n.)

"Akarsu, o halde?"

"O da yok."

"O halde," dedi binbaşı, "ormanlarla ilgilenirsiniz."

"Orman olması için ağaç olması gerekir, oysa ağaç da yok."

"Güzel bir ülke!" diye karşılık verdi binbaşı.

"Üzülmeyin, sevgili Paganel," dedi bunun üzerine Glenarvan, "en azından dağlar var."

"Ah! Pek az yüksek ve pek az ilginç, lordum. Zaten bu çalışma daha önce yapıldı."

"Yapıldı ha!," dedi Glenarvan.

"Evet, benim şansım hep böyle. Nasıl ki Kanarya Adaları'nda kendimi Humboldt'un çalışmalarıyla karşı karşıya bulmuşsam, burada da bir jeolog, Bay Charles Sainte-Claire Deville beni geçmiş durumda!"

"Hayret!"

"Elbette," dedi Paganel, acınacak bir ses tonuyla. "Bu bilgin, devlete ait bir korvet olan *La Décidée*'de bulunuyordu, Cap-Vert Adaları'na demir atıldığı sırada takımadanın en ilginç zirvesini, Fogo Adası'ndaki volkanı ziyaret etti. Ben ne yapabilirim ki onun ardından?"

"İşte bu çok üzücü," cevabını verdi Lady Helena. "Siz ne olacaksınız, Bay Paganel?"

Paganel bir süre sessizliğini korudu.

"Hiç kuşku yok ki," diye söze girdi Glenarvan, "Madeira'da inseydiniz gemiden, daha iyi olurdu, artık hiç şarap olmasa bile!"

Coğrafya Cemiyeti Sekreteri bilgin yeniden suskun kaldı. "Ben olsam, beklerdim," dedi binbaşı. Sanki, beklemezdim, der gibiydi.

"Sevgili Glenarvan," diye sözü aldı Paganel, "bundan sonra nerede mola vermeyi düşünüyorsunuz?"

"Ohoo! Concepción'dan önce durmayacağız."

"Hay Allah! Bu durumda Hint topraklarından epeyce uzaklaşırım."

"Hayır, Horn Burnu'nu geçtiğinizde yaklaşmış olursunuz."

"Pek emin değilim."

"Hem," dedi Glenarvan, büyük bir ciddiyetle, "Hint ülkesine giderken, ister Batı Hint olsun ister Doğu Hint, önemli değildir."

"Nasıl önemli olmaz!"

"Patagonya pampalarında yaşayanların da Pencap yerlileri kadar Hintli olduklarını dikkate almazsanız önem taşır bu durum!"

"Ah! Elbette, lordum," diye haykırdı Paganel, "işte, ben bu nedeni asla düşünemezdim!"

"Dahası, sevgili Paganel, altın madalya her yerde kazanılabilir; yapacak, araştıracak, keşfedecek şey her yerde var, Ant Sıradağları'nda da, Tibet dağlarında da."

"Peki ya Yaru-Zangbo-Çu Nehri?"

"Eh, onun yerine de Rio-Colorado'yu koyarsınız! Bu da pek bilinmeyen bir nehir, haritalar üzerindeki varlığı coğrafyacıların keyfine kalmış."

"Biliyorum, lordum, birçok aşamada hatalar var. Eh! Eğer ben talep etseydim Coğrafya Cemiyeti beni Hint ülkesine gönderdiği gibi Patagonya'ya da gönderirdi, hiç kuşkum yok. Ama bunu düşünmemiştim."

"Sizin alışılmış dalgınlıklarınızın sonucu."

"Haydi, Bay Paganel, bize eşlik ediyorsunuz, değil mi?" dedi Lady Helena, en sevimli sesiyle.

"Bayan, peki ya benim görevim?"

"Sizi temin ederim ki Macellan Boğazı'ndan geçeceğiz," dedi Glenarvan.

"Lordum, siz insanı baştan çıkarırsınız."

"Port-Famine'i ziyaret edeceğimizi de ekleyeyim!"

"Port-Famine!" diye haykırdı Fransız, "herkesin üşüştüğü liman, coğrafi yıllıkların şu ünlü limanı!"

"Şunu da dikkate alın ki, Bay Paganel," diye sözü aldı Lady Helena, "giriştiğimiz bu işte, İskoçya'nın yanına Fransa adını ekleme hakkınız olacak."

"Evet, hiç kuşkusuz!"

"Bir coğrafyacı bizim gezimize pek yararlı olabilir, hem bilimi insanlığın hizmetine sunmaktan daha güzel ne olabilir?"

"Çok doğru, bayan!"

"Bana inanın. Kendinizi rastlantıya, daha doğrusu Tanrı'nın dileğine bırakın. Bizi taklit edin. O bize bu belgeyi gönderdi ve biz yola çıktık. O sizi *Duncan*'ın güvertesine yolladı, terk etmeyin onu."

"Size şunu söylememi ister misiniz, yürekli dostlarım?" diye sözü aldı Paganel, "benim kalmamı çok istiyorsunuz!"

"Ya siz, Paganel, siz de kalmaya can atıyorsunuz," diye sözü aldı Glenarvan.

"Elbette!" diye haykırdı bilgin coğrafyacı, "sadece saygısız durumuna düşmekten korkuyordum!"

9

MACELLAN BOĞAZI

Paganel'in kararı gemide duyulduğunda, herkes çok sevindi. Genç Robert, pek hararetli bir coşkuyla Paganel'in boynuna atıldı. Saygın sekreter neredeyse arkası üstü yuvarlanıyordu. "Haşin bir kerata," dedi, "ben de ona coğrafya öğreteceğim."

Oysa, John Mangles onu bir denizci yapmakla görevli sayıyordu kendini. Glenarvan onu bir gönül insanı, binbaşı soğukkanlı bir delikanlı, Lady Helena iyi ve cömert bir insan yapma niyetindeydiler. Mary Grant ise kardeşinin, bu tür ustalara karşı minnettar bir öğrenci olmasını istediğinden, Robert günün birinde elbette tam bir centilmen olacaktı.

Duncan, kömür yükleme işini hızla tamamladı, sonra, bu hüzünlü yöreleri terk edip, batıya doğru ilerleyerek, Brezilya sahil akıntısına girdi ve 7 Eylül'de, güzel bir kuzey esintisi al-

tında ekvatoru aştıktan sonra, güney yarımküreye ulaştı.

Yolculuk oldukça rahat geçiyordu. Herkes ümitliydi. Kaptan Grant'i arama yolculuğunda, her geçen gün yeni ihtimaller çıkıyor gibiydi. Gemideki en inançlı kişilerden biri kaptandı. Ama inancı özellikle Miss Mary'yi mutlu ve teskin olmuş görme arzusunun yüreğinde pek güçlü olmasından kaynaklanıyordu. Bu genç kıza pek özel bir ilgi duymaktaydı; ve bu duyguyu öyle iyi saklıyordu ki, Mary Grant ve kendisi hariç, *Duncan*'ın güvertesinde bulunan herkes bunun farkındaydı.

Bilgin coğrafyacıya gelince, o muhtemelen güney yarımkürenin en mutlu insanıydı; günlerini salon masasının üzerine serdiği haritaları incelemekle geçiriyordu; bu nedenle de, sofrayı kuramayan Bay Olbinett'le her gün tartışmaktaydı. Ama, Paganel, güvertedeki tüm konukları etrafına topluyordu. Binbaşı hariç; o, coğrafi sorunlara pek ilgili biri değildi, özellikle yemek saatlerinde. Dahası, ikinci kaptanın sandıklarında, takımı oldukça eksilmiş bir yığın kitabı, bunlar arasında da bir miktar İspanyolca eseri keşfeden Paganel, gemide kimsenin bilmediği Cervantes'in dilini öğrenmeye

karar verdi. Bu onun Şili sahilleri üzerine araştırmalarını kolaylaştıracaktı. Çokdilliliğe olan yatkınlığı sayesinde, bu yeni dili Concepción'a vardıklarında işlek bir şekilde konuşacağına neredeyse emindi. Bu yüzden, canla başla çalışıyor ve hiç durmaksızın farklı heceleri mırıldandığı işitiliyordu.

Boş zamanlarında ise genç Robert'e uygulamalı eğitim vermeyi ihmal etmiyordu. *Duncan*'ın hızla yaklaşmakta olduğu bu kıyıların tarihini öğretiyordu ona.

O sırada, tarih 10 Eylül'ü gösteriyordu ve 5° 37' enlemi ve 31° 15' boylamında bulunuyorlardı. O gün, Glenarvan, muhtemelen en eğitimli kişilerin bile bilmedikleri bir şeyi öğrendi. Paganel Amerika'nın tarihini anlatıyordu. Sıra, yatın izlediği yoldan vaktiyle geçmiş olan büyük denizcilere gelince, Kristof Colomb'a kadar uzandı. Sonra, ünlü Cenovalı'nın yeni bir dünyayı keşfetmiş olduğunu bilmeden öldüğünü söyleyerek sözlerini noktaladı.

Dinleyenler bir ağızdan haykırdılar. Paganel iddiasında diretti.

"Bundan daha kesin bir şey olamaz," diye haykırdı. "Colomb'un ününü azaltmak istemi-

yorum, ama gerçek gerçektir. On beşinci yüzyılın sonunda, insanların tek bir kaygısı vardı: Asya'yla iletişimi kolaylaştırmak ve Batı yolları aracılığıyla Doğu'yu aramak; tek kelimeyle, 'baharatlar ülkesi'ne en kısa yoldan gitmek. Colomb'un denediği de buydu. Dört yolculuk yaptı; Cumana, Honduras, Mosquitos, Nikaragua, Veragua, Costa-Rica ve Panama sahillerinden Amerika'ya ulaştı. Oraları Japonya ve Çin toprakları sandı ve büyük kıtanın varlığını fark edemeden öldü, kendi adını bile bırakamadı!"

"Size inanmak isterim, sevgili Paganel," cevabını verdi Glenarvan, "bununla birlikte, şaşırmama ve size şunu sormama izin verin, Colomb'un keşiflerinin hakikatini keşfetmiş denizciler kimlerdir?"

"Onun halefleri. Ojeda, yolculukları sırasında ona eşlik etmişti, Vincent Pinzon, Vespucci, Mendoza, Bastidas, Cabral, Solis, Balboa... Bu usta denizciler Amerika'nın doğu sahilleri boyunca ilerlediler; güneye doğru inerek sınırları belirlediler. Onları da, üç yüz altmış yıl önce, şimdi bizi sürükleyen bu akıntılar sürüklemişti! Görüyorsunuz, dostlarım, biz de ekvatoru Pinzon'un on beşinci yüzyılın

son yılında geçtiği yerden kestik. Sekizinci derece güney enlemine yaklaşmaktayız; Pinzon Brezilya topraklarına oradan yanaşmıştı. Bir yıl sonra, Portekizli Cabral, Séguro limanına kadar indi. Sonra, Vespucci, 1502'deki üçüncü seferinde daha da güneye gitti. 1508 yılında, Vincent Pinzon ve Solis, Amerika kıyılarını tanımak amacıyla işbirliği yaptılar ve 1514 yılında Solis, rio de la Plata'nın ağzını keşfetti ve orada yerliler tarafından çiğ çiğ yenince, kıtayı baştan başa dolaşma şerefini Macellan'a bıraktı. Bu büyük denizci, 1519 yılında, beş gemiyle birlikte yola çıktı, Patagonya kıyıları boyunca ilerledi, Désiré limanını, San-Julian limanını keşfetti, burada uzun süre konakladı, elli iki derece enleminde On Bir Bin Bakire Boğazı'nı keşfetti, oraya kendi adını verdi ve 28 Kasım 1520'de Pasifik Okyanusu'na açıldı. Ah! Güneşin ışıkları altında yeni bir denizin parıldadığını gördüğünde ne büyük bir sevinç duymuş olmalıdır, kalbi ne büyük heyecanla çarpmıştır, kim bilir!"

"Evet, Bay Paganel," diye haykırdı Robert Grant, coğrafyacının sözleri onu heyecanlandırmıştı, "ben de orada olmak isterdim!"

"Ben de, delikanlı, böyle bir fırsatı kaçır-

mazdım, eğer Tanrı üç yüz yıl önce doğmamı isteseydi!"

"Bu bizim için üzüntü verici olurdu, Bay Paganel," cevabını verdi Lady Helena, "çünkü şimdi *Duncan*'ın güvertesi üzerinde bize bu hikâyeyi anlatıyor olmayacaktınız."

"Benim yerime anlatan bir başkası bulunurdu, bayan, ve Batı kıyısını Pizarro kardeşler sayesinde keşfettiğimizi de eklerdi. Bu cesur maceracılar büyük şehirler kurdular. Cusco, Quito, Lima, Santiago, Villarica, Valparaiso ve Concepción; *Duncan*'ın bizi götürdüğü bu yerler, onların eseridir. O dönemde, Pizarro'nun keşifleri Macellan'ınkiyle birleşti ve Amerika kıyıları haritalardaki yerini aldı, tabii bu durum Eski Dünya bilginlerini fazlasıyla hoşnut etti."

"Ben ise," dedi Robert, "hemen hoşnut olmazdım."

"Niçin?" diye sordu Mary. Keşifler tarihine ilgi duyan kardeşine dikkatle bakıyordu.

"Evet, delikanlı, niçin?" diye sordu Lord Glenarvan, en cesaretlendirici gülümseyişiyle.

"Çünkü Macellan Boğazı'nın ötesinde ne olduğunu öğrenmek isterdim."

"Bravo, dostum," cevabını verdi Paganel,

"ben de, kıta kutba kadar uzanıyor mu, yoksa, sizin yurttaşlarınızdan biri olan Drake'in sandığı gibi, lordum, bağımsız bir deniz mi var, bunu öğrenmek isterdim. Demek ki, Robert Grant ve Jacques Paganel on yedinci yüzyılda yaşamış olsalardı, bu coğrafi bilmecenin son sözcüğünü pek merak eden iki Hollandalı'nın, Shouten ile Lemaire'in peşinden giderlerdi."

"Bilgin miydi onlar?" diye sordu Lady Helena.

"Hayır, cesur tüccarlardı yalnızca, keşiflerin bilimsel yanı onları pek az ilgilendiriyordu. O dönemde, Doğu Hint Adaları'nda bulunan bir Hollanda şirketi, Macellan Boğazı'ndan yapılan tüm ticaret üzerinde mutlak hakka sahipti. Aynı dönemde, Batı yolları aracılığıyla Asya'ya varmayı sağlayacak başka geçit bilinmediğinden, bu ayrıcalık gerçek bir tekelcilik kaynağıydı. Bu nedenle, birkaç tacir bu tekele karşı mücadele etmek istediler ve bir başka boğaz keşfettiler, bunlar arasında zeki ve eğitimli bir adam olan Isaac Lemaire de vardı. Yeğeni Jacob Lemaire ile Horn kökenli iyi bir gemici olan Shouten'in yönettiği bir seferin masraflarını o karşıladı. Bu cesur gemiciler, Macellan'dan aşağı yukarı bir yüzyıl son-

ra, 1615 yılının Haziran ayında yola çıktılar; Tierra del Fuego[1] ile Devletler Ülkesi arasındaki Lemaire Boğazı'nı keşfettiler ve 12 Şubat 1616'da, şu ünlü Horn Burnu'nu döndüler, asıl burası Fırtına Burnu olarak adlandırılmayı hak ediyordu, kardeşi Ümit Burnu değil!"

"Evet, kuşkusuz, bende orada olmak isterdim!" diye haykırdı Robert.

"Hem de en canlı heyecanların kaynağından içmiş olurdun, oğlum," diye sözüne devam etti Paganel, coşkuyla. "Gerçekten de, keşiflerini gemi haritasında işaretleyen gemicininkinden daha gerçek bir zevk, daha etkili bir tatmin değil midir bu? Gözlerinin önünde toprakların yavaş yavaş oluştuğunu görürsün, ada ada, burun burun, deyim yerindeyse, dalgaların bağrından doğar gibi! Önce, sınır çizgileri belirsizdir, kırık, kesintili! Bir yerde, ıssız bir kulübe, başka bir yerde, kimsenin uğramadığı bir koy, daha ilerde, evrende kaybolmuş bir körfez. Sonra keşifler tamamlanır, çizgiler kesişir, haritaların nokta noktaları yerini çizgilere bırakır; koylar belirlenen kıyılarda oyuntular oluşturur, kimi sahillerde burunlar birbirlerine değer; nihayet, yeni kıta, gölleri, nehirleri ve ırmaklarıyla, dağları, vadileri ve

1 Ateş Toprakları. (yhn.)

ovalarıyla, köyleri, şehirleri ve başşehirleriyle, tüm ihtişamı içerisinde yerkürenin üzerine serilir! Ah! dostlarım, toprakları keşfeden biri gerçek bir mucittir! Heyecanlar ve sürprizler onun içindir. Ama şimdi bu kaynak epeyce tükendi! Kıtaları da, yeni dünyaları da, hepsini gördük, her şey biliniyor, her şey keşfedildi ve bizlerin, coğrafya bilimine sonradan gelenlerin, yapacak pek bir şeyi kalmadı artık!"

"Var, sevgili Paganel," karşılığını verdi Glenarvan.

"Ne peki?"

"Yapmakta olduğumuz şey!"

Bu sırada *Duncan* Vespucci'lerin ve Macellan'ların yolu üzerinde olağanüstü bir hızla ilerliyordu. 15 Eylül'de, oğlak dönencesini geçti ve burnunu ünlü boğazın girişine doğru çevirdi. Patagonya'nın alçak sahilleri defalarca görünse de, ufukta belli belirsiz seçilebilen bir çizgi gibiydi yalnızca. Kıyı şeridi on mil ötedeydi ve Paganel'in ünlü dürbünü bu Amerikan sahilleri hakkında doğru dürüst bir fikir veremiyordu kendisine.

25 Eylül'de, *Duncan* Macellan Boğazı'nın hizasındaydı. Gemi, hiç tereddütsüz boğaza doğru ilerledi. Bu yol genellikle Pasifik Okya-

nusu'na giden buharlı gemiler tarafından tercih edilir. Kesin uzunluğu ancak üç yüz yetmiş altı mildir.[1] Boğazın her yeri, kıyı seviyesinde bile, en büyük tonilatoya sahip gemilerin geçebileceği derinliktedir. Denizin dibi mükemmeldir. Burada tatlı su temin edilebilecek çok sayıda iskeleye rastlanır, balık bakımından bol nehirler, av hayvanı bakımından zengin ormanlar, yirmi kadar yerde emin ve kolay konaklama imkânı vardır. Nihayet, kasırgaların ve fırtınaların aralıksız vurduğu Lemaire Boğazı'nda ve Horn Burnu'nun korkunç kayalıklarında bulunmayan bin bir çeşit kaynağa burada rastlanır.

Yolculuğun ilk saatlerinde, yani Gregory Burnu'na kadar uzanan altmış ila seksen millik bir alanda kıyılar alçak ve kumluktur. Jacques Paganel ne görüş alanına giren bir noktayı, ne de boğazın bir ayrıntısını kaçırmak istiyordu. Geçiş aşağı yukarı otuz altı saat sürecekti. İki yakada da hüküm süren bu hareketli panorama, güney güneşinin görkemli aydınlıkları altında ortalığı hayranlıkla seyretmeye çabalayan bilginin bu zahmetine değiyordu. Kuzey toprakları sakinlerinden kimse gözükmüyordu; Tierra del Fuego'nun kuru kayaları

1 130 fersah. (J.V.)

üzerinde birkaç sefil Fueg geziniyordu yalnızca. Paganel, Patagonları göremediğine üzüldü, bu duruma çok sinirlendi, yol arkadaşları ise onun bu haliyle pek eğlendiler.

"Patagonların olmadığı bir Patagonya," diyordu, "Patagonya sayılmaz."

"Sabırlı olun, saygıdeğer coğrafyacı," cevabını verdi Glenarvan, "Patagonları göreceğiz."

"Ben emin değilim."

"Varlar ama," dedi Lady Helena.

"Ben pek kuşkuluyum, bayan, çünkü görmüyorum."

"Haydi, dostum, İspanyolcada 'büyük ayak' anlamına gelen bu Patagon adı hayali varlıklara verilmiş değildir ya."

"Yo! Adın önemi yok," cevabını verdi Paganel, tartışmayı alevlendirmek için kendi fikrinde direniyordu, "zaten, doğrusu, onların kendilerine ne ad verdiklerini bilmiyoruz."

"Mesela!" diye haykırdı Glenarvan. "Siz bunu biliyor muydunuz, binbaşı?"

"Hayır," cevabını verdi Mac Nabbs, "öğrenmek için de tek kuruş verme niyetinde değilim."

"Yine de duymak zorundasınız," dedi Paganel, ilgisiz binbaşıya. "Macellan bu bölgeler-

deki yerlileri Patagonlar diye adlandırmışsa da, Fuegler onlara Tiremenen, Şilililer Caucalhue'ler, Carmen kolonlarında yaşayanlar Tehuelche'ler, Araukarılar Huiliche'ler adını vermiştir; Bougainville onlara Chaouha adını verir, Falkner, Tehuelhet'ler der! Onlar da kendilerini genel olarak Inaken diye adlandırır! Sorarım size, nasıl tanınabilirler ve bu kadar çok adı olan bir halk nasıl var olabilir!"

"İlginç bir kanıt!" dedi Lady Helena.

"Bunu kabul edelim," karşılığını verdi Glenarvan, "Patagonların adı üzerinde kuşku olsa da, en azından boyları konusunda herkesin hemfikir olduğunu, sanırım dostumuz Paganel itiraf edecektir!"

"O kadar uzun olduklarını sanmıyorum," cevabını verdi Paganel.

"Uzunlar," dedi Glenarvan.

"Bilmiyorum."

"Kısalar mı?" diye sordu Lady Helena.

"Kimse bunu ileri süremez."

"Orta boylular, o halde," dedi Mac Nabbs, herkesi uzlaştırmak için.

"Bunu da bilmiyorum."

"Bu kadarı da biraz fazla," diye haykırdı Glenarvan, "yolcular onları görmüşler..."

"Onları görmüş olan yolcular," cevabını verdi coğrafyacı, "kesinlikle anlaşamıyorlar. Macellan kendi kafasının ancak onların beline kadar geldiğini söyler."

"Evet!"

"Evet, ama, Drake, İngilizlerin en uzun Patagondan daha uzun olduğunu ileri sürer!"

"Oh! İngilizler mi, mümkündür," karşılığını verdi, küçümseyen bir edayla binbaşı, "ama ancak İskoçlar söz konusu olsaydı."

"Cavendish onların uzun boylu ve güçlü kuvvetli olduklarında ısrar eder," diye sözüne devam etti Paganel. "Hawkins'e göre onlar birer devdir. Lemaire ve Shouten on bir ayak uzunlukta olduklarını söyler."

"İyi ya, bunlar güvenilir insanlar," dedi Glenarvan.

"Evet, Wood, Narborough ve Falkner kadar güvenilir. Onlara göre ise orta boylular. Byron'un, La Giraudais'nin, Bougainville'in, Wallis ve Carteret'nin, Patagonların altı ayak altı parmak olduklarını ileri sürdükleri de doğrudur. Oysa ki, Bay d'Orbigny, bu bölgeleri en iyi bilen bilgin, onlara beş ayak dört parmaklık bir orta boy biçer."

"İyi ama," dedi Lady Helena, "bunca çeliş-

kinin ortasında, hakikat hangisi?"

"Hakikat, bayan," cevabını verdi Paganel, "şudur: Patagonların bacakları kısa, gövdeleri gelişmiştir. Dolayısıyla görüşümüzü eğlenceli biçimde ifade edebiliriz: Bu insanlar otururken altı ayaktırlar, ayaktayken de yalnızca beş ayak."

"Bravo! bilgin dostum," dedi Glenarvan. Çok doğru söylediniz!"

"Tabii eğer," diye sözü aldı Paganel, "hiç yoklarsa, bu herkesi hemfikir kılar. Ama, sonuç olarak, dostlarım, şu teselli edici saptamayı ekleyebilirim: Macellan Boğazı olağanüstü bir yerdir, Patagonlar olmasa bile!"

O sırada, *Duncan* Brunswick Yarımadası'nın etrafını dönüyor ve harikulade iki manzara arasından geçiyordu. Gregory Burnu'nu döndükten yetmiş mil sonra, Punta Arena'daki kürek mahkûmları zindanı sancak tarafında kaldı. Şili bandırası ve kilisenin çan kulesi bir an için ağaçların arasında belirdi. Boğaz, son derece etkileyici granit kütleler arasından akıyordu. Dağların etekleri, engin ormanların bağrında gizlenmiş, ezeli bir karla beyaza boyanmış zirveleri bulutların arasında kaybolmuştu. Güneybatıya doğru, Tarn Tepesi gök-

yüzüne doğru altı bin beş yüz ayak yüksekliğe uzanıyordu. Uzun bir günbatımının ardından gece olmuştu. Işık, hissettirmeden yavaş yavaş eriyip gitti; gökyüzü parlak yıldızlarla kaplandı ve gemicilerin gözünde güney kutbunun yolunu belirten Güney Haçı görüldü. Bu ışıltılı karanlığın ortasında, uygarlaşmış sahillerdeki deniz fenerlerinin yerini tutan bu yıldızların ışığında, yat, sahilde bolca bulunan, kolay erişilebilir koylara demir atmadan yoluna cesaretle devam etti. Seren uçları, çoğu zaman, denizin üstüne eğilen kutup kayınlarının dallarına sürtünüyordu; yatın uskuru da, sık sık büyük nehirlerin sularını dövüyor ve kazları, ördekleri, su çulluklarını, bağırtlakları, nemli yörelerde yaşayan tüm bu tüylü hayvanlar âlemini uyandırıyordu. Bir süre sonra harabeler göründü. Gece, yıkıntılara görkemli bir görünüm vermişti, terk edilmiş bir koloninin hüzünlü kalıntısıydı burası. Bu sahillerin verimliliğiyle ve av hayvanı dolu bu ormanların zenginliğiyle sonsuza dek çelişecek bir adı vardı yörenin. *Duncan* Port-Famine'den[1] geçiyordu.

1581 yılında İspanyol Sarmiento, dört yüz göçmenle birlikte bu yere gelip yerleşmişti. Orada San Felipe şehrini kurmuştu. Son dere-

1 Açlık Limanı (ç.n.)

ce sert soğuklar koloniyi kırıp geçirmiş, kıştan kurtulmuş olanların hakkından da kıtlık gelmişti. 1587 yılında, korsan Cavendish, altı yıl varolsa bile altı yüzyıl yaşlanmış bir şehrin harabeleri üzerinde açlıktan ölen bu dört yüz bahtsızın sonuncusuyla karşılaştı.

Duncan bu ıssız sahiller boyunca yol aldı; gün doğarken, dar geçitlerin ortasında, gürgen, dişbudak ve kayın ormanları arasında yol alıyordu. Bunların ortasında yeşillikler arasındaki kubbeler, gür çobanpüskülüyle kaplı tepecikler ve sivri tepeler beliriyordu. Bu tepelerden biri olan Buckland dikilitaşı çok yükseklere uzanıyordu. *Duncan* Saint-Nicolas Koyu'nun açıklığından geçti, eskiden adı Fransızlar Koyu'ydu. Bougainville vermişti bu adı. Uzakta, foklar ve kocaman balina sürüleri oynaşıyordu. Fışkırttıkları suya bakılırsa dört mil uzaklıktaydılar. Nihayet, Froward Burnu dönüldü. Burası, kıştan kalma son buzlarla kaplıydı hâlâ. Boğazın diğer tarafında, Tierra del Fuego'da Sarmiento Tepesi altı bin ayak yüksekliğe ulaşıyordu. Bu devasa kaya yığınını bulut şeritleri birbirinden ayırıyor ve gökyüzünde bir tür hava takımadası oluşturuyordu. Amerika kıtası gerçek anlamda Froward

Burnu'nda bitiyordu, çünkü Horn Burnu 56° enleminde, denizin içinde kaybolmuş bir kayadan başka bir şey değildi.

Bu nokta aşıldığında, boğaz, Brunswick Yarımadası ile yassı çakıl taşları arasında karaya oturmuş dev bir balina gibi, binbir küçük adacık arasında uzanan uzun bir adanın, Desolación Adası'nın arasında daralıyordu. Amerika'nın bu kadar paramparça olan bu ucu ile Afrika, Avustralya ya da Hint ülkesinin açık ve belirgin uçları arasında ne büyük farklılık vardır! İki okyanus arasında uzanan bu devasa burnu hangi meçhul tufan böyle püskürtmüş olabilir?

Verimli sahiller geride kalmış, kıraç sahil şeritleri belirmeye başlamıştı. Vahşi görünümlü, içinden çıkılmaz labirentlerin binlerce dar boğazıyla oyulmuştu buralar. *Duncan,* tek bir hata yapmadan, hiç tereddüt etmeden, değişken kıvrımları izliyordu. Döne döne çıkan dumanı, kayaların delip geçtiği sislere karışıyordu. Bu ıssız sahillerde kurulmuş birkaç İspanyol acentesinin önünden, hızını yavaşlatmadan geçti. Tamar Burnu'nda boğaz genişledi. Yat, Narborough Adaları'nın sarp kıyısını dönmek için, geri geri gidip hız aldı. Güney

sahillerine yaklaşıyorlardı. Nihayet, boğaza girdikten otuz altı saat sonra, Desolación Adası'nın en ucunda Pilares Burnu kayalıklarının ortaya çıktığı görüldü. *Duncan*'ın pruva bodoslaması önünde engin, açık, parıltılı bir deniz uzanıyordu ve coşkulu bir tavırla bu denizi selamlayan Jacques Paganel, tıpkı *Trinitad*'ın[1] Pasifik Okyanusu'nun hafif rüzgârlarına baş eğdiği andaki Fernand de Macellan gibi heyecanlandı.

1 Macellan'ın bulunduğu geminin adı. (J.V.)

10

37. PARALEL

Pilares Burnu'nu geçtikten sekiz gün sonra, *Duncan,* on iki mil uzunluğunda ve dokuz mil genişliğinde olağanüstü bir haliç olan Talcahuano Koyu'nda tam istim ilerliyordu. Hava çok güzeldi. Buralarda kasımdan marta kadar tek bir bulut görünmez gökyüzünde. Güney rüzgârı, Ant zinciriyle korunan sahiller boyunca eser hep. John Mangles, Edward Glenarvan'ın emirlerine uygun olarak, Chiloé Takımadası'nın ve tüm bu Amerika kıtasındaki sayısız kalıntının çok yakınından geçmişti. Birkaç enkaz, kırık bir yelken direği, insan eliyle işlenmiş bir ağaç parçası sayesinde *Duncan* batan geminin izini bulabilirdi. Ama ortalıkta hiçbir şey görünmüyordu. Yoluna devam eden yat, Clyde'ın sisle kaplı sularını geride bıraktıktan kırk iki gün sonra, Talcahuano limanında demir attı.

Glenarvan kanosunu hemen denize indirtti ve Paganel'le birlikte rıhtıma çıktı. Bilgin coğrafyacı, özenle çalışmış olduğu İspanyol dilinden bu vesileyle yararlanmak istemişti, fakat, yerlilerle anlaşamayınca çok şaşırdı.

"Bende eksik olan vurgu," dedi.

"Gümrüğe gidelim," karşılığını verdi Glenarvan.

Orada, abartılı el kol hareketlerinin eşlik ettiği birkaç kelime İngilizcenin yardımıyla, Britanya konsolosunun Concepción'da kaldığını anlattılar onlara. Bu bir saatlik bir yolculuk demekti. Glenarvan hızlı giden iki at buldu kolaylıkla ve Paganel ile birlikte, Pizarro'ların cesur yol arkadaşı Valdivia'nın atılgan dehasına borçlu oldukları bu büyük şehrin duvarlarını kısa süre sonra aşmışlardı.

Şehir, eski ihtişamından ne kadar da kaybetmişti! Yerliler tarafından sık sık talan edilmiş, 1819'da yangın geçirmiş, taş üstünde taş bırakılmamış, harabeye çevrilmişti, duvarları yakılıp yıkılmalar sırasındaki alevlerden hâlâ simsiyahtı. Aşağı yukarı sekiz bin kişinin yaşadığı Talcahuano onu çoktan gölgede bırakmıştı. Tembel adımlarla arşınlanan sokakları çayırlığa dönüşmüştü. Ne ticaret ne bir faali-

yet vardı, iş yapmak imkânsızdı. Her balkonda mandolin sesi çınlıyor; cumbaların ardından baygın şarkılar geliyordu. Eski erkek şehri Concepción, bir kadın ve çocuk köyü haline gelmişti.

Glenarvan, bu çöküşün nedenlerini aramakta pek hevesli gözükmüyordu. Jacques Paganel ise bu konuyla çok ilgiliydi ve bir an bile yitirmeden Britanya Majestesi'nin konsolosu J.R. Bentock'un evine gitti. Bu şahıs onu pek kibarca kabul etti ve Kaptan Grant'in hikâyesini öğrendiğinde, tüm kıyı hakkında bilgi edinme görevini üstlendi.

Üç direkli *Britannia*'nın Şili ya da Araukan sahilleri boyunca, 37. paralele doğru karaya oturduğunu duyup duymadığı sorulduğunda, buna olumsuz cevap verdi. Bu türden bir olay hakkında herhangi bir rapor ne konsolosa, ne de diğer milletlerden meslektaşlarına ulaşmıştı. Glenarvan cesaretini yitirmedi. Talcahuano'ya geri döndü ve çabasından, özeninden, parasından bir şey esirgemeden tüm sahil kesimine görevliler yolladı. Sahillerde yaşayanlar arasında yapılan en titiz soruşturmalardan sonuç çıkmadı. *Britannia*'nın geçirdiği kazadan hiçbir iz kalmadığı ortadaydı.

Bunun üzerine, Glenarvan, yol arkadaşlarına girişimlerinin başarısız kaldığını bildirdi. Mary Grant ve kardeşi duydukları üzüntüyü gizleyemediler. *Duncan* Talcahuano'ya geldiğinden bu yana altı gün geçmişti. Yolcular güvertede toplanmışlardı. Lady Helena, sözleriyle değil –ne söyleyebilirdi ki?– okşayışlarıyla kaptanın iki çocuğunu teselli ediyordu. Jacques Paganel belgeyi yeniden ele almış, derin bir dikkatle inceliyordu, sanki yeni sırlar bulup çıkarmak ister gibiydi. Bir saatten beri incelemekteydi ki, Glenarvan ona seslendi:

"Paganel! Bilgeliğinize sığınıyorum. Bu belge hakkında yaptığımız yorum yanlış olmasın? Bu kelimelerin anlamı mantıksız mı?"

Paganel cevap vermedi. Düşünüyordu.

"Felaketin geçtiğini varsaydığımız yer hakkında yanılıyor muyuz?" diye sözüne devam etti Glenarvan. "*Patagonya* adı en kavrayışsız insanların bile gözüne çarpmıyor mu?"

Paganel susmaya devam ediyordu.

"Hem," dedi Glenarvan, "*Yerli* kelimesi bizi haklı çıkarmıyor mu?"

"Kesinlikle," cevabını verdi Mac Nabbs.

"Buna göre, kazazedelerin bu satırları yazarlarken yerlilerin tutsağı olmayı bekledikle-

ri açık değil mi?"

"Burada durun, sevgili lord," cevabını verdi nihayet Paganel, "diğer sonuçlarınız doğru olsa da, sonuncusu, en azından, bana akılcı gelmiyor."

"Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu Lady Helena, bakışlarını coğrafyacıya dikmişti.

"Demek istediğim," cevabını verdi Paganel, sözlerini vurgulayarak, "Kaptan Grant *şimdi yerlilerin esiri*, şunu da eklemeliyim ki, belge bu durum hakkında hiç kuşkuya yer bırakmıyor."

"Açıklayın, bayım," dedi Miss Grant.

"Çok basit, sevgili Mary, belgede *esir düşecekler* diye okumak yerine, *esirler* diye okuyun, her şey aydınlanır."

"Ama bu imkânsız!" cevabını verdi Glenarvan.

"İmkânsız mı! Niçin, saygıdeğer dostum?" diye sordu Paganel gülümseyerek.

"Çünkü şişe ancak, gemi kayalıklara çarpıp parçalandığı sırada denize atılmış olabilir. Buradan şu sonuç çıkar ki, enlem ve boylam dereceleri kazanın olduğu yeri belirtmektedir."

"Bunu kanıtlayan bir şey yok," diye heyecanla karşılık verdi Paganel, "kazazedeler, yer-

liler tarafından kıtanın içine sürüklendikten sonra, bu şişe aracılığıyla, niçin esir olarak tutuldukları yeri belirtmeye çalışmış olmasınlar?"

"Basit bir nedenle, sevgili Paganel, çünkü bir şişeyi denize atabilmek için en azından denizin orada olması gerekir."

"Ya da, deniz yoksa," diye söze devam etti Paganel, "denize dökülen ırmaklar vardır."

Bu beklenmedik cevap şaşkınlıkla, aynı zamanda akla yatkınlığı ifade eden bir sessizlikle karşılandı. Dinleyenlerin gözlerinde parıldayan ışıktan Paganel, her birinin yeni bir ümide kapıldıklarını anladı. İlk konuşan Lady Helena oldu.

"Ne fikir ama!" diye haykırdı.

"Hem de iyi bir fikir," diye ekledi safça coğrafyacı.

"Bu durumda, sizin kanınız nedir?..." diye sordu Glenarvan.

"Bence 37. paraleli Amerikan sahiline denk düştüğü yerde araştırmalı ve Atlantik'e girdiği noktaya kadar yarım derece bile uzaklaşmadan izlemeliyiz. Belki de bu yol üzerinde *Britannia*'nın kazazedelerini buluruz."

"Zayıf bir ihtimal!" cevabını verdi binbaşı.

"Zayıf bile olsa," diye sözüne devam etti

Paganel, "gözardı edilmemeli. Eğer ben haklıysam, tesadüfen, bu şişe denize bu kıtanın nehirlerinden birinin akışını izleyerek varmışsa eğer, bu durumda, esirlerin izine ulaşırız. Bakın, dostlarım, işte bu ülkenin haritası, gerçeği size kanıtlayacağım!"

Bunu diyen Paganel masanın üzerine Şili'yi ve Arjantin'in bölgelerini gösteren bir harita yaydı.

"Bakın," dedi, "Amerika kıtası boyunca yapacağımız bu yolculukta beni takip edin. Dar Şili şeridini atlayalım. Ant Sıradağları'nı aşalım. Pampaların ortasına inelim. Nehirler, ırmaklar, akarsular bu bölgelerde yok mu? Var. İşte Rio-Negro, işte Rio-Colorado, işte 37 derece enleminde kesişen kolları. Bunların hepsi de belgenin taşınmasına hizmet etmiş olabilir. Orada, belki bir kabilenin içinde, yerleşik yerlilerin ellerinde, az bilinen bu nehirlerin kıyısında, sıradağların boğazlarında, dostlarımızın mucizevi bir müdahaleyi beklediklerini haklı olarak söyleyebilirim! Bu durumda onların ümitlerini boşa mı çıkaracağız? Parmağımla şu an harita üzerinde çizmekte olduğum kesin yolu izlemek konusunda hepiniz hemfikir değil misiniz? Ve eğer yanılıyorsam, 37. para-

lelin sonuna kadar gitmek görevimiz değil midir? Hatta, kazazedeleri bulmak için, gerekiyorsa eğer, bu paralelle birlikte Dünya'nın çevresini dolaşmak zorunda değil miyiz?"

Cesur ve canlı bir şekilde ifade edilen bu sözler Paganel'i dinleyenler arasında derin bir heyecan yarattı. Herkes ayağa kalktı ve tek tek gelip Paganel'in elini sıktılar.

"Evet! Babam orada!" diye haykırıyordu Robert Grant, gözleriyle haritayı bir çırpıda tarayarak.

"Nerede olursa olsun," cevabını verdi Glenarvan, "onu bulacağız, oğlum! Dostumuz Paganel'in yorumu çok mantıklı, onun bize çizdiği yolu hiç tereddüt etmeden izlememiz gerekiyor. Kaptan, ya kalabalık bir yerli topluluğunun ya da küçük bir kabilenin esiridir. İkinci durumda, onu kurtarırız. Diğer durumda, ise ne halde olduğunu öğrendikten sonra, *Duncan*'la doğu kıyısına ulaşır, Buenos Aires'e varırız ve orada, Binbaşı Mac Nabbs'ın toparladığı bir müfreze, Arjantin bölgelerindeki tüm yerlilerin hakkından gelir."

"Çok doğru, Saygıdeğer Efendimiz!" cevabını verdi John Mangles, "şunu da eklemeliyim ki, Amerika kıtasında yapılacak bu yolcu-

luk tehlikesizce gerçekleşecektir."

"Tehlikesizce ve yorulmadan," diye sözü aldı Paganel. "Bizim imkânlarımıza sahip olmayan ne kadar çok kişi bunu gerçekleştirdi bugüne kadar! Hem de cesaretleri kadar büyük bir işin peşinde oldukları da söylenemez! 1782 yılında Basilio Villarmo denen biri Carmen'den Ant Sıradağları'na kadar gitmemiş miydi? 1806 yılında bir Şilili, Concepción bölgesi Belediye Başkanı don Luiz de la Cruz, Antuco'dan yola çıkarak tam da bu otuz yedinci paraleli izlememiş miydi? Antlar'ı aşarak, kırk günde tamamlanan bir güzergâh sonunda Buenos Aires'e varmamış mıydı? Son olarak da, Albay Garcia, Bay Alcide d'Orbigny ve benim değerli meslektaşım Doktor Martin de Moussy, bu ülkeyi dört bir yandan katetmediler mi, hem de bizim insanlık için yapacağımız şeyi bilim adına yapmadılar mı?"

"Bayım! Bayım!", dedi Mary Grant, heyecandan kesik kesik çıkan bir sesle, "sizi bunca tehlikeye maruz bırakan bir fedakârlığı nasıl kabul edebiliriz?"

"Tehlike mi?" diye haykırdı Paganel. "*Tehlike* sözcüğünü kim dile getirdi?"

"Ben değil!" cevabını verdi Robert Paganel,

gözleri parlıyordu, bakışları kararlıydı.

"Tehlikeler!" diye sözüne devam etti Paganel, "Tehlike var mıdır? Nedir ki söz konusu olan? En fazla üç yüz elli fersahlık bir yolculuk, çünkü dümdüz ilerleyeceğiz, diğer yarımkürede İspanya'ya, Sicilya'ya, Yunanistan'a denk düşen bir enlemde gerçekleşecek bir yolculuk, dolayısıyla aşağı yukarı benzer iklim koşullarında, en fazla bir ay sürecek bir yolculuk! Gezinti bu!"

"Bay Paganel," diye sordu Lady Helena, "eğer kazazedeler yerlilerin eline düşmüşlerse yaşamlarına saygı gösterilmiş midir sizce?"

"Evet, bayan! Yerliler insanyiyici değildir! Alakası yok. Benim yurttaşlarından biri, Coğrafya Cemiyeti'nden tanıdığım Bay Guinnard, üç yıl boyunca pampa yerlilerinin esiri olarak kaldı. Acı çekti, kötü muamele gördü, ama sonunda bu sınavdan alnının akıyla çıktı. Bir Avrupalı bu bölgelerde işe yarar; yerliler onun değerini bilirler ve değerli bir hayvan gibi özen gösterirler ona."

"O halde, tereddüte yer yok," dedi Glenarvan, "yola çıkmalıyız, hem de gecikmeden. Hangi yolu izlemeliyiz?"

"Kolay ve hoş bir yolu," cevabını verdi Pa-

ganel. "Başlangıç biraz dağlık, sonra Ant Dağları'nın doğu yamacına doğru hafif bir iniş, son olarak da tekdüze, çimlerle kaplı, kumlu bir düzlük, gerçek bir bahçe."

"Haritaya bakalım," dedi binbaşı.

"İşte, sevgili Mac Nabbs. Şili sahilindeki, 37. paralelin ucundan, Rumena Burnu ile Carnero Koyu arasından ilerleyeceğiz. Araukanya'nın başşehrini geçtikten sonra, Antuco Geçidi'nden sıradağları keseceğiz, volkan güneyde kalacak; sonra, dağların uzanan meyilleri üzerinde kayarak, Neuquem'i, Rio-Colorado'yu aşıp pampalara, Salinas'a, Guamini Nehri'ne, Tapalquen Dağı'na ulaşırız. Orada Buenos Aires bölgesinin sınırları görülür. O sınırları geçeceğiz, Tandil Dağı'na tırmanacağız ve araştırmalarımızı Medano Burnu'na kadar, Atlantik sahillerinde sürdüreceğiz."

Böyle konuşarak, gezi programını oluşturan Paganel, gözünün önündeki haritaya bakma zahmetine bile katlanmıyordu; haritayla bir işi yoktu. Frézier'nin, Molina'nın, Humboldt'un, Miers'in, d'Orbigny'nin çalışmalarından beslenen sarsılmaz belleği ne yanılabilir, ne şaşırabilirdi. Bu coğrafi adlar dizinini bitirdikten sonra ekledi:

"Evet, dostlarım, yol düz. Otuz gün içerisinde aşmış oluruz ve *Duncan*'dan önce doğu sahiline varırız, tabii akıntıya karşı esen rüzgârların onu geciktireceğini düşünürsek."

"Böylece *Duncan*," dedi John Mangles, "Corrientes Burnu ile Saint-Antoine Burnu arasından geçmiş olacak, öyle mi?"

"Çok doğru."

"Peki, böyle bir seferin ekibini nasıl oluşturacaksınız?" diye sordu Glenarvan.

"Mümkün olduğunca basit bir şekilde. Önemli olan tek şey Kaptan Grant'in durumunu bilmektir, yoksa yerlilerle çatışmak değil. Sanırım, Lord Glenarvan bizim doğal şefimizdir; binbaşı, yerini kimseye bırakmak istemez; hizmetkârınız Jacques Paganel..."

"Ya ben!" diye haykırdı genç Grant.

"Robert! Robert!" dedi Mary.

"Niçin olmasın?" cevabını verdi Paganel. "Yolculuklar gençleri geliştirir. Demek ki, biz dördümüz ve *Duncan*'ın üç denizcisi..."

"Nasıl!" dedi John Mangles, efendisine hitap ederek, "Saygıdeğer Efendimiz beni istemiyor mu?"

"Sevgili John," cevabını verdi Glenarvan, "yolcularımızı gemide bırakacağız, yani dünya-

da en sevdiğimiz varlıkları! *Duncan*'ın fedakâr kaptanı dışında kim göz kulak olabilir onlara?"

"Biz size eşlik edemez miyiz?" dedi Lady Helena, gözleri bir hüzün bulutuyla kaplanmıştı.

"Sevgili Helena," cevabını verdi Glenarvan, "yolculuğumuzu olağanüstü çabuklukta gerçekleştirmek zorundayız; uzun süre ayrı kalmayacağız, hem..."

"Evet, dostum, sizi anlıyorum," cevabını verdi Lady Helena, "gidin o halde, başarılı olursunuz dilerim!"

"Hem bu bir yolculuk değil," dedi Paganel.

"Ne peki?" diye sordu Lady Helena.

"Bir geçiş, fazlası değil. Geçip gideceğiz, hepsi bu, yeryüzünün namuslu insanları gibi, mümkün olduğunca fazla iyilik yaparak. *Transire benefaciendo,*[1] sloganımız bu."

Paganel'in bu sözü üzerine tartışma sona erdi; tabii eğer herkesin hemfikir olduğu bir söyleşiye tartışma denebilirse... Hazırlıklar aynı gün başladı. Yerliler anlamasın diye, seferi gizli tutma kararı alındı.

Yola çıkış tarihi 14 Ekim olarak saptandı. Karaya çıkacak tayfaları seçmek söz konusu

1 İyilikle geçip gitmek. (yhn.)

olduğunda, herkes bu işe gönüllü olduğunu bildirince Glenarvan seçmekte zorlandı. Bunun üzerine, öylesine cesur bu insanları üzmemek için kura çekmeyi tercih etti. Kura çekti ve ikinci kaptan Tom Austin, güçlü kuvvetli biri olan Wilson ve boksta Tom Sayers'a[1] meydan okumuş olan Mulrady'ye güldü şans.

Glenarvan hazırlıklar için aşırı bir faaliyet gösterdi. Belirtilen günde hazır olmak istiyordu ve oldu da. Aynı anda, John Mangles kömür yükleme işini tamamladı, hemen denize açılmaya hazırdı. Arjantin sahilinde yolcuları karşılamak istiyordu. Glenarvan'la genç kaptan arasında başlayan rekabet herkesin yararına bir hal almıştı.

Gerçekten de, 14 Ekim'de, kararlaştırılan saatte, herkes hazırdı. Yola çıkma anı geldiğinde, yatın yolcuları salonda toplandılar. *Duncan* harekete hazırdı, uskurunun pervaneleri de Talcahuano'nun berrak sularını bulandırmaya başlamıştı bile. Glenarvan, Paganel, Mac Nabbs, Robert Grant, Tom Austin, Wilson, Mulrady, karabinalarla ve Colt marka revolverlerle silahlanmış olarak, gemiden ayrılmaya hazırlandılar. İskelenin ucunda rehberler ve katırlar onları bekliyordu.

1 Londra'nın ünlü boksörü. (J.V.)

"Vakit geldi," dedi sonunda Lord Edward.

"Haydi, dostum!" cevabını verdi Lady Helena, heyecanını bastırarak.

Lord Glenarvan Lady Helena'yı göğsüne bastırdı, o sırada Robert de Mary Grant'in boynuna atıldı.

"Şimdi, sevgili dostlar," dedi Jacques Paganel, "Atlantik sahillerine kadar son kez tokalaşalım!"

Pek kolay olmadı bu. Yine de, saygın bilginin dileğini gerçekleştirir tarzda kucaklaşmalar görüldü.

Güverteye çıktılar ve yedi yolcu *Duncan*'ı terk etti. Bir süre sonra rıhtıma vardılar, ilerleyen yat rıhtıma yarım gomena[1] kadar yaklaştı.

Lady Helena, güvertenin tepesinden, son bir kez haykırdı:

"Dostlarım, Tanrı yardımcınız olsun!"

"Yardım edecektir, bayan," diye karşılık verdi Jacques Paganel, "çünkü şuna inanmanızı rica ederim ki biz kendi kendimize yardım edeceğiz zaten!"

"İleri!" diye haykırdı John Mangles makinistine.

"Yola çıkalım!" cevabını verdi Lord Glenar-

1 Gomena: Deniz milinin onda biri. (185,2 m.) (yhn.)

van.

Ve yolcular, binek hayvanlarına dizginlerini takarak, kıyı yolunu izlerken, *Duncan,* uskurunun kuvvetiyle, okyanusa doğru tam istim ilerliyordu.

11

ŞİLİ YOLCULUĞU

Glenarvan'ın oluşturduğu yerli birlik, üç erkek ve bir çocuktan oluşuyordu. Katırcıbaşı yirmi yıldan beri bu ülkede yaşayan bir İngiliz'di. Yolculara katır kiralama ve Ant Dağları'nın çeşitli geçitlerinde onlara rehberlik etme işiyle uğraşıyordu. Sonra, onları, pampa yollarına aşina olan ve "baqueano" denen Arjantinli bir rehberin ellerine teslim ediyordu. Bu İngiliz, katırlarla ve yerlilerle birlikte geçirdiği yıllar içinde anadilini tamamen unutmamış olduğundan yolcularla konuşabiliyordu. Bu durumu, isteklerinin ifadesinde ve emirlerinin yerine getirilmesinde bir kolaylık olarak değerlendiren Glenarvan hemen bundan yararlandı, çünkü Jacques Paganel meramını anlatamıyordu henüz.

Bu katırcıbaşına, Şilililerin deyişiyle bu "catapaz"a, iki yerli kılavuz çoban ve on iki

yaşında bir çocuk yardım ediyordu. Kılavuz çobanlar, grubun yüklerini taşıyan katırları güdüyorlardı. Çocuk ise, çıngırak ve çanla önde yürüyerek, ardından on katırı sürükleyen ve "madrina" denen küçük kısrağı idare ediyordu. Katırların yedisine yolcular, birine *catapaz* biniyordu; diğer ikisine yiyecekler ve ovadaki yerli şeflere iyi niyet sunmak için birkaç top kumaş yüklenmişti. Kılavuz çobanlar, alışkın oldukları gibi, yaya yürüyordu. Güney Amerika'dan bu geçiş, güvenlik ve sürat açısından en iyi koşullarda gerçekleşecek gibiydi.

Ant Dağları boyunca yapılan bu yürüyüş sıradan bir yolculuk değildi. En değerlileri Arjantin bölgesinden gelen bu güçlü katırlar olmadan bu işe girişilemezdi. Bu mükemmel hayvanlar ülke içinde ilkel ırktan daha üstün bir gelişme göstermiştir. Beslenme bakımından hiç zorluk çıkarmazlar. Günde bir kez su içer, sekiz saat içinde on fersah yolu kolaylıkla alır ve on dört *arrobe*[1] ağırlığında bir yükü hiç şikâyet etmeden taşırlar.

Bir okyanustan diğerine giden bu yol üzerinde han yoktur. Kurutulmuş et, baharatla çeşnilendirilmiş pirinç ve yol boyunca avlanmaya rıza gösteren av hayvanları yenir. Dağda

1 *Arrobe*, 11 kilo ve 50 santime denk yerel bir ölçüdür. (J.V.)

sel suları, düzlükte ırmakların suları içilir, içine tatlandırıcı olarak birkaç damla rom katılır, herkesin kendi erzağı "chiffle" adı verilen bir öküz boynuzunun içindedir. Ayrıca, fazla alkollü içki kullanmamaya da dikkat etmek gerekir. Vücut sisteminin özellikle taşkınlığa açık olduğu bu bölgede bu tür içkiler pek uygun değildir. Yatak takımlarına gelince, her şey "recado" adı verilen, yerlilere özgü eyerin içindedir. Bu eyer, süslü bir şekilde işlenmiş geniş kolanların tuttuğu ve bir yandan sepilenmiş ve diğer yandan yünle süslenmiş, "pelion" denen koyun derisinden yapılır. Bu sıcak örtülerin altına giren bir yolcu, nemli gecelere zarar görmeden meydan okuyabilir ve mükemmel bir uyku çekebilir.

Yolculuk etmeyi bilen ve çeşitli ülkelerin geleneklerine uyum sağlayabilen biri olan Glenarvan, kendisi ve adamları için Şilili kostümü seçmişti. Paganel ve Robert, bu iki çocuk –biri büyük, biri küçük–, ortasından bir delik açılmış, geniş bir İskoç kumaşı olan ulusal *poncho*'nun[1] içinden kafalarını çıkardıklarında ve ayaklarını da bir tayın arka ayağından yapılmış deri çizmelerin içine soktuklarında

1 Pançe. (yhn.)

pek de mutlu olmadılar. Gayet donanımlı bir şekilde koşumlanmış katırlarını görmek gerekiyordu. Ağızlarında Arap gemi vardı; deriden örülmüş uzun dizgin, kamçı olarak işe yarıyordu; metal süslemelerle güzelleştirilmiş başlık ve gündelik erzakın taşındığı parlak renkli bezden ikiz çanta olan "alforja"lar taşıyorlardı. Her zaman dalgın olan Paganel, mükemmel bineğine binmeye çalışırken üç dört kez çifte yeme tehkikesi atlattı. Eyere biner binmez, yanından hiç ayırmadığı ve omzuna çapraz astığı dürbünüyle, ayaklarını üzengilere kenetledi, kendini hayvanının anlayışına emanet etti ve bundan da pişman olmadı. Genç Robert'e gelince, mükemmel bir süvari olacağını daha işin başında gösterdi.

Yola koyuldular. Hava çok güzeldi, gökyüzü son derece berraktı ve hava, güneşin yakıcılığına rağmen, denizden gelen rüzgâr sayesinde yeterince temizlenmişti. Küçük grup, Talcahuano Koyu'nun kıvrımlı sahilleri boyunca süratle geçtiler, otuz mil güneyde paralelin ucuna kavuşmak niyetindeydiler. Bu ilk gün boyunca, kurutulmuş eski bataklık sazları arasından hızla ilerlediler, pek az konuşuyorlardı. Ayrılık vedalaşmaları, yolcuların zih-

ninde hâlâ canlı bir sahneydi: *Duncan*'ın ufukta kaybolurkenki dumanlarını hâlâ görebiliyorlardı. Hepsi susuyordu, Paganel hariç; bu çalışkan coğrafyacı kendi kendine İspanyolca sorular soruyor ve bu yeni dilde cevaplar veriyordu.

Catapaz da oldukça suskun bir adamdı, mesleği onu geveze kılacak bir iş değildi. Ancak emrindeki kılavuz çobanlarla konuşuyordu. Bu çobanlar, işlerinin ehli olduklarından, hizmetlerini gayet iyi yerine getiriyorlardı. Katırın teki dursa, gırtlaktan gelen bir sesle onu uyarıyorlardı; bağırmanın yetmediği yerde, tam hedefe isabet ettiren elleriyle fırlattıkları bir çakıl taşı onun inadının hakkından geliyordu. Bir kolan gevşediğinde, bir koşum başlığı eksik olduğunda, çoban, *poncho*'sunu çıkararak katırın kafasını onunla örtüyordu, kaza telafi edildiğinde katır da hemen yola koyuluyordu.

Katırcıların alışkanlığı saat sekizde, sabah kahvaltısından sonra yola çıkmak ve böylece akşamın dördünde yatma vaktine kadar yola devam etmekti. Glenarvan bu âdete bağlı kaldı. *Catapaz* mola işareti verdiğinde, yolcular, okyanusun köpüklü kıyı boyundan ayrılma-

dan, koyun güney ucunda bulunan Arauco şehrine yaklaşıyorlardı. Batıya doğru, Carnero Koyu'na kadar, 37. derecenin ucunu bulmak için yirmi kilometre kadar yürümek gerekiyordu. Ama Glenarvan'ın adamları bu kıyı bölgesini daha önce de katetmişler, hiçbir deniz kazası izine rastlamamışlardı. Dolayısıyla yeni bir keşifte bulunmak gereksizdi ve Arauco şehrinin hareket noktası olmasına karar verildi. Buradan yol doğuya doğru, dümdüz bir hat boyunca uzanıyor olmalıydı.

Küçük grup geceyi geçirmek üzere şehre girdi ve bir han avlusunun ortasında kamp kurdu, konfor düzeyi hâlâ yetersizdi.

Arauco, yüz elli fersah uzunluğunda, otuz fersah genişliğinde bir eyalet olan Araukanya'nın başşehridir. Şair Ercilla'nın dizelerindeki Şili ırkının büyük oğulları Molouche'lar burada oturmaktadır. Onurlu ve güçlü bir ırktırlar. İki Amerika'da da yabancı tahakkümüne boyun eğmemiş tek ırk onlardır. Arauco, geçmişte İspanyolların egemenliğine girmiş olsa da, en azından halklar boyun eğmemiştir; bugün nasıl Şili'nin istila edici işletmelerine direniyorlarsa o dönemde de direnmişlerdi. Bağımsızlık bayrakları –mavi zemin üzerinde be-

yaz yıldız– şehri koruyan tahkimli tepenin zirvesinde bugün hâlâ dalgalanmaktadır.

Akşam yemeği hazırlanırken, Glenarvan, Paganel ve *catapaz,* damları samanla örtülü evler arasında dolaştılar. Arauco'da, bir kilise ve bir Fransisken manastırı dışında ilginç hiçbir şey yoktu. Glenarvan, bilgi toplamaya çalıştı ama başarılı olamadı. Paganel, yöre sakinlerine meramını anlatamadığı için ümitsizliğe kapılmıştı; ama, yerliler Araukan dili –Macellan Boğazı'na kadar yaygın olarak kullanılan bir anadil– konuştuklarından, Paganel'in İspanyolcası ancak İbranice kadar yarıyordu işine. Dolayısıyla kulakları bir işe yaramadığından gözlerini meşgul etti ve gözünün önünde dolaşan Molouche ırkının çeşitli türlerini incelemek ona tam bir bilgin tatmini verdi. Erkeklerin boyları uzundu. Yüzleri yassı, tenleri bakır rengindeydi, sakalları yolunmuştu. Kuşku dolu bakışları vardı ve koca kafaları uzun siyah saçları arasında kayboluyordu. Barış zamanında ne yapacaklarını bilmeyen savaşçıların kendine has miskinliğine kapılmış gibiydiler. Sefalet içindeki gayretli karıları yorucu ev işleriyle uğraşıyor, atları tımar ediyor, silahları temizliyor, toprakla uğraşıyor, efendileri

için avlanıyor ve dahası, iki yıl emek gerektiren ve en düşüğünün fiyatı yüz dolara erişen[1] bu mavi-turkuvaz *poncho*'ları imal edecek zaman buluyorlardı.

Sonuç olarak, bu Molouche'ler pek ilginç bir halk değildi ve oldukça vahşi âdetleri vardı. Tek bir erdeme karşılık –bağımsızlık sevgisi– insana özgü ahlak bozukluklarının neredeyse tümüne sahiptiler.

Paganel, gezintisini tamamlayıp akşam yemeğine geldiğinde, onlar için "Gerçek Ispartalılar" deyip duruyordu.

Saygın bilgin abartıyordu elbette. Arauco şehrini ziyareti sırasında Fransız yüreğinin hızla çarptığını eklediğinde kimse bir şey anlayamadı. Binbaşı bu beklenmedik "kalp çarpması"nın nedenini sorduğunda ise, bu duygusunun pek doğal olduğunu, çünkü vatandaşlarından birinin eskiden Araukanya tahtında oturduğunu söyledi. Binbaşı, bu hükümranın adını bilmeyi pek istiyordu. Jacques Paganel, yürekli Bay de Tonneins'in adını gururla andı. Périgueux'nün eski dava vekili, mükemmel bir insandı. Bu kaba sakallı adam, tahttan düşmüş kralların "tebaanın nankörlüğü" dedikleri şeye maruz kalmıştı. Tahttan indirilmiş bir

1 500 Frank. (J.V.)

memur eskisi fikrinıe binbaşı hafifçe gülümsemiş olsa da, Paganel, eski bir memurun iyi bir kral olmasının belki de bir kralın iyi bir memur olmasındarı daha kolay olduğu şeklinde çok ciddi bir cevap verdi. Ve bu saptama üzerine, herkes güldü ve eski Araukanya kralı I. Orellie-Antoine'ın sağlığına birkaç damla "chicha"[1] içildi. Birkaç dakika sonra, *poncho*'larına sarınan yolcular derin bir uykuya geçmişlerdi bile.

Ertesi gün, saat sekizde, başta *madrina,* en sonda da kılavuz çobanlar olmak üzere, küçük grup doğuya doğru, 37. paralel yolunu tuttu. O sırada, Araukanya'nın, üzüm bağları ve sürü hayvanı bakımından zengin, verimli arazisinden geçiyorlardı. Fakat, yavaş yavaş, ortalık ıssızlaştı. Ancak arada bir "rastreadores" kulübesiyle karşılaşıyorlardı. Bunlar, tüm Amerika'da ünlü oları at eğiticisi yerlilerin yaşadıkları kulübelerdi. Kimi zamarı, terk edilmiş konaklama yerleri de çıkıyordu karşılarına, düzlüklerdeki göçebe yerliler barınıyordu buralarda. O gün boyunca, iki engel çıktı önlerine: rio de Raque ve rio de Tubal nehirleri. Fakat, *catapaz,* öte tarafa geçmeyi sağlayan bir yaylan keşfetti. Ant Dağları geniş yamaçları ve

1 Mayalanmış mısırdan yapılan sert içki. (J.V.)

kuzeye doğru artan doruklarıyla ufka kadar uzanmaktaydı. Bunlar Yeni Dünya iskeletini taşıyan devasa omurganın aşağı omurlarıydı.

Akşamın saat dördünde, otuz beş millik bir yolculuktan sonra, kırın ortasında, devasa mersin ağaçları koruluğunda konakladılar. Katırların koşumları çözüldü ve çayırlığın sık çimenlerinde özgürce otlamaya bırakıldılar. *Alforja*'lar alışıldık et ve pirinci sağladılar. Toprağın üzerine yayılmış *pelion*'lar örtü, yastık görevi görüyordu ve bu doğal yatakların üzerinde, herkes bir güzel dinlenip huzur buldu, kılavuz çobanlar ve *catapaz* ise sırayla nöbet tuttular.

Hava pek uygundu, Robert dahil tüm yolcuların sağlıkları yerindeydi, dahası, bu yolculuk pek uygun koşullarda başlamıştı. Dolayısıyla, bu durumdan yararlanmak ve bir oyuncunun "şansını zorlaması" gibi daha atak davranmak gerekiyordu. Herkesin fikri buydu. Ertesi gün, canlı bir yürüyüş tutturuldu, Bell Çağlayanı kazasız belasız aşıldı ve akşamleyin, İspanya Şili'sini bağımsız Şili'den ayıran rio Biobio kıyısında kamp kurulduğunda, Glenarvan yolcululuğun otuz beş millik bölümünün daha aşıldığını kaydedebildi. Bu top-

raklar değişmemişti. Her zamanki gibi verimli ve nergiszambağı, ağaçsı menekşe, tatula ve altın çiçekli kaktüs bakımından zengindi. Aralarında benekli yabankedisinin de bulunduğu birkaç hayvan sık bitkiler üzerine serilmiş yatıyorlardı. Şahinin pençelerinden kaçan bir balıkçıl, yalnız bir gece kuşu, ardıç kuşları ve dalgıç kuşları ise tüylü ırkın tek temsilcileriydi. Ama yerlilere pek az rastlanıyordu. Ancak birkaç "guassos", yani yerlilerle İspanyolların melez çocukları, çıplak ayaklarına geçirdikleri devasa mahmuzların kana buladığı atları üzerinde dört nala giderek, bir gölge gibi geçip gidiyorlardı. Yol üzerinde konuşacak kimse yoktu, bilgi almak kesinlikle imkânsızdı. Glenarvan kararını vermişti. Yerlilerin esiri olan Kaptan Grant'in, onlar tarafından, Ant Dağları zincirinin ötesine sürüklenmiş olduğunu düşünüyordu. Araştırmalar ancak pampalarda verimli olabilirdi, başka yerde değil. Dolayısıyla sabretmek gerekiyordu ve ilerlemek, hızla ve daima ilerlemek zorundaydılar.

17'sinde, her zamanki saatte ve alışıldık düzen içinde kalktılar. Robert bu düzene ayak uydurmakta zorlanıyordu, çünkü ateşli mizacıyla *madrina*'nın önüne geçiyor, katırını da

sıkıntıya sokuyordu. Genç çocuğu yürüyüş kolunda tutabilmek için Glenarvan'ın ciddi uyarısı gerekiyordu.

Arazi giderek daha engebeli bir hal aldı; Görülen birkaç tümsek yakındaki dağların işaretiydi; nehirler, eğimlerin değişkenliğine gürültüyle uyarak, çoğalıyorlardı. Paganel haritalarını sık sık kontrol ediyordu; bu nehirlerden biri haritalarda görünmediğinde, ki bu durumla sık karşılaşılıyordu, coğrafyacı kanı damarlarında kaynamaya başlıyor ve dünyada eşi görülmemiş en hoş biçimde sinirleniyordu.

"Adı olmayan bir nehir," diyordu, "medeni hakka sahip olmayan biri gibidir sanki! Coğrafi yasaların gözünde varlığı yok."

Bu adsız nehirlere ad koymak için sabırsızlanıyordu; onları haritasının üzerinde not ediyor ve İspanyol dilinin en ilginç nitelemeleriyle, onları gülünç bir biçimde adlandırıyordu.

"Ne dil ama!" diye tekrarlayıp duruyordu, "ne dolu ve sesli bir dil! Cevher gibi bir dil, eminim ki, tunç çanlar gibi yüzde yetmiş sekizi bakırdan ve yirmi ikisi kalaydan oluşmuştur!"

"Hiç olmazsa gelişme gösteriyor olmalısınız," karşılığını verdi Glenarvan.

"Kuşkusuz! Sevgili lordum! Ah! Keşke şive

olmasaydı, ama var!"

Yolda giderken, gırtlağını patlatma pahasına, telaffuz zorluğunun üstesinden gelmek için çalışmaktaydı Paganel, bu arada coğrafi gözlemleri de asla ihmal etmiyordu. Bu konuda, şaşırtıcı bir yeteneği vardı ama ustasını bulamamıştı. Glenarvan *catapaz*'a ülkenin bir özelliği hakkında soru sorsa, bilgin yol arkadaşı rehberden önce cevabı yapıştırıyordu her seferinde. *Catapaz* ona şaşkın şaşkın bakıyordu.

Aynı gün, saat ona doğru, karşılarına, o zamana kadar izledikleri hattı kesen bir yol çıktı. Glenarvan doğal olarak buranın adını sordu ve doğal olarak da cevap veren yine Jacques Paganel oldu:

"Yumbel'den Los Angeles'a giden yol."

Glenarvan *catapaz*'a baktı.

"Çok doğru," dedi *catapaz*.

Sonra, coğrafyacıya hitap ederek:

"Buralardan geçtiniz mi, siz?" dedi.

"Elbette!" cevabını verdi Paganel ciddi ciddi.

"Katırla mı?"

"Hayır, bir koltukta."

Catapaz anlayamadı, omuz silkti ve kafilenin başına geçti.

Akşamın saat beşinde, küçük bir şehir olan

Loja'nın birkaç mil yukarısındaki pek derin olmayan bir boğazda durdu. O gece, yolcular, büyük Ant Sıradağları'nın ilk basamağı olan dağların eteğinde kamp kurdular.

12

YERDEN ON İKİ BİN AYAK YÜKSEKLİKTE

Şili'den geçiş sırasında, bu ana kadar hiçbir ciddi olayla karşılaşmamışlardı. Ama dağlar arasındaki geçitlerin oluşturduğu engeller ve tehlikeler bir anda kendini göstermişti. Doğa güçlükleriyle mücadele artık gerçekten başlıyordu.

Yola çıkmadan önce önemli bir sorunu çözüme bağlamaları gerekiyordu. Saptanmış olan yoldan uzaklaşmadan, Ant zincirini hangi geçitten aşabilirlerdi? *Catapaz*'ın bu konu hakkında bilgisine başvuruldu:

"Sıradağların bu bölümünde, geçmeye elverişli iki geçit biliyorum," cevabını verdi.

"Şüphesiz Arica Geçidi olmalı bu," dedi Paganel, "şu Valdivia Mendoza'nın keşfettiği geçit, öyle değil mi?"

"Çok doğru."

"Bir de Villarica Geçidi, Nevado'nun güneyinde."

"Doğru."

"Fakat, dostlarım, bu iki geçidin de bir kusuru var, her ikisi de bizi gerektiğinden daha kuzeye ya da güneye sürükleyebilir."

"Bize önerebileceğiniz başka bir geçit var mı?" diye sordu binbaşı.

"Elbette var," cevabını verdi Paganel, "Antuco Geçidi. Volkanik bir eğim üzerindedir, 37° 30' üzerinde bulunur, yani bizim yolumuza yarım derece yakınlıkta. Bin *tuaz*[1] yüksekliktedir. Keşfeden de Zamudio de Cruz'dur."

"Güzel," dedi Glenarvan, "peki bu Antuco Geçidi'ni siz biliyor musunuz, *catapaz*?"

"Evet, lordum, geçtim oradan, orayı önermememin nedeni, doğu yamaçlarında çobanlık yapan yerlilerin kullandığı bir duvar yolu olmasıdır."

"Peki, dostum," dedi Glenarvan, "Pehuenches kısraklarının, koyun ve öküzlerinin geçtiği yerden biz de geçebiliriz. Madem ki doğru yoldan sapmamamızı sağlıyor, o halde Antuco Geçidi'nden gidelim."

Yola çıkış işareti hemen verildi ve kristal-

1 Aşağı yukarı iki metre, altı kademlik eski bir uzunluk ölçü birimi. (ç.n.)

leşmiş büyük kalker kütleleri arasından Las Lejas Vadisi'ne girildi. Eğimi pek hissedilmeyen bir yamacı tırmanarak ilerlediler. Saat on bire doğru, doğal bir havuz ve çevredeki tüm nehirlerin görülmeye değer buluşma yeri olan küçük bir gölün çevresini dolaşmak gerekti. Nehirler, çağlayarak bu göle varıyor ve berrak bir sükunet içinde birbirlerine karışıyorlardı. Gölün üstünde, yerlilerin sürülerini otlattığı, buğdaygillerle kaplı yüksek düzlükler olan geniş "ilano"lar uzanıyordu. Sonra, güney-kuzey yönünde uzanan bir bataklıkla karşılaştılar ve katırların içgüdüsü sayesinde saplanmaktan kurtuldular. Saat birde, sivri bir kayanın üstünde, yıkılmış duvarlarıyla, Ballenare Tabyası belirdi. İlerlemeye devam ettiler. Yamaçlar giderek sarplaşıyor, taşlık bir hal alıyordu ve katırların toynaklarıyla söktükleri çakıl taşları, adımlarının altında, gürültülü taş selleri oluşturarak yuvarlanıyordu. Saat üçe doğru, 1770 ayaklanmasında yıkılmış bir tabyanın ilginç harabeleri göründü.

"Belli ki," dedi Paganel, "dağlar insanları ayırmaya yetmiyor, onları tahkim etmek de gerek!"

Bu noktadan itibaren, yol çetin, hatta teh-

likeli bir hal aldı. Eğim arttı, patika giderek daraldı, korkunç uçurumlar açıldı. Katırlar, burunları toprakta, yolu koklayarak, temkinle ilerliyordu. Kafile, tek sıra halinde ilerliyordu. Kimi zaman, keskin bir dönemeçte *madrina* gözden kayboluyordu ve küçük kervan, onun çıngırağının uzaktan gelen sesine doğru ilerliyordu. Kimi zaman da, patikanın sık kıvrımlarında, grup, birbirine paralel iki hatta ayrılıyor ve *catapaz,* ancak iki *tuaz* genişliğinde, ama iki yüz *tuaz* derinliğinde bir yarık, aralarında aşılmaz bir uçurum oluşturduğunda, kılavuz çobanlarla karşılıklı konuşabiliyordu.

Otsu bitki örtüsü, taşların işgaline karşı hâlâ mücadele ediyor, varlığını sürdürmeye çalışıyordu, ama mineral hâkimiyetinin bitkilerin hâkimiyetine meydan okuduğu şimdiden hissediliyordu. İğne biçimli sarı kristallerin doldurduğu demir tuzu renginde birkaç lav döküntüsünden Antuco Volkanı'nın yakınlarda olduğu anlaşılıyordu. Birbiri üstüne yığılmış ve devrilmeye hazır kayalar, tüm denge yasalarına kafa tutarak duruyorlardı. Ama doğal afetlerin onların görünümünü kolaylıkla değiştirebildiği de aşikârdı ve bu dengesiz sivri tepeler, bu şaşkın yassı tepecikler, düz-

gün oturmayan bu yükseltiler incelendiğinde, bu dağlık bölge için nihai yerleşme vaktinin henüz gelmediğini görmek kolaydı.

Bu koşullarda, yolu bulmak güçleşiyordu. Ant Dağları'nın iskeletinin neredeyse hiç bitmeyen hareketliliği bu yolun izini sık sık değiştirir ve işaret noktalarını yerinde bulmak mümkün olmaz. *Catapaz* bile tereddüt ediyordu. Duruyor, etrafına bakınıyor, kayaların biçimini inceliyor, ufalanıp toz haline gelen taşlar üzerinde yerlilerin izlerini arıyordu. Herhangi bir şekilde yön saptamak giderek imkânsızlaşıyordu.

Glenarvan rehberini adım adım izliyordu. Yol güçleştikçe sıkıntısının arttığını anlıyor, hissediyordu, ama ona soru sormaya cesaret edemiyordu. Belki de haklı olarak, katır içgüdüsüne olduğu kadar katırcılara da güvenmenin yerinde olduğunu düşünüyordu.

Daha bir saat boyunca, *catapaz* deyim yerindeyse rasgele dolandı, ama giderek yükseliyorlardı. Nihayet, aniden durmak zorunda kaldı. Pek dar bir vadinin dibindeydiler, yerlilerin "quebradas" dedikleri dar boğazlardan biriydi bu. Dikine yontulmuş, porfir bir duvar çıkışı kapatıyordu. *Catapaz*, boş yere bir geçit

aradıktan sonra, katırından indi, kollarını kavuşturdu ve bekledi. Glenarvan yanına geldi.

"Yolu mu şaşırdınız?" diye sordu.

"Hayır, lordum," cevabını verdi *catapaz.*

"Antuco Geçidi'nde değil miyiz, peki?"

"Oradayız."

"Yanılmıyorsunuz, değil mi?"

"Yanılmıyorum. İşte, yerlilerin yakmış oldukları bir ateşin kalıntıları, bunlar da kısrak ve koyun sürülerinin bıraktığı izler."

"O halde, buradan geçmişler."

"Evet, ama artık geçilmez. Son depremle yol kullanılamaz bir hal almış..."

"Katırlar için," cevabını verdi binbaşı, "insanlar için değil."

"Bu size bağlı," dedi *catapaz,* "ben elimden geleni yaptım. Eğer vazgeçmek ve Antlar'da başka geçitler aramak isterseniz, ben ve katırların geriye dönmeye hazırız."

"Gecikmiş olmaz mıyız?"

"En azından üç gün gecikmiş olunur."

Glenarvan *catapaz*'ın sözlerini sessizce dinliyordu. Katırcıbaşı elbette pazarlık koşullarına uygun davranmaktaydı. Katırları daha fazla ilerleyemezdi. Yine de, geri dönme önerisi yapıldığında, Glenarvan arkadaşlarına döndü

ve onlara sordu:

"Hâlâ ilerlemek istiyor musunuz?"

"Biz sizi izlemek istiyoruz," cevabını verdi Tom Austin.

"Hatta sizin önünüze geçmek istiyoruz," diye ekledi Paganel. "Sonuçta, söz konusu olan şey, bir dağ zincirini aşmak değil mi? Karşılıklı yamaçları sayesinde iniş son derece kolaylaşır! Bundan sonra, pampalarda bize rehberlik edecek Arjantinli *baqueano*'ları ve düzlüklerde dörtnala gitmeye alışkın hızlı atları bulabiliriz. O halde, ileri, tereddüde yer yok!"

"İleri!" diye haykırdı Glenarvan'ın yol arkadaşları.

"Siz bize eşlik etmiyor musunuz?" diye sordu Glenarvan *catapaz*'a.

"Ben katırların sürücüsüyüm," cevabını verdi katırcı.

"Siz bilirsiniz!"

"Yolumuza onsuz devam edeceğiz," dedi Paganel, "bu duvarın öteki tarafında, Antuco patikalarıyla yeniden karşılaşacağız ve ben sizi, Antlar'ın en iyi rehberinin götüreceği şekilde, dosdoğru dağın eteğine götürürüm."

Glenarvan *catapaz*'a ödemesini yaptı ve

ona, çobanlarına ve katırlarına yol verdi. Silahlar, araç gereç ve bir miktar yiyecek yedi yolcu arasında yeniden paylaştırıldı. Ortak bir onayla, bir an önce tırmanma kararı alındı, ve eğer gerekirse, gecenin bir bölümünde de yolculuk edebilirlerdi. Sol taraftaki bayırın üzerinde katırların aşamayacağı dik bir patika yılan gibi kıvrılıyordu. Güçlükler büyüktü, ama, iki saatlik yorgunluk ve dolambaçlı yolların ardından, Glenarvan ve yol arkadaşları Antuco Geçidi'ne yeniden çıktılar.

O sırada kelimenin tam anlamıyla Antlar bölgesindeydiler. Burası sıradağların doruk çizgisinden uzak değildi. Ama ne açılmış patika vardı, ne de bir geçit. Ortada hiçbir şey görünmüyordu. Tüm bu bölge son depremde altüst olmuştu, bu yüzden dağ zincirinin yamaçlarında daha da yükseğe çıkmak gerekiyordu. Geçebilecekleri bir yol bulamamak Paganel'in metanetini fazlasıyla kırmıştı. Ortalama yükseklikleri on bir bin ile on iki bin altı yüz ayak arasında değişen Antlar'ın tepesine varmak için kendilerini zahmetli bir çobanın beklediğini düşünüyordu. Neyse ki hava sakindi, gökyüzü berrak, mevsim uygundu; ama kışın, mayıstan ekime kadar böyle bir tır-

manma imkânsızdı; şiddetli soğuklar yolcuların ölümlerine sebep olur ve sağ kalanlar da bu bölgelere özgü bir tür urağanın hışmından kaçamazlardı ve her yıl, sıradağlar arasındaki derin uçurumlar cesetlerle dolardı.

Tüm gece boyunca tırmandılar. Neredeyse erişilmez olan yaylalara bilek kuvvetiyle tırmanıyorlardı. Geniş ve derin çatlaklardan atladılar. Kol kola tutunarak halat oluşturuyorlar, birbirlerinin omzunu merdiven olarak kullanıyorlardı. Bu yılmaz adamlar İkarus'vari oyunların tüm çılgınlıklarına başvuran bir soytarı topluluğuna benziyordu. Mulrady gücünü, Wilson da maharetini gösterecek binlerce fırsat bulmuştu. Bu iki cesur İskoç her tarafa yetişiyordu. Onlar fedakârlık ve cesaretlerini defalarca sergilememiş olsalardı, küçük kafile buralardan geçmeyi başaramazdı. Glenarvan, genç Robert'i gözden kaçırmıyordu. Yaşı ve hareketliliği yüzünden temkinsiz davranabilir, başına iş açabilirdi. Paganel ise Fransızlara özgü taşkın bir hırsla ilerliyordu. Binbaşıya gelince, ne eksik ne fazla, tam da gerektiği kadar hareket ediyor ve hissedilmeyen bir biçimde tırmanmasını sürdürüyordu. Saatlerdir yükseğe doğru çıktığının farkında

mıydı, acaba? İşte bunu anlamak zor. Belki de aşağıya doğru indiğini hayal ediyordu.

Sabahın saat beşinde, yolcular, barometrenin göstergesine göre yedi bin beş yüz ayak yüksekliğe ulaşmışlardı. Orta yaylaların üzerinde bulunuyorlardı. Buralar ağaçlık bölgenin son sınırıydı. Sağda solda, bir avcı için sevinç ya da servet kaynağı olabilecek birkaç hayvan zıplayıp duruyordu. Bu çevik hayvanlar da bu durumun farkındaydılar, çünkü insanların yaklaştığını daha uzaktan gördüklerinde kaçıyorlardı. Koyun, öküz ve atın yerini, dağların değerli hayvanı lama almıştı. Katıra buralarda rastlanmazdı. Tavşangillerin yerini alan ise, sevimli ve ürkek, kürkü bol küçük kemirgen çinçilyaydı. Arka ayakları nedeniyle kanguruya benziyordu. Bu hafif hayvanı, sincap gibi ağaçların tepesinde koşarken görmekten daha sevimli bir şey olamaz. "O bir kuş değil henüz," diyordu Paganel, "ama dörtayaklı olmaktan da çıkmış artık."

Bununla birlikte, dağların son sakinleri bu hayvanlar değildi. Dokuz bin ayak yükseklikte, kalıcı karların sınırında, eşsiz güzellikte gevişgetirenler, sürüler halinde hâlâ yaşıyordu: uzun ve ipeksi tüylü alpaka, sonra, doğacıla-

rın vikunya adını verdikleri, zarif ve soylu, postu kıymetli bir tür boynuzsuz keçi. Ama ona yaklaşmaya kalkışmamak gerekir, onu görmek bile pek güçtür; neredeyse ok hızıyla kaçar ve beyazlığıyla göz kamaştıran kar örtüsünün üstünden sessizce kayar.

O saatte, bölgelerin görünümü tamamen değişmişti. Bazı sarp yerlerde mavimsi bir renk alan büyük parlak buz parçaları her tarafta yükseliyor ve günün ilk ışıklarını yansıtıyordu. Tırmanmak artık çok tehlikeli hale gelmişti. Arazideki yarıkları fark etmek için dikkatlice araştırma yapmadan ilerlemek imkânsızdı. Wilson, kafilenin başına geçmişti, buzullu zemini ayağıyla hissetmeye çalışıyordu. Yol arkadaşları onun ayak izlerinden ayrılmadan yürüyorlardı. Seslerini yükseltmekten de kaçınıyorlardı, çünkü hava katmanlarını harekete geçiren en ufak gürültü, yedi ya da sekiz yüz ayak yüksekliğe asılı, tepelerindeki kar kitlelerinin düşmesine yol açabilirdi.

Küçük ağaççıkların olduğu bölgeye gelmişlerdi. İki yüz elli *tuaz* daha yukarıda iseağaççıklar yerini buğdaygiller ve kaktüslere bırakmaktaydı. On bir bin ayağa çıkıldığında, bu bitkiler de kurak toprağı terk ettiler ve bit-

ki örtüsüne dair tüm izler yok oldu. Yolcular, tek bir kez, saat sekizde, kısa bir yemekle güç toplamak için durmuşlardı ve insanüstü bir cesaretle, giderek artan tehlikelere meydan okuyarak tırmanmaya devam ettiler. Keskin dağ sırtlarını aşmak ve gözleriyle derinliğini ölçmeye cesaret edemeyecekleri uçurumların üstünden geçmek gerekti. Birçok yerde yol tahta haçlarla kaplıydı, giderek artan felaketlerin yerini işaret ediyordu bunlar. Saat ikiye doğru, en ufak bir bitki örtüsünün izine rastlanmayan engin bir yayla, bir tür çöl, kupkuru tepelerin arasında uzanmaya başladı. Hava kuru, gökyüzü çiğ bir maviydi; o yükseklikte, yağmura rastlanmaz, buharlar yalnızca kar ya da doluya dönüşür. Orada burada, porfir ya da bazalttan oluşan kimi sivri tepeler, bir iskeletin kemikleri gibi, beyaz kefeni deliyordu. Havanın etkisiyle dağılmış kuars ya da gnays parçalarının, pek yüksek olmayan bir hava basıncının neredeyse işitilmez kıldığı boğuk bir gürültüyle çöktüğü de oluyordu.

Küçük kafile, gösterdiği cesarete rağmen, takatinin sonuna gelmişti. Glenarvan, yol arkadaşlarının tükendiğini görerek, dağda bu kadar ilerlemiş olmaktan üzüntü duyuyordu.

Genç Robert yorgunluğa karşı direniyordu, ama daha öteye gidemezdi. Saat üçte, Glenarvan durdu.

"Mola verelim," dedi. O demese kimsenin bu öneriyi yapmayacağı ortadaydı.

"Mola mı vereceğiz?" dedi Paganel, "sığınacak bir yer yok ama."

"Yine de, zorunluyuz, Yalnızca Robert için bile olsa."

"Hayır, lordum," cevabını verdi cesur çocuk, "ben hâlâ yürüyebilirim... Durmayın..."

"Seni taşırız, delikanlı," cevabını verdi Paganel, "ama ne pahasına olursa olsun doğu yamacına varmamız gerek. Belki orada sığınacak bir iki kulübe buluruz. İki saat daha yürümemizi talep ediyorum."

"Hepiniz bu fikirde misiniz?" diye sordu Glenarvan.

"Evet," diye cevapladı yol arkadaşları.

Mulrady ekledi:

"Çocukla ben ilgilenirim."

Ve, hep beraber doğu istikametini tuttular. İki saat daha bunaltıcı bir şekilde tırmandılar. Dağın doruklarına varmak için sürekli tırmanıyorlardı. Hava yoğunluğunun azalması, "puna" adıyla bilinen acı verici bir baskı yapı-

yordu. Uyum zorluğundan ve belki de çok yükseklerde atmosferi bozduğu açık olan karların da etkisiyle, dişetlerinden ve dudaklardan kan sızıyordu. Hava yoğunluğunun eksikliğini sık sık soluk alarak gidermek ve böylece dolaşımı hızlandırmak gerekiyordu. Bu da, kar tabakaları üzerinde güneş ışınlarının yansıması kadar yorucuydu. Bu cesur insanlar ne büyük bir irade göstermiş olsalar da, bir an geldiğinde en yüreklileri bile artık dayanamaz oldular. Baş dönmesi, dağların bu korkunç hastalığı, yalnızca onların fiziksel güçlerini değil, manevi enerjilerini de tüketti. Bu türden yorgunluklara karşı zarar görmeden mücadele vermek imkânsızdır. Bir süre sonra düşmeler sıklaştı ve düşenler ancak dizleri üzerinde sürüklenerek ilerleyebildiler.

Bitkinlik yüzünden bu pek uzamış tırmanışa bir son vermek zorundaydılar ve Glenarvan, engin karları, bu ölümcül bölgeyi etkileyen kar soğuğunu, bu ıssız zirvelere doğru yükselen karanlığı, gece için barınak bulunmadığını düşündükçe içine korku düşüyordu. O sırada, binbaşı, sakin bir ses tonuyla onu durdurdu:

"Bir kulübe," dedi.

13

SIRADAĞLARDAN İNİŞ

Mac Nabbs'tan başkası, bu kulübenin yanından, hatta üzerinden yüz defa geçmiş olsaydı bile, onu fark etmeyebilirdi. Bir kar tabakası kulübeyi çevredeki kayalardan kısmen ayırıyordu. Karı eşeleyip kulübeyi ortaya çıkarmak gerekti. Yarım saatlik inatçı bir çalışmanın ardından, Wilson ve Mulrady "casucha"nın girişini ortaya çıkarmışlardı. Küçük kafile aceleyle içeri girip büzüldü.

Yerliler tarafından inşa edilmiş bu *casucha,* güneşte pişmiş bir tür tuğladan yapılmıştı. Her cephesi on iki ayaklık bir küp biçimindeydi ve bir bazalt kütlesinin tepesinde yükseliyordu. Taş bir merdivenle kapıya gidiliyordu. Kulübenin tek açıklığı burasıydı ve ne kadar dar olsa da, dağlarda fırtına koptuğunda, kasırga, kar ya da dolu kendilerine bir yol bulmayı başarıyorlardı.

On kişi kulübeye kolaylıkla yerleşebilirdi. Duvarlar, yağmur mevsiminde su sızdırıyor olsa da, en azından o dönemde, termometrenin sıfırın altında on dereceyi gösterdiği şiddetli soğuğa karşı az çok koruyorlardı. Ayrıca, birbirlerine oldukça kötü eklenmiş tuğlalardan oluşan borusuyla bir tür ocak, ateş yakmaya ve dışardaki soğukla etkin olarak mücadele etmeye imkân sağlıyordu.

"İşte konforlu olmasa da," dedi Glenarvan, "yeterli bir barınak. Tanrı bizi buraya getirdi, ona şükranlarımızı sunmalıyız en azından."

"Ne diyorsunuz," dedi Paganel, "bir saray burası! Tek eksiği nöbetçileri ve nedimleri. Burada pek rahat olacağız."

"Özellikle ocakta güzel bir ateş yakarsak," dedi Tom Austin, "hem açız hem de üşüdük bence ve bana kalırsa, iyi bir çalı çırpı demeti beni bir parça av etinden daha fazla memnun eder."

"Peki, Tom," dedi Paganel, "yakacak bulmaya çalışırız."

"Antlar'ın tepesinde yakacak, ha!" dedi Mulrady, kuşkuyla kafasını sallayarak.

"Madem ki bu *casucha*'ya bir ocak yapmışlar," cevabını verdi binbaşı, "muhtemelen bu-

ralarda yakacak birşeyler bulunur."

"Dostumuz Mac Nabbs haklı," dedi Glenarvan, "siz yemek için her şeyi hazırlayın, ben de ateş yakma işini üstleneyim."

"Wilson'la birlikte size eşlik edeceğim," cevabını verdi Paganel.

"Eğer bana ihtiyacınız varsa..." dedi Robert, ayağa kalkarak.

"Hayır, sen dinlen, cesur delikanlı," cevabını verdi Glenarvan. "Senin yaşındakiler hâlâ çocukken sen bir erkek olacaksın!"

Glenarvan, Paganel ve Wilson *casucha*'dan çıktılar. Saat akşamın altısıydı. Havanın mutlak sakinliğine rağmen soğuk insanı kesiyordu. Göğün mavisi çoktan kararmıştı, güneşin son ışınları Ant yaylalarının yüksek tepelerini yalıyordu. Barometresini yanına almış olan Paganel, şöyle bir göz attı ve cıvanın 0,495 milimetrede durduğunu gördü. Barometre sütunundaki basınç azalması, on bir bin yedi yüz ayak yüksekliğe işaret ediyordu. Antlar'ın bu bölgesi, demek ki, Mont-Blanc'dan yalnızca dokuz yüz on metre alçaktaydı. Eğer bu dağlar, İsviçre'nin o büyük devinin zorluklarını göstermiş olsa, fırtınalar ve kasırgalar ortalığı kasıp kavursa, hiçbir yolcu Yeni Dün-

ya'nın büyük zincirini aşamazdı.

Bir porfir tepeciğinin üstüne varan Glenarvan ve Paganel, bakışlarını ufuk çizgisine yönelttiler. Sıradağlardaki *nevado*'ların zirvesindeydiler ve kırk bin metre karelik bir alana hâkimdiler. Doğuda, yamaçlar yumuşak rampalar halinde eğim gösteriyordu, yürünebilir eğimler vardı, kılavuz çobanlar buralarda, yüzlerce *tuaz*'lık alan üzerinde dolaşıyorlardı. Uzakta, buzul kaymalarının sürüklediği sapkın kaya blokları ve boylamasına uzanan taş yığınları, devasa buzultaş hatları oluşturuyordu. Colorado Vadisi, güneşin batışıyla birlikte çoğalan gölgeler içinde yüzüyordu. Güneşin aydınlattığı arazinin engebeleri, çıkıntılar, sivrilikler, doruklar derece derece sönüyor ve Antlar'ın doğu yamacına karanlık yavaş yavaş çöküyordu. Batıda, batı yamaçlarındaki sarp kayaların dayandığı dağ kolları hâlâ aydınlıktı. Güneşin ışınlarıyla yıkanan bu kayalar ve buzullar, görenlerde hayranlık uyandırıyordu. Kuzeye doğru, belli belirsiz birbirine karışmış ve acemi bir kalemin titrek çizgisi gibi bir dizi doruk dalgalanmaktaydı. Öyle ki görüş oralarda, bulanıklaşıyordu. Ama güneyde, tersine, manzara olağanüstü güzelleşiyor ve gece

inerken, orantılar devasalaşıyordu. Gerçekten de, Torbido'nun vahşi vadisine yönelen bakışlar, ağzı iyice açık krateriyle iki mil ötedeki Antuco'ya hâkim oluyordu. Volkan, kıyamet günlerinin Leviathan'larına benzer kocaman bir canavar gibi kızarıyor ve kurumsu bir alev seliyle karışık, kızgın dumanlar çıkarıyordu. Volkanı çevreleyen düzensiz dağlar sanki alevler içindeydi; akkor halindeki taşlardan dolular, kırmızımsı duman bulutları, lav füzeleri, parlak demetler halinde bir araya geliyordu. An be an büyüyen engin bir parlaklık, göz kamaştırıcı bir tutuşma, bu geniş alanda şiddetli yansımalar yapıyordu. Alacakaranlığın ölgün ışığını da yavaş yavaş yitiren güneş ise, ufuğun gölgeleri arasında sönmüş bir yıldız gibi yok olup gidiyordu.

Paganel ve Glenarvan, yeryüzü ateşleri ile gökyüzü ateşlerinin bu olağanüstü mücadelesini seyretmekle uzun süre geçirebilirlerdi. Basit ocakçılar yerini sanatçılara bırakıyordu. Ama bu manzara karşısında daha az heyecanlanan Wilson, orada bulunma nedenlerini onlara hatırlattı. Görünürde odun yoktu; neyse ki, cılız ve kuru bir liken kayaları örtüyordu; bu sayede çokça yakacak temin ettiler. Kökü

güzel yanan "ilaretta" denen bir tür bitkiden de topladılar. *Casucha*'ya getirilen bu değerli yakacak ocağın içine yığıldı. Ateş yakmak, özellikle de beslemek zor oldu. Yoğunluğu pek azalmış olan havaateşi beslemek için yeterli oksijeni sağlayamıyordu; en azından, binbaşının açıklaması böyleydi.

"Buna karşılık," diye ekledi, "su, kaynamak için yüz derece ısıya ihtiyaç duymayacak; yüz derecede kaynatılmış suda kahve yapmayı sevenler vazgeçmek zorunda kalacaklar, çünkü bu yükseklikte kaynama doksan dereceden önce kendini gösterir."[1]

Mac Nabbs yanılmıyordu ve ısıtıcının suyuna, kaynadığı anda daldırılan termometre ancak seksen yedi dereceyi gösteriyordu. Sıcak kahveden birkaç yudumu herkes büyük bir hazla içti. Kurutulmuş ete gelince, bu biraz yetersizdi. Bu durum, Paganel'in anlamlı olduğu kadar da gereksiz bir düşüncesine yol açtı.

"Elbette," dedi, "bir lama kızartmasını kimse yabana atmaz! Öküzün ve koyunun yerini bu hayvanın tuttuğu söylenir. Beslenme açısından da durum böyle midir, bunu öğrenmek beni pek memnun eder."

1 Suyun kaynama noktasının düşmesi, 324 metre yükseklik için yaklaşık 1 derecedir. (J.V.)

"Nasıl!" dedi binbaşı, "hazırladığımız yemekten memnun değil misiniz, bilgin Paganel?"

"Pek memnunum, binbaşım, yine de itiraf edeyim ki bir tabak av eti hiç fena olmaz."

"Pek ehlikeyifsiniz," dedi Mac Nabbs.

"Bu sıfatı kabul ederim, binbaşı; ama siz bile, ne derseniz deyin, bir tabak biftek karşısında somurtmazsınız!"

"Bu mümkün," cevabını verdi binbaşı.

"Peki, pusuya yatmanız istense sizden, soğuğa ve geceye rağmen, düşünmeden gidersiniz değil mi?"

"Elbette, yeter ki sizin hoşunuza gitsin..."

Mac Nabbs'ın arkadaşları ona teşekkür etmeye ve onun ardı arkası gelmeyen inceliğine son vermeye zaman bulamadan uzaktan ulumalar işittiler. Uluma sesleri uzayıp gidiyordu. Bunlar tek tek hayvanların değil, hızla yaklaşan bir sürünün çıkardığı seslerdi. Kulübeyi sağlayan Tanrı, yemek de mi sunmak istiyordu onlara? Coğrafyacının düşüncesi buydu. Fakat Glenarvan, sıradağların dörtayaklılarına bu kadar yüksek bir bölgede asla rastlanmadığını belirtince sevinci biraz kırıldı.

"O halde bu gürültü nereden geliyor?" de-

di Tom Austin. "İşitiyor musunuz, nasıl yaklaşıyor!"

"Bir çığ olmasın?" dedi Mulrady.

"İmkânsız! Bunlar gerçek ulumalar," karşılığını verdi Paganel.

"Bakalım!" dedi Glenarvan.

"Avcı gibi bakalım," cevabını verdi, karabinasını eline alan binbaşı.

Hep birlikte *casucha*'nın dışına çıktılar. Gece, karanlık ve yıldızlıydı. Ayın, son evresinin yarısı örtülü yuvarlağı henüz gözükmüyordu. Kuzey ve doğu zirveleri karanlıklar içinde kaybolmuştu. Büyükçe birkaç kayanın gerçekdışı siluetinden başka bir şey görmek imkânsızdı. Ulumalar –ürkmüş hayvanların ulumaları– artıyordu. Sıradağların karanlık tarafından geliyordu sesler. Neler oluyordu? Aniden, korkunç bir çığ geldi, ama bu, korkudan deliye dönmüş ve harekete geçmiş varlıkların oluşturduğu bir çığdı. Tüm yayla sarsılıyor gibiydi. Bu hayvanlardan yüzlercesi, belki de binlercesi geliyordu. Hava yoğunluğunun azlığına rağmen, sağır edici bir gürültü çıkarıyorlardı. Bunlar pampanın vahşi hayvanları mıydı, yoksa yalnızca bir lama ve vikunya sürüsü müydü? Glenarvan, Mac Nabbs, Robert,

Austin ve iki gemici kendilerini yere atacak zamanı ancak buldular. O sırada bu canlı kasırga onların birkaç ayak üstünden geçmekteydi. Gündüzkörü olduğundan daha iyi görmek için ayakta duran Paganel, göz açıp kapayana kadar yere yuvarlandı.

O sırada, ateşli bir silah sesi ortalığı çınlattı. Binbaşı göz kararı ateş etmişti. Birkaç adım ötesinde bir hayvanın yere düştüğünü sandı. Karşı konulmaz bir atılımla sürüklenen ve ulumasını artıran sürü ise volkanın yansımalarıyla aydınlanan yamaçlarda yok oluyordu

"Ah! İşte burda," dedi bir ses. Paganel'in sesiydi bu.

"Neden bahsediyorsunuz?" diye sordu Glenarvan.

"Gözlüğümden, elbette! Böyle bir kargaşada gözlük kaybetmek az bile!"

"Yaralanmadınız, değil mi?..."

"Hayır, biraz çiğnendim. Ama kim çiğnedi beni?"

"Şu çiğnedi," cevabını verdi binbaşı, yere serdiği hayvanı peşinden sürükleyerek.

Her biri kulübeye bir an önce girmek için acele ediyordu. Ocağın ölgün ışığında Mac Nabbs'ın "avı"nı incelediler.

Güzel bir hayvandı, kamburu olmayan küçük bir deveye benziyordu. İnce bir başı, yassı bir gövdesi, ince uzun, çöp gibi bacakları vardı. Kılları ince, derisi sütlü kahve rengindeydi, karnında beyaz lekeler vardı. Paganel bakar bakmaz haykırdı:

"Guanako bu!"

"Guanako nedir?" diye sordu Glenarvan.

"Eti yenen bir hayvan," cevabını verdi Paganel.

"İyi midir, peki?"

"Tadı güzeldir. Tanrılara yakışır bir yemek. Yiyecek taze etimiz olacağını biliyorduk. Hem de ne et! Peki kim kesecek hayvanı?"

"Ben," dedi Wilson.

"İyi, ben de kızartırım," karşılığını verdi Paganel.

"Siz aşçı mısınız, Bay Paganel?" dedi Robert.

"Elbette, delikanlı, bir Fransızım ben! Her Fransızın içinde daima bir aşçı yatar."

Beş dakika sonra, Paganel, *ilaretta* kökünden oluşan kömürler üzerine av etinin kocaman parçalarını yerleştirdi. On dakika sonra da, "guanako filetosu" adı altında bilinen pek leziz bu eti arkadaşlarına sundu. Kimse burun

kıvırmadı ve herkes ağız dolusu ısırdı.

Fakat, ilk lokmanın ardından, coğrafyacıyı büyük bir şaşkınlığa gark eden ortak bir hoşnutsuzluk nidasıyla birlikte herkesin yüzü buruşmuştu.

"Korkunç bir şey!" dedi biri.

"Yenilir gibi değil!" karşılığını verdi diğeri.

Zavallı bilgin, sonunda, bu kızartmanın en aç olanlar tarafından bile kabul edilemeyeceğine ikna olmak zorunda kaldı. Bunun üzerine, Paganel'e şakalar yapmaya başladılar. O ise bu konuda çok hoşgörülüydü ve ardından "Tanrılara layık yemeğe" verip veriştirmeye başladılar. Gerçekten güzel ve pek değer verilen bu guanako etinin kendi ellerinde niçin böyle iğrenç olduğunu Paganel de anlamaya çalışıyordu ki, ani bir fikir geldi aklına.

"Buldum," diye haykırdı, "elbette, buldum!"

"Bayat bir et miymiş?" diye sordu sakince Mac Nabbs.

"Hayır, sabırsız binbaşı, ama çok yürümüş et! Bunu nasıl unutabildim!"

"Ne demek istiyorsunuz Bay Paganel?" diye sordu Tom Austin.

"Demek istediğim, guanako ancak dinle-

nirken öldürüldüğünde eti güzeldir; eğer av uzun sürerse, uzun uzadıya koşmuşsa, eti yenmez. Tadına bakarak diyebilirim ki, bu hayvan uzaktan gelmektedir, elbette tüm sürü de."

"Bundan emin misiniz?" diye sordu Glenarvan.

"Kesinlikle eminim."

"Peki ama bu hayvanları böyle ne korkutmuş olabilir, barınaklarında sakin sakin uyumaları gereken saatte onları önüne katıp sürükleyen şey nedir?"

"Bu konuda, sevgili Glenarvan," dedi Paganel, "size cevap vermem imkânsız. Bana kalırsa, ötesini berisini düşünmeden yatıp uyuyalım. Ben, kendi adıma, uykusuzluktan ölüyorum. Uyuyalım mı, binbaşı?"

"Uyuyalım, Paganel."

Bunun üzerine, her biri kendi *poncho*'suna büründü. Ateşi gece için harladılar ve bir süre sonra, her tondan ve her ritimden korkunç horlamalar yükseldi. Bunların arasında, bilgin coğrafyacının bas horultusu armonik yapıyı koruyordu.

Yalnızca Glenarvan uyumadı. Gizli endişeler onu uyutmuyordu, yorucu bir uykusuzluk

halindeydi. Ortak bir yöne doğru kaçan bu sürüyü, sürünün açıklanamaz korkusunu düşünüyordu ister istemez. Guanakolar vahşi hayvanlar tarafından kovalanıyor olamazdı. Bu yükseklikte, vahşi hayvan olmadığı gibi avcı da olamazdı. Hangi dehşet onları Antuco'nun uçurumlarına doğru hızla sürüklüyordu, bunun nedeni neydi? Glenarvan, yakın bir tehlikeyi sezer gibi oluyordu.

Bununla birlikte, yarı uyuklar bir halde, düşünceleri yavaş yavaş değişti ve endişeler yerini umuda bıraktı. Ertesi günü düşündü, kendini Ant düzlüğünde gördü. Araştırmalarının gerçekten başlaması gereken yerde... Başarı da belki uzakta değildi. Zor koşullardaki bir esaretten kurtulacak olan Kaptan Grant'i ve iki tayfasını düşündü. Bu görüntüler zihninden hızla geçiyordu. Düşünceleri ateşin çıtırtısıyla, havada parlayan bir kıvılcımla, yol arkadaşlarının uyuyan yüzlerini aydınlatan ve *casucha*'nın duvarlarında oynak gölgelere neden olan canlı bir alevle, her seferinde dağılıyordu. Sonra, sezileri daha yoğun olarak geri geldi. Bu ıssız zirvelerde kolay kolay açıklanamayacak olan, dışardan gelen gürültülere kulak kabartıyordu.

Bir ara, uzaktan, boğuk, tehditkâr gürlemeler işittiğini sandı. Gök gürültüsüne benzer ama gökyüzünden gelmeyen seslerdi bunlar. Oysa bu gürültüler ancak dağ yamaçlarında, zirvenin birkaç bin ayak aşağısında patlak vermiş bir fırtınaya ait olabilirdi. Glenarvan olup biteni anlamak istedi ve dışarı çıktı.

Ay yükseliyordu. Hava berrak ve sakindi. Tek bir bulut yoktu, ne yukarda, ne aşağıda. Sağda solda, Antuco alevlerinin oynak yansımaları görülmekteydi. Fırtınadan eser olmadığı gibi şimşek de çakmıyordu. Gökyüzünde binlerce yıldız parıldıyordu. Yine de gürlemeler devam ediyordu; sanki yaklaşıyor ve Ant Dağları'ndan geliyor gibiydiler. Glenarvan daha da endişeli bir halde içeri girdi. Bu yeraltı uğultuları ile guanakoların kaçışı arasındaki ilişkinin ne olabileceğini soruyordu kendine. Bir neden-sonuç ilişkisi olabilir miydi? Saatine baktı, sabahın ikisiydi. Yine de, yakın bir tehlikenin kesinliğine dair hiç işaret olmadığından, yorgunluktan derin bir uykuya dalmış yol arkadaşlarını uyandırmadı ve kendisi de, saatler süren derin bir uykuya yenik düştü.

Aniden şiddetli gürültülerle ayağa fırladı. Sağır edici bir gürültüydü bu. Kaldırımlar

üzerinde giden sayısız top arabasının çıkaracağı türden kesintili bir gürültüye benziyordu. Glenarvan aniden ayağının altında toprak olmadığını hissetti; *casucha*'nın sallandığını ve açıldığını gördü.

"Kalkın!" diye haykırdı.

Hepsi uyanmış ve darmadağınık bir halde yere yuvarlanan arkadaşları, dik bir eğimden aşağıya sürüklenmişlerdi. Gün doğmaktaydı ve manzara korkunçtu. Dağların biçimi aniden değişiyor, koni biçimli tepeler budanıyor, sarsılan sivri tepeler, sanki tabanlarında bir hendek açılıyormuşçasına yok olup gidiyordu. Ant Dağları'na özgü bir doğa olayı sonucunda[1] millerce genişlikteki bir kütle tamamen yer değiştiriyor ve ovaya doğru kayıyordu.

"Deprem!" diye haykırdı Paganel.

Yanılmıyordu. Şili'nin dağlık sınırında sık görülen toprak kaymalarından biriydi bu. Özellikle bu bölgede, Copiapo iki kez yerle bir olmuş ve Santiago da on dört yıl içinde dört kez altüst olmuştu. Yerküre'nin bu bölümünde yeraltı ateşleri faaliyetteydi ve bu dağ zinciri üzerindeki yakın tarihte ortaya çıkmış volkanlar, yeraltı gazlarının çıkışı için yeterin-

1 Buna çok benzer bir olay 1820 yılında Mont-Blanc zincirinde meydana gelmiş ve üç Chamonix rehberinin hayatına mal olan bu korkunç felaketi yaratmıştı. (J.V.)

ce subap görevi göremiyordu. "Tremblores" adıyla bilinen aralıksız sarsıntılar bundan kaynaklanıyordu.

Şaşkına dönmüş, korku içindeki yedi adamın liken tutamlarına asılarak tutundukları bu yayla, bir ekspres hızıyla, yani saatte elli mil hızla kayıyordu. Bir çığlık atmak bile mümkün değildi, kaçmak ya da engel olmak için tek bir hareket yapılamazdı. Kimse bir diğerini duyamıyordu. Dipten gelen gürlemeler, çığların gürültü patırtısı, granit ve bazalt kitlelerin çarpışması, püsküren karların anaforu, tüm bunlar her türlü iletişimi imkânsız kılıyordu. Büyük kütle, kimi zaman, çarpmadan, sarsılmadan çöküyor; kimi zaman ise dalgalarla sallanan bir geminin güvertesi gibi yalpalayarak ve baş kıç vurarak iniyordu. Dağ parçalarının içine düştüğü uçurumlar boyunca ilerleyerek, yüzlerce yıllık ağaçları kökünden sökerek, doğu yamacının tüm çıkıntılarını devasa bir tırpan kesinliğiyle bir hizaya getiriyordu.

Varın, elli derecelik bir açıyla, sürekli hız kazanarak yuvarlanan milyarlarca ton ağırlığındaki bir kütlenin gücünü hayal edin!

Bu tarifi imkânsız düşüşün ne kadar sür-

düğünü kimse kestiremediği gibi, hangi uçurumun dibinde son bulacağını tahmin etmeye de cesaret edemezdi. Hepsi orada mıydı, canlı mıydılar, yoksa biri ikisi bir uçurumun dibinde yatıyor muydu, henüz kimse bunu söyleyemezdi. İnişin hızıyla soluk soluğa kalmış, içlerine işleyen soğuk havadan buz kesmiş, kar anaforlarından körleşmiş bir halde, solukları kesilmiş, bitkin düşmüşlerdi; neredeyse cansızdılar ve sadece güçlü bir korunma içgüdüsüyle kayalara asılıyorlardı.

Aniden, görülmemiş şiddette bir şok onları kaygan zeminden kopardı. Öne doğru fırlatıldılar ve dağın alt tarafına yuvarlandılar. Yayla, kesin olarak durmuştu.

Birkaç dakika, kimse kımıldayamadı. Nihayet, biri doğruldu. Bu, yediği darbeden şaşkın, ama hâlâ sağlam olan binbaşıydı. Gözlerini kör eden tozu silkti, sonra etrafına bakındı. Bir tüfekten saçılan kurşun taneleri gibi dar bir çember içine yayılmış olan arkadaşları birbirleri üstüne yığılmışlardı.

Binbaşı onları saydı. Biri dışında, hepsi yerde yatıyordu. Eksik olan Robert Grant'ti.

14

KURTARICI BİR TÜFEK ATIŞI

Ant Sıradağları'nın doğu yamacını oluşturan uzun eğimler, ovada yavaş yavaş kayboluyordu. Kütlenin bir bölümü ovanın üzerinde aniden yok olmuştu. Geniş otlaklarla örtülü, olağanüstü güzel ağaçların dikili olduğu bu yeni bölgede, fetih döneminde dikilmiş sayısız elma ağacı, göz alıcı meyveleriyle gerçek bir orman oluşturuyordu. Burası, düzlük bölgelere yayılan bereketli Normandiya'nın bir köşesiydi sanki. Başka koşullarda olsaydı, buradan geçen bir yolcu, çölün vahaya, karlı zirvelerin yeşillikler içindeki çayırlara, kışın yaza bu ani dönüşümünden etkilenirdi.

Toprak mutlak kımıltısızlığına yeniden kavuşmuştu. Deprem dinmişti. Yeraltı güçlerinin yok edici kuvvetlerini başka yerde uyguluyor oldukları kesindi, çünkü Ant zincirinin bir yerlerinde her zaman ya hareketlilik var-

dır, ya da sarsıntı. Bu kez, sarsıntı son derece şiddetli olmuştu. Dağ sıraları tamamen değişikliğe uğramıştı. Dorukların, tepelerin ve sivriliklerin bu yeni görünümü göğün mavi fonu üzerinde karartı halinde beliriyordu. Pampa rehberleri alışılmış işaret noktalarını boş yere arayacaklardı.

Harika bir gün başlıyordu. Pasifik'teki nemli yatağından çıkan güneşin ışınları, Arjantin düzlüklerini yalıyor ve şimdiden öteki okyanusun dalgaları içine dalıyordu. Saat sabahın sekiziydi.

Binbaşının çabalarıyla kendilerine gelen Lord Glenarvan ve arkadaşları, yavaş yavaş yaşama geri dönüyorlardı. Kısacası, korkunç bir sersemlik hali dışında birşeyleri yoktu. Sıradağlar aşağıya inmişti. Tüm masraflarını doğanın karşıladığı bir devinim aracından hoşnut olmaktan başka bir şey gelmezdi ellerinden, tabii içlerinden biri, en zayıfları, bir çocuk, Robert Grant çağrılarına cevap vermiş olsaydı...

Bu cesur çocuğu hepsi seviyordu. Paganel ona özellikle bağlıydı, soğukluğuna rağmen binbaşı ve diğerleri de. Hele Glenarvan... Robert'in kaybolduğunu öğrendiğinde, büyük bir umutsuzluğa kapıldı. Zavallı çocuğun bir

uçuruma yuvarlandığını düşündü ve kendisini ikinci babası olarak gören çocuğa boş yere seslenip durdu.

"Dostlarım, dostlarım!" dedi, gözyaşlarını güçlükle zapt ederek, "onu arayıp, bulmak lazım! Onu böyle bırakamayız! En dibine kadar aranmamış tek bir vadi, tek bir çukur, tek bir uçurum bile kalmamalı! Bir ip bağlayın belime! İndirin beni aşağıya! Bunu istiyorum, anlıyor musunuz beni! İstiyorum! Tanrı yardım etse de Robert hâlâ soluk alıyor olsa! O olmadan, babasını bulmaya nasıl cesaret edebiliriz, Kaptan Grant'in kurtuluşu çocuğunun yaşamına mal olmuşsa, onu hangi hakla kurtarabiliriz!"

Glenarvan'ın arkadaşları susmuş onu dinliyorlardı. Glenarvan'ın bu bakışlarda bir umut ışığı aradığını hissediyorlar ve gözlerini indiriyorlardı.

"Evet," diye devam etti Glenarvan, "beni işittiniz! Susuyorsunuz! Hiç ümidiniz yok! Hiç!"

Bir süre sessizlik oldu; sonra, Mac Nabbs sözü aldı ve "Dostlarım, içinizden Robert'in ne zaman kaybolduğunu hatırlayan var mı?" dedi.

Bu soru üzerine kimse cevap veremedi.

"En azından," diye sözüne devam etti bin-

başı, "sıradağlardan iniş sırasında çocuğun kimin yanında bulunduğunu söyleyin."

"Benim yanımdaydı," cevabını verdi Wilson.

"Peki, ne zamana kadar onu yanında gördün? Hatırlamaya çalış. Konuş!"

"Hatırladıklarım şu," dedi Wilson, "Robert Grant benim yanımdaydı, bir liken demetine sıkı sıkıya yapışmıştı, inişimizin bittiği ani sarsıntıdan iki dakika öncesine kadar."

"İki dakika önce! Dikkat et Wilson, dakikalar sana uzun gelmiş olabilir! Yanılmış olmayasın?"

"Yanıldığımı sanmıyorum... Aynen böyle... İki dakika önce!"

"Güzel!" dedi Mac Nabbs. "Peki, Robert senin sağında mıydı, solunda mı?"

"Solumda. *Poncho*'sunun yüzüme çarptığını hatırlıyorum."

Ya sen, bize göre ne taraftaydın?..."

"Yine solda."

"Demek ki, Robert şu tarafta kaybolmuş olabilir," dedi binbaşı, dağa doğru dönmüş, sağ tarafını gösteriyordu. "Kaybolmasından bu yana geçen zamanı dikkate alarak şunu da ekleyebilirim ki, çocuk dağın, taban ile iki mil

yükseklik arasında kalan bölümüne düşmüş olabilir. Onu orada aramalıyız, farklı bölgelere ayrılalım, burada buluşuruz."

Kimse tek bir laf eklemedi. Altı adam, sıradağların yamaçlarına tırmanarak, farklı yükseltilere yayıldılar ve araştırmalarına başladılar. İniş çizgisinin sağ tarafından ayrılmıyorlardı, en ufak çatlağı bile yokluyorlar, dağ kütlesinin kalıntılarının kısmen doldurduğu çukurların dibine iniyorlardı. Her biri, yaşamını tehlikeye atıyor, giysileri lime lime, elleri ayakları kan içinde çukurdan çıkıyordu. Antlar'ın tüm bu bölümünde, erişilmesi imkânsız birkaç yayla dışında, saatler boyunca titizlikle araştırmalarını sürdüren bu yürekli insanların hiçbiri dinlenmeyi düşünmemişti. Çabalar sonuçsuz kaldı. Çocuk, yalnızca dağda ölmekle kalmamış, dahası, devasa bir kayadan ibaret bir mezar da sonsuza dek üstüne kapanmış olmalıydı.

Saat bire doğru, Glenarvan ve yol arkadaşları, yorgun ve tükenmiş bir halde, vadinin dibindeydiler. Glenarvan şiddetli bir ızdırap içindeydi; zar zor konuşuyor, dudaklarından çıkan birkaç sözcük hıçkırıklarla kesiliyordu:

"Ben gitmeyeceğim! Gitmeyeceğim!"

Bu inadın bir sabit fikir halini aldığını herkes anladı ve ona saygı gösterdi.

"Bekleyelim," dedi Paganel, binbaşıya ve Tom Austin'e. "Dinlenelim biraz, güç toplayalım. Buna ihtiyacımız var, ister araştırmalarımıza yeniden başlamak için olsun, isterse de yolumuza devam etmek için."

"Evet," cevabını verdi Mac Nabbs, "kalalım, madem ki Edward kalmak istiyor! Umut besliyor o. Ama ne umuyor ki?"

"Tanrı bilir," dedi Tom Austin.

"Zavallı Robert!" cevabını verdi Paganel gözlerini silerek.

Vadide çok sayıda ağaç vardı. Binbaşı bir grup yüksek keçiboynuzu ağacı seçti ve bunların altında geçici bir kamp kurdurdu. Birkaç örtü, silahlar, biraz kurutulmuş et ve pirinç. Yolculara kalan işte bunlardı! Uzak sayılmayacak bir yerde bir nehir akıyordu. Nehrin suyu çığın etkisiyle hâlâ bulanıktı. Mulrady çayırın üzerinde ateş yaktı ve bir süre sonra efendisine sıcak ve güçlendirici bir içecek sundu. Ama Glenarvan bunu reddetti ve bitkinlik içinde *poncho*'sunun üzerine uzanıp kaldı.

Gün böylece geçti. Gece oldu, önceki gece gibi sakin ve sessizdi. Yol arkadaşları huzur-

suz olsalar da, bulundukları yerde kalırken Glenarvan, sıradağların tepelerine çıktı. Son bir çağrının kendisine kadar ulaşacağı umuduyla kulak kesildi. Uzaklara, yükseklere kadar tek başına gitti, kulağını toprağa yapıştırdı, kalp çarpıntısını bastırarak dinledi, ümitsizce seslendi.

Tüm gece boyunca, zavallı Lord dağda dolaştı. Kimi zaman Paganel, kimi zaman binbaşı onu izliyordu, kaygan tepelerde ve bir işe yaramayan ihtiyatsızlığıyla sürüklendiği uçurumların kenarında ona yardım etmeye hazırdılar. Ama son çabaları da sonuçsuz kaldı. "Robert! Robert!" diye binlerce kez haykırışına, bu üzüntü verici adı tekrarlayan yankı cevap verdi yalnızca.

Gün doğdu. Uzak yaylalarda Glenarvan'ı aramak ve karşı koymasına rağmen, onu kamp yerine taşımak gerekti. Korkunç bir ümitsizlik içindeydi. Yola çıkmaktan ona söz etmeye ve bu uğursuz vadiyi terk etmeyi önermeye kim cesaret edebilirdi? Yine de, erzakları azalıyordu. Katırcının sözünü ettiği Arjantinli rehberler ve pampalardan geçiş için gerekli atlar pek uzakta olmasa gerekti. Hareket ettikleri noktaya geri dönmek, ileri doğru yü-

rümekten daha güçtü. Ayrıca, *Duncan*'la Atlantik Okyanusu'nda buluşacaklardı. Tüm bu önemli nedenler uzun bir gecikmeye imkân tanımıyordu ve yola çıkma tarihini ertelememek herkesin yararınaydı.

Glenarvan'ı acısından sıyırmayı deneyen Mac Nabbs oldu. Uzun süre dil döktü; dostu onu işitmiyor gibiydi. Glenarvan olumsuz anlamda başını sallasa da birkaç sözcükle dudakları aralandı.

"Yola çıkmak mı?" dedi.

"Evet! yola çıkmak."

"Bir saat daha bekleyelim!"

"Evet, bir saat daha," cevabını verdi saygın binbaşı.

Ve bir saat geçti, Glenarvan kendisine bir saat daha süre verilmesini istedi. Sanki biraz daha yaşamak isteyen bir ölüm mahkûmuydu. Aşağı yukarı öğleye kadar vakit böyle geçti. Öğle olduğunda, Mac Nabbs, herkesin ortak fikriyle, artık tereddüt etmedi ve yola çıkmak gerektiğini Glenarvan'a söyledi. Yol arkadaşlarının yaşamı acil bir karara bağlıydı.

"Evet! Evet!" cevabını verdi Glenarvan. "Yola çıkalım! Yola çıkalım!"

Ama, bunları söylerken, gözleri Mac

Nabbs'tan uzaklaştı; bakışı havadaki siyah bir noktaya sabitlendi. Aniden, elini kaldırdı ve sanki taş kesilmiş gibi hareketsiz kalakaldı.

"Orada! Orada!" dedi, "Bakın! Bakın!"

Tüm bakışlar göğe ve buyurucasına işaret edilen yere çevrildi. Bu arada siyah nokta belirgin biçimde büyüyordu. Çok yükseklerde uçan bir kuştu bu.

"Bir akbaba," dedi Paganel.

"Evet, bir akbaba," cevabını verdi Glenarvan. "Kim bilir? Geliyor! İniyor! Bekleyelim!"

Glenarvan ne umuyordu acaba? Aklını mı kaçırıyordu yoksa? "Kim bilir?" demişti. Paganel yanılmamıştı. Akbaba an be an daha görünür oluyordu. Eskiden İnkaların büyük saygı duydukları bu olağanüstü akbaba, Güney Antları'nın kralıdır. Bu bölgelerde, olağanüstü bir büyüklüğe sahiptir. Son derece güçlü bu akbaba çoğu zaman öküzleri uçurumların dibine devirir. Düzlüklerde gezinen koyunlara, atlara, genç danalara saldırır ve onları pençeleriyle çok yükseklere kaldırır. Yerden yirmi bin ayak yükseklikte, yani insanın aşamayacağı sınırda süzülür çoğu zaman. Orada, en keskin gözlerin bile göremediği bir yükseklikte, göklerin bu kralı toprağa delici bir bakışla ba-

kar ve en cılız nesneleri bile doğacıları şaşırtan bir görüş gücüyle ayırt eder.

Bu akbaba ne görmüştü peki? Bir ceset mi, Robert Grant'in cesedi mi? "Kim bilir?" diye tekrarlıyordu Glenarvan, gözünü bir an bile akbabadan ayırmadan. Dev kuş, kâh süzülerek, kâh uzaydaki başıboş cisimlerin hızıyla düşerek yaklaşıyordu. Bir süre sonra, geniş çaplı daireler çizdi, yerden en az yüz *tuaz* yüksekteydi. Artık gayet iyi görülüyordu. İki kanadı arasındaki mesafe on beş ayaktan fazlaydı. Güçlü kanatları sayesinde, akışkan havada neredeyse hiç sendelemeden süzülüyordu. Böyle görkemli bir sükunetle uçmak büyük kuşların özelliğidir, oysa ki böceklerin havada durması için saniyede bin kez kanat çırpması gerekir.

Binbaşı ve Wilson karabinalarına sarılmışlardı. Glenarvan onları bir hareketiyle durdurdu. Akbaba döne döne uçarken, sıradağların yamaçlarına çeyrek mil uzakta bulunan bir tür erişilmez yaylayı kucaklıyor gibiydi. Başdöndürücü bir hızla dönüyor, korkunç pençelerini bir açıyor bir kapıyor, kıkırdaklı ibiğini sallıyordu.

"Orada! Orada!" diye haykırdı Glenarvan.

Sonra aniden, aklına bir fikir geldi.

"Ya Robert hâlâ yaşıyorsa!" diye haykırdı korkunç bir çığlık atarak, "bu kuş... Ateş! Dostlarım! Ateş!"

Ama artık çok geçti. Akbaba yüksek kaya çıkıntılarının arkasına saklanmıştı. Bir dakika geçti, bir yüzyıl kadar uzun süren bir dakika! Sonra, kocaman kuş, ağır bir yükle birlikte yeniden görüldü, şimdi daha ağır uçuyordu. Korkunç bir çığlık işitildi. Akbabanın pençelerinde, asılı ve sallanan bir halde, hareketsiz bir beden görülüyordu. Robert Grant'in bedeniydi bu. Kuş, giysilerinden tutarak havalandırmıştı onu ve kamp alanının üstünde en azından yüz elli ayak yükseklikte salınıyordu. Yolcuları fark etmişti ve ağır avıyla kaçmaya çalışarak, hava tabakalarını kanadıyla şiddetle dövüyordu.

"Ah!" diye haykırdı Glenarvan, "Robert'in cesedi kayalarda parçalansın daha iyi, yoksa şu hayvana yem..."

Sözünü tamamlayamadı ve Wilson'un karabinasını kavrayarak, akbabaya nişan aldı. Ama kolu titriyordu. Silahı sabitleyemiyordu. Gözleri bulanıyordu.

"Bana bırakın," dedi binbaşı.

Ve sakin gözü, sarsılmaz eli, kımıltısız bedeniyle, kuşa nişan aldı, kendisinden üç yüz ayak uzaktaydı akbaba.

Karabinasının tetiğini henüz çekmemişti ki, vadinin dibinden bir patlama sesi geldi. İki bazalt kütlesi arasından beyaz bir duman fışkırarak yükseldi ve başından vurulan akbaba, dönerek, paraşüt biçimini almış büyük açık kanatlarından destek alarak, yavaş yavaş düştü. Avını bırakmamıştı. Yumuşakça bir inişle toprağa, dere kenarının on adım ötesine yığılıp kaldı.

"Koşun! Koşun!" diye haykırdı Glenarvan.

Hızır gibi yetişen bu tüfek atışının nereden geldiğini araştırmadan, akbabaya doğru yöneldi. Arkadaşları koşarak onu izlediler.

Vardıklarında kuş ölmüş ve Robert'in gövdesiyse geniş kanatlarının altında kaybolmuştu. Glenarvan çocuğun cesedinin üstüne atıldı, kuşun pençeleri arasından söküp aldı, otların üstüne yatırdı ve kulağını bu cansız bedenin göğsüne dayadı.

Glenarvan'ın, "Yaşıyor! Hâlâ yaşıyor!" diye tekrarlayarak ayağa kalktığı o anda dudaklarından çıkan bu müthiş sevinç çığlığı hiçbir insanoğlunun ağzından çıkmamıştır şimdiye kadar.

Hemen, Robert'in giysilerini çıkardılar ve yüzünü serin suyla yıkadılar. Robert kımıldadı, gözlerini açtı, baktı, ağzından birkaç sözcük çıktı:

"Ah! Sizsiniz, lordum... babam!..."

Glenarvan cevap veremedi; heyecandan sesi çıkmıyordu ve diz çökerek, mucizevi bir şekilde kurtulmuş, bu çocuğun yanıbaşında ağladı.

15

JACQUES PAGANEL'İN İSPANYOLCASI

Robert, kurtulmuş olduğu büyük tehlikenin ardından, azımsanmayacak bir diğer tehlikeyle karşı karşıyaydı: sevgiden, şefkatten öldürülme tehlikesi. Çok zayıflamıştı, buna rağmen, bu cesur insanlardan teki bile onu yüreğine bastırma arzusuna karşı koyamadı. Bu sevgi dolu kucaklamaların hastalara zararlı olmadığına inanmak gerek, çünkü çocuk bu kucaklamalardan ölmedi. Tersine.

Ama kurtulandan sonra, kurtarıcının kim olduğunu düşünmeye başladılar ve etrafına bakmayı akıl eden doğal olarak binbaşı oldu. Nehirden elli adım ötede, çok uzun boylu bir adam, dağın ilk kademelerinde kımıldamadan duruyordu. Uzun bir tüfeği ayaklarına dayamıştı. Aniden ortaya çıkan bu adam geniş omuzlu, uzun saçlı biriydi. Saçlarını deri şerit-

lerle toplamıştı. Boyu altı ayağı aşıyordu. Bronzlaşmış yüzünün, gözleri ve ağzı arasındaki bölümü, kıpkırmızıydı, alt gözkapağı siyah, alnı beyazdı. Sınır boylarındaki Patagonlar gibi giyinmiş olan yerlinin sırtında, Arap tarzı kırmızı bezemelerle süslü, görkemli bir palto vardı. Palto, bir guanakonun boyun altından ve bacaklarından yapılmıştı. Devekuşu tendonlarıyla dikilmişti. Guanakonun ipeksi yünü dışa doğru çevrilmişti. Paltosunun altında, belden sıkmalı, tilki derisinden, ön tarafı sivri kesimli bir ceket vardı. Belinden küçük bir çanta sarkıyordu, çantanın içine yüzünü boyamasına yarayan boyaları koymuştu. Botları sığır derisindendi ve düzgün çaprazlanmış kayışlarla ayak bileklerine bağlanmıştı.

Bu Patagon'un yüzü pek hoştu. Ve bu yüz, alacalı bulacalı renklerle bezenmiş olmasına rağmen, gerçek bir zekâ pırıltısı sergilemekteydi. Vakur bir edayla dikilmişti. Dayandığı kayanın üzerindeki kımıltısız ve ciddi halini gören, onu bir soğukkanlılık abidesi sanabilirdi.

Binbaşı, onu görür görmez Glenarvan'a gösterdi. Glenarvan da hemen ona doğru koştu. Patagon öne doğru iki adım ilerledi. Glenarvan adamın elini tuttu ve sıktı. Lord'un ba-

kışlarında, yüzünün ışıltısında, tüm görünümünde öyle bir minnet duygusu, öyle bir şükran ifadesi vardı ki, yerlinin yanılmasına imkân yoktu. Başını hafifçe eğdi ve ne binbaşının ne de dostunun anlayabildiği birkaç kelime döküldü ağzından.

Bunun üzerine, Patagon, yabancılara dikkatle baktıktan sonra, başka bir dilden konuşmaya başladı; fakat, ne yaparsa yapsın, bu yeni dil de birincisi kadar anlaşılmazdı. Yine de yerlinin kullandığı bazı ifadeler Glenarvan'ın dikkatini çekti. İspanyolcaya benziyorlardı ve aşina olduğu bazı sözcükleri anlamıştı.

"*Español?*" diye sordu.

Patagon, tüm halklarda olumlama anlamına gelen bir haraketle, başını yukardan aşağıya salladı.

"Güzel," dedi binbaşı, "tam dostumuz Paganel'e göre bir iş. İspanyolca öğrenmiş olmaktan mutlu olacak!"

Paganel'i çağırdılar. Hemen koşarak geldi ve tamamen Fransızlara özgü bir zarafetle Patagon'u selamladı. Beriki ise hiçbir şey anlamıyordu büyük ihtimalle.

Bilgin coğrafyacıya olup biten anlatıldı.

"Mükemmel," dedi.

Ve, daha iyi telaffuz edebilmek için ağzını kocaman açarak,

"*Vos sois un homen de bem!*"[1] dedi.

Yerli kulak kabarttı ve hiç cevap vermedi.

"Anlamıyor," dedi coğrafyacı.

"Belki düzgün telaffuz edemiyorsunuzdur," karşılığını verdi binbaşı.

"Doğru. Lanet vurgu!"

Ve Paganel iltifatına yeniden başladı. Elde ettiği başarı öncekiyle aynı oldu.

"Cümle değiştirelim," dedi ve ustaca bir yavaşlıkla telaffuz ederek şöyle dedi:

"*Sem duvida, um Patagâo?*"[2]

Öteki suskun kalmaya devam etti.

"*Dizeime!*"[3] diye ekledi Paganel.

Patagon yine cevap vermedi.

"*Vos compriendeis?*"[4] diye öyle şiddetli bağırdı ki Paganel, neredeyse ses telleri parçalanacaktı.

Yerlinin bir şey anlamadığı açıkça belliydi, çünkü cevap verdi, ama İspanyolca:

"*No comprendo.*"[5]

Şaşırma sırası Paganel'deydi, gözlüklerini

1 Cesur birisiniz siz. (J.V.)
2 Siz bir Patagonsunuz kuşkusuz. (J.V.)
3 Cevap verin. (J.V.)
4 Anlıyor musunuz? (J.V.)
5 Anlamıyorum. (J.V.)

heyecanla alnından gözlerine indirdi, sinirlenmiş gibiydi.

"Bu lanet olası saçma sapan dilden bir şey anlıyorsam assınlar beni! Araukanya dili bu elbette!"

"Hayır," karşılığını verdi Glenarvan, "Bu adam kesinlikle İspanyolca cevap verdi."

Ve Patagon'a dönerek tekrarladı:

"Español?"

"Si, si!"[1] cevabını verdi yerli.

Paganel'in şaşkınlığı son haddine varmıştı. Binbaşı ve Glenarvan gözucuyla birbirlerine bakıyorlardı.

"Evet, bilgin dostum," dedi binbaşı, dudaklarında müstehzi bir gülümseme vardı, "sizin tekelinizde olduğunu düşündüğüm şu dalgınlıklardan biri daha olmasın bu?"

"Ne!" dedi coğrafyacı, kulak kabartarak.

"Evet! Bu Patagon'un İspanyolca konuştuğu kesin..."

"O mu!"

"O! Ola ki, siz, İspanyolca çalıştığınızı sanırken, bir başka dili..."

Mac Nabbs cümlesini tamamlayamadı. Bilginin, bir yandan omuz silkerken çıkardığı güçlü bir şaşkınlık sesi, binbaşının sözünü

1 Evet, evet! (J.V.)

kesmişti.

"Binbaşı, biraz ileri gidiyorsunuz," dedi Paganel, oldukça sert bir sesle.

"Evet ama, anlayamadığınıza göre..." cevabını verdi Mac Nabbs.

"Anlamıyorum, çünkü bu yerli düzgün konuşamıyor!" dedi coğrafyacı, sabırsızlanmaya başlayarak.

"Yani, siz anlamadığınız için kötü konuşuyor olmalı," dedi sakince binbaşı.

"Mac Nabbs," dedi bunun üzerine Glenarvan, "bu kabul edilebilir bir varsayım değil. Dostumuz Paganel ne kadar dalgın olsa da, dalgınlıklarının bir dilin yerine bir başkasını öğrenmeye kadar varacağını varsayamayız."

"Peki, sevgili Edward, daha doğrusu siz, azizim Paganel, burada neler oluyor, açıklayın bana!"

"Açıklamayacağım," dedi Paganel, "kanıtlayacağım. İşte, İspanyol dilinin güçlükleriyle her gün boğuştuğum kitap! Bakın binbaşı, sizi kandırıp kandırmadığımı göreceksiniz!"

Bunları söyledikten sonra, Paganel sayısız ceplerini karıştırdı; birkaç dakika araştırdıktan sonra, pek kötü durumda bir kitap bulup çıkardı ve kendinden emin bir edayla uzattı.

Binbaşı kitabı eline aldı ve baktı:

"Nedir bu eser?" diye sordu.

" *Lusiadas,*" cevabını verdi Paganel, "harikulade bir destan..."

"*Lusiadas* mı!" diye haykırdı Glenarvan.

"Evet, dostum, büyük Camoëns'in *Lusiadas*'ı, ne eksik ne fazla!"

"Camoëns," diye tekrarladı Glenarvan, "iyi de, zavallı dostum, Camoëns bir Portekizli! Altı haftadır Portekizce öğreniyorsunuz!"

"Camoëns! *Lusiadas!* Portekizce!..."

Paganel daha fazla bir şey söyleyemedi. Gözlüklerinin altından gözlerinin bulandığı görüldü, kulaklarında ise güçlü kahkahalar çınlıyordu, çünkü tüm arkadaşları etrafını sarmıştı.

Patagon'un kılı bile kıpırdamadı; kesinlikle anlayamadığı bir olayın açıklamasını sabırla bekliyordu.

"Ah! Akılsız! Deli!" dedi nihayet Paganel. "Nasıl olur! Böyle ha? Bu bir şaka olmasın? Ben böyle mi yaptım? Dillerin karıştırılması bu, Babil'de olduğu gibi! Ah! Dostlarım! Dostlarım! Sen kalk, Hint topraklarına gideceğim diye yola çık, Şili'ye gel! İspanyolca öğreneceğim de, Portekizce öğren, artık yetti, eğer böy-

le devam ederse, günün birinde pencereden sigara yerine kendimi atacağım!"

Paganel'in talihsizliğini böyle değerlendirdiğini işitmek, komik düş kırıklığını görmek, ciddiyeti korumayı imkânsız kılıyordu. Zaten, herkesten önce kendisi gülmekteydi.

"Gülün, dostlarım!" diyordu, "içinizden geldiği gibi gülün! Ne kadar gülseniz, benim kendime güldüğüm kadar gülemezsiniz!"

Ve, bir bilginden asla duyulmamış, ağız dolusu bir kahkahayla ortalığı çınlattı.

"Tercümansız kaldığımız da cabası," dedi binbaşı.

"Oh! Ümitsizliğe kapılmayın," cevabını verdi Paganel, "Portekizceyle İspanyolca birbirlerine öyle benzerler ki, ben bile karıştırdım; ama, aynı zamanda, bu benzerlik hatamı hemen telafi etmemi de sağlayacak, öncelikle bu saygıdeğer Patagon'a, gayet iyi konuştuğu bu dil için teşekkür etmek isterim."

Paganel haklıydı, çünkü bir süre sonra yerliyle birkaç kelime konuşabildi; hatta Patagon'un adının, Araukanya dilinde "Gürleyen" anlamına gelen Thalcave olduğunu bile öğrendi.

Bu lakap kuşkusuz ateşli silah kullanma-

daki becerisinden kaynaklanıyordu.

Fakat Glenarvan'ı özellikle sevindiren şey, Patagon'un mesleğinin rehberlik olmasıydı, hem de pampalarda rehberdi. Bu karşılaşmada öyle ilahi bir şey vardı ki, girişimlerinin başarısı şimdiden kesinleşmiş gibiydi. Artık kimse Kaptan Grant'in sağ salim kurtulacağından kuşku duymuyordu. Yolcular ve Patagon, Robert'in yanına dönmüşlerdi. Robert kollarını yerliye doğru uzattı; yerli, tek söz etmeden elini Robert'in alnına koydu. Çocuğu inceledi, ağrıyan uzuvlarını yokladı. Sonra, gülümseyerek, nehir kıyısından bir avuç yabani kereviz toplamaya gitti, bununla hastanın tüm vücudunu ovuşturdu. Sonsuz bir şefkatle yapılan bu masaj sayesinde çocuk yeniden güçlendiğini hissetti ve birkaç saatlik dinlenmenin onu ayağa kaldırmaya yeteceği aşikârdı.

Bunun üzerine o günü ve ertesi geceyi kampta geçirmeye karar verildi. Yine de, çözümlenmesi gereken iki ciddi sorun vardı: yiyecek ve ulaşım sorunu. Ne erzakları ne de katırları vardı artık. Neyse ki, Thalcave oradaydı. Patagonya sınırları boyunca yolculara yol göstermeye alışkın bu rehber, bölgenin en zeki *baqueano*'larından biriydi, Glenarvan'a,

küçük kafilesinde eksik olan her şeyi tedarik etme sözü verdi. Onu, bir yerli "tolderia"sına götürmeyi önerdi. En fazla dört mil mesafedeydi ve yolculuğun devamı için gerekli her şeyi oradan bulabilirlerdi. Bu öneri kısmen işaretlerle, kısmen de Paganel'in anlayabildiği İspanyolca sözcüklerle yapılmıştı. Öneri kabul edildi. Hemen o anda, arkadaşlarından izin isteyen Glenarvan ve bilgin dostu, Patagon'un önderliğinde nehir boyunca ilerlemeye başladılar.

Bir buçuk saat boyunca sıkı bir yürüyüş yaptılar, dev Thalcave'ı takip edebilmek için kocaman adımlar atmak zorunda kalmışlardı. Tüm bu dağlık bölge çok güzel ve son derece verimliydi. Bitek meralar birbirini izliyordu. Buralar, yüz bin gevişgetirenden oluşan bir orduyu hiç zorlanmadan beslerdi. Birbirine geçmiş nehirlerin oluşturduğu ağ ile aralarında bağlantı oluşan geniş su birikintileri, bu düzlüklere yemyeşil bir nemlilik sağlıyordu. Gelgeç hevesli kara başlı kuğular çılgınca oynaşıyorlar, *ilano*'lar boyunca atlayıp zıplayan çok sayıda devekuşu da suların hâkimiyetini onların elinden almaya çalışıyordu. Kuşlar âlemi pek parıltılı, pek gürültülüydü, ama ay-

nı zamanda olağanüstü bir çeşitlilik arz etmekteydi. "Isaca"lar, şu beyaz çizgili tüyleri olan grimtırak sevimli kumrular ve sarı kardinal kuşları ağaç dallarının üzerine canlı çiçekler gibi yayılmışlardı. Gezgin güvercinler yükseklerde uçuşuyordu, tüylü serçe ırkına mensup "chingolo"lar, "hilguero"lar ve "monjita"lar, kanat çırparak birbirlerini izliyorlar, havayı cıvıltılarıyla dolduruyorlardı.

Jacques Paganel hayran hayran ilerliyordu; dudaklarının arasından hiç durmadan çıkan nidalar Patagon'u şaşırtıyordu. Havada kuşların, gölcüklerde kuğuların ve çayırlarda otların olması ona pek doğal geliyordu çünkü. Bilgin gezintisinden şikâyetçi değildi, uzun sürmesinden de rahatsız olmamıştı. Daha yeni yola çıktıklarını düşünüyordu ki, yerlilerin kamp yeri uzaktan belirdi.

Bu *tolderia* Antlar'ın yamaçları arasına sıkışmış bir vadinin dibindeydi. Orada, dallardan kulübelerde otuz kadar göçebe yerli yaşıyor ve süt ineklerinden, koyunlardan, sığır ve atlardan oluşan büyük sürüleri otlatıyorlardı. Bir otlaktan diğerine gidiyorlardı ve dört ayaklı konuklarına sunacak sofraları hep oluyordu.

Araukanların, Pehuenche'lerin ve Auka'ların melez bir türü olan, zeytuni renkli, orta boylu, iri yapılı, dar alınlı, neredeyse yusyuvarlak yüzlü, ince dudaklı, çıkık elmacık kemikli, vücut hatları kadınsı, soğuk görünümlü bu Ant Peruluları, bir insanbilimci açısından, saf ırkların özelliklerini taşımıyordu. Bunlar, kısacası, pek de ilginç olmayan yerlilerdi. Fakat Glenarvan onların sürülerine göz koymuştu, kendilerine değil. Sığırları ve atları olduğuna göre daha fazlasını talep etmedi.

Thalcave pazarlığı halletti, pek uzun sürmemişti zaten. Hepsi koşumlu yedi küçük Arjantin atı, yüz kilo kadar *charqui* ya da kurutulmuş et, birkaç ölçü pirinç ve su için deri tulum karşılığında, yerliler, tercih ettikleri şarap ya da romu bulamayınca, değerini gayet iyi bildikleri yirmi ons altını[1] kabul ettiler. Glenarvan Patagon için sekizinci bir at satın almak istediyse de o bunun gerekmediğini anlattı.

Pazarlık sona erdiğinde, Glenarvan, Paganel'in deyişiyle, yeni "tüccar"larından izin istedi ve yarım saatten kısa sürede kamp yerine geri döndüler. Kampa varışta alkışlarla selamlandılar. Glenarvan ise alkışları hak edenlerin yiyecekler ve binek hayvanları olduğunu bili-

1 1630 Frank. (J.V.)

yordu. Herkes iştahla yemeğini yedi. Robert ağzına birkaç lokma attı; gücü neredeyse tamamen yerine gelmişti.

Günün sonu tam bir dinlenmeyle geçti. Akıllarına gelen her şeyden konuştular, yanlarında olmayan sevdiklerinden, *Duncan*'dan, Kaptan John Mangles'tan, cesur mürettebattan, belki de pek uzakta olmayan Harry Grant'ten.

Paganel'e gelince, yerlinin yanından ayrılmıyordu; Thalcave'nin gölgesiydi sanki. Gerçek bir Patagon görmekten pek rahatsız bir hali vardı, onun yanında neredeyse cüce gibi kalmıştı. Bu Patagon, her ikisi de sekiz ayak boyunda olan, bilgin Van der Brock'un gördüğü şu İmparator Maximin ve şu Kongolu zenciyle bile neredeyse boy ölçüşebilirdi! Paganel, ciddi yerliyi İspanyolca cümlelerle bunaltıyor, o da sesini çıkarmıyordu. Coğrafyacı, bu kez kitapsız öğreniyordu. Gırtlak, dil ve çene yardımıyla çınlayan sözcükleri telaffuz ettiği işitiliyordu.

"Eğer vurguyu kapamazsam," diye tekrarlıyordu binbaşıya, "beni eleştirmeyin! Ama, kim derdi ki, günün birinde, bana İspanyolcayı bir Patagon öğretecek?"

16

RIO-COLORADO

Ertesi gün, 22 Ekim'de, saat sekizde, Thalcave yola çıkış işareti verdi. Arjantin toprağı, 22 derece ile 42 derece arasında, batıdan doğuya doğru eğim gösterir; yolcuların tek yapacakları yumuşak bir eğimle denize kadar inmektir.

Patagon, Glenarvan'ın kendisine sunduğu atı reddettiğinde, Glenarvan onun, bazı rehberlerin alışkanlıklarına uygun olarak yaya gitmek istediğini düşünmüştü. Uzun bacakları da bu yürüyüşü kolaylaştıracaktı. Fakat Glenarvan yanılıyordu.

Yola çıkma vakti geldiğinde, Thalcave kendine has bir ıslık çaldı. Anında, görkemli, olağanüstü bir Arjantin atı pek uzakta olmayan küçük bir korudan çıkıverdi ve sahibinin çağrısına koştu. Hayvan kusursuz bir güzellikteydi; renginin kahverengi olması, kurumlu, ce-

sur ve çevik bir mukavemet hayvanı olduğuna işaretti; ustaca bağlanmış, zarif bir başı vardı, burun delikleri kocaman açılmıştı, gözleri ateş saçıyordu, diz arkaları geniş, omuz başları belirgin, göğsü kabarık, bukağılıkları uzundu, yani güçlülük ve çevikliğin gerektirdiği tüm niteliklere sahipti. Atlardan gayet iyi anlayan binbaşı, pampa ırkının bu örneğini büyük bir hayranlıkla seyretti. Onunla İngiliz "hunter"ı arasında bazı benzerlikler bulmuştu. Bu güzel hayvanın adı, Patagonya dilinde "kuş" anlamına gelen "Tauka" idi. Bu adı hak ettiği belliydi.

Thalcave eğere oturur oturmaz, atı şahlandı. Yetkin bir at cambazı olan Patagon'u seyretmek olağanüstü güzeldi. Koşum takımları, Arjantin ovasında kullanılan iki av aletinden ibaretti: "bola"lar ve "lazo". *Bola*'lar, deri bir kayışla bir araya getirilmiş üç toptu. Yerli onları genellikle yüz adım mesafeden, takip ettiği hayvana ya da düşmana fırlatıyordu ve alet büyük bir kesinlikle, bacaklarına sarılıp anında yere deviriyordu. Yerli, elinde korkunç bir silaha dönüşen bu aleti şaşırtıcı bir yetenekle kullanmaktaydı. *Lazo* ise, tersine, elden bırakılmadan fırlatılıyordu. Yalnızca otuz ayak uzunluğunda bir ipten ibaretti. Sıkıca örülmüş

iki deri birleştirilmişti ve sonunda da demir bir halka içinden geçen kolay çözülür bir düğüm vardı. Sağ elle bu kaygan düğüm fırlatılırken sol el *lazo*'nun geri kalanını tutar, ucu da eğere sıkı sıkıya bağlanmıştır. Omzuna çapraz olarak astığı uzun bir karabina Patagon'un saldırı amaçlı silahlarını tamamlıyordu.

Thalcave, doğal çekiciliğinin, rahatlığının ve davranışlarındaki gururlu özgürlüğün yarattığı hayranlığı fark etmeksizin kafilenin başına geçti. Kimi zaman dolu dizgin, kimi zaman da atların adımlarına ayak uydurarak ilerliyorlardı. Ama bu atlar tırıs gidişi bilmiyor gibiydi. Robert büyük bir ustalıkla biniyordu ata. Eyer üstünde durmadaki yeteneğiyle Glenarvan'a çabucak güven verdi.

Pampaların düzlüğü sıradağların dibinde başlıyordu. Bu düzlük üç bölüme ayrılabilir. Birincisi Ant Sıradağları'ndan başlayarak, iki yüz elli millik bir mesafeye yayılır, buralar pek yüksek olmayan ağaçlarla ve çalılarla kaplıdır. Dört yüz elli mil genişlikteki ikinci bölüm ise, mükemmel bir çimenle kaplanmıştır ve Buenos Aires'in yüz seksen mil yakınına kadar uzanır. Bu noktadan denize doğru, yolcular yoncalarla ve devedikenleriyle kaplı geniş çi-

menleri arşınlarlar ki pampaların üçüncü bölümü de burasıdır.

Sıradağların geçitlerinden çıkarken, Glenarvan'ın kafilesi önce çok sayıda kumula rastladı, bunlara "medano" deniyordu. Rüzgârın sürekli hareket ettirdiği hakiki dalgalardı bunlar, tabii eğer bitkilerin kökleri onları toprağa bağlamamışsa... Bu kum son derece ince olduğundan, en ufak bir esintide hafifçe havalandığı ya da önemli bir yüksekliğe çıkan hakiki hortumlar oluşturduğu görülmekteydi. Bu manzara, göz için hem bir zevk hem de sıkıntı kaynağıydı. Zevkti, çünkü düzlüğü kateden, mücadele eden, birbirine karışan, gücünü yitiren, açıklanamaz bir düzensizlik içinde yukarı doğru kalkan bu hortumlardan daha ilginç bir şey olamazdı. Sıkıntıydı, çünkü bu sayısız *medano*'dan çok ince bir toz kalkıyor ve insan gözkapaklarını ne kadar sıkı sıkıya kapatırsa kapatsın gözüne giriyordu.

Bu durum, kuzey rüzgârlarının etkisiyle, gün boyunca sürdü. Yine de hızlı yürüyorlardı ve saat sekize doğru, kırk mil uzakta kalan sıradağlar, akşamın pusunda şimdiden kaybolmuş, siyahi bir görüntü arz ediyorlardı.

Yolcular, aşağı yukarı otuz sekiz mil kadar

sürmüş yolculuktan biraz yorgun düşmüşlerdi. Dolayısıyla, yatma vaktinin geldiği haberini sevinçle karşıladılar. Çağlayarak aktığından suları bulanık olan, yüksek kırmızı yarların çevrelediği Neuquem'in kıyılarında kamp kurdular. Neuquem'e bazı coğrafyacılar Ramid ya da Comoe adını vermişlerdir. Nehir, kaynağını, yalnızca yerlilerin bildiği göllerden almaktadır.

O gece ve ertesi gün, anlatılmaya değecek hiçbir olay olmadı. Hızlı ve rahat ilerliyorlardı. Düz bir arazi, sıcaklığın elverişli olması, yürüyüşün kolay geçmesini sağlıyordu. Öğleye doğru ise güneş kızgın ışınlarını saçmaya başladı. Akşam olduğunda, bir bulut çizgisi ufku güneybatıdan kesti. Bu durum bir hava değişiminin kesin göstergesiydi. Patagon bu konuda yanılmazdı, parmağıyla coğrafyacıya göğün batı bölgesini gösterdi.

"Evet! Biliyorum," dedi Paganel ve arkadaşlarına hitap ederek: "İşte," dedi, "yakında hava değişecek. Bir *pampero* tokadı yiyeceğiz."

Paganel bu *pampero*'ya Arjantin düzlüklerinde sık rastlandığını açıkladı. Bu, güneybatı yönünden esen çok kuru bir rüzgârdı. Thalcave yanılmamıştı. Basit bir *poncho*'nun altına sı-

ğınan insanlar için oldukça zorlu geçen gece boyunca, *pampero* çok sert esti. Atlar yere yattılar. İnsanlar da birbirlerine sokularak onların yanına uzandılar. Glenarvan bu fırtına sürerse gecikmekten korkuyordu; ama Paganel, barometresini inceledikten sonra onu teskin etti.

"Genellikle," dedi, " *pampero* üç gün süren fırtınalara yol açar, cıvanın düşüşü bunun ifadesidir. Fakat, tersine, barometre yükseldiğinde, ki şu andaki durum budur, birkaç saat süren şiddetli bir kasırga söz konusu demektir. Sakin olun, dostum, gün doğduğunda gökyüzü her zamanki berraklığına kavuşmuş olacak."

"Kitap gibi konuşuyorsunuz, Paganel," cevabını verdi Glenarvan.

"Ben bir kitabım zaten," karşılığını verdi Paganel. "Canınız istediğinde benim sayfalarımı çevirmekte özgürsünüz."

Kitap yanılmıyordu. Sabahın saat birinde rüzgâr aniden kesildi ve herkes huzur içinde uyuyabildi. Ertesi gün, canlı ve dinlenmiş olarak kalktılar. Özellikle Paganel, eklem yerlerini neşeli bir gürültüyle kıtırdatıyor ve genç bir köpek gibi geriniyordu.

O gün, 24 Ekim'di yani Talcahuano'dan yola çıkışın onuncu günü. Rio-Colorado'nun 37. paraleli kestiği noktayla aralarında hâlâ doksan üç mil[1] vardı, bu üç günlük yol demekti. Amerika kıtasından bu geçiş sırasında, Lord Glenarvan yerli halkın yaklaşımını vesveseli bir dikkatle kolluyordu. Patagon aracılığıyla onları Kaptan Grant hakkında sorguya çekmek istiyordu. Bu arada Patagon'la Paganel yetecek kadar anlaşmaya başlamışlardı. Yerlilerin pek kullanmadıkları bir yol boyunca ilerliyorlardı, çünkü Arjantin Cumhuriyeti'nden Ant Sıradağları'na uzanan pampa yolları daha kuzeydeydi. Bu nedenle, göçebe yerlilere ya da şeflerinin önderliğinde yaşayan yerleşik kabilelere rastlanmıyordu. Birkaç göçebe süvari tesadüfen uzakta belirse de hızla kaçıyorlardı, yabancılarla ilişkiye girmeye pek meraklı değillerdi. Böylesi bir kafile, ovada tek başına dolaşanlar için kuşku vericiydi. Gayet iyi silahlanmış ve atlı sekiz adamı görünce temkinli davranmak adına, haydut da, yaşadığı ıssız kırlarda karşılaştığı bu adamları kötü niyetli sanabilecek yolcu da kaygılanıyordu. Dolayısıyla, namuslu insanlarla da soyguncularla da konuşabilmek kesinlikle imkânsızdı.

1 150 kilometre. (J.V.)

Söyleşiye tüfek atışıyla başlanacak olsa bile, bir "rastreadores"[1] çetesiyle karşılaşmamak üzücüydü. Glenarvan, araştırmalarına yararı dokunacak yerliler yok diye üzülüyordu ki, belgenin yorumunu özellikle doğrulayan bir olay meydana geldi.

Yolculuk boyunca izledikleri yolu, pampa patikaları defalarca kesti. Bunlar arasında, Carmen'den Mendoza'ya giden oldukça önemli bir yol vardı. Evcil hayvanların, katırların, atların, koyun ya da sığırların kemikleri yol boyunca uzanıyordu. Avcı kuşların gagalarıyla paramparça edilmiş ve havanın renk soldurucu etkisiyle beyazlaşmış kemik kalıntıları yolu belirginleştiriyordu. Binlerce kemik vardı ortalıkta ve birden fazla insan iskeletinin tozu, en sıradan hayvanlarınkine karışmıştı şüphesiz.

Thalcave, hiç şaşmadan izledikleri yol hakkında o ana kadar hiçbir gözlemde bulunmamıştı. Yine de, pampalardaki hiçbir yolla birleşmediğinden, izledikleri bu yolun ne şehirlere, ne köylere, ne Arjantin'in yerleşim bölgelerine vardığının farkındaydı. Her sabah, doğmakta olan güneşe doğru yürüyor, düz hattan ayrılmıyorlardı ve her akşam da batan güneş

1 Ova soyguncuları. (J.V.)

bu hattın öteki ucunda bulunuyordu. Thalcave'nin, rehber sıfatıyla, yalnızca, kendisinin rehberlik etmemesine değil, ona rehberlik edilmesine de şaşırmış olması gerekirdi. Bununla birlikte, şaşırmış olsa bile, yerlilere özgü doğal ihtiyatı elden bırakmadı ve o zamana kadar girmedikleri basit patikalara girme konusunda hiçbir fikir ileri sürmedi. Ama o gün, söz konusu bağlantı yoluna gelindiğinde atını durdurdu ve Paganel'e doğru döndü:

"Carmen yolu," dedi.

"Doğru, yiğit Patagon dostum," cevabını verdi coğrafyacı en temiz İspanyolcasıyla, "Carmen'den Mendoza'ya giden yol."

"Bu yoldan gitmeyecek miyiz?" diye sordu Thalcave.

"Hayır," karşılığını verdi Paganel.

"Ne tarafa gidiyoruz peki?"

"Daima doğuya."

"Hiçbir yere çıkmaz bu."

"Kim bilir!"

Thalcave sustu ve son derece şaşkın bir edayla bilgine baktı. Yine de, Paganel'in şaka yapabileceğini düşünemiyordu. Her zaman ciddi olan bir yerli, ciddi olarak konuşulmayacağını asla hayal edemez.

"Carmen'e gitmiyorsunuz, o halde?" diye ekledi bir an sessiz kaldıktan sonra.

"Hayır," cevabını verdi Paganel.

"Mendoza'ya da gitmiyorsunuz?"

"Oraya da gitmiyoruz."

O sırada, Paganel'in yanına gelmiş olan Glenarvan, Thalcave'nin ne dediğini ve niçin durduğunu sordu.

"Carmen'e ya da Mendoza'ya gidip gitmediğimizi sordu bana," cevabını verdi Paganel, "ve her iki sorusuna da olumsuz cevap vermeme pek şaşırdı."

"Gerçekten de, bizim yolumuz ona pek garip gelmiş olmalı," karşılığını verdi Glenarvan.

"Sanıyorum. Bizim hiçbir yere gitmediğimizi söylüyor."

"Peki, Paganel, yolculuğumuzun amacını, niçin hep doğuya doğru yürüdüğümüzü ona açıklayamaz mısınız?"

"Bu oldukça güç bir iş, çünkü bir yerli yeryüzü derecelerinden bir şey anlamaz ve belgenin hikâyesi onun için gerçeküstü bir hikâye olur."

"İyi de," dedi binbaşı ciddiyetle, "tarihi mi anlamaz, yoksa tarihçiyi mi?"

"Ah! Mac Nabbs," karşılığını verdi Paganel,

"yine benim İspanyolcamdan kuşku duyuyorsunuz!"

"Deneyin o halde, saygıdeğer dostum."

"Deneyelim, bakalım."

Paganel, Patagon'a doğru döndü ve sık sık kesintiye uğrayan bir söyleşiye girişti. Sözcükleri hatırlayamıyor, bazı özellikleri tercüme edemiyor ve yarı cahil bir yerliye oldukça anlaşılmaz gelecek ayrıntıları ifade etmekte güçlük çekiyordu. Bilginin hali görülmeye değerdi. El kol hareketleri yapıyor, heceliyor, yüz türlü şekle giriyor ve alnından göğsüne birbiri ardına ter damlacıkları düşüyordu. Dilinin yetişmediği yerde yardımına kolu koşuyordu. Paganel ayağını toprağa bastı ve kumun üzerine enlem ve boylamların kesiştiği, iki okyanusun yer aldığı, Carmen yolunun uzandığı coğrafi bir harita çizdi. Profesör hiç bu kadar güç durumda kalmamıştı. Thalcave bu oyuna sakin sakin bakıyordu, anlayıp anlamadığı hiç belli değildi. Coğrafya dersi yarım saatten fazla sürdü. Sonra sustu, sırılsıklam olmuş yüzünü sildi ve Patagon'a baktı.

"Anladı mı?" diye sordu Glenarvan.

"Göreceğiz," cevabını verdi Paganel, "ama eğer anlamadıysa, vazgeçeceğim."

Thalcave kımıldamıyordu. Konuşmuyordu da. Gözleri, kumun üzerine çizilmiş olan ve rüzgârın yavaş yavaş sildiği şekillere takılmış kalmıştı.

"Eee?" diye sordu Paganel.

Thalcave onu işitmiyor gibiydi. Paganel, binbaşının dudaklarında alaycı bir gülümsemenin belirmeye başladığını görüyordu ve gururunu kurtarmak amacıyla, coğrafi kanıtlarına yeni bir enerjiyle başlayacaktı ki, Patagon bir hareketiyle onu durdurdu.

" Bir esiri mi arıyorsunuz?" dedi.

"Evet," cevabını verdi Paganel.

"Ve özellikle, batan güneş ile doğan güneş arasında kalan bu hatta," diye ekledi Thalcave, batıdan doğuya giden yolu yerlilere özgü bir karşılaştırmayla belirterek.

"Evet, evet, doğru."

"Ve sizin Tanrı'nız," dedi Patagon, "esirin sırlarını engin denizin dalgalarına emanet etti, öyle mi?"

"Tanrı'nın ta kendisi."

"O halde iradesi gerçekleşir inşallah," cevabını verdi Thalcave, tumturaklı bir ifadeyle, "doğuya doğru yürüyeceğiz, gerekirse, güneşe varana kadar!"

Öğrencisinin şahsında zafer kazanmış olan Paganel, yerlinin cevaplarını arkadaşlarına hemen tercüme etti.

"Ne zeki ırk!" diye ekledi. "Benim ülkemdeki yirmi köylüden on dokuzu benim açıklamalarımdan bir şey anlamazdı."

Glenarvan, pampa yerlilerinin ellerine yabancıların düşüp düşmediğini Paganel'in Patagon'a sormasını istedi.

Paganel soruyu sordu ve cevabı bekledi.

"Belki," dedi Patagon.

Anında tercüme edilen bu sözcük üzerine, yedi yolcu da Thalcave'nin etrafını sardı. Herkes bakışlarıyla onu sorguya çekiyordu.

Heyecanlanan ve sözcükleri zar zor bulan Paganel, bu pek ilginç sorguya devam etti. Ciddi yerliye diktiği bakışları ise cevabını daha dudaklarından çıkmadan yakalamaya çalışıyordu.

Patagon'un ağzından çıkan her İspanyolca sözü İngilizce olarak tekrarlıyordu, öyle ki arkadaşları, deyim yerindeyse, onu anadillerinde konuşurken işitiyorlardı.

"Ya bu esir?" diye sordu Paganel.

"Bir yabancıydı o," cevabını verdi Thalcave, "Bir Avrupalı."

"Onu gördünüz mü?"

"Hayır, yerlilerin hikâyelerinde ondan söz edildi. Cesur biriydi! Boğa yüreği vardı!"

"Boğa yüreği mi!" dedi Paganel. "Ah! Şu Patagon dili ne olağanüstü! Anlıyor musunuz, dostlarım! Cesur bir adam!"

"Babam!" diye haykırdı Robert Grant.

Sonra, Paganel'e hitap ederek:

" İspanyolcada *'o benim babam'* nasıl denir?" diye sordu.

"*Es mio padre*," cevabını verdi coğrafyacı.

Thalcave'nin ellerine sarılan Robert yumuşak bir sesle:

"*Es mio padre!*" dedi hemen.

"*Suo padre!*"[1] cevabını verdi Patagon, bakışı aydınlanmıştı.

Çocuğu kollarına aldı, atından indirdi ve pek meraklı bir sevecenlikle onu inceledi. Zeki yüzü huzurlu bir duygu ifadesi taşıyordu.

Ama Paganel soruşturmasını tamamlamamıştı. Bu esir neredeydi? Ne yapıyordu? Thalcave ondan söz edildiğini ne zaman işitmişti? Bu sorular aynı anda zihnine doluşuyordu.

Cevaplar gecikmedi ve Avrupalı'nın Colorado ile Rio-Negro arasında ülkeyi dolaşan yerli kabilelerden biri tarafından esir edildiği

1 Onun babası. (J.V.)

öğrenildi.

"Son olarak neredeydi?" diye sordu Paganel.

"Şef Kalfukura'nın yanında," cevabını verdi Thalcave.

"Buraya kadar izlediğimiz yol üzerinde mi?"

"Evet."

"Peki bu reis kim?"

"Poyuşe yerlilerinin şefi, iki dilli, iki yürekli bir adam!"

"Yani sözüne ve yaptığına güvenilmez, iki yüzlü, sahtekâr biri," dedi Paganel, Patagon dilinin bu güzel benzetmesini arkadaşlarına açıkladıktan sonra. "Peki, dostumuzu kurtarabilir miyiz?" diye ekledi.

"Belki, eğer hâlâ yerlilerin elindeyse."

"Ondan söz edildiğini ne zaman işittiniz?"

"Uzun zaman oldu, o zamandan beri güneş pampaların göğüne iki yaz getirdi!"

Glenarvan'ın sevinci tarif edilemeyecek kadar büyüktü. Bu cevap belgenin tarihiyle tam olarak uyuşuyordu. Ama, Thalcave'ye sorulacak bir soru daha vardı. Paganel soruyu hemen sordu.

"Bir esirden söz ediyorsunuz," dedi, "üç

değil miydiler?"

"Bilmiyorum," dedi Thalcave.

"Şu anki durumu hakkında da bir şey bilmiyorsunuz, öyle mi?"

"Hiçbir şey."

Bu son sözle konuşma noktalandı. Üç esirin uzun süre önce birbirlerinden ayrılmış olması muhtemeldi. Fakat, Patagon'un verdiği bilgilerden çıkan sonuç, yerlilerin ellerine düşmüş bir Avrupalıdan söz edildiğiydi. Esir düştüğü tarih, olması gereken yer, cesaretini ifade etmek için kullanılmış olan Patagonca cümleye kadar, her şey, Kaptan Harry Grant'e göndermede bulunuyordu kuşkusuz.

Ertesi gün, 25 Ekim'de, yolcular yeni bir güçle doğu yolunu tuttular. Ova, hüznünü ve tekdüzeliğini koruyordu. O ülkenin dilinde "travesias" denen, şu uçsuz bucaksız topraklardan birisiydi burası. Rüzgârların etkisine teslim olmuş killi toprak, mükemmel bir düzlük oluşturuyordu; tek bir taş, hatta tek bir çakıltaşı bile yoktu. Kurak ve çorak bazı küçük vadilere ya da yerlilerin kendi elleriyle açtıkları yapay su birikintilerine tek tük rastlanıyordu. Tepeleri siyah alçak ormanlar geniş aralıklarla dizilmişti. Orda burda, yemişi şekerli,

hoş ve dinçleştirici bir öz içeren beyaz keçiboynuzu ağaçları bu görüntüyü bozmaktaydı. Ayrıca birkaç sakızağacı, vahşi katırtırnağı ve her çeşidinden dikenli ağaç koruları vardı. Bu ağaçların cılızlığı toprağın verimsizliğini gösteriyordu.

26'sı günü yorucu geçti. Rio-Colorado'ya erişmeleri gerekiyordu. Ama, süvarilerinin mahmuzlayıp durduğu atlar, öyle süratle koşturuyorlardı ki, aynı gece, 69° 45' boylamında, pampa bölgelerinin güzel ırmağına vardılar. Yerlilerin bu ırmağa verdikleri Cobu-Leubu adı "büyük nehir" anlamına gelmekte ve uzun bir güzergâhın ardından Atlantik'e dökülmektedir. Nehrin ağzına doğru ise tuhaf bir özellik görülmektedir. Burada su kitlesi denize yaklaşırken, emilme ya da buharlaşma yoluyla azalmaktadır ve bu olayın nedeni henüz kesin olarak belirlenmiş değildir.

Colorado'ya vardıklarında, Paganel'in ilk işi, nehrin kırmızımsı bir kille boyanmış sularına "coğrafyacı olarak" girmek oldu. Suların bu kadar derin olmasına şaşırdı. Bu durum ilk yaz güneşi altında karların erimesine bağlıydı yalnızca. Dahası, ırmak atların yüzerek geçemeyeceği kadar büyüktü. Neyse ki, nehrin yu-

karısına doğru birkaç yüz *tuaz* mesafede, deriden kayışlarla desteklenen ve yerli tarzı asılmış bir tahta köprü bulunuyordu. Böylece küçük kafile nehiri geçebildi ve sol kıyıda kamp yapabildi.

Uyumadan önce, Paganel Colorado'nun yerini tam olarak saptamak istedi ve haritası üzerinde büyük bir özenle işaretledi. Tibet dağlarındaki Yaru-Zangbo-Çu ise onsuz akmaya devam ediyordu.

Ertesi iki gün boyunca, 27 ve 28 Ekim'de, yolculuk olaysız cereyan etti. Toprak aynı tekdüzelikte ve aynı verimsizlikteydi. Manzara hiç bu kadar az çeşitli, görüntü hiç bu kadar anlamsız olmamıştı. Bununla birlikte, toprak iyice nemli bir görünüm aldı. Su altında kalmış bir tür çukur olan "canada"ları ve "estero" denilen, su bitkileriyle dolu kalıcı lagünleri geçmek gerekti. Akşamleyin, atlar geniş ve suları bolca minéralli bir gölün kıyısında durdular. Yerlilerin "acı göl" dediği Ure-Languem Gölü'ydü bu. 1862 yılında, burada, Arjantin birliklerinin amansız misillemelerine tanık olunmuştu. Her zamanki gibi kamp kurdular. Maymunların, "allouat"ların[1] ve vahşi köpeklerin varlığına rağmen gece güzel geçeceğe

1 Bir tür başlıklımaymun. (J.V.)

benziyordu. Bu gürültücü hayvanlar, tabii ki onların şerefine, ama kuşkusuz Avrupalı kulakları tırmalayan, gelecekteki bir bestecinin hiç de yabana atamayacağı şu doğal senfonilerden birini icra ettiler.

17

PAMPALAR

Arjantin pampaları 34 derece ile 40 derece güney enlemleri arasında uzanır. Araukan kökenli olan "pampa" sözcüğü "ot dolu" anlamına gelir ve tam olarak bu bölgeye uygundur. Batı bölümündeki ağaçsı küstümotugiller, doğu bölümündeki besleyici otlar buralara özel bir görünüm verir. Bu bitki örtüsü, kırmızımsı ya da sarı, killi-kumlu araziyi kaplayan bir toprak tabakasından beslenir. Bir jeolog, tersiyer dönemden kalma bu toprakları inceleyecek olsaydı büyük bir zenginlikle karşılaşırdı. Yerlilerin, yok olmuş büyük Tatu soylarına ait olduğunu düşündükleri, tufan-öncesi dönemden kalma çok sayıda kemik yığını gömülüdür bu topraklarda. Bu bitki tozlarının altında bu bölgelerin ilkel tarihi saklıdır.

Amerikan pampası, coğrafi bir özelliktir, tıpkı Büyük-Göller'in savanaları ya da Sibir-

ya'nın stepleri gibi. İklimi, daha kıtasal olan Buenos Aires bölgesininkinden daha aşırı ısı farklılıkları gösterir. Çünkü, Paganel'in yaptığı açıklamaya göre, Okyanus'un emerek depoladığı yaz ısısı kış boyunca yine okyanus tarafından yavaş yavaş geri verilir. Bundan çıkan sonuç, adaların ısısının kıtaların iç kesimlerinin ısısından daha tekbiçimli olduğudur.[1] Bu yüzden, batı pampalarının ikliminde, Atlantik'e komşu olduğundan kıyılarda görülen bu düzenliliğe rastlanmaz. Termometre sütunlarını bir dereceden ötekine sürekli sıçratan ani aşırılıklar, hızlı değişimler görülür. Sonbaharda, yani nisan ve mayıs aylarında, yağmurlar pek sıktır ve sağanak halinde yağar. Ama yılın o döneminde, hava pek kuruydu ve ısı da pek yüksekti.

Yönü belirleyerek şafakta yola çıktılar. Ağaçların ve çalıların tuttuğu toprak gayet sağlamdı. Artık ne *medano*'lar ne bunları oluşturan kum ne de rüzgârın havalandırdığı toz vardı. Atlar, "paja-brava" tutamları arasında düzgün adımlarla ilerliyorlardı. Bunlar, fırtınalar sırasında yerlilere sığınak olan eşsiz pampa otlarıydı. Ara ara, birkaç nemli çukur-

1 Bu nedenle İzlanda'nın kışları Lombardiya'nın kışlarından daha yumuşaktır. (J.V.)

lukta, giderek seyrekleşen söğütler ve tatlı su yakınlarını seven "gygnerium argenteum" denen bir tür bitki bitmişti. Atlar, bu sulardan kana kana içmeye bayılıyorlar, daha sonrası için vücutlarında su depoluyorlardı. Önde yürüyen Thalcave çalılıkları araştırmaktaydı. Böylece, en tehlikeli yılan türü olan ve sokması bir saatten kısa sürede bir öküzü öldürebilen "cholina"ları ürkütüyordu. Çevik Tauka çalılıkların üzerinden aşıyor ve ardından gelen atlara yol açma konusunda sahibine yardım ediyordu.

Bu tekdüze ve dümdüz ovalardaki yolculuk kolaylıkla ve hızla gerçekleşmekteydi. Çayırlığın yapısında hiçbir değişim meydana gelmiyordu. Çepeçevre yüz millik bir alanda bile ne bir taş, ne bir çakıl vardı. Böyle bir tekdüzelikle, üstelik böyle inatla sürüp giden bir tekdüzelikle asla karşılaşılmamıştı. Manzaraların, olayların, doğal sürprizlerin gölgesi bile yoktu! Yolun ayrıntılarına ilgi duymak için Paganel olmak, görecek hiçbir şeyin olmadığı yerlerde bile birşeyler gören şu coşkulu bilginlerden biri olmak gerekiyordu! Hangi konuda? Bunu söyleyemezdi. Olsa olsa bir çalı! Belki bir tutam ot. Onun, bitmek bilmeyen

gevezeliğinin körüklenmesi ve can kulağıyla dinleyen Robert'i eğitmeye koyulması için bu yeterdi.

29 Ekim günü boyunca, ova, yolcuların önünde sonsuz tekdüzeliğiyle devam edip gitti. Saat ikiye doğru, atların ayakları altında hayvanlara ait uzun izler gördüler. Bunlar, sayısız öküz sürüsünden kalma, üst üste yığılmış ve beyazlaşmış kemiklerdi. Bu kalıntı, güçleri tükenen ve yol üzerinde yavaş yavaş düşen hayvanların artlarında bıraktığı bir iz gibi, yılankavi bir çizgi şeklinde uzanmıyordu. Bu yüzden, nispeten dar bu alanda iskeletlerin bu şekilde toplanmış olmasını nasıl açıklamak gerektiğini kimse bilmiyordu. Paganel'in durumu da diğerlerinden farksızdı. Bunun üzerine Thalcave'ye sordu ve o, tereddütsüz cevap verdi.

Bilginin "Olamaz!" diye haykırışı ve Patagon'un, söylediklerini kesin olarak doğrulayan bir işareti, arkadaşlarının kafasını pek karıştırdı.

"Neymiş?" diye sordular.

"Göğün ateşi," cevabını verdi coğrafyacı.

"Ne! Yıldırım böyle bir felaket yaratmış ha!" dedi Tom Austin, "beş yüz kellelik bir sü-

rü toprağa serilip kalmış!"

"Thalcave bunu doğruluyor, Thalcave yanılmıyor. Ona inanıyorum, çünkü pampalardaki fırtınalar, özellikle şiddetli oluşlarıyla bilinir. Dileyelim ki, bir gün bunlarla karşılaşmayalım!"

"Hava pek sıcak," dedi Wilson.

"Termometre," cevabını verdi Paganel, "gölgede otuz dereceyi gösteriyor olmalı."

"Buna hiç şaşırmam," dedi Glenarvan, "vücudumun elektriklendiğini hissediyorum. Bu sıcaklığın sürmemesini umalım."

"Oh! Oh!" dedi Paganel, "havada bir değişiklik olacağı konusunda kendimizi kandırmayalım çünkü ufukta tek bir pus bile yok."

"Ne kötü," dedi Glenarvan, "atlarımız sıcaktan pek etkilendiler. Sana sıcak gelmiyor mu, delikanlı?" diye ekledi Robert'e dönerek.

"Hayır, lordum," cevabını verdi küçük adam. "Sıcağı severim ben, iyi bir şeydir."

"Özellikle kışın," dedi pek yerinde bir tespitle binbaşı, sigarasının dumanını göğe savurarak.

Akşamleyin, terk edilmiş bir "rancho"nun yanında durdular. Çamurla sıvanmış ve anız kaplanmış dalların birbirine geçirilmesinden

oluşmuş bu kulübe, yarı yarıya çürümüş kazıklarla çevrili bir alana bitişikti. Bu kazıklar yine de, geceleyin tilkilerin saldırılarına karşı atların korunmasına yeterli oluyordu. Bu hayvanlardan korkacak bir şey olmasa da, zararlı hayvanlar onların yularlarını kemiriyor, atlar da böylelikle kaçmak için bundan istifade ediyorlardı.

Rancho'dan birkaç adım ötede, mutfak olarak kullanılan bir çukur açılmıştı, içinde soğumuş küller vardı. İçerde ise, bir peyke, sığır derisinden kötü bir yatak, bir tencere, bir mumluk ve bir mate ibriği vardı. Mate Güney Amerika'da pek yaygın olarak içilen sert bir içecekti. Yerlilerin çayıydı bu. Ateşte kurutulmuş yaprakların demlenmesiyle yapılıyor ve bir saman çubuğu yardımıyla Amerikalılara özgü içecekler gibi içe çekiliyordu. Paganel'in isteği üzerine, Thalcave bu içkiden birkaç fincan hazırlayınca, bu, her zamanki yiyeceklerin yanında pek güzel gitti ve mükemmel bulundu.

Ertesi gün, 30 Ekim'de, güneş yakıcı bir pus içinde doğdu ve yeryüzüne en sıcak ışınlarını gönderdi. O gün pek sıcak geçeceğe benziyordu ve ne yazık ki ovada sığınacak

hiçbir yer yoktu. Bununla birlikte, doğuya doğru cesaretle ilerlediler. Defalarca büyük sürülerle karşılaştılar. Bu bunaltıcı sıcak altında otlayacak gücü bulamayarak, tembel tembel uzanmış yatıyorlardı. Başlarında bekçileri, daha doğrusu, çobanları yoktu. İneklerden, boğalardan ve öküzlerden oluşan bu kalabalık sürülerin başını, susuz kaldıklarında koyunların memesini emmeye alışmış köpekler bekliyordu yalnızca. Bu hayvanların zaten yumuşak bir mizacı vardı ve Avrupalı hemcinslerinin ayırt edici özelliği olan içgüdüsel kırmızı korkusu onlarda yoktu.

"Bu, kuşkusuz, bir cumhuriyetin çayırlarında otlamalarından kaynaklanıyor olmalı!" dedi Paganel. Belki biraz fazla Fransız olan kendi şakasından hoşnut kalmıştı.

Günün ortasına doğru, pampanın tekdüzeliğinden yorulmuş gözlerin kaçırmayacağı bazı değişiklikler meydana geldi. Buğdaygiller giderek seyrekleşti. Yerlerini cılız pıtraklara ve dokuz ayak yüksekliğinde devasa devedikenlerine bıraktılar. Yeryüzündeki tüm eşekleri mutlu etmeye yeterdi bunlar. Kurak toprakları seven koyu yeşil renkteki dikenli ağaççıklar, bitmişti orda burda. Çayırların kili içerisinde

o zamana kadar korunmuş olan belli bir nemlilik otları besliyordu. Çimenlerin oluşturduğu halı kalın ve şatafatlıydı; ama, yer yer çiğnenmiş, birçok yerde koparılmış kadifemsi döşemenin altından esas yapı görünüyor ve toprağın fakirliği gözler önüne seriliyordu. Artan kuraklığın bu göstergelerini fark etmemek imkânsızdı. Thalcave de bunlara dikkat çekti.

" Bu değişiklikten rahatsız olmadım ben," dedi Tom Austin, "hep ot, hep ot, giderek insanın midesini bulandırıyor."

"Evet, ama hep ot demek hep su demektir," karşılığını verdi binbaşı.

"Oh! Henüz su sıkıntısı çekmiyoruz," dedi Wilson, "ve yolumuzun üstünde bir nehirle karşılaşabiliriz."

Paganel bu cevabı işitmiş olsaydı, Arjantin bölgesinin dağları ile Colorado arasında pek az nehir olduğunu söyleme fırsatını kaçırmazdı, ama o sırada, Glenarvan'a, onun gösterdiği bir şey hakkında açıklamada bulunuyordu.

Bir süreden beri, havada bir duman kokusu var gibiydi. Bununla birlikte, ne ufukta görünen bir ateş ne de uzaklardaki bir yangına işaret eden bir duman vardı. Dolayısıyla bu olaya doğal bir neden bulunamazdı. Bir süre

sonra, bu yanık çimen kokusu öyle keskin bir hal aldı ki, Paganel ve Thalcave hariç, tüm yolcuları şaşkınlığa sürükledi. Herhangi bir olayı açıklamaktan asla rahatsızlık duymayan coğrafyacı, dostlarına şu açıklamayı yaptı:

"Ateşi görmüyoruz, ama dumanı hissediyoruz. Oysa, ateş olmayan yerden duman çıkmaz. Bu atasözü Avrupa'da olduğu kadar Amerika'da da doğrudur. Ne var ki, bu pampalar öyle tekdüzedir ki, hava akımlarını burada hiçbir şey engellemez. Ve yaklaşık yetmiş beş mil mesafede[1] yanan otların kokusu duyulur sık sık."

"Yetmiş beş mil mi?" diye karşılık verdi binbaşı, pek inanmadığı ses tonundan belliydi.

"Tam o kadar," diye onayladı Paganel. Ama bu tutuşmanın geniş bir alana yayıldığını ve çoğu zaman ciddi boyutlara ulaştığını da eklemeliyim."

"Çayırları kim ateşe veriyor?" diye sordu Robert.

"Kimi zaman yıldırım, ısı otları kuruttuğunda tabii; kimi zaman ise yerliler kendi elleriyle yakıyorlar."

"Ne amaçla?"

1 Otuz fersah. (J.V.)

"Onların iddiasına göre, ki bu iddianın ne kadar sağlam temellere dayandığını bilmiyorum, pampalardaki yangının ardından buğdaygiller daha iyi bitmektedir. Bu, küllerin etkisiyle toprağı canlandırmanın bir yolu olmalı. Bana kalırsa, bu yangınlar milyarlarca keneyi yok etmeye yönelik. Bunlar özellikle hayvan sürülerine zarar veren bir tür parazit böcektir."

"Ama bu sert yöntem," dedi binbaşı, "ovada dolaşan hayvanlardan birkaçının yaşamına da mal olabilir, öyle değil mi?"

"Evet, yanıp giderler; ama onca hayvan içinde birkaçının ne önemi olabilir ki!"

"Onlar adına bir talepte bulunmuyorum," diye sözüne devam etti Mac Nabbs, "bu onların sorunu, ama pampadan geçen yolcular var. Gafil avlanarak alev çemberinin içinde bulmazlar mı kendilerini?"

"Hadi canım!" diye haykırdı Paganel, görünür bir hoşnutlukla, "kimi zaman olur bu ve ben böyle bir gösterinin parçası olmaktan rahatsız olmam."

"İşte bizim bilginimiz," dedi Glenarvan, "bilimi, kendini diri diri yaktırmaya kadar vardırabilir."

"İnanın, hayır, sevgili Glenarvan, ama Cooper'ı okuduk. Deri Çorap, çapı birkaç *tuaz*'lık bir alan içerisindeki otları yolarak alevlerin yayılmasını engellemenin yolunu bize öğretti. Bundan basit bir şey yok. Dahası, bir yangının yaklaşmasından çekinmiyorum, hatta onu arzuluyorum!"

Ama, Paganel'in arzuları gerçekleşmeyecekti. Yarı yarıya kızarmış olması yalnızca dayanılmaz bir ısı yayan güneş ışınlarındandı. Atlar bu tropikal sıcaklığın etkisiyle soluk soluğa kalmışlardı. Kızgın güneş topunu örtecek ender bulutlar dışında, gölge umnak boşunaydı. Böyle zamanlarda gölge tekdüze toprakta koşturur ve bineklerini zorlayan süvariler de, batı rüzgârlarının önlerine kattığı serin örtüyü yitirmemeye çalışırlardı. Ama, bir süre sonra, araya mesafe girince, atlar geride kalıyordu ve örtüsünden çıkan güneş, pampaların kireçleşmiş toprağını yeni bir ateş yağmuruyla suluyordu.

Wilson su tedariğinin yeterli olacağını söylediğinde, o gün boyunca arkadaşlarını pençesine alacak olan giderilmez su ihtiyacını düşünmemişti. Yol üzerinde bir nehre rastlanacağını sözlerine eklediğinde ise fazla abartmış-

tı. Gerçekten de, toprağın düzlüğü nehre uygun yatak sunmadığından nehirlerle karşılaşmadıkları gibi, yerlilerin kendi elleriyle kazdıkları yapay su birikintilerinin de kurumuş olduğunu görmüşlerdi. Bir milden diğerine, kuraklık arazlarının arttığını gören Paganel, Thalcave'ye gözlemlerini belirtti ve nerede su bulabileceklerini ona sordu.

"Salinas Gölü'nde," cevabını verdi yerli.

"Oraya ne zaman varırız?"

"Yarın akşam."

Arjantinliler, pampada yolculuk ettiklerinde genellikle kuyu kazarlar ve toprağın birkaç *tuaz* altında su bulurlar. Ama gerekli aletlerden yoksun olan yolcular bu kaynağa ulaşamıyorlardı. Dolayısıyla, kendilerini tutmak zorundaydılar ve dayanılmaz bir su içme ihtiyacı duymadığı sürece kimse tam olarak susuzluğunu gidermedi.

Akşamleyin, otuz millik bir yolu katettikten sonra mola verildi. Günün yorgunluklarından kurtulmak için herkes güzel bir gece geçirmeyi hayal ediyordu. Ama geceyi, bir sinek ve sivrisinek bulutu mahvetti. Onların varlığı rüzgârın yön değiştirdiğine işaretti ve gerçekten de, çeyrek derece dönen rüzgâr ku-

zeye yönelmişti. Bu lanet olası böcekler genellikle güney ya da güneybatı yelleriyle kaybolurdu.

Binbaşı, yaşamın küçük yoksunlukları ortasında bile sükûnetini korurken, Paganel, tersine, kaderin muzipliklerine öfkeleniyordu. Sinekleri ve sivrisinekleri şeytana havale etti ve sinek sokmalarının yol açtığı binlerce yanmayı yatıştıracak asitli su olmamasına ciddi biçimde hayıflandı. Binbaşı, doğacıların tespit ettiği üç yüz bin böcek türünden yalnızca ikisiyle uğraşmak zorunda kaldıkları için kendilerini mutlu hissetmeleri gerektiğini söyleyerek Paganel'i sakinleştirmeye çalışsa da, Paganel pek keyifsiz bir halde uyandı.

Bununla birlikte, şafak söker sökmez yola çıkmaya hemen hazırdı, çünkü o gün Salinas Gölü'ne varabilirlerdi. Atlar pek yorulmuştu; susuzluktan ölüyorlardı ve binicileri ellerindeki suyu onlar için ayırmış olsa da, su miktarı pek kısıtlıydı. Kuraklık daha da artmıştı. Pampaların samyeli olan kuzey rüzgârının tozlu esintisi altında ısı da katlanılır gibi değildi.

O gün boyunca, yolculuğun tekdüzeliği bir an için kesintiye uğradı. Önde yürüyen

Mulrady geri dönerek, bir grup yerlinin yaklaşmakta olduğu haberini verdi. Bu karşılaşma çeşitli biçimlerde değerlendirildi. Glenarvan, bu yerlilerin *Britannia*'nın kazazedeleri hakkında sağlayabilecekleri bilgileri düşündü. Thalcave, kendi hesabına, çayırlardaki göçebe yerlilerin yoluna çıkmasına pek memnun kalmadı; onları soyguncu ve hırsız olarak kabul ediyor ve onlardan uzak durmaya çabalıyordu. Onun emirlerine uygun olarak küçük kafile bir araya toplandı ve silahlar kullanılmaya hazır hale getirildi. Her türlü olaya hazır olmak gerekiyordu.

Bir süre sonra, yerli müfreze görüldü. Yalnızca on kadar yerliden oluşuyor olması Patagon'u sakinleştirdi. Yerliler yüz adım kadar bir mesafeye yaklaştılar. Kolaylıkla seçilebiliyorlardı. 1833 yılında General Rosas'ın ortadan kaldırdığı şu pampa ırkına ait yerlilerdendiler. Geniş, bombeli ve oynak alınları, uzun boyları, zeytuni renkleri sayesinde yerli ırkının güzel örneklerini oluşturuyorlardı. Üzerlerinde guanako ya da kokarca derisinden giysiler vardı, yirmi ayak uzunluğunda mızrakları, bıçakları, sapanları, *bola* ve *lazo*'ları vardı. At kullanmadaki maharetleri onların yetenekli

biniciler olduklarını gösteriyordu.

Yüz adım ötede durdular, bağırarak ve el kol hareketleri yaparak akıl yürütüyor gibiydiler. Glenarvan onlara doğru ilerledi. Fakat, henüz iki tuaz ilerlememişti ki, müfreze aniden çark ederek inanılmaz bir süratle gözden kayboldu. Yolcuların yorgunluktan bitap düşmüş atları onlara asla erişemezdi.

"Korkaklar!" diye haykırdı Paganel.

"Namuslu insanların erişemeyeceği kadar hızlı kaçıyorlar," dedi Mac Nabbs.

"Kim bu yerliler?" diye sordu Paganel, Thalcave'ye.

"Goşolar," cevabını verdi Patagon.

"Goşolar!" diye tekrarladı Paganel, arkadaşlarına dönerek, "Goşolarmış! O halde, bunca önlem almamıza gerek yok! Endişelenecek bir şey yok!"

"Niçin?" dedi binbaşı.

"Çünkü Goşolar zararsız köylülerdir."

"Emin misiniz, Paganel?"

"Kuşkusuz, bizi hırsız sanıp ve kaçtılar."

"Bence, bize saldırmaya cesaret edemediler," cevabını verdi Glenarvan. Bu yerlilerle, kim olurlarsa olsunlar, ilişkiye geçemediği için pek üzgündü.

"Ben de öyle düşünüyorum," dedi binbaşı, "eğer yanılmıyorsam, Goşolar zararsız olmak şöyle dursun, tersine, tastamam birer haydut-tur, hem de korkunç haydutlar."

"Örnek verin, o halde!" diye haykırdı Paganel.

Ve bu etnolojik tezi ateşli bir şekilde tartışmaya başladı, hatta öyle ateşliydi ki, binbaşıyı heyecanlandırmayı bile başardı ve Mac Nabbs, tartışmalarında pek alışılmadık bir şekilde şıp diye cevabı yapıştırdı:

"Bence haksızsınız, Paganel."

"Haksız mı?" karşılığını verdi bilgin.

"Evet. Bizzat Thalcave bile bu yerlileri hırsız olarak gördü ve Thalcave ne söylediğini biliyor."

"Bence Thalcave bu kez yanıldı," karşılığını verdi Paganel. Sesi sertti. "Goşolar çiftçilikle uğraşırlar, çobandırlar, başka bir şey değil, bizzat ben pampa yerlileri üzerine oldukça önemli bir broşürde belirttim bunu."

"O halde bir hata yapmışsınız, Bay Paganel."

"Ben hata mı yapmışım, Bay Mac Nabbs?"

"Dalgınlıkla diyelim isterseniz," karşılığını verdi binbaşı ısrarla, "gelecek basımda düzel-

tirsiniz."

Coğrafi bilgilerinin tartışıldığını, hatta alaya alındığını görmekten çok incinen Paganel öfkesine yenik düştü.

"Biliniz ki, bayım," dedi, "benim kitaplarımın bu tür düzeltilere ihtiyacı yoktur!"

"Var! En azından, bu kez," karşılığını verdi Mac Nabbs, diklenerek.

"Bayım, bence siz bugün pek şakacısınız!" dedi Paganel.

"Bence de siz pek hırçınsınız!" karşılığını verdi binbaşı.

Tartışmanın beklenmedik boyutlar aldığı açıkça görülüyordu, hem de değmeyecek bir konu hakkında. Glenarvan müdahale etme gereği duydu.

"Açık ki," dedi, "bir taraf şakacı, diğer taraf hırçın, bu durum ikiniz açısından da beni şaşırtıyor."

Patagon, tartışma konusunu anlayamasa da, iki dostun münakaşa ettiğini kolaylıkla fark etmişti. Gülümsemeye koyuldu ve sakince şöyle dedi:

"Kuzey rüzgârı bu."

"Kuzey rüzgârı mı!" diye haykırdı Paganel. "Kuzey rüzgârının tüm bunlarla ilişkisi ne?"

"Çok doğru," cevabını verdi Glenarvan, "sizin sinirlerinizi bozan şey bu kuzey rüzgârıdır! Güney Amerika'da özellikle sinir sistemini olumsuz etkilediğini işitmiştim."

"Aziz Patrick aşkına, Edward, haklısınız!" dedi binbaşı ve bir kahkaha koyverdi.

Ama, gerçekten sinirlenmiş olan Paganel tartışmayı kesmek istemedi ve müdahalesini fazlaca alaycı bulduğu Glenarvan'a yüklendi bu kez.

"Ah! Gerçekten mi lordum," dedi, "benim sinir sistemimde bir sorun var, öyle mi?"

"Evet, Paganel, kuzey rüzgârı, pampada birçok cinayetin işlenmesine yol açan bir rüzgâr, tıpkı Roma kırlarındaki yıldız yeli gibi!"

"Cinayetler mi!" dedi bilgin. "Cinayet işleyecek bir adam hali mi var bende?"

"Tam olarak bunu demek istemedim."

"Sizi öldürmek istediğimi söyleyin bari bir an önce!"

"Eh!" cevabını verdi Glenarvan, kendini tutamayarak gülüyordu, "bundan korkmuyor değilim. Neyse ki kuzey rüzgârı yalnızca bir gün sürüyor!"

Bu cevap üzerine herkes Glenarvan'la hemfikir oldu. Paganel atını mahmuzladı ve

sinirini yatıştırmak için öne geçti. On beş dakika sonra, artık bu konuyu düşünmüyordu.

Bilginin iyimserliği bir an için allak bullak olmuştu; ama, Glenarvan'ın gayet iyi ifade ettiği gibi, bu zayıflığı tamamen dışsal bir nedene bağlamak gerekiyordu.

Akşamın sekizinde, Thalcave, parmağıyla ileriyi işaret ederek, varmayı onca istedikleri gölü gösterdi. On beş dakika sonra, küçük kafile Salinas'ın kıyılarına vardı. Ama onları orada büyük bir hayal kırıklığı bekliyordu. Göl kurumuştu.

18

SUYUN PEŞİNDE

Salinas Gölü, Ventana ve Guamini dağlarına bağlanan bir dizi lagünün sonuncusudur. Eskiden tuz tedarik etmek amacıyla Buenos Aires'ten buraya birçok sefer düzenlenirdi, çünkü sularında önemli oranda sodyum klorür vardır. Ama şimdi, yakıcı bir sıcaklığın buharlaştırdığı su, asıltı halinde içerdiği tüm tuzu bırakmıştı ve göl, engin parlak bir aynaydı yalnızca.

Thalcave, birçok yerden bu göle akan tatlı su nehirlerinden söz edildiğini işittiği için Salinas Gölü'nde içme suyunun varlığından bahsetmişti. Fakat, şimdi kolları da onun gibi kurumuştu. Kızgın güneş tüm suyu içmişti. Susuz kalmış kafile Salinas'ın kurumuş kıyılarına vardığında bu durum herkesi pek üzmüştü. Bir karar almak gerekiyordu. Tulumlarda korunan pek az su yarı yarıya bozulmuştu ve

susuzluğu giderecek gibi değildi. Susuzluk kendini acımasızca hissettirmeye başlıyordu. Açlık ve yorgunluk bu zorunlu ihtiyaç karşısında önemini yitiriyordu. Bir "roukah", arazinin bir kıvrımında kurulmuş olan ve yerlilerin terk ettikleri bir tür deri çadır, bitmiş tükenmiş yolcular için barınak oldu. Gölün çamurlu kıyılarına yayılmış olan atları ise, deniz bitkilerini ve kurumuş sazları tiksintiyle geveliyorlardı.

Roukah'ın içine yerleştiklerinde, Paganel, Thalcave'ye ne yapılması gerektiğini sordu. Coğrafyacı ile yerli arasında hızlı bir söyleşi gelişti. Glenarvan bu konuşmanın birkaç sözcüğünü anlayabildi ancak. Thalcave sakin sakin konuşuyordu. Paganel ise ikisine de yetecek kadar el kol hareketi yapmaktaydı. Bu diyalog birkaç dakika sürdü ve Patagon kollarını kavuşturdu.

"Ne söyledi?" diye sordu Glenarvan. "Birbirimizden ayrılmamızı önerdiğini anlar gibi oldum."

"Evet, iki gruba," cevabını verdi Paganel. "İçimizden, atları, yorgunluktan ve susuzluktan bitkin düşmüş olsa da, güç bela ilerleyebilecek durumda olanlar, 37. paralel yoluna el-

lerinden geldiğince devam edecekler. Bineklerinin durumu daha iyi olanlar ise, bu yolda onların önüne geçerek, buradan otuz bir mil[1] ötedeki San-Lucas Gölü'ne dökülen Guamini Nehri'nin durumunu incelemeye gidecekler. Yeterli miktarda su varsa, Guamini kıyılarında arkadaşlarını bekleyecekler. Eğer su yoksa, ötekileri yararsız bir yolculuktan kurtarmak için geri dönecekler."

"O zaman ne olacak?" diye sordu Tom Austin.

"O durumda, yetmiş beş mil boyunca güneye inmek gerekecek, ta ki Ventana Sıradağları'nın ilk kolları görünene kadar. Orada nehir boldur."

"İyi bir düşünce," cevabını verdi Glenarvan, "gecikmeden uygulayalım. Benim atım henüz susuzluktan perişan sayılmaz, ben Thalcave'ye eşlik edebilirim."

"Oh! Lordum, beni de götürün," dedi Robert, sanki zevkli bir oyun söz konusuymuş gibi.

"Sen bizi izleyebilir misin, çocuğum?"

"Evet! İleri doğru gitmekten başka bir talebi olmayan iyi bir atım var. İster misiniz... lordum?... Lütfen."

1 Elli kilometre. (J.V.)

"Pekâlâ, delikanlı," dedi Glenarvan, Robert'in yanından ayrılmamasından memnundu. "Üçümüz," diye ekledi, "eğer taze ve berrak bir su kaynağı bulamazsak pek beceriksiziz demektir."

"Peki, ya ben?" dedi Paganel.

"Oh! Siz, sevgili Paganel," cevabını verdi binbaşı, "yedek grupla birlikte kalacaksınız. Siz 37. paraleli, Guamini Nehri'ni ve tüm pampayı bizden ayrılacak kadar iyi biliyorsunuz. Ne Mulrady, ne Wilson, ne ben, Thalcave'yle buluşma yerine varmayı beceremeyiz, oysa ki cesur Jacques Paganel'in önderliğinde güvenle ilerleriz."

"Kabul ediyorum," diye cevapladı coğrafyacı, yüksek bir komuta mevkiine erişmenin gururuyla.

"Ama dalgınlık yapmak yok!" diye ekledi binbaşı. "İşimiz olmayan yere sürüklemeyin bizi, örneğin, Pasifik Okyanusu kıyılarına götürmeyin sakın!"

"Siz bunu hak edersiniz, çekilmez binbaşı," cevabını verdi Paganel, gülerek. "Bu arada, söyleyin bana, sevgili Glenarvan, Thalcave'nin dilini nasıl anlayacaksınız?"

"Sanıyorum ki," cevabını verdi Glenarvan,

"Patagon ve ben, konuşmak zorunda kalmayacağız. Zaten, bildiğim birkaç kelime İspanyolcayla, zorunlu bir durumda, düşüncemi ifade etmeyi ve onunkini anlamayı başarırım."

"Haydi o halde, saygıdeğer dostum," dedi Paganel.

"Önce yemek yiyelim," dedi Glenarvan, "ve yola çıkma saatine kadar uyuyalım, tabii eğer uyuyabilirsek."

Bir şey içmeden yemek yediler. Bu durumda pek serinledikleri söylenemez ve yapacak daha iyi bir şey olmadığından uyudular. Paganel rüyasında seller, çağlayanlar, ırmaklar, nehirler, su birikintileri, akarsular, hatta dolu sürahiler bile gördü; tek kelimeyle, içme suyu içeren her şey girmişti rüyasına. Bu tam bir kâbustu.

Ertesi gün, saat altıda, Thalcave'nin, Glenarvan'ın ve Robert Grant'in atları eyerlendi ve kalan son su istihkakları içirildi. Atlar tatmin olmaktan çok ihtiyaçtan içtiler suyu, çünkü çok mide bulandırıcıydı. Sonra, üç süvari atlarına bindi.

"Hoşça kalın," dedi binbaşı, Austin, Wilson ve Mulrady.

"Özellikle, geri dönmemeye bakın!" diye

ekledi Paganel.

Bir süre sonra, Patagon, Glenarvan ve Robert, yürekleri biraz daralmış olarak, gözden kayboldular. Geride kalan grup ise coğrafyacının keskin görüşüne emanet edilmişti.

O sırada geçtikleri "desertio de las Salinas" killi bir düzlüktü. On ayak yüksekliğinde cılız ağaççıklarla, yerlilerin "curra-mammel" dedikleri küçük küstümotugillerle ve sodyum bakımından zengin çalılıklarla kaplıydı. Orda burda, geniş tuz tabakaları güneş ışınlarını şaşırtıcı bir yoğunlukta yansıtıyordu. İnsan bu "barrero"ları,[1] şiddetli bir soğuğun dondurduğu yüzeylerle kolaylıkla karıştırabilirdi; ama güneşin yakıcılığı bu yanılgıya hemen son veriyordu. Yine de, bu parlak tabakalar ile kurak ve kavrulmuş bir toprağın oluşturduğu bu zıtlık, çöle çok özel bir görünüm veriyordu.

Güneye doğru seksen mil mesafedeki Ventana Sıradağları tamamen farklı bir görünüm sunuyordu. Guamini de kurumuşsa yolcular oraya doğru inmek zorunda kalabilirdi. O dönemde *Beagle*'ın seferine komuta eden Kaptan Fitz-Roy'un 1835'te keşfettiği bu ülke olağanüstü verimlidir. Yerlilerin topraklarının en iyi otlakları eşi benzeri görülmemiş bir canlı-

1 Tuzlu toprak. (J.V.)

lık gösterir burada. Sıradağların kuzeybatı yamacı çok gür bir çayırla kaplıdır ve değişik bitki türleri bakımından zengin bir ormanın ortasına kadar iner. Yine bu topraklarda, bir tür keçiboynuzu olan "algarrobo" görülür. Keçiboynuzunun kurutulmuş ve toz haline getirilmiş meyvesi, yerlilerin pek değer verilen bir ekmeğinin yapımında kullanılır. Ayrıca, Avrupa söğüdü gibi özsuyunu salan, uzun ve esnek dallı "beyaz quebracho"; uzun ömürlü bir ağaç olan "kırmızı quebracho"; son derece kolay alev alan ve çoğu zaman dehşetli yangınlara yol açan "naudubay"; menekşe rengi çiçekleri piramit biçiminde açılan "viraro" ve son olarak da, devasa şemsiyesi seksen ayak kadar uzayabilen ve altında tüm bir sürünün güneş ışınlarından korunabildiği "timbo" yetişmektedir burada. Arjantinliler çoğu zaman bu zengin ülkeyi sömürgeleştirmeye çalışmışlar, ama yerlileri dize getirmeyi başaramamışlardır.

Bu topraklar bunca verimli olduğuna göre, gereken suyu sağlamak amacıyla gür nehirler sıradağ yamaçlarından iniyor olmalıydı. Gerçekten de, en büyük kuraklıklar bile bu nehirleri buharlaştıramamıştı; ama, onlara erişmek

için, güneye doğru yüz otuz millik bir yol almak gerekiyordu.[1] Bu nedenle, Thalcave önce Guamini'ye yönelmekte haklıydı, bu nehir çok yakın mesafedeydi, böylece yollarından ayrılmamış olacaklardı.

Üç at dörtnala gitmekteydi. Bu mükemmel hayvanlar, sahiplerinin götürdükleri yeri içgüdüleriyle hissediyorlardı. Özellikle, Tauka öyle gayretliydi ki, ne yorgunluk ne de ihtiyaç onu yıldırabilirdi. Kurumuş *cañada*'ları[2] ve *curra-mammel* çalılıklarını, şen kişnemelerle, bir kuş gibi aşıyordu. Glenarvan'ın ve Robert'in atları biraz daha yavaştı, ama Tauka'yı örnek alarak cesaretle peşinden gidiyorlardı. Tauka'nın atlara örnek olması gibi, Thalcave de eyeri üzerinde kımıltısız durarak arkadaşlarına örnek oluyordu. Patagon, Robert Grant'i görebilmek için sık sık arkaya bakıyordu.

Genç oğlanın, beli esnek, omuzları kısık, bacakları doğal olarak sarkmış, dizleri eyere sabitlenmiş vaziyette, sağlam ve rahat oturduğunu görünce, cesaretlendirici bir çığlıkla memnuniyetini gösteriyordu. Gerçekten de, Robert Grant giderek mükemmel bir süvari oluyor ve yerlinin iltifatlarını hak ediyordu.

1 Yüz fersahtan fazla. (J.V.)
2 Cañada: Bir tür kokulu elma. (yhn.)

"Bravo, Robert" diyordu Glenarvan, "Thalcave seni kutluyor olmalı! Seni alkışladı, delikanlı!"

"Hangi konuda lordum?"

"Ata gayet iyi biniyorsun."

"Oh! Sağlam duruyorum, hepsi bu," cevabını verdi Robert. İltifat edildiğini işitince zevkten kıpkırmızı olmuştu.

"İşin esası da bu zaten, Robert," cevabını verdi Glenarvan, "ama sen pek mütevazısın, sana şimdiden söylüyorum, tam bir binici olacaksın."

"İyi," dedi Robert, gülerek, "peki ya beni denizci yapmak isteyen babam ne diyecek?"

"Bunlar birbirine engel değil. Tüm süvariler iyi birer denizci değilseler de tüm denizciler iyi birer süvari olabilirler. Serenlere sıkıca tutuna tutuna, sağlam durmayı öğrenirler. Ata hâkim olabilmeye, eğik ya da dairesel hareketler yapabilmeye gelince, bu kendiliğinden olur, çünkü bundan daha doğalı yoktur."

"Zavallı babam!" cevabını verdi Robert, "ah! siz onu kurtardığınızda size ne kadar müteşekkir kalacak, lordum!"

"Babanı pek seviyorsun, değil mi, Robert?"

"Evet, lordum. Ablama ve bana karşı çok

iyiydi! Yalnızca bizi düşünürdü! Her yolculuk, bizim için, onun ziyaret ettiği ülkelerin anısı demekti ve dahası, geri döndüğünde de bizi okşuyor, güzel sözler söylüyordu. Ah! Siz de onu tanıdığınızda seversiniz! Mary ona benzer. Babamın sesi de Mary'ninki gibi yumuşaktır! Bir denizci için tuhaf, değil mi?"

"Evet, pek tuhaf, Robert," cevabını verdi Glenarvan.

"Yüzü hâlâ gözümün önünde," diye devam etti çocuk, kendi kendine konuşur gibi. "Benim iyi yürekli ve cesur babam! Ben küçükken beni dizlerinin üstünde uyuturdu, kulağıma eski bir İskoç ezgisi fısıldardı hep, ülkemizin göllerini anlatan bir şarkının nakaratıydı bu. Kimi zaman, belli belirsiz de olsa, bu ezgiyi hatırlıyorum. Mary de hatırlıyor. Ah! Lordum, onu ne kadar seviyorduk! Bakın, sanıyorum insanın babasını bu kadar çok sevmesi için küçük olması gerekir!"

"Ve ona saygı duyacak kadar da büyük, delikanlı!" cevabını verdi Glenarvan, bu genç yürekten taşan sözler onu pek heyecanlandırmıştı.

Bu konuşma sırasında, atlar hızlarını düşürüp yürüyüş temposunda ilerlemeye başlamış-

lardı.

"Onu bulacağız, değil mi?" dedi Robert, bir süre sustuktan sonra.

"Evet, bulacağız," cevabını verdi Glenarvan. "Thalcave bizi onun izi üstünde götürüyor, ben ona güveniyorum."

"Yiğit bir yerli, şu Thalcave," dedi çocuk.

"Elbette."

"Biliyor musunuz... lordum?"

"Anlat önce, sonra cevap veririm."

"Sizin yanınızda hep yiğit insanlar var. Bayan Helena'yı pek seviyorum, sakinliğiyle binbaşıyı, Kaptan Mangles ve Bay Paganel'i, sonra *Duncan*'ın tayfaları... hepsi pek cesur, pek fedakâr!"

"Evet, biliyorum, delikanlı," dedi Glenarvan.

"Peki hepsinin en iyisinin siz olduğunuzu biliyor musunuz?"

"Hayır, işte bunu bilmiyorum!"

"O halde, öğrenmelisiniz, lordum," cevabını verdi Robert ve lordun elini tutarak öptü.

Glenarvan başını hafifçe salladı. O sırada Thalcave'nin geride kalanları çağıran bir hareketi bu konuşmayı yarıda kesti. Aralarındaki mesafe oldukça artmıştı oysa ki vakit kaybet-

memek ve geride kalanları düşünmek gerekiyordu.

Bunun üzerine hızlanıldı, ama bir süre sonra, Tauka hariç, diğer atların uzun süre bu hızda gidemeyecekleri anlaşıldı. Öğleyin, bir saat dinlenmeleri gerekti. Atlar artık ilerleyemiyordu ve güneş ışınlarının kavurduğu, cılız bir tür yonca olan *alfafare* tutamlarını yemeyi reddediyorlardı.

Glenarvan endişelendi. Kuraklık belirtileri azalmak bilmiyordu, susuzluk çok kötü sonuçlara yol açabilirdi. Thalcave suskundu. Guamini'nin kuruyup kurumadığını düşünüyor olmalıydı. Bir yerlinin yüreğinde umutsuzluğa asla yer yoktu, ama Guamini de kurumuşsa eğer o zaman artık umutsuzluğa kapılma vakti gelmiş demekti.

Tekrar yola koyuldular. Kamçının ve mahmuzun yardımıyla, iyi kötü de olsa, atlar ilerlemek zorundaydılar, ama çok yavaş gidebiliyorlardı, daha fazlası ellerinden gelmiyordu.

Thalcave, önden gidebilirdi rahatlıkla. Böylelikle, birkaç saat içinde, Tauka onu nehrin kıyısına eriştirebilirdi. Bunu düşünmüştü şüphesiz, ama, iki arkadaşını bu çölün ortasında yalnız bırakmak da istemiyordu. Onları

çok geride bırakmamak için, Tauka'yı dizginleyerek, daha ölçülü bir hızla ilerlemeye zorluyordu.

Thalcave'nin atı diğerlerine ayak uydurmaya dirense de, şaha kalksa da, şiddetle kişnese de, sonunda razı geldi. Atı buna razı kılmak için, sahibinin sertliğinden çok, sözleri işe yaradı. Thalcave atıyla gerçekten konuşuyordu. Tauka ise, cevap vermiyor olsa da, en azından anlıyordu. Patagon ona mükemmel gerekçeler sunuyor olmalıydı, çünkü, bir süre "tartıştıktan" sonra, Tauka onun kanıtlarına teslim oluyor ve gemini kemirmeden boyun eğiyordu.

Ama Tauka nasıl Thalcave'yi anlıyorsa, Thalcave de Tauka'yı anlıyordu. Zeki hayvan, gelişmiş duyu organları sayesinde, havada nem hissetmekteydi; çılgın gibi soluyor, sanki canlandırıcı bir sıvıya daldırırmışçasına, dilini oynatıyor ve şaklatıyordu. Patagon'un yanılmasına imkân yoktu: Su uzakta değildi.

Bunun üzerine, Tauka'nın sabırsızlanmalarını yorumlayarak arkadaşlarına güç verdi. Diğer iki at da durumu anlamakta gecikmediler. Son bir gayretle yerlinin peşinden dörtnala ilerlediler.

Saat üçe doğru, bir arazi kıvrımında beyaz

bir çizgi belirdi. Güneş ışınları altında titreşiyordu.

"Su!" dedi Glenarvan. "Su! evet, su!" diye haykırdı Robert.

Binek hayvanlarını coşturmaları gerekmedi. Yeniden güç kazandıklarını hisseden zavallı hayvanlar, karşı konulmaz bir şiddetle ileri atıldılar. Birkaç dakika içinde, Guamini Nehri'ne varmışlardı ve hepsi koşumlu bir halde, göğüslerine kadar hayat veren suyun içine daldılar.

Sahipleri de onları taklit etti. Biraz da istemeden olmuştu bu, iradeleri dışında banyo yapmış oldular ama bu durumdan şikâyet etmek akıllarına bile gelmedi.

"Ah! ne kadar güzel!" diyordu Robert, nehrin ortasında susuzluğunu giderirken.

"Sakin ol, çocuğum!" dedi Glenarvan. Ama o da kendini tutamıyordu.

Aceleyle, koca yudumlar halinde içilen suyun sesinden başka bir şey işitilmiyordu.

Thalcave ise sakin sakin içti, acele etmeden, yudum yudum, ama içişi, Patagon deyişiyle, "bir *lazo* gibi uzun" sürdü. Bir türlü kanamıyordu, sanki tüm nehri yutacak gibiydi.

"Nihayet," dedi Glenarvan, "dostlarımız

hayal kırıklığına uğramayacak; Guamini'ye gelirken, berrak ve bol bir su bulacaklarına emin olacaklar, tabii eğer Thalcave su bırakırsa!"

"Onları karşılamaya gidemez miyiz?" diye sordu Robert. "Böylece birkaç saat sürecek endişe ve ızdıraptan kurtulmuş olurlar."

"Kuşkusuz, delikanlı, ama bu suyu nasıl taşırız? Tulumlar Wilson'da kaldı. Hayır, en iyisi kararlaştırıldığı gibi beklemek. Atların ağır hareket edeceklerini düşünerek gereken zamanı hesaplarsak, dostlarımızın geceleyin burada olacaklarını söyleyebiliriz. O halde, onlara iyi bir barınak ve iyi bir yemek hazırlayalım."

Thalcave, Glenarvan'ın kamp yeri bulma konusundaki önerisini beklememişti. Neyse ki, nehrin kıyısında bir "ramada" bulabilmişti. Sürüleri barındırmak amacıyla yapılmış, üç tarafı kapalı bir yerdi burası. Yıldızların altında uyumaktan çekinilmediği sürece yerleşmek için idealdi. Thalcave'nin arkadaşları içinse bu, en son korkulacak şeydi. Bu yüzden daha iyi bir yer peşine düşmediler ve suya batmış giysilerini kurutmak için güneşin altına serildiler.

"Eveet, madem ki bir barınak bulduk," dedi Glenarvan, "artık yemeği düşünebiliriz. Dostlarımızın, bizi öncü olarak gönderdikleri için memnun olmalarını sağlamalıyız, pişman olacaklarını da sanmıyorum ya. Bir saat avlansak bu kayıp zaman olmaz bence. Hazır mısın, Robert?"

"Evet, lordum," cevabını verdi genç çocuk, tüfek elinde, ayağa kalkarak.

Glenarvan'ın bu fikirde olmasının nedeni, Guamini kıyılarının, çevredeki ovalarda bulunan tüm av hayvanlarının buluşma yeri gibi gözükmesiydi; pampalara özgü kınalı keklikler olan "tinamous"lar, kara dağtavukları, "teru-teru" denen bir tür yağmurkuşu, sarı yelveler[1] ve harikulade yeşil renkteki sutavukları hep birlikte havalanıyordu.

Dörtayaklılara gelince, onlar ortada yoktu; ama Thalcave, büyük çayırları ve geniş korulukları göstererek, orada saklandıklarını belirtti. Dünyanın av hayvanları açısından en zengin topraklarına girmek için avcıların birkaç adım atması yeterliydi.

Böylece ava çıktılar. Başlangıçta, post varken kuş tüyünü küçümsediklerinden, pampa-

1 Yelve: Kuzey yarımkürede yaşıyan, böcek ve tohumlarla beslenen, kayınispinozuna benzeyen bazı ötücü kuşların ortak adı. (yhn.)

nın büyük av hayvanlarına yöneldiler. Bir süre sonra, önlerinde yüzlerce karaca ve guanako belirdi. Ant Sıradağları'nın doruklarındayken şiddetlerine maruz kaldıkları hayvanlara benziyorlardı. Ama pek korkak bu hayvanlar öyle süratle kaçtılar ki, onlara tüfek menzili kadar yaklaşmak mümkün olmadı. Bunun üzerine avcılar daha az hızlı, ama besin açısından pek de değerli olmayan bir av hayvanına yöneldiler. Bir düzine kadar kınalıkeklik ve yelve yere serildi, Glenarvan gayet lezzetli, kulamsı tüylü bir kalınderili olan ve "tay-tetre" denen bir yabandomuzunu büyük bir ustalıkla öldürdü. Attığı kurşuna değmişti.

Yarım saatten kısa süre içinde, avcılar, yorulmadan, ihtiyaç duydukları tüm av hayvanlarını vurmuşlardı. Robert de, kendi payına, dişsiz memeliler sınıfına dahil tuhaf bir hayvanı, bir armadilloyu öldürdü. Kemikli ve hareketli parçalardan oluşan bir zırhı olan, bir buçuk ayak uzunluğunda bir tür tatuydu bu. Çok yağlıydı ve Patagon'un dediğine bakılırsa, mükemmel bir yemek olacağa benziyordu. Robert başarısından pek gurur duydu. Thalcave'ye gelince, arkadaşlarına bir "Amerikan devekuşu" avı gösterisi sundu. Pampalara özgü

bir devekuşuydu bu ve hızı mükemmeldi.

Yerli, yarışa bu kadar yatkın bir hayvanı kandırmaya çalışmadı. Tauka'yı dosdoğru hayvanın üstüne, dörtnala sürdü. Bir an önce yetişmek istiyordu, çünkü ilk saldırı boşa gittiğinde, devekuşu, çizdiği zikzaklarla öyle bir tuzak kuruyordu ki at da avcı da yoruluyordu. Uygun bir mesafeye gelen Thalcave, maharetli eliyle *bola*'larını fırlattı ve yine aynı ustalıkla onları devekuşunun bacaklarına sardırıp hayvanı hareketsiz kıldı. Birkaç dakika içinde, devekuşu yerde yatıyordu.

Hayvanı ele geçirmiş olmak, yerli için boş bir avcı böbürlenmesi sayılmazdı; Amerikan devekuşunun eti pek değerliydi ve Thalcave ortak yemeğe katkıda bulunmak istiyordu.

Ramada'ya bir sürü kınalıkeklik, Thalcave'nin devekuşu, Glenarvan'ın yabandomuzu ve Robert'in tatusu götürüldü. Devekuşu ve yabandomuzu hemen hazırlandı, yani meşin gibi olan derileri yüzüldü ve ince dilimler halinde kesildi. Tatuya gelince, o değerli bir hayvandır, kendi kızartma makinesini kendisiyle birlikte taşır. Onu, kendi kabuğunun içinde, korların üzerine yerleştirdiler.

Üç avcı, akşam yemeğinde, kekliklerle ye-

tindiler ve direnç artırıcı parçaları dostları için sakladılar. Bu yemeğin yanında, yeryüzünün tüm Porto şaraplarından, hatta İskoçya'nın yüksek bölgelerinde pek değer verilen ünlü *usquebaugh*'tan[1] daha değerli olduğuna karar verdikleri berrak bir su içtiler.

Atları da unutmamışlardı. *Ramada*'ya yığılmış olan büyük miktarda kuru ot yığını onlar için hem besin hem de yatak oldu. Her şey hazır olduğunda, Glenarvan, Robert ve yerli *poncho*'larına sarındılar ve pampa avcılarının alışılmış yatağı olan *alfafare*'den yapılmış bir örtü üzerine uzandılar.

1 Mayalanmış arpadan yapılan sert içki. (J.V.)

19

KIZIL KURTLAR

Gece oldu. Yeniayın ilk evresinde bulunulduğundan yeryüzünün hiçbir sakini ayı göremiyordu. Ovayı yalnızca yıldızların belli belirsiz ışığı aydınlatmaktaydı. Ufukta, zodyak takımyıldızları pek koyu bir pus içinde yanıp sönüyordu. Guamini'nin suları, düz bir mermer üzerinde kayan uzun bir yağlı örtü gibi mırıltısız akıyordu. Kuşlar, dörtayaklılar ve sürüngenler günün yorgunluğunu çıkarıyorlardı ve pampaların devasa toprakları üzerine bir çöl sessizliği çökmüştü.

Glenarvan, Robert ve Thalcave ortak yasaya yenik düşmüşlerdi. Kalın yonca örtüsünün üzerine uzanmış, derin bir uykuya dalmışlardı. Yorgunluktan bitkin düşmüş atlar da yere yatmışlardı. Yalnızca Tauka, safkan bir at olarak, ayakta uyuyor, dört ayağı sağlamca toprağa basıyordu. Dinlenirken de, hareket halinde oldu-

ğu gibi, kendine güvenli ve sahibinin en ufak işaretiyle ileri atılmaya hazırdı. Barınağın içinde tam bir huzur hüküm sürüyordu. Gece yakılan ocağın közleri, son ışıklarını sessiz karanlığın içine yayarak yavaş yavaş tükeniyordu.

Saat ona doğru, oldukça kısa bir uykudan sonra, yerli uyandı. Kapalı gözkapaklarının altında gözleri bir yere takıldı kaldı, ovaya kulak verdi. Ayırt edilemeyen bazı sesleri anlamaya çalışıyordu. Bir süre sonra, her zamanki kadar soğukkanlı olsa da, belli belirsiz bir endişe belirdi yüzünde. Etrafta dolaşan yerlilerin yaklaştığını mı sezmişti, yoksa nehir yakınlarında sıkça görülen jaguarların, su kaplanlarının ve diğer korkunç hayvanların gelişini mi? Bu sonuncu varsayım ona makul gelmişti muhakkak çünkü, barınağın içine yığılmış yanıcı maddelere hızla bir göz attı ve endişesi daha da büyüdü. Gerçekten de, *alfafare*'lerden oluşan tüm bu kurumuş ot yataklar hemen tükenirdi, bu gözüpek hayvanları uzun süre engelleyemezlerdi.

Bu durum karşısında, Thalcave'nin elinden beklemekten başka bir şey gelmezdi. Hafifçe doğrularak başı ellerinin arasında dirsekleri dizlerine dayalı, bakışları sabit bir durumda,

ani bir kaygıyla uykusundan olmuş birinin tavrıyla bekledi.

Bir saat geçti. Thalcave dışında kim olursa olsun, dışardaki sessizliğin verdiği güvenle tekrar yatağına yatar uyurdu. Ama yabancı birinin hiçbir şeyden şüphelenmediği bir durumda bile, yerlinin aşırı uyarılmış duyuları ve doğal içgüdüsü yakın bir tehlikeyi haber vermekteydi.

Yerli etrafı dinler ve dikkatle kollarken, Tauka boğuk bir kişneme sesi çıkardı; burun delikleri *ramada*'nın girişine doğru uzandı. Patagon aniden doğruldu.

"Tauka düşman kokusu aldı," dedi.

Ayağa kalktı ve ovayı dikkatlice inceledi.

Ovada hâlâ sessizlik hüküm sürüyordu, ama sükûnet yoktu. Thalcave, *curra-mammel* tutamları arasında sessizce kımıldayan gölgeler seçiyordu. Orda burda, her yönde kesişen ışıklı noktalar parıldıyor, sırayla yanıp sönüyordu. Sanki devasa bir lagünün ayna gibi parlak yüzeyinde düşsel fenerler dans etmekteydi. Herhangi bir yabancı bu uçuşan kıvılcımları, pampalar bölgesinin çeşitli yerlerinde gece olduğunda parıldayan ateşböcekleri[1] sanabilirdi kuşkusuz, ama Thalcave yanılmıyor-

1 Işık saçan böcekler. (J.V.)

du; o, karşısındaki düşmanların kim olduğunu anladı; karabinasını doldurdu ve barınağın ilk direklerinden birinin yanında pusuya yattı.

Uzun süre beklemesi gerekmedi. Havlama ve uluma karışımı tuhaf bir çığlık pampada yankılandı. Karabinanın patlaması bu çığlığa cevap verdi ve ardından yüzlerce korkunç uluma duyuldu.

Glenarvan ve Robert, aniden uyanarak ayağa kalktılar.

"Ne var?" diye sordu genç Grant.

"Yerliler mi?" dedi Glenarvan.

"Hayır," cevabını verdi Thalcave, "*aguara*'lar."

Robert Glenarvan'a baktı.

"*Aguara*'lar mı?" dedi.

"Evet," cevabını verdi Glenarvan, "pampaların kızıl kurtları."

İkisi de silahlarına sarıldılar ve yerlinin yanına geldiler. Yerli, korkunç bir uluma konseri verilmekte olan ovayı gösterdi onlara.

Robert gayri ihtiyari bir adım geriye attı.

"Kurtlardan korkmazsın değil mi, delikanlı?" dedi Glenarvan.

"Hayır, lordum," cevabını verdi Robert, ka-

rarlı bir sesle. "Zaten sizin yanınızdayken hiçbir şeyden korkmam."

"Çok iyi. Bu *aguara*'lar pek korkunç hayvanlar değildir, kalabalık olmasalardı ilgilenmezdim bile."

"Ne önemi var ki!" diye cevapladı Robert.

"Çok iyi silahlanmış durumdayız. Gelsinler isterlerse!"

"Ve iyi karşılanacakları da muhakkak!"

Böyle diyen Glenarvan, çocuğu rahatlatmaya çalışıyordu; ama, gecenin içinde zincirlerinden boşanmış bu etyiyici sürüsünü düşündükçe gizliden gizliye bir korku kaplıyordu içini. Belki de yüzlercesi oradaydı ve üç kişi, ne kadar iyi silahlanmış olsa da, bu kadar çok sayıda hayvana karşı üstünlük gösteremezdi.

Patagon "aguara" kelimesini telaffuz ettiğinde, Glenarvan pampa yerlilerinin kızıl kurtlara verdikleri bu adı hemen tanımıştı. Doğacıların "canis-jubatus" dediği bu etobur, büyük bir köpek boyutundadır. Kafası, tilki kafası gibi olup postu da kızıl tarçın rengidir, kara yelesi tüm sırtı boyunca uzanır. Bu hayvan çok çevik ve çok güçlüdür; genellikle bataklık alanlarda yaşar ve su hayvanlarını yüze-

rek izler; gün boyu uyuduğu ininden geceleyin çıkar; özellikle, sürülerin yetiştirildiği *estancia*'larda onlardan pek korkulur, çünkü, açlıktan gözü döndüğünde büyükbaş hayvanlara saldırır ve ciddi kıyımlara yol açar. Tek başına olduğunda, *aguara* çekinilecek bir hayvan değildir; ama bu hayvanlardan aç kalan birçoğu bir araya geldiğinde durum değişir. Bir puma ya da jaguarla karşı karşıya gelmek her zaman daha iyidir.

Pampada yankılanan ulumalara, ovada hareket halindeki gölgelerin çokluğuna bakarak Glenarvan, Guamini kıyısında toplanmış kızıl kurtların miktarı konusunda yanılmıyordu. Bu hayvanlar keskin bir av kokusu almışlardı, at eti ya da insan eti peşindeydiler ve kendi payını almadan hiçbiri inine geri dönmezdi. Dolayısıyla durum pek tehlikeliydi.

Kurtların çemberi yavaş yavaş daralıyordu. Uyanmış olan atlar, korkunç bir dehşet emaresi göstermekteydiler.Yalnızca Tauka eşiniyor, yularını koparmanın yollarını arıyordu. Dışarıya atılmaya hazırdı. Ancak sahibinin sürekli ıslığıyla sakinleşebiliyordu.

Glenarvan ve Robert, *ramada*'nın girişini savunacak şekilde yerleşmişlerdi. Karabinala-

rının horozunu kaldırmış, *aguara*'ların ön saflarına ateş açacaklardı ki Thalcave, nişan almış oldukları silahlarını eliyle yukarıya doğru itti.

"Thalcave ne istiyor?" dedi Robert.

"Ateş etmemizi istemiyor!" cevabını verdi Glenarvan.

"Niçin?"

"Belki de zamanın henüz uygun olmadığı fikrinde!"

Yerlinin davranışına yol açan neden bu değildi, daha ciddi bir neden söz konusuydu. Glenarvan bunu anladı. Thalcave barutluğunu kaldırıp ters çevirerek neredeyse boş olduğunu gösterdi.

"Eeee!" dedi Robert.

"Bu durumda, cephanemizi tutumlu kullanmalıyız. Bugünkü avımız bize pahalıya mal oldu, kurşunumuz ve barutumuz az kaldı. Ancak yirmi atış yapabiliriz!"

Çocuk hiç cevap vermedi.

"Korkmuyorsun, değil mi, Robert?"

"Hayır, lordum."

"Çok iyi, delikanlı."

O sırada, yeni bir patlama ortalığı çınlattı. Thalcave pek cüretli bir düşmanı yere sermiş-

ti; sıkışık düzen ilerleyen kurtlar geri çekildiler ve barınağın yüz adım ötesinde toplandılar.

Glenarvan, yerlinin bir işareti üzerine hemen sipere yattı. Yerli, ot yatakları, samanları, tek kelimeyle tüm yanıcı maddeleri toplayarak, onları *ramada*'nın girişine yığdı ve üstlerine, hâlâ kor halinde bulunan bir kömür attı. Bir süre sonra, alevlerden bir perde gökyüzünün siyah fonu üzerinde yükseldi ve bu fonun yırtıklarından görünen ova, büyük hareketli yansılar tarafından güçlü bir şekilde aydınlanmış gibiydi. Glenarvan, kaç hayvanla boğuşmaları gerektiğini hesaplamaya çalıştı. Hiç bu kadar çok kurdu bir arada görmemişti, bu kadar açgözlüsünü de tabii. Thalcave'nin onların karşısına çıkardığı alevden engel, onları kesin olarak durdurarak öfkelerini daha da artırmıştı. Bazıları, yine de, korlara kadar ilerleyince, ayakları yandı.

Bu uluyan sürüyü durdurmak için zaman zaman yeniden ateş etmek gerekiyordu. Bir saatin sonunda, on beş kadar ceset çayırlara serilmişti bile.

Kuşatma altındakilerin durumu nispeten daha az tehlikeliydi. Cephaneleri yettiği, ateş

engeli *ramada*'nın girişinde var olduğu sürece, kuşatmadan korkmalarına gerek yoktu. Ama sonra, kurt sürüsünü püskürtmenin tüm yolları tükendiğinde ne yapacaklardı?

Glenarvan, Robert'e baktı ve yüreğinin kabardığını hissetti. Kendini unutmuştu, yalnızca yaşının üstünde bir cesaret gösteren bu zavallı çocuğu düşünüyordu. Robert'in yüzü solmuştu, silahını elinden düşürmüyordu, korkusuzca, öfkeli kurtların saldırısını bekliyordu.

Glenarvan, durumu soğukkanlılıkla düşündükten sonra, bir çözüm bulmaya karar verdi.

"Bir saat içinde," dedi, "ne barutumuz kalacak, ne kurşunumuz, ne de ateşimiz. Bir karara varmak için o anı beklememeliyiz."

Bunun üzerine Thalcave'ye doğru döndü ve belleğinde kalmış birkaç İspanyolca sözcüğü bir araya getirerek, yerliyle konuşmaya çalıştı. Sözleri sık sık silah sesleriyle kesintiye uğruyordu.

İki adamın anlaşabilmesi pek kolay olmadı. Neyse ki Glenarvan, kızıl kurtların alışkanlıklarını biliyordu. Yoksa, Patagon'un sözlerini ve işaretlerini yorumlayamazdı.

Yine de, Thalcave'nin cevabını Robert'e iletmeden önce on beş dakika geçti. Glenarvan, neredeyse ümitsiz denebilecek durumları hakkında yerliye bir yığın şey sormuştu.

"Ne cevap verdi?" diye sordu Robert Grant.

"Dedi ki, ne pahasına olursa olsun, gündoğumuna kadar direnmemiz gerek. *Aguara* ancak geceleri dışarı çıkar, sabah oldu mu inine geri döner. Karanlıkların kurdudur o, aydınlıktan korkan kalleş bir hayvan, dört ayaklı bir baykuş!"

"O halde, gün doğana kadar savunalım kendimizi!"

"Evet, delikanlı, ateş edemediğimiz zaman da bıçakla..."

Thalcave nasıl yapılacağını göstermişti bile; bir kurt korlara yaklaştığında, Patagon'un bıçaklı uzun kolu alevlerin arasından uzanıyor ve kandan kıpkırmızı olarak geri çekiliyordu.

Bununla birlikte savunma araçları giderek azalmaktaydı. Sabahın ikisine doğru, Thalcave korların içine elde kalan son yanıcı maddeleri de fırlattı. Kuşatma altındakilerin beş atışlık cephaneleri kalmıştı üstelik.

Glenarvan etrafına acıyla baktı.

Orada bulunan çocuğu, arkadaşlarını, tüm sevdiklerini düşündü. Robert susuyordu. Belki de tehlike, onun güven dolu imgelemine o kadar yakın gelmiyordu. Ama Glenarvan onun adına da düşünmekteydi. Diri diri parçalanacakları artık kaçınılmazdı. Bu dehşet sahnesini gözünde canlandırıyordu durmadan. Duygularına hâkim olamadı; çocuğu göğsüne bastırdı, sıkı sıkı sarıldı, dudaklarını alnına değdirdi, tutamadığı gözyaşları gözlerinden boşanmaktaydı aynı zamanda.

Robert ona gülümseyerek baktı.

"Korkmuyorum!" dedi.

"Hayır! delikanlı, hayır," cevabını verdi Glenarvan, "ve haklısın. İki saat içinde gün doğacak ve kurtulmuş olacağız! Çok iyi Thalcave, çok iyi benim cesur Patagon dostum!" diye haykırdı. O sırada yerli, ateşli engeli aşmaya çalışan iki kocaman hayvanı dipçik darbeleriyle öldürüyordu.

Tam o anda, ocağın ölgün ışığında, *ramada*'ya saldırmak üzere sıkışık bir sıra halinde ilerleyen *aguara* sürüsünü gördü.

Bu kanlı cinayetin çözüm anı yaklaşmaktaydı. Yakacak olmadığından ateş yavaş yavaş sönüyor; alevler cılızlaşıyor; o zamana kadar

aydınlık olan ova karanlığa gömülüyor ve karanlıkta kızıl kurtların ışık saçan gözleri beliriyordu. Birkaç dakika sonra tüm sürü barınağın içine üşüşmüş olacaktı.

Thalcave karabinasıyla son kez ateş etti, bir düşmanı daha yere serdi ve cephanesi tükendiğinden, kollarını kavuşturarak bekledi. Başı göğsüne düştü. Sessizce düşünüyor gibiydi. Bu çılgın sürüyü püskürtmenin yürekli, imkânsız, mantıksız bir yolunu mu arıyordu yoksa? Glenarvan bir şey sormaya cesaret edemiyordu.

O sırada, kurtların saldırısında bir değişiklik meydana geldi. Sanki uzaklaşıyorlardı. O zamana kadar pek sağır edici olan ulumaları aniden kesildi. Ovanın üzerine donuk bir sessizlik çöktü.

"Gidiyorlar!" dedi Robert.

"Belki," cevabını verdi Glenarvan, dışarıdan gelen gürültülere kulak kabartarak.

Ama Thalcave, onun düşüncesini fark ederek, olumsuz anlamda başını salladı. Gün ışığı onları karanlık inlerine geri döndürmeden, hayvanların kesin bir avı terk etmeyeceklerini biliyordu.

Bununla birlikte, düşmanın taktiği kesin

olarak değişmişti.

Ramada'nın girişini zorlamaya çalışmıyorlardı. Ama yeni manevralarının daha da zorlayıcı bir tehlike yaratacağı kesindi. Ateşin ve silahın inatla savunduğu bu girişten içeri sızmaktan vazgeçen *aguara*'lar, *ramada*'nın etrafını döndüler ve sanki sözleşmiş gibi, ters taraftan saldırıya hazırlandılar.

Bir süre sonra, yarı yarıya çürümüş tahtalara geçen pençelerinin sesi işitildi. Yıkık direkler arasından güçlü ayakları, kanlı çeneleri geçmeye başlamıştı bile. Korku içindeki atlar, yularlarını koparmış, barınakta çılgınca koşturuyorlardı. Glenarvan, genç oğlanı, sonuna kadar savunabilmek için kollarının arasına aldı. Hatta belki de, imkânsız bir kaçışı deneyerek, dışarı atılabilirdi. O sırada bakışları yerliye takıldı.

Thalcave, *ramada* içinde vahşi bir hayvan gibi dönüp durduktan sonra, sabırsızlıktan titreyen atına yaklaştı aniden ve onu dikkatle eyerledi. Ne bir kolanı unutuyordu, ne bir toka dilini. Artık iyice azmış olan ulumalar onu kaygılandırmıyor gibiydi. Glenarvan derin bir korkuyla onun yaptıklarına bakıyordu.

Thalcave'nin, ata binecek bir süvari gibi,

dizginleri eline aldığını görünce, "Bizi terk ediyor!" diye haykırdı.

"O mu! Asla!" dedi Robert.

Gerçekten de, yerli, dostlarını terk etmeyi değil, kendini onlar için feda ederek onları kurtarmayı deneyecekti.

Tauka hazırdı; gemini ısırıyor, sıçrıyordu. Alev alev yanan gözleri kıvılcımlar saçıyordu; sahibinin niyetini anlamıştı.

Yerli atının yelesini tuttuğu sırada, Glenarvan heyecanla kolunu kavradı onun.

"Gidiyor musun?" dedi, o sırada boş olan ovayı göstererek.

"Evet!" dedi yerli, arkadaşının işaretini anlamıştı.

Sonra, şu anlama gelen İspanyolca birkaç kelime etti:

"Tauka! İyi at. Hızlı. Kurtları peşinden sürükleyecektir."

"Ah! Thalcave!" diye haykırdı Glenarvan.

"Çabuk! Çabuk!" cevabını verdi yerli, o sırada Glenarvan Robert'e heyecandan kesilen bir sesle şöyle diyordu:

"Robert! Çocuğum! İşitiyor musun onu! Bizim için kendini feda etmek istiyor! Pampaya girmek ve kurtların öfkesini kendi üstüne

çekmek istiyor!"

"Dost Thalcave," dedi Robert, Patagon'un ayaklarına kapanarak, "terk etme bizi!"

"Hayır!" dedi Glenarvan, "bizi terk etmeyecek."

Ve, yerliye doğru dönerek:

"Birlikte gidelim," dedi, heyecan içinde direklere yapışan atları gösteriyordu.

"Hayır," dedi yerli, bu sözlerin anlamını doğru olarak anlamıştı. "Kötü hayvanlar. Korkuyorlar. Tauka. İyi at."

"Eh! Öyle olsun!" dedi Glenarvan, "Thalcave seni terk etmeyecek, Robert! Ne yapmam gerektiğini bana o öğretti! Ben gideceğim! O senin yanında kalacak."

Sonra, Tauka'nın dizginlerini tutarak:

"Ben gideceğim!" dedi.

"Hayır," cevabını verdi sessizce Patagon.

"Ben gideceğim, diyorum sana," diye haykırdı Glenarvan, dizginleri elinden koparırcasına çekip alarak, "ben! Sen bu çocuğu kurtar! Onu sana emanet ediyorum, Thalcave!"

Glenarvan, heyecan içinde, İngilizce ve İspanyolca kelimeleri birbirine karıştırıyordu. Ama dilin ne önemi var! Bu kadar korkunç durumlarda, işaretler her şeyi anlatır ve insan-

lar birbirlerini çabucak anlar. Bununla birlikte Thalcave direniyordu. Bu tartışma uzuyor, tehlike de an be an büyüyordu. Kemirilmiş kazıklar şimdiden kurtların dişleri ve pençelerine yenik düşmüştü bile.

Glenarvan da Thalcave de vazgeçecek gibi değildi. Yerli, Glenarvan'ı barınağın girişine doğru sürüklemişti. Ona kurtların olmadığı boş ovayı gösteriyordu. Bir an bile kaybetmemek gerektiğini; manevra başarılı olmazsa tehlikenin kalanlar için daha büyük olacağını; Tauka'yı en iyi kendisinin tanıdığını, onun olağanüstü çeviklik ve sürat niteliklerini herkesin kurtuluşu için yalnız kendisinin kullanabileceğini canlı bir dille anlatıyordu. Gözü bir şey görmeyen Glenarvan inat ediyor ve kendini feda etmek istiyordu ki, aniden şiddetle bir kenara itildi. Tauka sıçrıyor; arka ayakları üzerinde şaha kalkıyordu ve aniden, ileri atılarak ateş barikatını ve leşlerden oluşan sınırı aştı, tam o sırada bir çocuk haykırışı duyuldu:

"Tanrı sizi korusun, lordum!"

Glenarvan ve Thalcave, Tauka'nın yelesine yapışmış Robert'in karanlıklar içinde yok olduğunu son anda fark edebildiler.

"Robert! Zavallı yavrum!" diye haykırdı Glenarvan.

Ama bu sözleri yerli bile işitemedi. Korkunç bir uluma duyuldu. Atın peşine düşen kızıl kurtlar, görülmedik bir hızla batı istikametinde kayboluyorlardı.

Thalcave ile Glenarvan *ramada*'nın dışına koştular. Ova şimdiden sükûnete kavuşmuştu ve gecenin gölgeleri içinde, uzakta dalgalanan hareketli bir çizgiyi hayal meyal görebiliyorlardı.

Glenarvan, bitmiş, tükenmiş bir halde, ümitsizce yere çöktü. Thalcave'ye baktı. Yerli alışılmış sükûnetiyle gülümsemekteydi.

"Tauka. İyi at! Çocuk cesur! Kurtulacaktır!" diye tekrarlıyor, başıyla da, sözlerini destekleyen bir onay işareti yapıyordu.

"Ya düşerse?" dedi Glenarvan.

"Düşmez!"

Thalcave'nin inancına rağmen, gece, zavallı Lord için korkunç sıkıntılar içinde geçti. Kurt sürüsüyle birlikte tehlikenin kaybolduğunun bile farkında değildi. Robert'i aramaya çıkmak istiyordu; ama yerli onu durdurdu. Atların ona yetişemeyeceğini, Tauka'nın düşmanlarını geride bırakmış olması gerektiğini,

karanlıklar içinde onu bulmanın mümkün olmadığını ve Robert'in izini takip etmek için sabah olmasını beklemek gerektiğini anlattı.

Sabahın dördünde şafak sökmeye başladı. Ufukta yoğunlaşan sisler bir süre sonra soluk ışıklarla renklendi. Berrak bir çiy ovada yayılıyordu ve geniş çayırlar günün ilk esintileriyle birlikte hareketlenmeye başlamıştı.

Yola çıkma vakti gelmişti.

"Haydi!" dedi yerli.

Glenarvan cevap vermedi, Robert'in atına atladı. Bir süre sonra, iki atlı batıya doğru dörtnala gidiyorlardı, arkadaşlarının takip ediyor olması gereken düz hat boyunca ilerlemekteydiler.

Bir saat kadar, bu şekilde büyük bir hızla ilerlediler. Bakışlarıyla Robert'i arıyorlar, attıkları her adımda onun kanlı cesedine rastlamaktan çekiniyorlardı. Glenarvan, atının sağrısını mahmuzlarıyla kanatıyordu. Nihayet, tüfek sesleri işitildi, düzenli aralıklarla ateş ediliyordu, tıpkı işaret verir gibi.

"Onlar!" diye haykırdı Glenarvan.

Thalcave ile birlikte atlarını iyice hızlandırdılar ve bir süre sonra, Paganel'in idaresindeki gruba kavuştular. Glenarvan, ta yüreğinden

gelen bir çığlık koyverdi. Robert oradaydı, canlıydı, capcanlıydı, mükemmel hayvan Tauka'nın sırtındaydı. Tauka sahibini görünce sevinçle kişnedi.

"Ah! Yavrum! Yavrum!" diye haykırdı Glenarvan, tarifi imkânsız bir şefkat duygusuyla.

Robert ve Glenarvan, atlanndan inerek birbirlerinin kollarına atıldılar. Sonra, yerli de Kaptan Grant'in cesur çocuğunu göğsüne bastırdı.

"Yaşıyor! Yaşıyor!" diye haykırdı Glenarvan.

"Evet!" cevabını verdi Robert, "ve Tauka sayesinde!"

Yerli, atına teşekkür etmek için şükran ifade eden bu sözü beklememişti. Sanki mağrur hayvanın damarlarında insan kanı akıyormuşçasına, onunla konuşuyor, ona sarılıyordu o sırada.

Sonra, Paganel'e doğru dönerek, genç Robert'i ona gösterdi:

"Cesur biri o!" dedi.

Ve cesareti ifade etmek için yerlilerin kullandığı tabirle, "Mahmuzları titremedi!" diye ekledi.

Glenarvan ise Robert'i kollarının arasına

almış ona şöyle diyordu:

"Neden, oğlum, seni kurtarmak için bu son şansı kullanmak üzere Thalcave'ye ya da bana neden izin vermedin?"

"Lordum," dedi çocuk, sesinde derin bir şükran ifadesi vardı, "kendini feda etmesi gereken ben değil miydim? Thalcave benim hayatımı zaten kurtarmıştı! Siz ise babamı kurtarmaya gidiyorsunuz."

20

ARJANTİN OVALARI

Kavuşmanın, çoşkulu ilk anlarından sonra, Paganel, Austin, Wilson, Mulrady, yani geride kalmış olan herkes, belki Binbaşı Mac Nabbs hariç, bir şeyi fark ettiler: susuzluktan ölüyorlardı. Neyse ki, Guamini pek uzakta değildi. Bunun üzerine yola koyuldular. Sabahın yedisinde, küçük kafile barakanın yanına gelmişti. Etrafının kurt leşleriyle dolu olması, saldırının şiddetini ve savunmanın sağlamlığını açıkça gösteriyordu. Bir süre sonra, susuzluklarını iyice gidermiş olan yolcular, *ramada*'nın içinde mükemmel bir kahvaltı hazırladılar. Devekuşu filetolarını pek hoş bulmuşlardı, kendi kabuğu içinde kızartılan tatu da nefis bir yemekti.

"Bu etten makul miktarda yemek," dedi Paganel, "Tanrı'ya karşı nankörlük olur, çok yemeli."

Tıkabasa yedi ve kendisine, çok üstün hazım özelliklerine sahip gibi gözüken Guamini'nin berrak suyu sayesinde hiç rahatsızlık hissetmedi.

Saat sabahın onunda, Glenarvan, Annibal'ın Capua'daki hatalarını tekrarlamak istemediğinden, yola çıkma işareti verdi. Deri tulumlar suyla doldurduldu ve hep birlikte yola koyuldular. İyice dinlenmiş olan atlar çok coşkuluydu. Neredeyse her an, bir sürek avındaymış gibi tırıs gittiler. Toprağın nemi arttıkça verim de artıyordu, ama ıssızlık sürmekteydi. 2 ve 3 Kasım günlerinde hiçbir olay yaşamadılar. Akşamleyin, uzun yürüyüşlerden zaten yorgun düşmüş olan yolcular, pampaların bitiminde, Buenos Aires eyaletinin sınırında kamp yaptılar. 14 Ekim'de Talcahuano Koyu'ndan ayrılmışlardı; demek ki, yirmi iki gün içinde, dört yüz elli millik[1] bir mesafeyi, yani yolun yaklaşık üçte ikisini katetmiş bulunuyorlardı.

Ertesi sabah, Arjantin ovalarını pampalar bölgesinden ayırdığı varsayılan hat aşıldı. Thalcave, Harry Grant'i ve iki arkadaşını esir tuttuklarını düşündüğü yerli şeflere buralarda rastlamayı umuyordu.

1 Yaklaşık 180 fersah. (J.V.)

Arjantin Cumhuriyeti'ni oluşturan on dört eyalet içinde Buenos Aires hem en genişi hem de en kalabalığıdır. 64 derece ile 65 derece arasında, güneydeki yerli topraklarıyla sınırlıdır. Toprakları şaşılacak derecede verimlidir. Buğdaygillerle ve meyve veren ağaçsı bitkilerle kaplı bu ovada, özellikle sağlığa yararlı bir iklim hüküm sürmektedir. Ova, Tandil ve Tapalquem sıradağlarının eteklerine kadar neredeyse kusursuz bir düzlük arz eder.

Guamini'den ayrıldıklarından bu yana, yolcular, ısının büyük ölçüde değişmesinden pek hoşnuttular. Ortalama ısı, atmosfer dalgalarını sürekli olarak harekete geçiren Patagonya'nın şiddetli ve soğuk rüzgârları sayesinde, 17 santigrad dereceyi aşmıyordu. Kuraklıktan ve sıcaktan bunca çekmiş olan hayvanların ve insanların artık şikâyet edecek birşeyleri kalmamıştı. Zinde ve güvenli bir şekilde ilerliyorlardı. Ama, Thalcave ne derse desin, ülke tamamen ıssız, daha doğrusu "terk edilmiş" gözüküyordu.

Doğu hattı, genellikle, kâh tatlı sulardan kâh tuzlu sulardan oluşan küçük lagünler boyunca ilerliyor ya da onları kesiyordu. Kıyılarda ve çalılıkların gölgesinde küçük çalıkuşları

sekiyor, neşeli tarlakuşları şarkı söylüyordu. "Tangara"lar, yani tarlakuşlarının parlak sinekkuşu rengindeki rakipleri de onlara eşlik ediyordu. Bu güzel kuşlar, kırmızı göğüsleri ve omuzlarıyla kıyılarda caka satan savaşçı sığırcıklardan kendilerini koruma gereği duymadan, neşeli neşeli kanat çırpıyorlardı. Dikenli çalılıklarda, "annubi"lerin hareketli yuvası, bir kreol[1] hamağı gibi sallanıyordu ve lagünlerin kıyısında, olağanüstü güzellikteki flamankuşları, düzenli sürüler halinde ilerleyerek, ateş rengi kanatlarını açıyorlardı rüzgârda. Binlercesi bir araya gelerek sanki küçük bir kent oluşturan yuvaları, bir ayak yüksekliğinde budanmış koniler biçimindeydi. Flamankuşları yolcuların yaklaşmasından pek rahatsız olmuyorlardı. Bilgin Paganel'in işine gelmedi bu.

"Uzun süreden beri," dedi binbaşıya, "bir flamankuşunu uçarken görmeyi istiyordum."

"İyi!" dedi binbaşı.

"Madem ki fırsatını buldum, değerlendireyim."

"Değerlendirin bakalım, Paganel."

"Siz de benimle gelin, binbaşı. Sen de gel, Robert. Tanığa ihtiyacım var."

1 Kreol: Sömürgelerde doğmuş Avrupalı. (yhn.)

Paganel, arkadaşları ilerlerken, Robert Grant'i ve binbaşıyı yanına alarak flamankuşlarına doğru yöneldi.

Uygun mesafeye geldiğinde, boş yere bir kuşun kanını akıtmak istemediğinden barutlu tüfeğiyle bir el ateş etti ve tüm flamankuşları, sözleşmiş gibi hep birlikte havalandılar, Paganel de dürbünüyle dikkatle inceliyordu.

"Evet," dedi binbaşıya, sürü yok olduğunda, "uçarken gördünüz mü onları?"

"Elbette," cevabını verdi Mac Nabbs, "insan kör olmadıkça, aksi mümkün değil."

"Uçarken, uçlarına tüy takılmış oklara benzediklerini düşündünüz mü?"

"Hayır."

"Asla," diye ekledi Robert.

"Bundan eminim zaten!" diye sözüne devam etti bilgin, tatminkâr bir edayla. "Bu durum, mütevazı insanların en gururlusunun, ünlü yurttaşım Chateaubriand'ın, flamankuşlarıyla oklar arasında bu türden yanlış bir benzetme yapmasını engellemedi! Ah! Robert, görüyorsun, karşılaştırma, bildiğim en tehlikeli retorik şekli. Yaşamın boyunca uzak dur bundan, ancak son çare olarak kullan."

"Deneyiminizden memnun kaldınız mı?"

dedi binbaşı.

"Pek memnun kaldım."

"Ben de, hızlanalım ama, çünkü sizin şu ünlü Chateaubriand'ınız bizi bir mil geride bıraktırdı."

Arkadaşlarının yanına vardığında, Paganel, Glenarvan'ı yerliyle derin bir sohbete dalmış buldu. Glenarvan, pek anlıyor gibi gözükmüyordu. Thalcave ufku incelemek için sık sık duruyor ve her seferinde de, yüzünde oldukça canlı bir şaşkınlık ifadesi oluyordu. Glenarvan, alışkın olduğu tercümanını yanında göremeyince, yerliye soru sormaya çalışmıştı boşuna. Bilgini uzaktan fark edince, seslendi:

"Yaklaşın, dostum Paganel, Thalcave ile ben pek anlaşamıyoruz!"

Paganel birkaç dakika boyunca Patagon'la konuştu ve Glenarvan'a doğru dönerek:

"Thalcave," dedi, "gerçekten tuhaf bir duruma şaşırıyor."

"Hangi tuhaf duruma?"

"Bu ovalarda ne yerliye rastladık, ne de izlerine. Oysa genellikle grup halinde dolaşırlar, ya çiftliklerden çaldıkları hayvan sürülerini önlerine katıp kovalarlar ya da kokarca derisinden halılarını ve örülmüş deri kamçılarını

satmak için Antlar'a kadar giderler."

"Peki Thalcave bu terk edilmişliği neye bağlıyor?"

"Bilemiyor, şaşırmış, hepsi bu."

"Pampaların bu bölgesinde hangi yerlilerle karşılaşmayı umuyordu?"

"Özellikle ellerinde yabancı esir olanlarla, Kalfukura, Katriel ya da Yanchetruz adlı şeflerin idare ettiği şu yerlilerle."

"Kimdir bunlar?"

"Otuz yıl kadar önce, dağların ötesine sürülmeden önce çok güçlü olan çete reisleri. O dönemden bu yana, bir yerli ne kadar boyun eğerse onlar da o kadar boyun eğdiler. Hem pampalarda hem Buenos Aires bölgesinde hüküm sürüyorlar. Dolayısıyla, genellikle *salteadore*[1] olarak faaliyet yürüttükleri bir bölgede izlerine rastlamıyor olmamıza Thalcave kadar ben de şaşırıyorum."

"Peki, o halde," diye sordu Glenarvan, "ne yapacağız?"

"Bunu öğreneceğim," cevabını verdi Paganel.

Thalcave'yle bir süre konuştuktan sonra şöyle dedi:

"Onun fikri ki, bana da pek makul geliyor,

1 Soyguncu. (J.V.)

şu: Bağımsızlık Tabyası'na kadar, doğuya doğru ilerlemeye devam etmek gerek –yolumuz bu zaten–, orada, Kaptan Grant'ten haber alamasak da, en azından, Arjantin ovasındaki yerlilere ne olduğunu öğreniriz."

"Bu Bağımsızlık Tabyası uzakta mı?" karşılığını verdi Glenarvan.

"Hayır, Tandil Sıradağları'nda, altmış mil kadar mesafede."

"Peki oraya ne zaman varırız?..."

"Ertesi akşam."

Glenarvan bu olaya pek şaşırdı. Pampalarda tek bir yerliye bile rastlamamak, hiç beklenmedik bir şeydi. Genellikle pek çok yerli olurdu. Dolayısıyla, onları uzaklaştırmış olan özel bir şey olmalıydı. Ama, asıl önemlisi, Harry Grant bu kabilelerden birinin esiriyse, onu güneye mi götürmüşlerdi, yoksa kuzeye mi, bunu bilmek gerekiyordu. Glenarvan endişeliydi. Ne pahasına olursa olsun kaptanın izini kaybetmemek gerekiyordu. Yine de, en iyisi Thalcave'nin fikrine uymak ve Tandil köyüne varmaktı. Orada, en azından, konuşacak biri bulunurdu.

Akşamın dördüne doğru, bu kadar düz bir bölgede dağ olarak kabul edilebilecek bir tepe

ufukta göründü. Burası, Tapalquem Dağı'ydı ve yolcular ertesi geceyi bu dağın eteğinde geçirdiler.

Ertesi gün bu dağı aşmak çok kolay oldu. Yumuşak eğimli bir arazinin kumlu kıvrımlarını takip ediyorlardı. Ant Sıradağları'nı aşmış insanlar için böyle bir dağ çocuk oyuncağıydı ve atlar da yavaşladılar. Öğleyin, terk edilmiş Tapalquem Tabyası'ndan geçiyorlardı. Çapulcu yerlilere karşı güney sınırında kurulmuş küçük tabyalar zincirinin ilk halkasıydı burası. Ama yerlilerin gölgesine bile rastlamıyor olmaları, Thalcave'yi giderek daha çok şaşırtıyordu. Bununla birlikte, günün ortasına doğru, atlı ve silahlı üç ova müdavimi küçük kafileyi kısa bir süre inceledi, ama yakınlaşmayıp inanılmaz bir süratle uzaklaştı. Glenarvan öfkelenmişti.

"Goşolar," dedi Patagon. Bu yerlilere verdiği bu ad, binbaşı ile Paganel arasında tartışmaya yol açmıştı.

"Ah! Goşolar," cevabını verdi Mac Nabbs. "Neyse ki, Paganel, bugün kuzey rüzgârı esmiyor. Bu hayvanlar hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Bana kalırsa, ünlü haydutlara benziyor-

lar," cevabını verdi Paganel.

"Peki benzemekle öyle olmak arasındaki fark ne kadar, sevgili bilgin dostum?"

"Sadece bir adım, sevgili binbaşım!"

Paganel'in itirafının ardından herkes bir kahkaha kopardı, bu onu hiç şaşırtmadı ve hatta, bu yerlilerden yola çıkarak pek tuhaf bir gözlemde bulundu.

"Bir yerlerde okudum," dedi, "Araplarda ağız az bulunur bir yırtıcılık ifadesi taşır, insani ifade ise bakışlardadır. Amerikan vahşilerinde ise durum tam tersidir. Bu insanların özellikle bakışı kötüdür." Mesleği fizyonomistlik olan biri bile, yerli ırkı bundan daha iyi niteleyemezdi.

Bununla birlikte, Thalcave'nin emirlerine uygun olarak, birbirlerine yakın bir şekilde ilerliyorlardı. Bölge ne kadar ıssız olsa da, sürprizlere hazır olmak gerekiyordu. Ama önlemi haklı çıkaracak bir durumla karşılaşmadılar ve akşamleyin terk edilmiş geniş bir *tolderia*'da kamp kurdular. Burası Şef Katriel'in yerli çetelerini topladığı yerdi. Araziyi inceleyen Patagon yakın zamana ait bir iz bulamadı ve *tolderia*'yı uzun süreden beri kimsenin kullanmadığını anladı.

Ertesi gün, Glenarvan ve arkadaşları yeniden ovadaydılar: Tandil Dağı'na komşu ilk *estancia*'lar[1] görüldü; ama Thalcave orada durmamaya ve dosdoğru Bağımsızlık Tabyası'na doğru ilerlemeye karar verdi. Oradan bilgi almak istiyordu. Özellikle de bu terk edilmiş toprakların tuhaf durumunu öğrenmeliydi.

Ant Sıradağları'ndan ayrıldıklarından bu yana pek ender rastlanan ağaçlar yeniden ortaya çıkmıştı. Bunların çoğu, Amerika topraklarına Avrupalılar geldikten sonra dikilmişti. Tespihağaçları, şeftali ağaçları, kavaklar, söğütler, akasyalar vardı. Bunlar, kendi kendilerine ve çok çabuk büyüyorlardı. Genellikle, sürü hayvanlarının barındığı, kazıklarla çevrili geniş alanlar olan "corrale"lerin çevresinde bulunmaktaydılar. *Corrale*'lerde binlerce öküz, koyun, inek ve at otluyor ve semiriyordu. Sahiplerinin kızgın demirle damgaladıkları bu hayvanların etrafında da çok sayıda bekçi köpeği nöbet bekliyordu. Dağların eteklerinde uzanan tuzluca toprak, sürüler için pek uygundur ve hayvanlara mükemmel bir otlak sunar. Dolayısıyla burası *estancia*'ların kurulması için özellikle tercih edilir. *Estancia*'lar bir

1 *Estancia*, Arjantin ovasında sürü hayvanlarının yetiştirildiği büyük çiftliklere verilen addır. (J.V.)

ağa ve bir ırgatbaşı tarafından idare edilir, onların da emirlerinde bin baş hayvana bakacak dört çoban bulunur.

Bu insanlar İncil'deki büyük çoban papazların yaşamını sürmektedir. Sürüleri, Mezopotamya ovalarını dolduran sürüler kadar, hatta belki de onlardan daha kalabalıktır. Ama burada çobanın ailesi yoktur ve pampanın büyük "estancero"ları basit sığır tacirleridir, İncil zamanlarının ilk peygamberler soyuyla hiç benzerlikleri yoktur.

Paganel bu durumu arkadaşlarına gayet güzel açıkladı ve ırkların karşılaştırılmasıyla ilgili pek meraklı antropolojik bir tartışmaya girişti. Binbaşının bile ilgisini çekmeyi başarmıştı. O da bunu gizlemiyordu zaten.

Paganel, bu dümdüz ovalarda pek yaygın olan tuhaf bir serap etkisinden de söz etme fırsatı buldu: *estancia*'lar, uzaktan bakıldığında, büyük adalara benzerlerdi; bunların sınırlarındaki kavaklar ve söğütler, yolcuların her adımında geri kaçar gibi gözüken berrak bir suda yansırlardı; ama yanılsama öyle mükemmeldi ki göz bir türlü alışamazdı.

O 6 Kasım gününde, birçok *estancia*'ya ve bir iki de *saladero*'ya rastladılar. Hayvanlar,

lezzetli otlarda semirdikten sonra, bu *saladero*'larda kasap bıçağının altına boyunlarını uzatıyorlardı. *Saladero,* adından da anlaşıldığı gibi, etlerin tuzlandığı yerdir. Bu iğrenç işler ilkbaharın sonunda başlar. O zaman *saladero*'lar *corrale*'ye hayvan bulmaya giderler. Bu hayvanlar gayet ustalıkla kullanılan *lazo* ile yakalanır ve *saladero*'ya götürülür. Orada, öküzler, boğalar, inekler ve koyunların yüzlercesi bir arada boğazlanır, derileri yüzülür ve etleri çıkarılır. Ama çoğu zaman boğalar direnmeden teslim olmazlar. Bu durumda deri yüzücü bir boğa güreşçisi gibi davranır ve bu tehlikeli mesleği eşine az rastlanır bir maharet ve acımasızlıkla icra eder. Kısacası, bu kasaplık korkunç bir manzara oluşturur. Bir *saladero*'nun civarı kadar iğrenç bir yer olamaz. Bu korkunç yerlerden, mide bulandırıcı salgılarla yüklü bir havayla birlikte, deri yüzücülerin vahşi bağırtıları, köpeklerin uğursuz havlamaları, can çekişen hayvanların uzayıp giden çığlıkları yayılır, o sırada da, Arjantin ovasının büyük akbabaları olan kara-akbabaların binlercesi çepeçevre yirmi fersah mesafeden gelerek, kurbanlarının hâlâ çırpınan artıkları için kasaplarla dalaşırlar. Ama bizim yolcuların yaklaş-

tıkları sırada, *saladero*'lar sessiz, sakin ve ıssızdı. Bu devasa mezbahaların faaliyete geçme vakti henüz gelmemişti.

Thalcave yürüyüşü hızlandırmaktaydı; Bağımsızlık Tabyası'na o gece varmak istiyordu. Sahiplerinin mahmuzladığı atlar, Tauka'nın peşi sıra ilerleyerek, topraktaki yüksek buğdaygiller arasında yel gibi uçuyorlardı. Kazılmış derin çukurlarla savunulan, birçok çiftliğe rastladılar. Ana binada düz bir dam vardı, silahlı çiftlik sakinleri bu dama çıkıp, ovadaki soyguncuları ateş açabilirlerdi. Glenarvan aradığı bilgileri burada bulabilirdi belki, ama Tandil köyüne varmak daha emin bir yoldu. O yüzden, durmadılar. Los Huesos nehir geçidinden, birkaç mil sonra da Chapaleofu'dan geçtiler. Kısa bir süre sonra, Tandil Dağı ilk bayırlarının çimenlik eğimlerini atların ayakları altına sermişti bile. Bir saat sonra, dar bir boğazın dibinde bir köy belirdi, tepede Bağımsızlık Tabyası'nın mazgallı duvarları yükseliyordu.

21

BAĞIMSIZLIK TABYASI

Tandil Dağı deniz seviyesinden bin ayak yüksekteydi. İlk dağ sıralarından biriydi, yani organik ve metamorfik tüm oluşumlardan önce meydana gelmişti, dokusu ve bileşimi iç ısısının etkisiyle yavaş yavaş değişmişti. Çimenlerle kaplı, yarım çember gnays tepelerinden oluşmuştu. Adını bu dağlardan alan Tandil idare bölgesi, Buenos Aires'in tüm güneyini kapsar ve yamaçlarında doğmuş nehirlerin kuzeye doğru akmasını sağlayan bir bayırla sınırlanır.

Bu bölgede yaklaşık dört bin kişi yaşamaktadır. Yönetim merkezi, dağın güney yamaçlarının eteğine yerleşmiş olan ve Bağımsızlık Tabyası'nın himayesi altındaki Tandil köyüdür. Önemli bir nehir olan Chapaleofu sayesinde köy, konum açısından oldukça şanslıdır. Paganel'in inkâr edemeyeceği ilginç bir

özellik, bu köyün özellikle Fransız Baskları ve İtalyan kolonları tarafından iskân edilmiş olmasıdır. Gerçekten de, Plata'nın bu aşağı kesiminde ilk yabancı tesisler Fransa tarafından kurulmuştur. 1828 yılında, bölgeyi yerlilerin yinelenen istilalarına karşı korumakla görevli Bağımsızlık Tabyası Fransız Parchappe'ın çabalarıyla inşa edildi. Çok önemli bir bilgin olan Alcide d'Orbigny bu girişimde ona yardım etmişti. Bu bilgin, Güney Amerika'nın tüm güney ülkelerini en iyi bilen, en iyi incelemiş ve en iyi tanıtmış kişiydi.

Tandil köyü oldukça önemli bir noktadadır. Ova yollarında kolaylıkla ilerleyen ve "galera" denen büyük öküz arabalarıyla on iki gün içinde Buenos Aires'e varılabilir. Bu sayede oldukça faal bir ticaret oluşmuştur: köy şehre *estancia*'larındaki hayvanları, *saladero*'larındaki tuzlanmış etleri ve pamuklu kumaşlar, yünlü dokumalar, deri örücülerinin pek makbul el işleri, vs. gibi yerli sanayinin en ilginç ürünlerini gönderir. Ayrıca, Tandil'de, oldukça konforlu bazı evler dışında, hem bu dünya hem de öteki dünya için eğitim amacıyla açılmış okullar ve kiliseler de vardır.

Paganel, bu ayrıntıları aktardıktan sonra,

Tandil köyünde gerekli bilgilere ulaşabileceklerini de sözlerine ekledi. Tabyada zaten her zaman ulusal birliklerden oluşan bir müfreze bulunurdu. Glenarvan, atları, oldukça iyi görünen bir "fonda"nın[1] ahırına koydurdu; sonra, yanına Paganel'i, binbaşıyı ve Robert'i de alarak, Thalcave'nin rehberliğinde, Bağımsızlık Tabyası'na doğru yöneldi. Dağın yamaçlarından birinde birkaç dakika süren bir tırmanmanın ardından, Arjantinli bir nöbetçi tarafından oldukça ihmalkâr biçimde korunan kale kapısına vardılar. Kapıdan kolaylıkla geçtiler. Bu durum, ya büyük bir ihmalkârlığa işaretti ya da aşırı bir güvenliğe.

O sırada birkaç asker tabyanın meydanında talim yapıyordu; ama bu askerlerin en yaşlısı yirmi yaşında, en genci ise yedi yaşında ya var ya yoktu. Doğrusunu söylemek gerekirse, bunlar boşa kürek sallayan bir düzine kadar çocuk ve delikanlıydı. Üniformaları çizgili bir gömlekten ibaretti, deri bir kemerle belden sıkılmıştı; ne pantolon, ne külot, ne de İskoç eteği vardı üstlerinde. Havanın yumuşaklığı bu giysinin nispeten hafif olmasına imkân tanıyordu. Önce, Paganel, varını yoğunu rütbe-

1 Fonda: İspanyol konukevi. (yhn.)

lere harcamayan bir yönetim hakkında iyi şeyler düşündü. Bu genç yumurcakların her biri horozlu bir tüfek ve bir kılıç taşıyordu. Bu küçüklere kılıç pek uzun, tüfekse pek ağır geliyordu. Hepsinin yüzü güneşten iyice yanmıştı, bir aileye benziyorlardı. Başlarındaki eğitmen onbaşı da onlara benziyordu. On üçüncüsünün emri altında caka satan on iki kardeş gibiydiler.

Paganel şaşırmadı; Arjantin istatistiklerini biliyordu ve ülkede aile başına düşen çocuk sayısının ortalama dokuzu aştığından haberdardı, ama onu asıl şaşırtan, bu küçük askerlerin Fransız usülü tatbikat yapıyor olmaları ve silah doldurmayla ilgili on iki zamanlı temel hareketleri mükemmel biçimde uygulamalarıydı. Hatta çoğu zaman, onbaşı emirlerini coğrafya bilgininin anadilinde veriyordu.

"İşte bu ilginç," dedi.

Ama Glenarvan Bağımsızlık Tabyası'na yumurcakların talim yapmasını görmek için gelmemişti, onların milliyetiyle ya da kökeniyle uğraşmaya ise hiç niyeti yoktu. Bu nedenle Paganel'in daha fazla şaşırmasına zaman bırakmadı ve ondan, garnizon şefini çağırmasını rica etti. Paganel ricayı yerine getirdi ve Ar-

jantin askerlerinden biri, kışla olarak kullanılan küçük bir eve doğru yöneldi.

Bir süre sonra, komutan göründü. Elli yaşlarında, güçlü kuvvetli bir adamdı, asker havalıydı, sert bıyıklı, çıkık elmacık kemikli, kır saçlı, kısa çubuklu piposundan çıkan duman kıvrımları arasından anlaşıldığı kadarıyla emredici bakışlı biriydi. Hali tavrı Paganel'e, kendi ülkesinin eski astsubaylarının *sui generis*[1] görünümünü hatırlattı.

Thalcave, komutana Lord Glenarvan'ı ve arkadaşlarını tanıttı. O konuşurken, komutan, Paganel'in yüzünü rahatsız edici bir inatla gözlemeye devam ediyordu. Bilgin, askerin derdinin ne olduğunu anlamamıştı, tam ona sorular soracaktı ki, komutan bilginin elini içtenlikle tuttu ve coğrafyacının dilinde, neşeli bir sesle, "Bir Fransız mı yoksa?" dedi.

"Evet! Bir Fransız!" cevabını verdi Paganel.

"Ah! Çok memnun oldum! Hoş geldiniz! Hoş geldiniz! Ben de Fransızım," diye tekrarladı komutan, bilginin kolunu endişe verici bir sertlikle sarsıyordu.

"Dostlarınızdan biri mi?"diye sordu binbaşı Paganel'e.

1 *Sui generis:* Kendine özgü anlamında Latince deyiş. (yhn.)

"Elbette!" cevabını verdi Paganel, gururla, "dünyanın dört bucağında dostlarımız vardır."

Ve zorla da olsa, elini canlı mengeneden kurtardıktan sonra, güçlü kuvvetli komutanla sakin bir konuşmaya girişti. Glenarvan, yola çıkış amaçlarıyla ilgili birşeyler söyleyebilmek istiyordu, ama asker kendi hikâyesini anlatıyordu ve yarıda kesmek niyetinde de değildi. Bu cesur adamın Fransa'yı uzun süre önce terk ettiği anlaşılıyordu; anadiline pek aşina değildi artık, sözcükleri unutmamış olsa bile cümleleri düzgün kuramıyordu. Fransız sömürgelerindeki bir zenci gibi konuşuyordu sanki. Gerçi, Bağımsızlık Tabyası'nın komutanının bir Fransız çavuşu ve Parchappe'ın eski bir arkadaşı olduğunu herkes kısa sürede anladı.

Tabyanın 1828'de kuruluşundan beri burayı hiç terk etmemişti. Şu anda da Arjantin Hükümeti'nin onayıyla komutanlık ediyordu. Elli yaşlarında bir Basklıydı; adı Manuel Ipharaguerre'di. İspanyol olmasaydı, paçayı zor kurtaracağı açıkça görülüyordu. Ülkeye gelişinden bir yıl sonra, Çavuş Manuel vatandaşlığa geçmiş, Arjantin Ordusu'nda görev almış ve cesur bir yerli kadınla evlenmişti. Kadın o

sırada altı aylık ikizlerini emzirmekteydi. Bunlar iki oğlan çocuğuydu elbette, çavuşun değerli eşi ona kız çocuk doğuracak değildi ya! Manuel, askerlikten başka bir şey düşünmüyordu. Ve zaman içinde, Tanrı'nın da yardımıyla, cumhuriyete tamamen genç askerlerden oluşan bir birlik sunmayı umuyordu.

"Onları gördünüz!" dedi, "Pek sevimliler! İyi askerler. José! Juan! Miquele! Pepe! Pepe, yedi yaşında! Fişekliğini çiğnemeye başladı bile!"

Pepe, kendisine iltifat edildiğini anlayarak, iki küçük ayağını birleştirdi ve son derece sevimli bir biçimde, silahla selam durdu.

"Geleceği parlak!" diye ekledi çavuş. "Bir gün, albay ya da tuğgeneral olacak!"

Çavuş Manuel, öyle coşkulu görünüyordu ki, ne askerlik mesleğinin üstünlüğü konusunda ona karşı çıkılabilir, ne de savaşçı evlatlarına biçtiği gelecek tartışılabilirdi. Mutluydu. Goethe'nin dediği gibi:

"Bizi mutlu eden şeylerin hiçbiri yanılsama değildir."

Thalcave'yi şaşkına çeviren tüm bu hikâye tam bir çeyrek saat sürdü. Yerli bunca sözcüğün nasıl olup da tek bir gırtlaktan çıkabildi-

ğini anlayamıyordu. Kimse komutanın sözünü kesmedi. Ama, bir çavuşun, bir Fransız çavuşu bile olsa, sonuçta susması gerektiğinden, Manuel nihayet sustu. Konuklarını ise ikametine kadar onu izlemeye mecbur etmişti. Konuklar, "iyi bir insan"a benzettikleri, Bayan Ipharaguerre'e takdim edilmeye razı oldular; tabii eski dünyaya özgü bu deyim, yerli bir kadın hakkında kullanılabilirse...

Sonra, tüm istekleri yerine getirilmiş olan çavuş, konuklarına, ziyaret ederek kendisine şeref vermelerini neye borçlu olduğunu sordu. Birşeyler açıklamanın şimdi tam sırasıydı ya da asla konuşamayacaklardı. Paganel, Fransızca konuşarak, pampalar arasında geçen tüm yolculuklarını ona anlattı ve yerlilerin ülkeyi hangi nedenle terk ettiklerini sorarak konuşmayı noktaladı.

"Ah! Kimse yok!..." cevabını verdi çavuş omuzlarını silkerek. "Gerçekten de!... Kimse yok!... bizler de kollarımızı kavuşturduk, bekliyoruz... yapacak bir şey yok!"

"Niçin ama?"

"Savaş yüzünden."

"Savaş mı?"

"Evet! İç savaş..."

"İç savaş mı?..." diye tekrar sözü aldı Paganel, farkında olmadan "zenci gibi konuşmaya" koyulmuştu.

"Evet, Paraguaylılar ile Buenos-Aireslıler arasında savaş," cevabını verdi çavuş.

"Eee?"

"Tüm yerliler kuzeyde, General Flores'in arkasında. Çapulcu yerliler, çapulculuk yapmakla meşguller."

"Peki şefler?"

"Şefler de onlarla birlikte."

"Ne! Katriel mi?"

"Katriel yok."

"Ya Kalfukura?"

"Kalfukura da yok."

"Peki Yanchetruz?"

"Yanchetruz da yok!"

Bu cevap kendisine aktarıldığında, onaylar tarzda başını salladı Thalcave. Gerçekten de, Thalcave ya bilmiyordu ya da unutmuştu. Daha ileride, Brezilya'nın da müdahalesini gerektirecek bir iç savaş, cumhuriyetin iki tarafını da kırıp geçirmekteydi. Yerliler bu iç savaştan pek çok şey kazanabilirlerdi. Dolayısıyla, yağma için bu güzel fırsatı kaçırmıyorlardı. Bu yüzden çavuş, pampaların terk edilme nede-

nini Arjantin bölgelerinin kuzeyindeki iç savaşa bağlarken yanılmıyordu.

Ama bu olay Glenarvan'ın projelerini altüst ediyordu. Gerçekten de, Harry Grant yerli şeflerinin esiriyse, onlarla birlikte kuzey sınırlarına kadar götürülmüş olmalıydı. Bu durumda, onu nasıl ve nerede bulacaklardı? Pampanın kuzey sınırlarına kadar sürecek tehlikeli, hatta büyük bir olasılıkla sonuçsuz kalacak bir araştırmaya girişmek gerekir miydi? Bu ciddi bir karardı. Uzun uzadıya tartışılması gerekirdi.

Bununla birlikte, çavuşa sorulacak önemli bir soru vardı hâlâ ve dostları sessizce birbirlerine bakarken binbaşı bu soruyu sormayı akıl etti:

"Çavuş, pampa şeflerine esir düşmüş Avrupalılardan söz edildiğini işitti mi acaba?"

Manuel, hafızasını zorlayan biri gibi bir süre düşündü.

"Evet!" dedi sonunda.

"Ah!" dedi Glenarvan, yeni bir umut düşmüştü içine.

Paganel, Mac Nabbs, Robert ve Glenarvan çavuşun etrafını çevirdiler.

"Konuşun! Konuşun!" diyorlardı, ağzından

çıkacak lafı sabırsızlıkla bekleyerek.

"Birkaç yıl oldu," cevabını verdi Manuel, "evet... doğru... Avrupalı esirler... ama onları hiç görmedim..."

"Birkaç yıl önce mi," diye karşılık verdi Glenarvan, "yanılıyorsunuz... Kazanın tarihi kesin... *Britannia* 1862 Haziran'ında kayboldu. Dolayısıyla iki yıldan az oldu."

"Daha uzun süre, lordum."

"İmkânsız!" diye haykırdı Paganel.

"Gerçekten! Pepe yeni doğmuştu... İki kişiydiler."

"Hayır, üç!" dedi Glenarvan.

"İki," karşılığını verdi çavuş, kesin bir biçimde.

"İki mi?" dedi Glenarvan, çok şaşırmıştı. "İki İngiliz mi?"

"Değil," cevabını verdi çavuş. "İngilizden bahseden de kim? Hayır... Bir Fransız ve bir İtalyan."

"Poyuşelerin katlettiği bir İtalyan mı?" diye haykırdı Paganel.

"Evet! Sonradan öğrendiğime göre... Fransız kurtulmuş."

"Kurtulmuş mu!" diye haykırdı genç Robert, yaşamı çavuşun iki dudağının arasından

çıkacak lafa bağlıydı.

"Evet, yerlilerin elinden kurtulmuş," cevabını verdi Manuel.

Herkes bilgine bakıyordu, o ise umutsuz bir ifadeyle alnına vurup duruyordu.

"Ah! Anlıyorum," dedi sonunda, "her şey ortada, her şey açıklanıyor böylece!"

"Neden bahsediliyor?" diye sordu Glenarvan, hem endişeli hem de sabırsızdı.

"Dostlarım," cevabını verdi Paganel, Robert'in ellerini ellerinin arasına alarak, "ciddi bir düş kırıklığına katlanmamız gerek! Yanlış bir yol izledik! Burada sözü geçen, kaptan değil benim vatandaşlarımdan biri, arkadaşı Marco Vazello gerçekten de Poyuşeler tarafından katledildi. Colorado kıyılarına kadar bu zalim yerlilere defalarca eşlik eden bu Fransız, mutlu bir tesadüf sonunda onların ellerinden kurtularak Fransa'ya tekrar kavuştu. Harry Grant'in izini takip ettiğimizi düşünürken, genç Guinnard'ın[1] peşine düşmüş olduk."

Bu açıklama derin bir sessizlikle karşılandı. Hata apaçık ortadaydı. Çavuşun verdiği

1 M.A. Guinnard, gerçekten de, 1856-1859 yılları arasında, üç yıl boyunca, Poyuşe yerlilerinin esiri oldu. Maruz kaldığı korkunç işkencelere büyük bir cesaretle katlandı ve nihayet Upsallata Geçidi'nden geçerek Anılar'ı aşıp kaçınayı başardı. 1861 yılında Fransa'ya geri döndü ve şu anda saygıdeğer Paganel'in Coğrafya Cemiyeti'ndeki meslektaşlarından biridir. (J.V.)

ayrıntılar, esirin milliyeti, arkadaşının öldürülmesi, yerlilerin elinden kaçışı, tüm bunlar durumu açıkça ortaya koyuyordu.

Glenarvan ne yapacağını şaşırmış bir halde Thalcave'ye bakıyordu. Yerli sözü aldı:

"Esir düşmüş üç İngiliz'den söz edildiğini hiç duymadınız mı?" diye sordu Fransız çavuşa.

"Hiç duymadım," cevabını verdi Manuel, "... Tandil'de duyulurdu öyle bir şey olsaydı... duyardım mutlaka, ama, hayır, sanmıyorum..."

Bu kesin cevabın ardından Glenarvan'ın Bağımsızlık Tabyası'nda yapacak işi kalmamıştı. Dostları ile birlikte oradan ayrıldılar, tabii çavuşa teşekkür etmeyi ve el sıkışmayı ihmal etmeden...

Glenarvan ümitlerinin tümüyle boşa çıkmasından hayal kırıklığına uğramıştı. Robert, gözleri yaşlı, hiçbir şey söylemeden onun yanında yürümekteydi. Glenarvan onu teselli edecek tek söz bulamıyordu. Paganel kendi kendine konuşarak el kol hareketleri yapıyordu. Binbaşının ağzını bıçak açmıyordu. Thalcave'ye gelince, yanlış bir yolu izlemiş olmak sanki yerli özsaygısını zedelemişti. Yine de

kimse bu kadar bağışlanabilir bir hatadan dolayı ona kızmayı düşünmüyordu.

Fondaya geri döndüler.

Akşam yemeği hüzünlü geçti. Gereksiz yere katlanılmış bunca yorgunluktan, boş yere karşılaşılan bunca tehlikeden dolayı bu cesur ve fedakâr adamlardan hiçbiri pişmanlık duymuyordu kuşkusuz. Ama, her biri bir anda tüm başarı umutlarının suya düştüğünü görüyordu. Gerçekten de, Tandil Dağı ile deniz arasında Kaptan Grant'e rastlayabilirler miydi? Hayır. Çavuş Manuel, Atlantik kıyılarındaki yerlilerin elinde bir esir olsaydı kuşkusuz haberdar olurdu. Bu türden bir olay, Tandil'den Carmen'e, Rio-Negro'nun denize döküldüğü yere kadar olan bölgede ticaret yapan yerlilerin dikkatinden kaçmazdı. Ayrıca, Arjantin ovasının tüccarları arasında her şey konuşulur, her şey bilinir. Dolayısıyla, alınacak tek bir karar vardı: Gecikmeden *Duncan*'a, Medano Burnu'ndaki buluşma yerine varmak.

Bu arada, Paganel Glenarvan'dan, araştırmalarını talihsizce yanlış bir yöne saptırmış belgeyi istemişti. Pek saklayamadığı bir hiddetle yeniden okuyor, yeni bir yorum çıkarmaya çalışıyordu.

"Bu belge yine de gayet açık!" diye tekrarlıyordu Glenarvan. "Kaptanın kaza geçirdiği noktayı ve esir düştüğü yeri çok kesin bir biçimde belirtiyor!"

"Hayır!" cevabını verdi coğrafyacı, masaya yumruğunu vurarak, "yüz kere hayır! Harry Grant pampalarda olmadığına göre Amerika'da değil demektir. O halde, nerede, bu belgenin bunu söylemesi gerekir ve söyleyecek, dostlarım, yoksa bana da Jacques Paganel demesinler!"

22

TAŞKIN

Yüz elli millik bir mesafe Bağımsızlık Tabyası'nı Atlantik kıyılarından ayırmaktadır.[1] Beklenmedik ve kesinlikle öngörülemez gecikmeler olmazsa, Glenarvan dört gün içinde *Duncan*'a varmış olacaktı. Ama araştırmalarında bu kadar başarısız kaldıktan sonra, gemiye Kaptan Grant'siz dönme fikrini kabullenemiyordu. Bu yüzden ertesi gün yola çıkma emri vermek istemedi. Atları eyerleme, erzağı yenileme ve yol saptama işini binbaşı üstlendi. Onun sayesinde, küçük kafile, sabahın sekizinde, Tandil Dağı'nın yeşil yamaçlarından aşağı iniyordu.

Glenarvan, yanında Robert, tek laf etmeden dörtnala gitmekteydi. Glenarvan'ın cesur ve kararlı kişiliği bu başarısızlığı sakin bir ruh haliyle kabul etmesine izin vermiyordu; kalbi yerinden fırlayacak gibi çarpıyordu, başı ateş-

1 Yaklaşık altmış fersah. (J.V.)

ler içindeydi. Güçlük karşısında iyice sinirlenmiş olan Paganel, belgedeki sözcükleri evirip çeviriyor, yeni bir bilgi edinmeye çalışıyordu. Sessiz Thalcave kendini Tauka'nın idaresine bırakmıştı. Her zaman kendine güvenli binbaşı, atında dimdik duruyordu, üzerinde cesaretsizliğin izi yoktu. Tom Austin ve iki tayfası efendilerinin sıkıntısını paylaşmaktaydılar. Dağın patikalarında, çekingen bir tavşan önlerinden geçtiğinde, batıl inançlı İskoçlar birbirlerine baktılar.

"Kötüye işaret!" dedi Wilson.

"Evet, Highlands'de böyle denir," cevabını verdi Mulrady.

"Highlands'de kötü olan şey burada iyi olamaz," karşılığını verdi Wilson ciddi ciddi.

Öğleye doğru, yolcular Tandil Dağı'nı aşmışlar ve denize kadar uzanan, pek kıvrımlı ovalara çıkmışlardı. Attıkları her adımda, bu verimli bölgeyi sulayan berrak ırmaklara rastlıyor ve yüksek otlar arasında kayboluyorlardı. Toprak fırtına sonrasındaki okyanus gibi, olağan düzlüğüne kavuşmaktaydı. Arjantin pampalarının son dağları geride kalmıştı. Tekdüze çayır, atların ayakları altına yemyeşil uzun örtüsünü sermekteydi.

O ana kadar hava güzel gitmişti. Ama gökyüzü, o gün, pek güven verici değildi. Önceki günlerdeki yüksek ısının yol açtığı ve koyu bulutlara dönüşen buhar kütleleri sağanak yağmurlar halinde boşanmak üzereydi. Zaten, Atlantik'in yakınlığı ve burada hüküm süren batı rüzgârı nedeniyle bu bölgenin iklimi özellikle nemliydi. Toprağın verimliliğinden, otlakların bolluğundan ve otların koyu yeşil renklerinden bu anlaşılıyordu. Yine de o gün, bu iri bulutlar boşanmadı ve akşamleyin, atlar, kırk millik bir yolu neşeyle katettikten sonra, su dolu doğal çukurlar olan derin "canada"ların kenarında durdular. Sığınacak hiçbir yer yoktu. *Poncho*'lar hem çadır olarak hem de örtü olarak kullanıldı ve bu tehditkâr göğün altında, hep birlikte uyudular. Neyse ki gökyüzü yalnızca tehdit etmekle yetinmişti.

Ertesi gün, ova alçaldıkça yeraltı sularının varlığı daha hissedilir biçimde kendini gösterdi; toprağın tüm gözeneklerinden nem fışkırıyordu. Bir süre sonra, kimileri şimdiden derinleşmiş, kimileri henüz oluşmaya başlamış geniş su birikintileri doğu yolunu kesti. Sınırları belirgin ve su bitkisi bulunmayan su birikintileri olan "lagün"ler söz konusu olduğun-

da, atlar buralardan kolaylıkla geçebiliyordu. Ama "pentano" adı verilen hareketli bataklıklardan kurtulmaları daha güç oluyordu; yüksek otların gizlediği bu balçık çukurlarındaki tehlikeyi ancak içine düşenler bilirdi.

Topraktaki bu su birikintileri birçok canlının ölümüne yol açmıştı şimdiye kadar. Gerçekten de, yarım mil önde giden Robert dörtnala geri döndü ve haykırdı:

"Bay Paganel! Bay Paganel! Bir boynuz ormanı!"

"Ne!" diye cevap verdi bilgin, "bir boynuz ormanı mı buldun?"

"Evet, evet, en azından bir koru."

"Bir koru! Düş görüyor olmalısın, delikanlı," karşılığını verdi Paganel, omuzlarını silkerek.

"Düş görmüyorum," karşılığını verdi Robert, "siz de göreceksiniz! Tuhaf bir ülke burası! Boynuz ekiyorlar ve buğday gibi bitiyor! Bunun tohumuna sahip olmayı isterim!"

"Ciddi söylüyor," dedi binbaşı.

"Evet, sayın binbaşı, siz de göreceksiniz."

Robert yanılmamıştı, bir süre sonra engin bir boynuz tarlasının karşısındaydılar, düzenli olarak ekilmişti ve göz alabildiğine uzanı-

yordu. Gerçek bir koruydu, alçak ve sık, ama tuhaf.

"Ne diyorsunuz?" dedi Robert.

"İlginç bir durum," karşılığını verdi Paganel, yerliye doğru döndü ve ona sordu.

"Boynuzlar topraktan çıkıyor," dedi Thalcave, "ama sığırlar alttalar."

"Ne!" diye haykırdı Paganel, "bu çamurun altına gömülü bir sürü mü var?"

"Evet," dedi Patagon.

Gerçekten de, büyük bir sürü, üstünden geçerken çökmüş olan bu toprağın altında ölmüştü; yüzlerce sığır bu şekilde, yan yana, geniş su birikintisi içinde boğularak telef olup gitmişti. Arjantin ovasında zaman zaman meydana gelen bu olayı yerli bilmiyor olamazdı. O, bu durumu bir uyarı olarak dikkate aldı. Antik çağın en talepkâr tanrılarını bile tatmin etmiş olması gereken bu devasa hekatombe[1] mezarlığının etrafından dolaştılar. Bir saat sonra, boynuz tarlası iki mil geride kalmıştı.

Thalcave, ona olağan gelmeyen bu durumu kaygıyla izliyordu. Sık sık duruyor ve üzengileri üzerinde dikiliyordu. Boyunun uzunluğu geniş bir alanı görmesini sağlıyor-

1 Hekatombe: Antik Yunan döneminde, Hekatombalon ayında düzenlenen ayinlerde, yüz sığırın kurban edilmesi. (yhn.)

du; ama kendisine ışık tutacak hiçbir şey fark edemediğinden, ara verdiği yürüyüşüne bir süre sonra tekrar devam ediyordu. Bir mil ilerde, yine duruyordu, sonra, izledikleri hattan ayrılarak, kimi zaman kuzeye, kimi zaman da güneye doğru birkaç mil ilerliyor ve tekrar kafilenin başına geçiyordu, ne umduğu şeyi söylüyordu ne de çekindiği şeyi. Defalarca tekrarlanan bu oyun Paganel'in kafasını karıştırıyor ve Glenarvan'ıysa endişelendiriyordu. Bunun üzerine, yerliye sorular sorsun diye bilgini çağırdı. Bilgin hemen geldi.

Ovayı sular içinde görmek Thalcave'yi şaşırtmıştı. Bildiği kadarıyla ve rehberlik mesleğini icra ettiğinden bu yana, bu kadar ıslak bir toprağa asla ayak basmamıştı. Hatta büyük yağmurlar mevsiminde bile, Arjantin kırlarında rahatlıkla geçilebilecek yerler her zaman bulunurdu.

"Peki, bu artan nemliliği neye atfetmeli?" diye sordu Paganel.

"Bilmiyorum," cevabını verdi yerli, "eğer öğrenirsem!..."

"Yağmur sularıyla dolan nehirler hiç taşmaz mı?"

"Kimi zaman."

"Ya şimdi, olabilir mi?"

"Belki!" dedi Thalcave.

Paganel bu yarım cevapla yetinmek zorunda kaldı ve konuşmasının sonucunu Glenarvan'a anlattı.

"Peki Thalcave ne öneriyor?" dedi Glenarvan.

"Ne yapmak gerekiyor?" diye sordu Paganel, Patagon'a.

"Hızlı yürümek," cevabını verdi yerli.

Bu, yerine getirmektense vermesi daha kolay bir öğüttü. Atlar, ayaklarının altından kaçan bir toprak üzerinde yürümekten çabucak yoruluyorlardı, bunalım giderek artmaktaydı ve ovanın bu bölümü, etrafı istila eden suların hızla birikebileceği geniş bir çukura benzetilebilirdi. Bu alçak toprakları vakit geçirmeden aşmak gerekiyordu çünkü bir su baskınıyla aniden her yer göle dönebilirdi.

Yürüyüşü hızlandırdılar. Fakat, atların ayakları altında örtü halinde yayılan bu su nedeniyle yeterince çabuk olamıyorlardı. Saat ikiye doğru, göğün perdesi açıldı ve tropikal bir yağmur sağanağı ovanın üstüne hızla boşandı. Filozof olduğunu göstermek için bundan daha mükemmel bir fırsat olamazdı. Bu

tufandan kurtulmanın hiç yolu yoktu. Kahramanca kabullenmek daha iyiydi. *Poncho*'lardan oluk oluk su sızıyordu; şapkaları, damlalıkları tıkanmış bir çatı gibi suluyordu *poncho*'ları; *recado*'ların püsküllerı sanki sıvı ipliklerden yapılmış gibiydi ve attıkları her adımda nalları toprağın sellerine çarpan bineklerin çamur içinde bıraktıkları süvarileri, hem yerden hem de gökten gelen ikili bir sağanak altında, at üstünde ilerlemekteydiler.

Böylece, sırılsıklam olmuş, soğuktan donmuş ve yorgunluktan bitkin bir halde akşamleyin oldukça sefil bir *rancho*'ya vardılar. Müşkülpesent olmayan insanlar burayı sığınak olarak adlandırabilirdi bir tek; ve sadece umutsuz durumdaki yolcular sığınmaya rıza gösterebilirdi. Ama Glenarvan ve arkadaşlarının seçenekleri yoktu. Dolayısıyla, zavallı bir pampa yerlisinin bile istemeyeceği bu terk edilmiş kulübeye büzüştüler. Isıdan daha çok duman çıkaran kötü bir ot ateşi zar zor yakıldı. Dışarda yağmur, bora kudurmuştu. Çürümüş çatıdan büyük damlalar sızıyordu. Ocak yirmi kez sönmüş, Mulrady ve Wilson suların istilasına karşı yirmi kez mücadele etmişti. Mütevazı ve pek az besleyici yemek oldukça

hazin geçti. Kimsede iştah yoktu. Nemli *charqui*'yi yalnızca binbaşı yedi, bir lokmasını bile bırakmadı. Soğukkanlı Mac Nabbs olaylardan etkilenmiyordu. Paganel'e gelince, bir Fransız olarak, şaka yapmaya çalıştı. Ama ilgi çekemedi.

"Benim şakalarım ıslanmış," dedi, "başarısız kalıyorlar!"

Bununla birlikte, bu durumda en eğlenceli olan şey uyumaktı. Her biri uykusunda yorgunluğunu geçici bir süre unutmaya çalıştı. Gece kötü geçti; *rancho*'nun tahtaları kırılacak gibi çatırdıyordu; rüzgârın şiddeti karşısında eğilip bükülen barınak, fırtınanın her kırbacında uçup gidecekmiş gibi görünüyordu. Zavallı atlar dışarda, göğün tüm öfkesine maruz kalarak inliyorlardı. Sahipleri de kendi kötü kulübelerinde bir o kadar acı çekmekteydiler. Yine de, sonunda uyku ağır bastı. Önce Robert, gözlerini kapayarak başını Lord Glenarvan'ın omzuna dayadı ve bir süre sonra, *rancho*'nun tüm konukları kendilerini Tanrı'ya emanet ederek uyumaktaydılar.

Tanrı onları güzelce korumuş olmalıydı ki gece kazasız belasız geçti. Tauka'nın çağrısı üzerine uyandılar. Daima uyanık olan Tauka

dışarda kişniyor, kulübenin duvarına çifte atıp duruyordu. Thalcave'nin yokluğunda, gerektiğinde yola çıkış işareti vermeyi biliyordu. Tauka'nın işaretine uyacak kadar güveniyordu herkes ona ve yola çıkıldı. Yağmur azalmıştı, ama su geçirmez toprak, gökyüzünden boşalan suyu hâlâ koruyordu. Su geçirmez bu kil üzerinde su birikintileri, bataklıklar, gölcükler taşmış ve yanıltıcı derinlikte büyük "banado"lar oluşmuştu. Haritasını inceleyen Paganel, genellikle bu ovanın sularının toplandığı Grande ve Vivarota nehirlerinin birkaç mil genişlikteki bir yatakta birbirlerine karıştıklarını düşünüyordu haklı olarak.

Demek ki, çok hızlı hareket etmek gerekiyordu. Herkesin selameti için bu zorunluydu. Su baskını artarsa nereye sığınacaklardı? Ufukta görülen devasa çemberin içinde tek bir yüksek nokta yoktu ve bu yatay ovayı sular hızla istila edebilirdi.

Dolayısıyla, atları çok hızlı sürmekteydiler. Tauka başı çekiyordu. Güçlü yüzgeçlere sahip, hem karada hem suda yaşayan bazı hayvanlardan daha yetenekliydi. Deniz atı adını hak ediyordu çünkü kendi doğal ortamı içindeymiş gibi sıçramaktaydı.

Aniden, sabahın onuna doğru Tauka aşırı hareketlendi. Güneydeki engin düzlüklere doğru sık sık dönüyor, kişnemeleri uzayıp gidiyordu. Burun delikleri temiz havayı güçlü bir şekilde soluyordu. Hırsla şahlanmaktaydı. Thalcave, sıçrayışlarıyla eyerden düşmese de, atına güçlükle hâkim olabiliyordu. Sıkı sıkıya asıldığı geminin kanattığı ağzındaki kan köpükle karışıyordu. Ateşli hayvan bir türlü sakinleşemiyordu. Sahibi, onun tüm hızıyla kuzeye doğru kaçtığını hissediyordu.

"Tauka'nın nesi var?" diye sordu Paganel, "Arjantin nehirlerinin pek açgözlü sülükleri mi ısırdı onu?"

"Hayır!" cevabını verdi yerli.

"Bir tehlikeden mi korkuyor?"

"Evet, tehlikeyi hissetti."

"Ne tehlikesi?"

"Bilmiyorum."

Tauka'nın fark ettiği bu tehlikeyi gözler henüz seçemiyor olsa da, kulaklar işitebilirdi en azından. Gerçekten de, kabaran denizin gürültüsüne benzer, boğuk bir mırıltı gelmekteydi ufuk sınırlarının ötesinden. Rüzgâr nemli ve su zerreleriyle yüklü bir bora halinde esiyordu. Meçhul bir olaydan kaçan kuşlar, ka-

nat çırparak hızla uzaklaşıyorlardı. Dizlerine kadar suya batmış atlar, akıntının ilk itişini hissetmekteydiler. Bir süre sonra, korkunç bir gürültü, böğürtüler, kişnemeler, melemeler duyuldu güneyde, yarım mil mesafede. Devrilen, ayağa kalkan, hızla koşan büyük sürüler görülüyordu, korkunç bir hızla kaçmaktaydılar. Seller içinde ortaya çıkan su anaforları ortasında bunlar hayal meyal fark edilebiliyordu ancak. En güçlü ve en büyük boydaki yüz balina bile okyanusun dalgalarını daha şiddetle püskürtemezdi.

"*Anda, anda!*"[1] diye haykırdı Thalcave tiz bir sesle.

"Bu da ne?" dedi Paganel.

"Taşkın! Taşkın!" cevabını verdi Thalcave, atını mahmuzlayıp kuzey istikametine doğru ileri fırladı.

"Su baskını!" diye haykırdı Paganel ve başta kendisi olmak üzere, arkadaşları Tauka'nın peşi sıra havalandılar.

Tam zamanıydı. Gerçekten de, güneye doğru beş mil mesafede, yüksek ve büyük bir su kütlesi, okyanus halini almaya başlayan kırlara doğru iniyordu. Yüksek otlar, biçilmiş gibi yok oluyordu. Akıntının söküp attığı küs-

1 Çabuk! Çabuk! (J.V.)

tümotu demetleri ortalığa dağılıyor ve yüzen adacıklar oluşturuyordu. Sıvı kütle, karşı konulamayacak kadar güçlü geniş tabakalar halinde yayılmaktaydı. Pampalardaki büyük ırmakların *barranca*'larının çöktüğü kesindi. Belki de, kuzeydeki Colorado'nun suları ile güneydeki Negro Nehri'nin suları ortak bir yatakta bir araya geliyordu.

Thalcave'nin işaret ettiği çizgi, bir yarış atı hızıyla yaklaşıyordu. Yolcular ise bir fırtınanın kovaladığı bulut yığını gibi, onun önünden kaçıyorlardı. Sığınacak bir yeri boş yere aramaktaydılar. Gökyüzü ve sular ufukta birbirine karışıyordu. Tehlikeden dolayı aşırı heyecanlanmış atlar, dizginlenemeyen bir biçimde, gemi azıya almış koştururlarken, binicileri de eyerin üzerinde güç bela durabiliyorlardı. Glenarvan sık sık arkaya bakıyordu.

"Su yaklaşıyor," diye düşünüyordu.

"*Anda, anda!*" diye haykırıyordu Thalcave.

Ve zavallı atları daha da hızlandırıyorlardı. Mahmuzlanan sağrılarından fışkıran kan, suyun üzerinde uzun kırmızı çizgiler oluşturuyordu. Toprağın yarıklarında sendeliyorlardı. Gizlenmiş otlarda debeleniyorlar, devriliyorlardı. Tekrar ayağa kalkıyor, yeniden devrili-

yor, yine kalkıyorlardı. Suların seviyesi hissedilir biçimde yükseliyordu. Büyük dalgalar, bu kabarmış suların, iki milden daha yakın bir mesafede köpürerek saldırdığına işaret ediyordu. Doğa güçlerinin en korkuncuna karşı yürütülen bu büyük mücadele çeyrek saat boyunca sürdü. Kaçanlar, ne kadar kaçtıklarını fark edemiyorlardı, ama, yol alışlarındaki sürate bakılırsa, bu mesafe önemli olmalıydı. Göğüslerine kadar suya gömülmüş olan atlar son derece güçlükle ilerleyebiliyorlardı. Glenarvan, Paganel, Austin, hepsi de kurtuluş umutlarının kalmadığını ve denizde terk edilmiş bahtsızlar gibi korkunç bir ölüme mahkûm olduklarını düşünmekteydiler. Atların ayakları ovanın tabanından kesilmeye başlamıştı. Altı ayak su onları boğmaya yeterdi. Yükselen suların istila ettiği bu sekiz adamın içler acısı sıkıntısını daha fazla anlatmamalıyız. İnsanın baş edemeyeceği kadar büyük olan bu doğal felakete karşı mücadele etmekte güçsüz hissediyorlardı kendilerini. Kurtuluşları kendi ellerinde değildi.

Beş dakika sonra, artık atlar yüzüyordu. Akıntıyla sürükleniyorlardı, hem de eşi benzeri görülmemiş bir şiddetle ve dörtnala gider

gibi. Saatte yirmi milden fazla ilerliyor olmalıydılar.

Kurtuluş kesinlikle imkânsız gözüküyordu ki, binbaşının sesi işitildi.

"Bir ağaç," dedi.

"Ağaç mı?" diye haykırdı Glenarvan.

"Orada, orada!" cevabını verdi Thalcave.

Ve parmağıyla, kuzeyde sekiz yüz kulaç uzağı gösterdi. Suların ortasında tek başına yükselen devasa bir tür cevizağacı görülüyordu.

Arkadaşlarının teşvik edilmeye ihtiyacı yoktu. Beklenmedik bir anda karşılarına çıkan bu ağaca ne pahasına olursa olsun erişmek gerekiyordu. Atlar oraya varamazdı kuşkusuz ama en azından insanlar kurtulabilirdi. Akıntı onları götürmekteydi. O sırada, Tom Austin'in atı boğuk bir kişneme sesi çıkardı ve yok oldu. Üzengilerinden kurtulan sahibi var gücüyle yüzmeye koyuldu.

"Benim eyere asıl," diye bağırdı Glenarvan.

"Teşekkürler, Saygıdeğer Efendimiz," cevabını verdi Tom Austin, "kollarım güçlüdür."

"Ya senin atın, Robert?..." diye sordu Glenarvan, genç Robert'e dönerek.

"Gidiyor, lordum! Gidiyor! Balık gibi yü-

züyor!"

"Dikkat!" dedi binbaşı güçlü bir sesle.

Tam bu sözcük ağzından çıkmıştı ki, devasa bir su kütlesi geldi. Kırk ayak yükseklikte dev gibi bir dalga, kaçakların üzerinde korkunç bir gürültüyle patladı. İnsanlar ve hayvanlar, hepsi birden, bir köpük burgacı içinde kayboldular. Milyonlarca ton ağırlığında sıvı bir kütle, onları kudurgan suları içine aldı. Dalga geçip gittiğinde insanlar suların yüzeyine çıktılar ve hızla birbirlerini saydılar. Ama, sahibini taşıyan Tauka hariç, atlar, sonsuza dek yok olmuşlardı.

Bir koluyla Paganel'i tutan ve ötekiyle yüzen Glenarvan, "Ha gayret! Ha gayret!" diye tekrarlıyordu.

"Başaracağız! Olacak!..." cevabını verdi saygın bilgin, "hatta, öfkeli de değilim..."

Neye öfkelenmemişti? Bu asla öğrenilemedi, çünkü zavallı adam cümlesinin sonunu, yarım ölçek balçıklı suyla birlikte yutmak zorunda kaldı. Binbaşı, usta bir yüzücünün bile yadsıyamayacağı, düzenli kulaçlar atarak, sakince ilerliyordu. Tayfalar, doğal sıvı ortamları içindeki domuz balıkları gibi ustaca yüzmekteydiler. Robert'e gelince, Tauka'nın yele-

sine asılmış, kendini ona teslim etmişti. Tauka müthiş bir enerjiyle suları yarıyor ve akıntının yardımıyla, ağaca doğru içgüdüsel olarak ilerliyordu.

Ağaca en fazla yirmi kulaç mesafe kalmıştı. Birkaç saniye içinde, tüm kafile ağaca ulaştı. Neyse ki bu sığınak vardı. Yoksa, tüm kurtuluş şansı yok olup gidecek, dalgalar arasında öleceklerdi.

Sular ağacın gövdesinin bittiği, ana dalların çıktığı yere kadar yükseliyordu. Dolayısıyla tutunmak kolaydı. Kütüğe ilk tırmanan, atını bırakıp Robert'i çeken Thalcave oldu. Hemen sonra da, bitmiş tükenmiş yüzücüleri güçlü kollarıyla emin yerlere yerleştirdi. Ama akıntının sürüklediği Tauka hızla uzaklaşıyordu. Zeki başını sahibine doğru çevirdi ve uzun yelesini sallayıp kişneyerek onu çağırdı.

"Onu terk ediyorsun!" dedi Paganel Thalcave'ye.

"Ben mi!" diye haykırdı yerli.

Ve sel sularına dalarak, ağacın on kulaç uzağında yeniden ortaya çıktı. Bir süre sonra, kolu Tauka'nın boynundaydı. At ile binicisi kuzeydeki puslu ufka doğru birlikte sürükleniyorlardı.

23

KUŞLAR GİBİ YAŞANAN YER

Glenarvan ve arkadaşlarının üstüne sığındıkları ağaç bir cevizağacına benziyordu. Yaprakları parlak ve biçimi yuvarlaktı. Gerçekte bu, Arjantin ovalarında tek başına görülen "ombu"ydu. Gövdesi kıvrımlı ve olağanüstü iri olan bu ağaç, sadece kocaman kökleriyle değil, aynı zamanda da, son derece güçlü ve inatçı sürgünleriyle toprağa tutunur. Kabaran suların hücumuna bu şeklide direnebilmişti.

Bu *ombu*'nun boyu aşağı yukarı yüz ayak yüksekliktevdi ve gölgesi altmış *tuaz*'lık bir çemberi kapsayabilirdi. Tüm bu yığın, altı ayak genişlikteki gövdenin tepesinde yükselen üç büyük ana dala dayanıyordu. Bu dalların ikisi nerdeyse dimdik yükseliyor ve devasa şemsiyeler biçimindeki yaprakları taşıyordu. Bir sepetçinin elinden çıkmış gibi kesişen, iç içe geçen, birbirine karışan ince dalları, nüfuz

edilemez bir sığınak oluşturuyordu. Üçüncü dal ise, tersine, gürüldeyen suların üzerinde, neredeyse paralel uzanıyordu. Alt yaprakları zaten suyun içindeydi. Çepeçevre okyanusla kaplı bu yeşillik adasının burnu gibiydi. Bu devasa ağacın içinde yer bulamamak imkânsızdı. Kendisini çepeçevre saran yaprakların arasında geniş aralıklar, gerçek açıklıklar, bolca hava ve esinti vardı. Tepelere kadar yükselen sayısız dallara, bunları birbirine bağlayan asalak sarmaşıklara ve yaprakların arasındaki açıklıklardan sızan güneş ışınlarına bakıldığında, bu *ombu* gövdesinin tek başına bir ormana bedel olduğu söylenebilirdi.

Kaçaklar ağaca vardıklarında, kanatlılar âlemi yüksek dallara doğru kaçıştı. Kendi yuvalarının bu kadar aşikâr biçimde gasp edilmesini çığlıklarla protesto ettiler. Bu münzevi *ombu* üzerinde kuşlar da kendilerine sığınak aramıştı. Karatavukların, sığırcıkların, *isaca*'ların, *hilguero*'ların ve özellikle *pica-flor*'ların, şu parlak renkli sinekkuşlarının yüzlercesi buradaydılar. Hep birlikte havalandıklarında, sanki ani bir rüzgâr, ağacı tüm çiçeklerinden yoksun bırakmış gibi oluyordu.

Glenarvan'ın küçük kafilesine sunulan ba-

rınak böyle bir yerdi işte. Genç Grant ve çevik Wilson, ağaca çıkar çıkmaz, hemen en üst dallara kadar tırmandılar. Başları yeşilliğin tepesini delip çıkıyordu. Bu zirve noktadan bakıldığında, oldukça geniş bir alan görülmekteydi. Su baskınının yarattığı okyanus dört bir yandan onları çevrelemişti ve bakışları ne kadar uzağa uzanırsa uzansın sınır fark edilemiyordu. Sıvı düzlükten tek bir ağaç bile yükselmiyordu; taşkın sularının ortasında tek başına duran *ombu* dalgaların etkisiyle sarsılmaktaydı. Uzakta, şiddetli akıntının güneyden kuzeye doğru, sürüklediği, kökünden sökülmüş ağaç gövdeleri, kırılmış dallar, yıkılmış *rancho*'lardan kopmuş damlar, *estancia*'ların çatısından suların uçurduğu hangar putrelleri, boğulmuş hayvan leşleri, kanlı deriler geçip gidiyordu. Sallanan bir ağacın üzerine tünemiş, kükreyen bir jaguar ailesi, dayanıksız sallarına pençelerini geçirmiş, tutunmaya çalışıyorlardı. Daha ilerde neredeyse şimdiden görünmez olmuş kara bir nokta Wilson'un dikkatini çekti. Bu Thalcave ve sadık atı Tauka'ydı, uzaklarda kaybolmak üzereydiler.

Robert, cesur Patagon'a doğru elini uzatarak, "Thalcave, dost Thalcave!" diye haykırdı.

"Kurtulmayı başaracaktır, Bay Robert," cevabını verdi Wilson, "biz efendimizin yanına gidelim."

Bir saniye sonra, Robert Grant ile tayfa, üç kat oluşturan dallardan aşağı inmişlerdi bile. Artık gövdenin üstündeydiler. Orada Glenarvan, Paganel, binbaşı, Austin ve Mulrady'yi otururken buldular. Her biri kendi alışkanlığına uygun olarak, ata biner gibi ya da ilişmiş bir vaziyette tünemişti ağaca. Wilson, *ombu*'nun tepesine yaptığı ziyareti anlattı. Onun Thalcave hakkındaki görüşüne hepsi katılıyordu. Tek kuşkuları, Thalcave'nin mi Tauka'yı, yoksa Tauka'nın mı Thalcave'yi kurtaracağı konusundaydı. *Ombu*'daki konukların durumunun çok daha tehlikeli olduğu ortadaydı. Ağacın akıntıya kapılıp sürüklenmeyeceği açıktı, ama giderek yükselen su seviyesi en üst dallara erişebilirdi, çünkü toprağın çöküntüsü ovanın bu bölümünü derin bir havuz haline getirmişti. Glenarvan'ın aldığı ilk önlem, kertiklerden yararlanarak, değişik su seviyelerini gözlemlemeye yarayacak işaret noktaları saptamak oldu. O sırada durmuş olan taşkın, en yüksek düzeyine ulaşmış gözüküyordu. Bu, rahatlatıcı bir durumdu.

"Peki şimdi ne yapacağız?" dedi Glenarvan.

"Yuvamızı yapacağız, elbette!" cevabını verdi Paganel, neşeyle.

"Yuva yapmak mı!" diye haykırdı Robert.

"Kuşkusuz, delikanlı, madem ki balıklar gibi yaşayamıyoruz, kuşlar gibi yaşayacağız."

"Güzel!" dedi Glenarvan, "peki kim bizim gagamıza yiyecek verecek?"

"Ben," cevabını verdi binbaşı.

Tüm bakışlar Mac Nabbs'a yöneldi; binbaşı, esnek iki daldan oluşan doğal koltuğuna rahatça kurulmuş, bir eliyle de, ıslak ama dolgun *alforja*'ları uzatmaktaydı.

"Ah! Mac Nabbs," diye haykırdı Glenarvan, "sizi iyi tanırım! Her şeyi düşünürsünüz, hatta her şeyi unutmanın mümkün olduğu durumlarda bile."

"Boğulmamaya karar verilmişse," diye cevap verdi binbaşı, "açlıktan ölmek maksadıyla değil, herhalde!"

"Ben de düşünebilirdim," dedi safça Paganel, "ama öyle dalgınım ki!"

"Peki ne var *alforja*'larda?" diye sordu Tom Austin.

"İki gün boyunca yedi kişinin yiyebileceği besin," karşılığını verdi Mac Nabbs.

"İyi," dedi Glenarvan, "yirmi dört saat içinde taşkının oldukça yatışmış olacağını umuyorum."

"Ya da sağlam toprağa yeniden ayak basmanın bir yolunu bulmayı," karşılığını verdi Paganel.

"Öyleyse ilk görevimiz yemek yemek," dedi Glenarvan.

"Önce kuruyalım da," dedi binbaşı.

"Ya ateş?" dedi Wilson.

"Elbette, yakmamız gerek," cevabını verdi Paganel.

"Nerede?"

"Gövdenin tepesinde tabii ki!"

"Neyle yakacağız?"

"Ağaçtan keseceğimiz kuru dallarla."

"Nasıl yakacağız peki?" dedi Glenarvan. Bizim kav, ıslak süngere benziyor!"

"Önemli değil!" cevabını verdi Paganel, "biraz kuru yosun, biraz güneş ışını ve benim dürbünümün merceği yeter. Benim nasıl ateş yakacağımı o zaman göreceksiniz. Ormanda dal aramaya kim gidecek?"

"Ben!" diye haykırdı Robert.

Ve, dostu Wilson'la birlikte, ağacın derinliklerinde küçük bir kedi gibi kayboldu. On-

lar yokken, Paganel, yeterli miktarda kuru yosun buldu. Güneş ışını sağlamaksa kolay bir işti, çünkü güneş o sırada son derece parlaktı. Sonra da, merceğinin yardımıyla, yanıcı maddeleri kolaylıkla tutuşturdu. Tüm bunlar *ombu*'nun iri dallarının üç parçaya bölündüğü noktadaki nemli bir yaprak tabakasının üstüne yerleştirildi. Burası, hiçbir yangın tehlikesi olmayan doğal bir ocaktı. Bir süre sonra, Wilson ve Robert bir kucak kuru dalla geri geldiler ve bunları da yosunun üzerine attılar. Paganel, ateşi harlamak için ocağın üstüne çıktı, uzun iki bacağını Araplar gibi iki yana açtı; sonra da, hızlı bir hareketle oturup kalkarak *poncho*'sunun yardımıyla güçlü bir hava akımı yarattı. Dallar tutuşmuştu. Bir süre sonra, gürüldeyen güzel bir alev, yükselmeye başladı doğal mangaldan. Herkes keyfince kurudu. Ağaca asılmış *poncho*'lar rüzgârın esintisiyle salınıyordu. Sonra, yemek yendi, ertesi günü düşünmek gerektiğinden herkes az yemeğe çalışıyordu. Geniş havuz Glenarvan'ın umduğundan daha yavaş boşalabilirdi, kısacası, erzak oldukça kısıtlıydı. *Ombu*'da hiç meyve yetişmiyordu; neyse ki, tüylü konukları bir yana, dallar üzerindeki çok sayıda yuva sayesin-

de, önemli miktarda taze yumurta bulabilirlerdi. Bu kaynaklar asla küçümsenecek gibi değildi.

Artık, konaklama süresinin uzayacağını düşünerek, ağaca rahatça yerleşmeleri gerekiyordu.

"Mutfak ve yemek odası giriş katında olduğuna göre," dedi Paganel, "birinci katta yatacağız; ev geniş; kirası ucuz; rahatsız olmamak gerek. Ben yukarda doğal beşikler görüyorum, bunların içinde, sıkıca bağlanırsak, dünyanın en iyi yataklarında yatmış gibi oluruz. Hiçbir şeyden korkmamıza gerek yok; zaten nöbet tutacağız. Yerli filolarını da vahşi hayvanları da püskürtecek sayıdayız."

"Bir tek silahımız eksik," dedi Tom Austin.

"Benim tabancalarım yanımda," dedi Glenarvan.

"Benimkiler de," cevabını verdi Robert.

"Bay Paganel barut üretmenin yolunu bulamazsa, neye yarar ki?" dedi Tom Austin.

"Gerek yok," cevabını verdi Mac Nabbs, gayet iyi durumdaki bir barutluğu göstererek.

"Nereden çıktı bu, binbaşı?" diye sordu Paganel.

"Thalcave'nin. Bize yararlı olabileceğini

düşündü ve Tauka'nın yardımına koşmadan önce onu bana verdi."

"Cömert ve cesur yerli!" diye haykırdı Glenarvan.

"Evet," dedi Tom Austin, "eğer tüm Patagonlar böyleyse, Patagonya'yı ne kadar övsem yeridir."

"Atı unutmayalım!" dedi Paganel. "O da Patagon'un bir parçası ve de yanılmıyorsam onları yeniden göreceğiz, biri ötekini taşırken."

"Atlantik'ten ne kadar uzaktayız?" diye sordu binbaşı.

"Olsa olsa kırk mil kadar," cevabını verdi Paganel. "Ve şimdi, dostlarım, herkes kendi davranışlarında özgür olduğuna göre, izin verirseniz sizden ayrılacağım; ben yukarda kendime bir gözlemevi seçeceğim ve dürbünümün yardımıyla bu dünyada olup bitenden sizi haberdar edeceğim."

Bilginin gitmesine izin verildi. O da, pek becerikli bir biçimde, daldan dala tırmanarak kalın yaprak perdesi arkasında kayboldu. Arkadaşları bu sırada yatma işini düzenlemek ve yataklarını hazırlamakla uğraştılar. Bu iş zor olmadığı gibi uzunda sürmedi. Ne serilecek

yatak, ne de düzenlenecek mobilya vardı. Bir süre sonra yeniden, herkes mangalın etrafında kendi yerini almıştı. Sonra da sohbete daldılar, ama sabırla katlanmaları gereken şimdiki durum hakkında değildi konuşmaları. Şu bitmez tükenmez Kaptan Grant konusundaydı. Eğer sular çekilirse, üç güne kalmaz yolcular *Duncan*'ın güvertesinde olurdu yeniden. Ama Harry Grant ve iki tayfası, bu zavallı kazazedeler, onlarla birlikte olmayacaktı. Bu başarısızlıktan, Amerika'yı boydan boya bu nafile geçişten sonra, onları bulma umutları kesin olarak tükenmiş gözüküyordu. Yeni araştırmalara nereden başlamalıydılar? Geleceğe dair hiçbir ümit olmadığını öğrendiklerinde Lady Helena ve Mary Grant ne büyük acı çekeceklerdi!

"Zavallı ablam!" dedi Robert, "bizim için her şey bitti!"

Glenarvan, ilk kez, cevap vermek için, teselli edici tek bir sözcük bulamıyordu. Genç çocuğa nasıl umut verebilirdi? Belgedeki bilgileri şaşmaz bir kesinlikle izlememiş miydi?

"Yine de," dedi, "bu 37° enlemi boş bir rakam değil! Kazanın olduğu yere ya da Harry Grant'in esir düştüğü yere denk düştüğünü

uydurmuş, yorumlamış ya da tahmin etmiş de değiliz! Kendi gözlerimizle okuduk!"

"Tüm bunlar doğru, Saygıdeğer Efendimiz," cevabını verdi Tom Austin, "yine de araştırmalarımızda başarılı olmadık."

"Bu hem sinir bozucu, hem de ümit kırıcı," diye haykırdı Glenarvan.

"Sinir bozucu, diyebilirsiniz," dedi Mac Nabbs sakin bir ses tonuyla, "ama ümit kırıcı değil. Elimizde kesin bir rakam olduğuna göre, bu rakamın içerdiği tüm bilgileri sonuna kadar kullanmamız gerekir."

"Ne demek istiyorsunuz," diye sordu Glenarvan, "sizce, daha yapacak ne kaldı?"

"Çok basit ve çok mantıklı bir şey, sevgili Edward. *Duncan*'a bindiğimizde rotamızı doğuya çevirelim ve bu 37. paraleli gerekirse hareket noktamıza kadar takip edelim."

"Bunu düşünmediğimi mi sanıyorsunuz, Mac Nabbs," cevabını verdi Glenarvan. "Düşündüm! Hem de yüz kere! Ama başarı şansımız nedir? Amerika kıtasından ayrılmak Harry Grant'in bizzat belirttiği yerden uzaklaşmak olmaz mı, belgede adı açıkça belirtilmiş olan şu Patagonya'dan uzaklaşmış olmaz mıyız?"

"Araştırmalarınıza yeniden pampalardan mı başlamak istiyorsunuz?" karşılığını verdi binbaşı, "*Britannia*'nın geçirdiği kazanın ne Pasifik kıyılarında ne de Atlantik kıyılarında gerçekleşmediğine emin olsanız bile mi?"

Glenarvan cevap vermedi.

"Peki, Harry Grant'i, onun belirttiği paralelde ilerleyerek bulma şansı ne kadar zayıf olsa da, yine de bunu denemek zorunda değil miyiz?"

"Buna karşı çıkmıyorum...," cevabını verdi Glenarvan.

"Ya siz, dostlarım," diye ekledi binbaşı, gemicilere hitap ederek, "benim görüşümü paylaşmıyor musunuz?"

"Tamamen," cevabını verdi Tom Austin. Mulrady ve Wilson da bir baş işaretiyle onayladılar.

"Dinleyin beni, dostlarım," karşılığını verdi Glenarvan, bir süre düşündükten sonra, "sen de iyi dinle Robert, çünkü bu ciddi bir tartışma. Ben, Kaptan Grant'i tekrar bulabilmek için elimden gelen her şeyi yaparım, ben bu görevi üstlendim ve tüm yaşamımı buna adayabilirim, eğer gerekirse. Tüm İskoçya, bu topraklar için kendini feda etmiş bu gönül

adamını kurtarmak için bana katılır. Bu şans ne kadar zayıf olsa da, bu 37. paralel etrafında Dünya turu yapmamız gerektiği kanısındayım ve bunu yapacağım. Ama çözülmesi gereken sorun bu değil. Çok daha önemli bir şey var, o da şu: Amerika kıtası üzerindeki araştırmalarımızı şu andan itibaren kesin olarak terk etmemiz mi gerekiyor?"

Kesin biçimde ortaya konan soru, karşılıksız kaldı. Kimse bir şey söylemeye cesaret edemiyordu.

"Ne dersiniz?" dedi Glenarvan, özellikle binbaşıya hitap ederek.

"Sevgili Edward," karşılığını verdi Mac Nabbs, "size hemen şimdi cevap vermek büyük bir sorumluluk almak olur. Düşünmek gerek. Her şeyden önce, 37 derece güney enleminin hangi ülkelerden geçtiğini bilmek isterim."

"Bu, Paganel'in işi," cevabını verdi Glenarvan.

"Ona soralım, o halde," karşılığını verdi binbaşı.

Ombu'nun sık yaprakları arasına saklanmış bilgini görmek mümkün değildi! Ona seslenmek gerekti.

"Paganel! Paganel!" diye haykırdı Glenarvan.

"Burdayım," cevabını verdi, gökten gelen bir ses.

"Neredesiniz?"

"Kulemde."

"Ne yapıyorsunuz orada?"

"Engin ufku inceliyorum."

"Bir süre için inebilir misiniz?"

"Bana ihtiyacınız mı var?"

"Evet."

"Hangi konuda?"

"37. paralelin hangi ülkelerden geçtiğini öğrenmek istiyoruz."

"Çok basit," cevabını verdi Paganel; "bunu söylemek için rahatsız olmama gerek bile yok."

"Söyleyin, o halde."

"Amerika'dan ayrıldığınızda, 37. güney paraleli Atlantik Okyanusu'ndan geçer.

"Güzel."

"Tristan d'Acunha Adaları'na rastlar."

"İyi."

"Ümit Burnu'nun iki derece altından geçer."

"Sonra?"

"Hint Denizi'ni aşar."

"Sonra?"

"Amsterdam Adaları grubundaki Saint-Pierre Adası'nı sıyırıp geçer."

"İlerleyin."

"Avustralya'nın Victoria bölgesini keser."

"Devam edin!"

"Avustralya'dan çıkarken..."

Bu son cümleyi tamamlayamadı. Coğrafyacı tereddüt mü ediyordu? Bilgin bundan sonrasını bilmiyor muydu yoksa? Hayır; ama *ombu*'nun tepesinden korkunç bir çığlık, şiddetli bir haykırış işitildi. Glenarvan ve dostları benizleri atmış bir halde birbirlerine baktılar. Yeni bir felaket mi geliyordu? Zavallı Paganel düşmüş müydü? Wilson ve Mulrady yardıma koşuyorlardı ki, uzun bir beden göründü. Paganel daldan dala yuvarlanmaktaydı. Elleriyle tutunamıyordu. Sağ mıydı? Ölmüş müydü? Belli değildi. Tam gürüldeyen suların içine yuvarlanacaktı ki binbaşı, güçlü koluyla onu tutarak durdurdu.

"Çok minnettarım, Mac Nabbs!" diye haykırdı Paganel.

"Ne? Neyiniz var?" dedi binbaşı, "Ne geldi başınıza? Bitmek bilmeyen dalgınlıklarınızdan

biri mi?"

"Evet" Evet!" cevabını verdi Paganel, heyecandan boğulmuş bir sesle. "Evet! bir dalgınlık... ama bu kez şaşılacak bir şey!"

"Nedir?"

"Yanıldık! Hâlâ da yanılmaya devam ediyoruz! Hep yanılıyoruz!"

"Açıklayın!"

"Glenarvan, binbaşı, Robert, dostlarım," diye haykırdı Paganel, "hepiniz beni dinleyin, biz Kaptan Grant'i olmadığı yerde arıyoruz!"

"Ne diyorsunuz siz?" diye haykırdı Glenarvan.

"Yalnızca olmadığı yerde değil," diye ekledi Paganel, "dahası, asla bulunmamış olduğu bir yerde!"

24

KUŞLAR GİBİ YAŞAMAYA DEVAM EDİLEN YER

Bu beklenmedik sözler büyük bir şaşkınlıkla karşılandı. Coğrafyacı ne demek istiyordu? Aklını mı kaçırmıştı? Ama öyle inançlı konuşuyordu ki, herkes Glenarvan'a baktı. Paganel'in bu iddiası, onun ortaya attığı soruya doğrudan bir cevaptı. Ama Glenarvan, bilgini destekler nitelikte olmayan bir işaret yapmakla yetindi.

Bilgin ise, heyecanına hâkim olarak, sözlerine devam etti.

"Evet!" dedi kararlı bir sesle, "evet! araştırmalarımızda yanıldık ve belgede olmayan şeyi okuduk!"

"Açıklayın, Paganel," dedi binbaşı, daha da sakin bir sesle.

"Çok basit, binbaşı. Sizin gibi ben de yanılmıştım, sizin gibi ben de yanlış bir yorum

içindeydim; bu ağacın tepesinde, sizin sorularınıza cevap verirken ve 'Avustralya' sözcüğü üzerinde dururken, bir anda beynimde bir şimşek çaktı ve her şey aydınlandı."

"Ne!" diye haykırdı Glenarvan, "Sizce Harry Grant...?"

"Şunu ileri sürüyorum ki," dedi Paganel, belgede bulunan *austral* sözcüğü, sandığımız gibi, tamamlanmış bir sözcük değil, yalnızca *Australie*[1] sözcüğünün kökü."

"İşte bu ilginç!" karşılığını verdi binbaşı.

"İlginç mi!" dedi Glenarvan, omuzlarını silkerek, "sadece imkânsız".

"İmkânsız!" dedi Paganel, "bu sözcüğü biz Fransa'da kabul etmeyiz."

"Nasıl olur da," diye ekledi Glenarvan, asla ikna olmamış bir ses tonuyla, "belge elimizdeyken, *Britannia*'nın geçirdiği kazanın Avustralya kıyılarında olduğunu ileri sürebilirsiniz?"

"Bundan eminim!" cevabını verdi Paganel.

"Bence, Paganel," dedi Glenarvan, "bir Coğrafya Cemiyeti Sekreteri'nden gelen bu iddia beni pek şaşırtıyor."

"Hangi nedenle?" diye sordu Paganel, hassas yerinden vurulmuştu.

1 *Australie*: Avustralya. (yhn.)

"Çünkü, eğer *Avustralya* sözcüğünü kabul ediyorsanız, aynı zamanda orada *Amerika Yerlileri*'nin varlığını da kabul ediyorsunuz demektir ki, bu ise bugüne kadar asla görülmedi."

Paganel bu argüman karşısında kesinlikle şaşırmadı. Kuşkusuz bunu bekliyordu ve gülmeye başladı.

"Sevgili Glenarvan," dedi, "galip geldiğinizi sanmayın hemen; biz Fransızların deyişiyle, 'dayaktan pestilinizi çıkarırım' sizin, hem de bir İngilizin asla yemediği bir dayakla! Bu, Crécy ve Azincourt'un rövanşı olur!"

"İstediğim de bu. Dövün beni, Paganel."

"Dinleyin o halde. Belgede Patagonya sözcüğü olmadığı gibi yerli de yok! Eksik olan *indi*... sözcüğü *Indiens* değil, *indigènes* demek, yani yerli halk! Peki, 'Avustralya'da 'yerli halk' olduğunu kabul ediyorsunuz, değil mi?"

O sırada Glenarvan'ın Paganel'i sabit bakışlarla süzdüğünü itiraf etmek gerekir.

"Bravo! Paganel," dedi binbaşı.

"Benim yorumumu kabul ediyor musunuz, sevgili lordum?"

"Evet!" cevabını verdi Glenarvan, "eğer, bu *gonie* sözcük parçasının Patagonların ülkesine

uymadığını bana kanıtlarsanız..."

"Kuşkusuz," diye haykırdı Paganel, "*Patagonya* değil bu! Bu sözcük hariç, dilediğiniz gibi okuyun!"

"Ne peki?"

"*Cosmogonie!*[1] *Théogonie!*[2] *Agonie!*[3]..."

"*Agonie!*" diye haykırdı binbaşı.

"Benim için fark etmez," cevabını verdi Paganel. "Sözcüğün bir önemi yok. Ne anlama geldiğini öğrenmeye bile çalışmayacağım. Esas nokta, *austral*'in *Australie* anlamına geldiğidir ve bunca aşikâr bir açıklamayı daha baştan fark etmemiş olmak için, yanlış bir yola körlemesine dalmış olmak gerekirdi. Eğer belgeyi ben bulmuş olsaydım, eğer benim muhakemem sizin yorumunuzun etkisiyle yönlenmemiş olsaydı, kesinlikle böyle anlardım!"

Paganel'in bu sözleri bu kez, "yaşa!" nidalarıyla, kutlamalarla, iltifatlarla karşılandı. Austin, tayfalar, binbaşı, özellikle ümidin yeniden doğmasına pek sevinen Robert, saygın bilgini kutladılar. Gözleri yavaş yavaş açılan Glenarvan, durumu kabul etmeye hazır oldu-

1 *Cosmogonie:* Kozmogoni. Evrenin yaratılışını inceleyen bilim. (yhn.)
2 *Théogonie:* Tanrıdoğum. Çoktanrılı dinlerde, tanrıların doğuş ya da soyağaçlarını açıklayan öykü ya da dizge. (yhn.)
3 *Agonie:* Can çekişme, ölmek üzere olma. (yhn.)

günu söyledi.

"Son bir şey daha, sevgili Paganel, o zaman sizin basiretiniz karşısında eğilmekten başka bir şey gelmez elimden."

"Konuşun, Glenarvan."

"Yeniden yorumlanan bu sözcükleri kendi aralarında nasıl bir araya getiriyorsunuz ve belgeyi ne tarzda okuyorsunuz?"

"Bundan kolayı yok. İşte belge," dedi Paganel, birkaç günden beri özenle incelediği değerli kâğıdı uzatarak.

Coğrafyacı, fikirlerini bir araya getirerek, cevap vermek için düşünürken, derin bir sessizlik oluştu. Kesik satırları belgenin üzerinde parmağıyla takip ediyordu. Sonunda, kendinden emin bir ses tonuyla, bazı sözcüklerin altını çizerek şöyle okudu: "'*7 haziran 1862, Glasgow limanına bağlı, üç yelkenli Britannia .....den sonra*', bu araya, dilerseniz, '*iki gün, üç gün*' ya da '*uzun bir can çekişme*' koyabiliriz, fark etmez, tamamen önemsiz, '*Avustralya sahillerinde battı. Karaya yönelen iki tayfa ve kaptan Grant, kıtaya çıkmayı deneyecekl'r*' ya da '*çıktılar, orada acımasız yerlilerin esiri olacaklar*' ya da '*oldular*'. '*Bu belgeyi,*' vs. '*fırlattılar.*' Yeterince açık mı?"

"Açık," cevabını verdi Glenarvan. "Tabii eğer *continent* sözcüğü bir ada olan Avustralya'ya uygulanabilirse!"

"Emin olabilirsiniz, sevgili Glenarvan, en iyi coğrafyacılar bu adayı 'Avustralya kıtası' olarak adlandırmakta hemfikirler."

"O halde, tek bir şey söyleyebilirim, dostlarım," diye haykırdı Glenarvan. "Avustralya'ya! Tanrı yardımcımız olsun"

"Avustralya'ya gidiyoruz!" diye tekrarladı arkadaşları hep bir ağızdan.

"Biliyor musunuz, Paganel," diye ekledi Glenarvan, "sizin *Duncan*'daki varlığınız Tanrı'nın bir lütfu..."

"Tamam," cevabını verdi Paganel. "Beni Tanrı'nın gönderdiğini varsayalım ve artık bundan söz etmeyelim!"

Gelecekte pek önemli sonuçlara yol açacak bu söyleşi böylece noktalandı. Yolcuların ruhsal durumu tamamen değişmişti. Sonsuza kadar içinde kaybolduklarını düşündükleri bu labirentin çıkış yolunu yeniden bulmuşlardı. Yıkılmış projelerinin harabeleri üzerinde yeni bir ümit yükseliyordu. Bu Amerika kıtasını kaygısızca artlarında bırakabilirlerdi ve tüm düşünceleri şimdiden Avustralya toprağına

doğru yönelmeye başlamıştı. *Duncan*'ın güvertesine çıktıklarında, gemide ümitsizlik hâkim olmayacaktı, Lady Helena ve Mary Grant, Kaptan Grant'in çaresiz kaybına ağlamayacaklardı! Böylece, içinde bulundukları durumun tehlikesini unutup sevince gömüldüler, artık tek bir kaygıları vardı, o da gecikmeden yola çıkabilmekti.

Saat gecenin dördüydü. Altıda yemek yemeğe karar verdiler. Paganel, bu sevinçli günü muhteşem bir şölenle kutlamak istedi. Oysa, mönü pek kısıtlı olduğundan, Robert'e, "yakındaki orman"da avlanmaya gitmeyi önerdi. Robert bu güzel fikir karşısında sevinçle ellerini çırptı. Thalacave'nin barutluğunu aldılar, silahlar temizlendi, kurşunlar dolduruldu ve yola çıktılar.

"Uzaklaşmayın!" dedi ciddiyetle, binbaşı iki avcıya.

Onların gidişinden sonra, Glenarvan ve Mac Nabbs, ağaca kertiklenmiş işaretleri incelerken, Wilson ve Mulrady de mangaldaki kömürleri yeniden tutuşturdular.

Devasa gölün yüzeyine inen Glenarvan suların çekildiğine dair hiçbir belirti görmedi. Bununla birlikte, sular en yüksek düzeyine

erişmiş gözüküyordu; ama güneyden kuzeye doğru akışlarındaki şiddet, Arjantin nehirleri arasındaki dengenin henüz kurulmadığını kanıtlamaktaydı. Su seviyesinin inmesinden önce, tıpkı dalgaların kesildiği ve suların çekilmeye başladığı andaki deniz gibi, bu sıvı kütlenin durgun kalması gerekiyordu. Dolayısıyla, sel hızıyla kuzeye doğru aktığı sürece suların alçalmasını beklemek boşunaydı.

Glenarvan ve binbaşı gözlemde bulunurken, ağacın içinden silah sesleri yükseldi, peşinden de neredeyse aynı derecede gürültülü, sevinç çığlıkları geldi. Robert'in soprano sesi, Paganel'in bas sesine incelikli geçişler katıyordu. Paganel Robert'ten daha çocuktu. Belli ki av iyi gidiyordu, mükemmel bir yemek yenecek gibiydi. Binbaşı ve Glenarvan mangalın yanına geldiklerinde, öncelikle parlak fikrinden dolayı Wilson'u tebrik ettiler. Bu cesur denizci, bir iğne ve bir parça iplik yardımıyla, mucizevi bir balık avına girişmişti. Lapinalar gibi tatlı, "mojarra" adı verilen düzinelerce küçük balık, *poncho*'sunun bir kıvrımında kımıl kımıl oynuyor ve nefis bir yemeği vaat ediyordu.

O sırada, avcılar *ombu*'nun tepesinden in-

diler. Paganel, kara kırlangıç yumurtalarını ve daha sonra tarlakuşu olarak takdim edeceği bir sürü serçeyi dikkatle taşıyordu. Robert de birçok *hilguero* çiftini maharetle yakalamıştı, bunlar yeşil ve sarı küçük kuşlardı, yemesi pek hoştu ve Montevideo pazarında pek rağbet görüyordu. Yumurta hazırlamanın elli bir çeşidini gayet iyi bilen Paganel, bu kez, sıcak küller üzerinde onları katılaştırmakla yetindi. Yine de, hem çeşidi bol hem de pek hoş bir yemek olmuş; kurutulmuş et, katı yumurtalar, ızgara yapılmış *mojarra*'lar, kızartılmış serçe ve *hilguero*'lar sayesinde, anısı silinmeyecek bir ziyafete dönüşmüştü.

Konuşmalar pek neşeli geçti. Paganel'in avcılık ve aşçılık niteliğini övdü herkes. Bilgin, bu tebrikleri, gerçek yeteneklere özgü bir tevazuyla kabul etti. Sonra, yaprakları arasında barındığı ve sonsuz derinlikleri olduğunu düşündüğü bu olağanüstü *ombu* hakkında ilginç gözlemlerde bulundu.

"Robert ve ben," diye ekledi hoş bir ifadeyle, "avlanırken kendimizi tam bir ormanın ortasında bulduk. Bir an için, kaybolacakmışız gibi geldi. Yolumu bulamayacaktım sanki! Güneş ufukta batıyordu! Kendi ayak izlerimi

boş yere arıyordum. Açlık kendini şiddetle hissettiriyordu! Karanlık koruluklarda vahşi hayvan çığlıkları yankılanıyordu... Yani, hayır! vahşi hayvan yok ve olmadığı içinde üzgünüm!"

"Nasıl!" dedi Glenarvan, "vahşi hayvan yok diye üzgün müsünüz?"

"Evet! Elbette!"

"Yine de, vahşiliklerinden korkmak gerekmez mi?"

"Vahşilik diye bir şey yoktur... bilimsel olarak konuşursak," cevabını verdi bilgin.

"Ah! Bu kez, Paganel," dedi binbaşı, "vahşi hayvanların yararına beni asla ikna edemezsiniz! Neye yararlar?"

"Binbaşı!" diye haykırdı Paganel, "sınıflandırma yapmaya yararlar, sınıflar, familyalar, türler, alt-türler, cinsler..."

"Sahiden de yararlıymışlar!" dedi Mac Nabbs. "Benim için hiç fark etmez! Tufan sırasında Nuh'un yanında olsaydım eğer, bu temkinsiz peygamberin gemiye aslan, kaplan, panter, ayı çiftlerini, hem zararlı hem de yararsız hayvanları koymasını kesinlikle engellerdim."

"Bunu yapar mıydınız?" diye sordu Paga-

nel.

"Yapardım."

"O halde, hayvanbilim açısından hatalı davranmış olurdunuz!"

"İnsani açıdan değil ama," karşılığını verdi binbaşı.

"İsyan ettirici bir şey bu!" dedi Paganel, "bense, tersine, özellikle megatherium'ları,[1] pterodactylus'lar[2] ve artık ne yazık ki aramızda olmayan tüm tufan öncesi canlıları korurdum."

"Bence Nuh yanlış davrandı," diye sözüne devam etti Paganel, "ve dünya durdukça bilginlerin lanetini üstüne çekecektir!"

Paganel ve binbaşının dinleyicileri, iki dostun koca Nuh'un arkasından konuştuklarını görünce gülmekten kendilerini alıkoyamıyorlardı. Binbaşı, yaşamında hiç kimseyle tartışmamış olan binbaşı, tüm ilkelerinin tersine, her Allah'ın günü Paganel'le kapışıyordu. Bilginin onu özellikle kışkırttığını düşünmek yerinde olur tabii.

Glenarvan da her zamanki alışkanlığıyla tartışmaya katıldı ve şöyle dedi:

1 Megatherium: Güney Amerika'nın Üçüncü ve Dördüncü Zaman topraklarında fosillerine rastlanan iri memeli cinsi. (yhn.)
2 Pterodactylus: Avrupa'da, Üst Jura Dönemi topraklarında fosillerine rastlanan kısa kuyruklu, uçan sürüngen cinsi. (yhn.)

"Vahşi hayvanlardan yoksun olmak, insani açıdan da, bilimsel açıdan da üzücü olsun ya da olmasın. Ne var ki, bugün onların yokluğunu kabul etmek zorundayız. Paganel havadaki bu ormanda onlara rastlamayı ummamalıydı."

"Niçin olmasın?" cevabını verdi bilgin.

"Bir ağacın üzerinde vahşi hayvanlar, öyle mi?" dedi Tom Austin.

"Kuşkusuz! Amerika kaplanı, jaguar, avcılar tarafından iyice sıkıştırıldıklarında ağaçlara sığınırlar! Bu hayvanlardan biri, su baskınından şaşkınlığı düşerek, *ombu*'nun dalları arasına sığınmaya çalışmış olabilir."

"Yine de rastlamadınız sanırım, öyle değil mi?" dedi binbaşı.

"Hayır," cevabını verdi Paganel, "tüm ağacı arşınlamamıza rağmen. Sinir bozucu bir durum bu. Harika bir av olurdu. Jaguar vahşi bir etoburdur! Bir pençe darbesiyle, bir atın boynunu burabilir! İnsan etini tattığında, şehvetle tekrar ister. En çok sevdiği yerli etidir, sonra zenci eti gelir, daha sonra melez, en sonunda da beyaz eti."

"Dördüncü sırada gelmemizden pek memnun oldum!" cevabını verdi Mac Nabbs.

"Güzel! Bu yalnızca sizin etinizin yavan olduğu anlamına gelir!" karşılığını verdi Paganel, küçümseyici bir ifadeyle.

"Yavan olmak pek memnun etti beni!" karşılığını verdi binbaşı.

"İyi de, aşağılayıcı bir durum!" diye sözüne devam etti, laf anlamaz Paganel. "Beyaz adam kendisinin birinci sınıf insan olduğunu ilan ediyor! Belli ki, jaguar beyler bu fikirde değil!"

"Ne olursa olsun, cesur dostum Paganel," dedi Glenarvan. "Aramızda ne yerli, ne zenci, ne melez olduğuna göre, sizin pek sevgili jaguarlarınızın yokluğundan çok memnunum. Durumumuz hiç de öyle hoş değil..."

"Nasıl! hoş değil mi!" diye haykırdı Paganel, söyleşiye yeni bir yön verebilecek olan bu sözcüğün üzerine atlayarak, "Talihinizden şikâyet mi ediyorsunuz, Glenarvan?"

"Kuşkusuz," cevabını verdi Glenarvan. "Bu rahatsız ve sert dallarda sizin keyfiniz pek mi yerinde?"

"Hiç bundan daha iyi olmamıştım, kendi çalışma odamda bile. Kuşlar gibi yaşıyoruz, şarkı söylüyoruz, daldan dala konuyoruz! İnsanların ağaçlarda yaşamak için yaratılmış olduğunu düşünmeye başlıyorum."

"Bir kanatları eksik!" dedi binbaşı.

"Günün birinde o da olur!"

"Bu arada," diye cevap verdi Glenarvan, "izin verirseniz, sevgili dostum, ben havadaki bu eve bir parkın kumunu, bir evin parkesini ya da bir geminin güvertesini tercih ederim!"

"Glenarvan," cevabını verdi Paganel, "olayları olduğu gibi kabullenmek gerekir! İyiyse, ne âlâ. Kötüyse, fazla üstünde durmaya gelmez! Görüyorum ki, konforlu Malcolm-Castle'ı özlüyorsunuz!"

"Hayır, ama..."

"Eminim ki, Robert son derece mutludur," dedi aceleyle Paganel, kendi teorilerine en azından bir yandaş sağlamak istiyordu.

"Evet, Bay Paganel!" diye haykırdı Robert, neşeli bir sesle.

"Bu onun yaşıyla ilgili," cevabını verdi Glenarvan.

"Ve benimkiyle!" karşılığını verdi bilgin. "İnsanın rahatı ne kadar azsa, o kadar az ihtiyacı vardır. Ne kadar az şeye ihtiyacı varsa, o kadar çok mutludur."

"Haydi bakalım," dedi binbaşı, "Paganel bu kez de zenginliklere ve kâşanelere çıkışacak galiba."

"Hayır, Mac Nabbs," cevabını verdi bilgin, "ama isterseniz, bu konuda size, aklıma gelen küçük bir Arap hikâyesi anlatayım."

"Evet! evet! Bay Paganel," dedi Robert.

"Peki hikâyeniz ne kanıtlayacak?" diye sordu binbaşı.

"Tüm hikâyelerin kanıtladığı şeyi, cesur arkadaşım."

"O halde pek de önemli bir şey değil," cevabını verdi Mac Nabbs. "Neyse, haydi, Şehrazad, pek güzel anlattığınız şu hikâyelerden birini anlatın bize."

"Bir zamanlar," dedi Paganel, "Büyük Harun Reşid'in, pek de mutlu olmayan bir oğlu varmış. Yaşlı bir dervişe danışmaya gitmiş. Yaşlı bilge, mutluluğu bu dünyada bulmanın zor bir şey olduğunu söylemiş. 'Yine de,' diye eklemiş, 'size mutluluk sağlamanın şaşmaz bir yolunu biliyorum. – 'Nedir bu yol?' diye sormuş genç prens. – 'Mutlu bir insanın gömleğini giymek,' cevabını vermiş derviş. Bunun üzerine, prens yaşlı adamı kucaklamış ve tılsımını aramak üzere yola koyulmuş. Yeryüzünün tüm başşehirlerini ziyaret etmiş! Kralların gömleklerini, imparatorların gömleklerini, prenslerin gömleklerini, derebeylerinin göm-

leklerini denemiş. Nafile! Daha mutlu olamamış! Bunun üzerine, sanatçıların gömleklerini, savaşçıların gömleklerini, tacirlerin gömleklerini denemiş. Yine nafile! Nihayet, güzel bir günde, bunca gömleği deneyip de aradığını bulamamaktan hayal kırıklığına uğramış bir halde, babasının sarayına geri dönüyormuş ki, tarlada, neşe içinde ve şarkılar söyleyerek sabanını süren bir adam görmüş. 'İşte, mutlu bir insan,' demiş kendi kendine, 'eğer o da mutlu değilse yeryüzünde mutluluk yok demektir.' Ona doğru yönelmiş. 'Dostum,' demiş, 'mutlu musun?' – 'Evet,' demiş adam. – 'Hiçbir arzun yok mu?' – 'Yok.' – 'Kaderini bir kralınki ile değiştirmek istemez misin?' – 'Asla!' – 'O halde, gömleğini bana sat!' – 'Gömleğim mi, gömleğim yok ki benim!'"

25

ATEŞ İLE SU ARASINDA

Jacques Paganel'in hikâyesi herkesin pek hoşuna gitmişti. Heyecanla alkışladılar, ama herkes eski fikrini aynen korumaktaydı ve bilgin tüm tartışmaların şu olağan sonucunu elde etti yalnızca: kimseyi ikna edememek. Bununla birlikte, hemfikir olunan bir nokta vardı; o da, kötü talihe karşı da iyimserliği korumak ve sarayın ya da kulübenin olmadığı yerde ağaçla yetinmek gerektiğiydi.

Bu konuşmalar sürerken gece olmuştu bile. Bu heyecanlı günü yalnızca iyi bir uyku sonlandırabilirdi. *Ombu*'nun konukları kendilerini su baskınının yol açtığı olaylar karşısında yorgun hissettikleri gibi, özellikle o günün aşırı sıcağından da bunalmışlardı. Kanatlı arkadaşları çoktan dinlenmeye çekilmişlerdi bile. *Hilguero*'lar, bu pampa bülbülleri, kulağa hoş gelen kıvrak şarkılarını kesmişler ve ağaç-

taki tüm kuşlar, karanlığa gömülen yaprakların arasında görünmez olmuşlardı. En iyisi onları taklit etmekti.

Bununla birlikte, Paganel'in deyişiyle "yuvaya konmadan" önce, Glenarvan, Robert ve Paganel, sıvı düzlüğü son bir kez incelemek için gözlemevine tırmandılar. Saat dokuza geliyordu. Güneş, batıdaki ufkun parlak sisleri içinde batmıştı. Gökkürenin tüm bu yarısı, erişilebilecek en üst noktaya kadar, sıcak bir buhar içinde boğulmaktaydı. Güney yarımkürenin pek parlak yıldız kümeleri, hafif bir tülle örtülmüş gibiydi ve belli belirsiz biçimde görülüyordu. Yine de, bu yıldızlar tanınacak kadar seçilebiliyordu ve Paganel, dostu Robert'e, yıldızların harikulade görüldüğü, kutbun etrafındaki bu bölge hakkında açıklamalarda bulundu. Dostu Glenarvan da bundan payını almıştı. Diğer yıldızların yanı sıra, birinci ve ikinci derece büyüklükteki dört yıldızlık grup olan Güney Haçı'nı Robert'e gösterdi, bunlar aşağı yukarı kutup seviyesinde baklava biçiminde sıralanmışlardı. Yeryüzü'ne en yakın yıldızının sekiz trilyon fersah mesafede yer aldığı Centaurus'u;[1] en genişinin, Ay'ın görünür yüzeyinin iki yüz katı bir alana

1 *Centaurus*: Erboğa Takımyıldızı. (yhn.)

eşit olduğu, iki büyük hebülözden oluşan Macellan bulut yığınlarını; nihayet son olarak, yıldızların tamamen yok olduğu hissini uyandıran şu "kara delik"i gösterdi.

İki yarımkürenin de görülmesini sağlayan Orion'un henüz çıkmamış olmasına Paganel pek üzüldü. Ama, iki öğrencisine, Patagonya kozmografisinin ilginç bir özelliğini öğretti. Bu yerli şiirselliğine göre, Orion, göksel kırlarda at koşturan bir avcının eliyle fırlattığı dev gibi bir *lazo*'yu ve üç *bola*'yı temsil eder. Tüm bu yıldız kümeleri, suların aynasına yansıdıklarında, kişinin etrafında sanki ikili bir gökyüzü yaratarak, onda hayranlık uyandırmaktaydı.

Bilgin Paganel bunları anlatırken, doğu tarafındaki ufuk fırtınalı bir görünüm almaya başlamıştı. Açıkça görülen yoğun ve koyu bir bulut yığını, yıldızları örterek yavaş yavaş gökyüzünü kaplamaktaydı. Uğursuz görünümlü bu bulut, bir süre sonra, sanki ağzına kadar dolmuş hissi veren gökkubbenin yarısını istila etti. Henüz harekete geçmemiş gözüküyordu, çünkü bir rüzgâr esintisi yoktu. Atmosfer tabakaları tam bir sükûnet halindeydiler hâlâ. Ağaçta tek bir yaprak bile kımıldamı-

yor, suların yüzeyini kırıştıran tek bir dalga bile görülmüyordu. Dev gibi bir hava tahliye makinesi havayı seyreltmişçesine, hava bile yoktu sanki. Atmosfer yüksek gerilimli bir elektrikle yüklenmekte ve tüm canlı varlıklar damarlarında bu elektriğin aktığını hissetmekteydi.

Glenarvan, Paganel ve Robert bu elektrik dalgalarından hissedilir biçimde etkilendiler.

"Fırtına çıkacak," dedi Paganel.

"Yıldırımdan korkmaz mısın?" diye sordu Glenarvan genç çocuğa.

"Hayır, lordum," cevabını verdi Robert.

"O halde, gayet iyi, çünkü fırtına uzakta değil."

"Güçlü bir fırtına olacak," dedi Paganel, "Göğün durumundan anlayabildiğim kadarıyla."

"Beni endişelendiren fırtına değil," diye devam etti sözüne Glenarvan, "fırtınaya eşlik edecek sağanak yağmurdan çekiniyorum. İliklerimize kadar ıslanacağız. Siz ne derseniz deyin, Paganel, bir kuş yuvası insana yetmez, birazdan göreceğiniz zararla bunu öğreneceksiniz."

"Oh! Felsefeyle birlikte!" cevabını verdi

bilgin.

"Felsefe, ıslanmayı engellemez!"

"Hayır, ama ısıtır."

"Neyse," dedi Glenarvan, "dostlarımızın yanına gidelim ve felsefelerine ve *poncho*'larına sıkı sıkıya sarılmalarını sağlayalım, özellikle de sabır biriktirsinler, buna ihtiyacımız olacak!"

Glenarvan, tehditkâr göğe son kez göz attı. Bulut kitlesi göğü tamamen kaplamıştı. Gün batısına doğru belli belirsiz bir şerit, alacakaranlığın ölgün ışıklarıyla aydınlanmıştı sadece. Kararmış sular, ağır buharlarla karışmaya hazır, alçalmış büyük bir buluta benziyordu. Gölgeler bile gözükmez olmuştu. Işık ya da gürültü duyumlarını ne göz ne kulak algılayabiliyordu. Sessizlik, karanlık kadar derinleşmekteydi.

"İnelim," dedi Glenarvan, "şimşek çakmakta gecikmeyecek!"

İki dostu ile birlikte, kaygan dallardan aşağıya kaydılar ve hiç beklenmedik bir tür yarı-aydınlık içine girince pek şaşırdılar. Suların yüzeyinde vızıldayarak kesişen bir sürü ışıklı nokta sayesinde olmuştu bu yarı-aydınlık.

"Yakamoz mu bunlar?" dedi Glenarvan.

"Hayır," cevabını verdi Paganel, "ışıltılı böcekler, gerçek ateşböcekleri, canlı mücevherler, hem de pahalı değil. Buenos Aires'li hanımlar bunlardan harika süs eşyaları yaparlar."

"Ne!" diye haykırdı Robert "kıvılcım gibi uçan şeyler böcek mi yoksa?"

"Evet, delikanlı."

Robert, bu parlak böceklerden birini yakaladı. Paganel yanılmamıştı. Bu bir tür kocaman yaban arısıydı, bir parmak uzunluğundaydı, yerliler ona "tuco-tuco" adını vermişlerdi. Bu tuhaf kınkanatlı, göğsünün önünde bulunan iki lekeden ışık saçıyordu. Oldukça canlı ışığı karanlıkta okumaya imkân sağlardı. Paganel, böceği saatine yaklaştırarak, akşamın onu olduğunu görebildi.

Glenarvan, binbaşının ve üç gemicinin yanına yaklaşarak, gece için öğütlerde bulundu. Şiddetli bir fırtına bekleniyordu. İlk gök gürültülerinin ardından kuşkusuz rüzgâr patlayacaktı ve o zaman *ombu* şiddetle sallanacaktı. Herkes, kendine ait dal yatağına sıkıca yapışmalıydı. Gökyüzünün sularından korunamasalar bile, en azından, yeryüzü sularından korunmak ve ağaca çarparak kırılan bu hızlı

akıntıya yuvarlanmamak gerekiyordu.

Gecenin iyi geçeceğini kimse pek ummasa da, herkes birbirine iyi geceler diledi. Sonra, her biri havadaki yatağına girerek, *poncho*'suna sarındı ve uykunun gelmesini bekledi.

Büyük doğa olaylarının yaklaşması, her duyarlı varlığın yüreğinde belirsiz bir kaygı hali yaratır. En güçlü olanlar bile bu kaygıyı atamazlar içlerinden. Huzursuzluk ve sıkıntı içindeki *ombu* sakinleri gözlerini bir an bile kapayamadılar ve ilk gök gürültüsü herkesi uyanıkken yakaladı. Uzak bir gürültü biçiminde, saat on birden biraz önce duyulmuştu. Glenarvan, suya paralel dalın ucuna gitti ve başını yaprakların arasından uzattı.

Göl sularının açık seçik yansıttığı parlak ve canlı şimşekler, akşamın koyu karanlığını şimdiden yırtmaktaydı. Bulutlar birçok yerden parçalanıyordu, ama yumuşak ve pamuksu bir kumaşa benziyorlardı. Kulakları sağır eden gürültüler yoktu. Glenarvan, eşit bir karanlık içinde birbirine karışmış gökyüzünü ve ufku gözlemledikten sonra, ağaç gövdesinin tepesine çıktı yeniden.

"Ne dersiniz, Glenarvan?" diye sordu Paganel.

"Sıkı başladı, dostlarım ve eğer devam ederse, fırtına korkunç olacak derim."

"Gayet iyi," dedi heyecan içindeki Paganel, "madem kaçamayacağım, güzel bir seyir hoşuma gidecek."

"Yine sizin parlak teorilerinizden biri daha," dedi binbaşı.

"Ve en iyi teorilerimden biri, Mac Nabbs. Ben de Glenarvan'la hemfikirim, fırtına olağanüstü olacak. Biraz önce, uyumaya çalışırken, birçok olay geldi aklıma, umutlandım, çünkü biz burada elektrik yüklü büyük fırtınalar bölgesindeyiz. Bir yerlerde okudum, gerçekten de, 1793 yılında, tam olarak Buenos Aires bölgesinde, tek bir fırtına sırasında otuz yedi defa yıldırım düşmüş. Meslektaşım, Bay Martin de Moussy, bir gök gürültüsünün hiç kesintisiz elli beş dakika sürdüğünü hesapladı."

"Elinde saatle mi?" dedi binbaşı.

"Evet, elinde saatle. Tek bir şey beni kaygılandırabilir," diye ekledi Paganel, "tabii eğer kaygı tehlikeyi savuşturabilirse, o da, bu düzlüğün tek yüksek noktasının tam da bizim üzerinde bulunduğumuz bu *ombu* olmasıdır. Bir paratoner burada işe pek yarardı, çünkü pampada bulunan tüm ağaçlar arasında, özel-

likle bu ağacı çok sever yıldırım. Sonra, hepiniz biliyorsunuz, dostlarım, bilginler fırtına sırasında asla ağaç altlarına sığınmamayı öğütlerler."

"İyi," dedi binbaşı, "işte, tam zamanında verilmiş bir öğüt."

"İtiraf etmek gerekir ki, Paganel," karşılığını verdi Glenarvan, "bu iç açıcı şeyleri bizlere anlatma konusundaki zamanlamanız çok iyi!"

"Pöh!" karşılığını verdi Paganel, "öğrenmenin zamanı yoktur. Ah! İşte, başlıyor!"

Daha yaman gök gürültüleri bu uygunsuz konuşmayı kesti; gürlemelerin şiddeti giderek artıyordu; yakınlaşıyorlar ve pek yerinden bir müzik terimiyle ifade edersek, pesten tize geçiyorlardı. Bir süre sonra, iyice keskinleştiler ve atmosferin telleri hızlı salınımlarla titredi. Her taraf alevler içindeydi. Bu tutuşma içinde, gökyüzünün derinliklerine kadar yankılanarak uzayıp giden bu gök gürültülerinin hangi elektrik kıvılcımına ait olduğunu kimse bilemezdi.

Ardı arkası kesilmeyen şimşekler değişik şekiller arz etmekteydi. Toprağa dikine inen bazıları, aynı yere beş ya da altı kez düşüyordu. Bir bilginin merakını son derece cezbe-

denleri de vardı. Arago'nun ilginç istatistiklerinde, çatal ağızlı şimşek örneği iki tane kaydedilmişken, burada yüzlercesi meydana gelmekteydi. Bazıları, binlerce farklı kola ayrılarak, mercan biçimli zikzaklar çiziyor ve karanlık kubbenin üzerinde, ağaç görünüşlü, şaşırtıcı ışık oyunları meydana getiriyordu.

Bir süre sonra, tüm gökyüzünde, doğudan kuzeye kadar, yoğun bir parlaklıkta, fosforlu bir kuşak oluştu. Bu yangın yavaş yavaş tüm ufku kapladı, yanıcı bir madde yığını gibi bulutları tutuşturdu ve bir süre sonra, harelenen sularda yansıdı. Bu devasa ateş küresinin merkez noktasında *ombu* bulunmaktaydı.

Glenarvan ve arkadaşları, bu korkutucu görüntüye sessizce bakıyorlardı. Birbirlerini işitmelerine imkân yoktu. Beyaz ışık selleri onlara kadar uzanıyordu ve bu ani parıltılarda, kâh binbaşının sakin hali, kâh Paganel'in meraklı yüzü ya da Glenarvan'ın cesur yüz hatları, kâh Robert'in ürkmüş ifadesi ya da aniden hayaletimsi bir canlılık kazanan tayfaların tasasız halleri bir görünüp bir kayboluyordu.

Bununla birlikte, henüz yağmur yağmıyordu, rüzgâr da çıkmamıştı hâlâ. Ama bir süre

sonra, göğün perdesi aralandı ve dikey çizgiler göğün siyah zemini üzerinde bir dokumacının iplikleri gibi uzanmaya başladı. Bu iri su damlaları, gölün yüzeyine çarparak, şimşeklerin aleviyle aydınlanan binlerce kıvılcım halinde yeniden fışkırıyorlardı.

Bu yağmur fırtınanın sonuna mı işaret ediyordu? Glenarvan ve arkadaşları, kuvvetli bir duşla paçalarını kurtarabilecekler miydi bu işten? Hayır. Havadaki ateşlerin bu şiddetli mücadelesi içinde, yatay olarak uzanan bu ana dalın ucunda, aniden, kara bir dumanla çevrili, yumruk büyüklüğünde bir küre belirdi. Bu top, birkaç saniye boyunca kendi etrafında döndükten sonra, genel gümbürtünün arasında bile işitilen bir sesle, bomba gibi patladı. Hava bir kükürt buharıyla doldu. Bir an sessizlik oldu ve Tom Austin'in sesi işitildi, bağırıyordu:

"Ağaç yanıyor!"

Tom Austin yanılmıyordu. Bir an içinde, alevler, devasa bir fişekle ateşlenmiş gibi *ombu*'nun batı yanını sardılar. Ölü dallar, kurumuş ot yığınları ve nihayet ağacın süngerimsi kabuk altı katmanının tümü, alevlerin yalayıp yutucu faaliyetine pek uygun bir besin oldu-

lar.

O sırada, başlayan rüzgâr yangını körüklemekteydi. Kaçmak gerekiyordu. Glenarvan ve arkadaşları aceleyle *ombu*'nun alevlerin henüz gelmediği doğu tarafına sığındılar. Sessiz, ürkmüş ne yapacaklarını bilemez halde, ağırlıkları altında eğilen dallar üzerinde birbirlerini çekerek, kayarak, yer arayarak kaçıştılar. Dallar alevler içinde çıtırdıyor, tıpkı canlı canlı yanan yılanlar gibi eğilip bükülüyordu. Tutuşan dal parçaları taşkın sulara düşüyor ve kızılımsı parıltılar saçarak akıntıya kapılıyorlardı. Alevler, kâh iyice yükseliyor ve tutuşan atmosfere karışıyor; kâh, dizginlerinden boşanan kasırga içinde azalarak, bir Nessus gömleği gibi *ombu*'yu sarıp sarmalıyordu. Glenarvan, Robert, binbaşı, Paganel, tayfalar korku içindeydiler. Yoğun bir dumanla boğulur gibi oluyor; dayanılmaz bir sıcaklıkta kavruluyorlardı. Yangın, ağacın, onların bulunduğu taraftaki, alt yanını sarmıştı. Hiçbir şey bu yangını engelleyemez ve söndüremezdi. Hindulaın kutsal inançları doğrultusunda, yanarak işkence çeken şu kurbanların kaderine mahkûm olduklarını görüyorlardı. Durum artık katlanılır gibi değildi. İki ölümden birini, da-

ha az ızdırap verenini seçmek gerekiyordu.

"Suya!" diye haykırdı Glenarvan.

Alevlerin ulaşmış olduğu Wilson gölün içine atlamıştı ki, müthiş bir korkuyla yükselen sesi işitildi:

"İmdat! İmdat!"

Austin ona doğru koştu ve ağacın gövdesine yeniden çıkmasına yardım etti.

"Ne var?"

"Timsahlar! Timsahlar" cevabını verdi Wilson.

Ve ağacın dibinin, kelerler türünün en korkunç hayvanlarıyla çevrili olduğunu gördüler: Alevlerin oluşturduğu geniş ışık tabakaları içinde hayvanların derilerindeki pullar hareleniyordu. Dimdik duran yassı kuyrukları, mızrak demirine benzeyen kafaları, çıkık gözleri, kulaklarının arkasına kadar uzanan yarık çeneleri, tüm bu karakteristik işaretler Paganel'in anlamasına yetmişti. Amerika'ya özgü olan ve İspanyol ülkelerinde *"caïman"* denen bu yırtıcı timsahları tanımıştı. On kadarı bir araya toplanmıştı ve korkunç kuyruklarıyla suları dövüyorlar, alt çenelerindeki uzun dişlerle *ombu*'ya saldırıyorlardı.

Bu manzara karşısında, zavallılar mahvol-

duklarını hissettiler. Korkunç bir ölüm onları bekliyordu. Ya alevler tarafından yutularak yok olacaklardı ya da timsahların dişleri arasında paramparça edileceklerdi. Binbaşı bile, sakin bir sesle de olsa, "Dünyanın sonu olmalı bu," diyordu.

İnsanın mücadele edemeyecek kadar güçsüz olduğu durumlar vardır ve böylesi anlarda, kudurgan doğa güçleriyle ancak başka doğa güçleri başa çıkabilir. Glenarvan, kendisine karşı işbirliği yapan alevlere ve suya afallamış bir halde bakıyor, Tanrı'dan nasıl bir yardım isteyebileceğini bilemiyordu.

O sırada fırtına yavaşlama evresine girmişti, ama atmosferde önemli miktarda buhar oluşturduğundan, elektriksel güçlerin bunlarla son derece şiddetli biçimde ilişkiye gireceği belliydi. Güneyde, yavaş yavaş büyük bir hortum oluşuyordu. Burgaçlanan sular fırtına bulutlarına bağlanıyordu. Ucu altta, tabanı yukarda bir sis konisiydi bu. Bu atmosfer olayı, kısa bir süre sonra, baş döndürücü bir hızla kendi etrafında dönerek ilerledi. Gölden yükselen sıvı bir sütunu kendi merkezine doğru çekiyor ve onun dairesel hareketinin yol açtığı enerjik bir çekim, çevredeki tüm hava

akımlarını yutuyordu.

Bir süre sonra, devasa hortum *ombu*'nun üzerine atıldı ve onu kıvrımlarından kavradı. Ağaç, köklerine kadar sarsıldı. Glenarvan, timsahların güçlü çeneleriyle saldırdıklarını ve ağacı kökünden söküp çıkardıklarını sandı. Arkadaşlarıyla birlikte, birbirlerine tutunmuşlardı. Güçlü ağacın direncinin kırıldığını ve devrildiğini hissettiler; alevler içindeki dalları fırtınalı sulara, korkunç bir ıslıkla daldı. Bir saniyede oldu bitti her şey. Hortum geçip gitmişti, felakete yol açan şiddetini başka yere taşıyordu. Geçtiği yerlerde neredeyse gölü boşaltır gibi gölün sularını emmekteydi.

O sırada, suların üzerine yatmış olan *ombu,* rüzgârın ve akıntının ortak etkisiyle yön değiştirdi. Timsahlar kaçmıştı, biri hariç, o da ters dönmüş köklerin üzerine tırmanmıştı ve ağzını açmış bir halde ilerlemekteydi. Ateşin kısmen zarar verdiği bir dalı kavrayan Mulrady hayvana öyle sert bir darbe indirdi ki, böğrünü parçaladı. Devrilen timsah selin anaforu içinde yok oldu, korkunç kuyruğuyla hâlâ suları şiddetle dövmekteydi.

Bu açgözlü kelerlerden kurtulan Glenarvan ve arkadaşları, yangının yaladığı dallara çıktı-

lar. O sırada, kasırganın gücüyle, akkor halindeki örtüler gibi, alevleri büyüyen *ombu*, gecenin karanlığı içinde ateşler içindeki bir burlota[1] halini almıştı.

1 Burlota: Düşman gemilerini yakmak amacıyla kullanılan yangın gemisi. (yhn.)

26

ATLANTİK

İki saat boyunca, *ombu*, karaya ulaşamadan engin gölde yüzdü. Ağacı kemiren alevler yavaş yavaş sönmekteydi. Bu korkunç yolculuğun esas tehlikesi ortadan kalkmıştı. Binbaşı, kurtulurlarsa şaşırmamak gerektiğini söylemekle yetindi.

Başlangıçtaki yönünü koruyan akıntı, güneybatıdan kuzeydoğuya doğru gidiyordu. Orda burda çakan tek tük artçı şimşekle zar zor aydınlanan karanlık, yeniden derinleşmişti. Paganel ufukta işaret noktalarını boş yere arıyordu. Fırtına sona ermekteydi. İri yağmur damlaları, rüzgâr estikçe dağılan hafif serpintilere bırakmıştı yerini ve şişkinliğini yitirmiş olan bulutlar, gökyüzünün yükseklerinde yığınlar halinde kesişmekteydiler.

Ombu, azgın sel üzerinde süratle ilerliyor, şaşırtıcı bir hızla kayıyordu, sanki kabuğunun

altına güçlü bir çekici makine yerleştirilmişti. Günlerce böyle ilerlemeyeceğini gösterir tek bir işaret yoktu ortada. Yine de sabahın üçüne doğru, binbaşı ağacın köklerinin zaman zaman toprağa sürtündüğünü fark etti. Tom Austin, kopmuş uzun bir dal yardımıyla, titizlikle sondaj yaptı ve toprağın yükselen bir eğim halinde olduğunu saptadı. Gerçekten de, yirmi dakika sonra, bir çarpma gerçekleşti ve *ombu* aniden durdu.

"Kara! Kara!" diye haykırdı Paganel, çınlayan bir sesle.

Yüksek ısıda kavrulmuş dalların ucu arazideki bir tümseğe çarpmıştı. Gemicilerin, böyle bir tümseğe değmekten bu kadar mutlu oldukları görülmüş şey değildi. Kör kayalar liman yerini tutuyordu burada. Sağlam bir düzlüğe ayak basan Robert ve Wilson sevinç çığlıkları atıyorlardı ki, pek tanıdık bir ıslık işitildi. Dörtnala koşan bir atın ayak sesleri ovada çınladı ve yerlinin uzun boyu gölgeler içinde belirdi.

"Thalcave!" diye haykırdı Robert.

"Thalcave!" dedi arkadaşları hep bir ağızdan.

"*Amigos!*" dedi Patagon. Yolcuları, akıntı-

nın getireceği yerde beklemişti, kendisi de oraya sürüklenmişti çünkü.

Robert Grant'i kollarının arasında havaya kaldırdı. Paganel'in de onun arkasına asılmış olduğundan kuşkusu yoktu. Robert'i bağrına bastı. Kısa bir süre sonra, Glenarvan, binbaşı ve gemiciler, sadık rehberlerini yeniden görmekten mutlu bir halde, içten bir samimiyetle onun ellerini sıkmaktaydılar. Sonra, Patagon onları terk edilmiş bir *estancia*'nın hangarına götürdü. Orada, ısınacakları güçlü bir ateş yakılmıştı ve lezzetli av etleri kızarmaktaydı. Tek bir kırıntısını bile bırakmadan yediler. İyice dinlendikten sonra düşünmeye koyulduklarında, bunca çeşitli tehlikeyle, su, ateş ve Arjantin nehirlerinin korkunç timsahlarıyla dolu bu maceradan kurtulmuş olduklarına hiçbiri inanamadı.

Thalcave, kendi hikâyesini Paganel'e birkaç sözcükle anlattı. Kurtulmasını gözüpek atına borçlu olduğunu söyledi. Paganel de ona belgenin yeni yorumunu ve doğan umutları anlatmaya çalıştı. Yerli, bilginin ustalıklı varsayımlarını anlayabildi mi? Bundan emin olamayız, ama dostlarının mutlu ve güvenli olduğunu gördü, bu kadarı da ona yetiyordu zaten.

Bu gözüpek yolcuların, *ombu* üzerinde dinlenmeyle geçen günün ardından, bir an önce yola koyulacakları kolaylıkla tahmin edilebilir. Sabahın saat sekizinde, yola çıkmaya hazırdılar. *Estancia*'ların ve *saladero*'ların fazlaca güneyinde bulunduklarından ulaşım aracı bulamazlardı. Dolayısıyla, yaya gitmekten başka çare yoktu. Toplam olarak kırk mil kadar[1] bir yol vardı ve Tauka, zaman zaman yorulan bir yayayı, hatta ihtiyaç olursa ikisini birden taşımayı reddetmezdi. Otuz altı saat içinde Atlantik sahillerine varabilirlerdi.

Vakit geldiğinde, rehber ve arkadaşları hâlâ suların altında olan engin çukuru artlarında bıraktılar ve daha yüksek düzlüklere doğru yöneldiler. Arjantin toprağı tekdüze görünümüne yeniden kavuşuyordu; Avrupalıların elleriyle diktikleri ve otlakların üzerinde yer alan bazı korulara rastlanıyordu orda burda. Bunlar, Tandil ve Tapalquem sıradağları yakınlarındaki kadar enderdiler yine de. Yerel ağaçlar ise ancak bu uzun çayırların sınırı boyunca ve Corrientes Burnu yakınlarında yetişiyordu.

O gün de böyle geçti. Ertesi gün, okyanusa varmalarına on beş mil kala okyanusun et-

1 On beş fersah kadar. (J.V.)

kisini hissetmeye başladılar. Günün ve gecenin ikinci yarılarında düzenli olarak esen tuhaf bir rüzgâr olan *virazon* yüksek otları dalgalandırıyordu. Oraya buraya serpiştirilmiş ağaçlar, ağaç biçimli küçük küstümotugiller, akasya çalılıkları yükseliyordu incelmiş topraktan. Tuzlu birkaç lagün kırık cam parçaları gibi yansımalar yapıyor ve etrafını dolaşmak gerektiği için yürümeyi zorlaştırıyordu. Okyanus kıyısındaki Salado Gölü'ne o gün varabilmek için yürüyüşü hızlandırdılar. Yolcular oldukça yorulmuştu ki, akşamın saat sekizinde, okyanusun köpüklü sınırlarını belirten, yirmi *tuaz* yükseklikteki kum tepelerini fark ettiler. Bir süre sonra, yükselen denizin uzayıp giden mırıltıları geldi kulaklarına.

"Okyanus!" diye haykırdı Paganel.

"Evet, okyanus!" cevabını verdi Thalcave.

Güçleri neredeyse tükenmek üzere olan yolcular, dikkat çekici bir hızla kum tepelerine tırmanıyorlardı.

Karanlık iyice bastırmıştı. Gözler, bu karanlık boşlukta boş yere dolaştı. *Duncan*'ı arıyorlardı ama göremediler.

"Orada muhakkak," diye haykırdı Glenarvan, "bizi bekliyor ve kıyı boyunca bir o yana

bir bu yana gidiyor olmalı!"

"Yarın görürüz," cevabını verdi Mac Nabbs.

Tom Austin görünmez yata doğru rastgele seslendi, ama bir cevap alamadı. Rüzgâr oldukça güçlü, deniz epey kötüydü. Bulutlar batıdan geliyor ve tepesi köpüklü dalgalar kum tepelerinin üzerine kadar çıkarak, ince kumlar gibi uçuşuyordu. Eğer *Duncan* kararlaştırılan buluşmaya gelmiş olsaydı bile, metaforaya çıkmış olan tayfa ne onların sesini işitebilir ne de kendi sesini duyurabilirdi. Sahilde sığınacak hiçbir yer yoktu. Ne bir koy, ne bir çekmece, ne bir liman. Küçücük bir bük bile yoktu. Sahil, denize doğru uzanıp orada kaybolan uzun kum banklarından oluşuyordu. Buralara yaklaşmak su hizasındaki kayalara yaklaşmaktan daha tehlikeliydi. Gerçekten de, kum bankları dalgaları azdırır; deniz burada özellikle kötüdür. Fırtınalı havalarda, bu kum örtülerine oturan gemiler parçalanmaya mahkûmdurlar.

Duncan'ın, bu kıyının kötü olduğunu ve sığınacak limanı olmadığını görerek, uzakta durmayı tercih etmiş olması doğaldı. John Mangles, her zamanki temkinliliğiyle, müm-

kün olduğunca uzaklaşmış olmalıydı. Tom Austin'in görüşü buydu. *Duncan*'ın en az beş mil uzakta durduğu kanısındaydı.

Bunun üzerine binbaşı, sabırsız dostunu sakinleştirmeye çalıştı. Bu koyu karanlığı dağıtmanın hiç yolu yoktu. Bu durumda, kapkara ufka bakarak yorulmak neye yarardı?

Bunu dedikten sonra, kum yığınlarından uzakta bir tür kamp yeri hazırladı. Son kalan erzaklarla yolculuğun son yemeği yapıldı. Sonra, her biri, binbaşıyı örnek alarak, yeterince rahat bir delik bulup el yordamıyla kendine bir yatak kazdı. Çenelerine kadar gelen kumla örtünerek derin bir uykuya daldılar. Yalnızca Glenarvan uyanıktı. Rüzgâr sert bir meltem halinde esmeye devam ediyordu. Geçmiş fırtınanın izleri okyanusta hâlâ hissedilmekteydi. Kabarık dalgalar kum yığınlarının dibinde gök gürültüsü şiddetinde bir sesle kırılmaktaydı. Glenarvan, *Duncan*'ın bu kadar yakında olduğu fikrine alıştıramıyordu kendini. Kararlaştırılmış buluşmaya gelmemiş olabileceği ise kabul edilebilir bir şey değildi. Glenarvan Talcahuano Koyu'ndan 14 Ekim'de ayrılmış ve 12 Kasım'da Atlantik kıyılarına varmıştı. Şili'yi, Ant Sıradağları'nı, pampaları,

Arjantin düzlüğünü aşmakla geçen bu otuz günlük zamanda, *Duncan* Horn Burnu'nu dönecek ve arka taraftaki kıyıya varacak zamanı bulmuş olmalıydı. Böyle hızlı bir tekne için gecikme söz konusu olamazdı. Fırtına kuşkusuz şiddetliydi, üstelik, bu şiddet Atlantik'in engin savaş alanında kendini iyice göstermekteydi ama yat gayet iyi bir tekneydi ve kaptanı da iyi bir denizciydi. Dolayısıyla, madem ki orada olması gerekiyordu, oradaydı.

Bu düşünceler Glenarvan'ı sakinleştirmeye yetmiyordu. Yürek ile akıl kapıştığında, güçlü çıkan akıl olmaz. Malcolm-Castle'ın "laird"i, bu karanlığın içinde, tüm sevdiklerini yakınında hissediyordu, sevgili Helena'sı, Mary Grant, *Duncan*'ının mürettebatı... Dalgaların parıltılı pullarla örttüğü ıssız sahilde geziniyordu. Bakıyor, dinliyordu. Hatta, kimi anlarda, denizde belli belirsiz bir ışık gördüğünü bile sanıyordu.

"Yanılmıyorum," diyordu kendi kendine, "bir gemi ışığı gördüm, *Duncan*'ın ışığı. Ah! Niçin bu karanlıkları delemiyor bakışlarım!"

O sırada aklına bir fikir geldi. Paganel kendisinin gündüzkörü olduğunu söylüyordu, Paganel gece görüyordu. Paganel'i uyandırma-

ya gitti.

Bilgin, deliğinde köstebek uykusundaydı ki, güçlü bir kol onu kum yatağından çekip çıkardı.

"Kim var orada?" diye haykırdı.

"Benim, Paganel."

"Siz kimsiniz?"

"Glenarvan. Gelin, sizin gözlerinize ihtiyacım var."

"Benim gözlerime mi?" dedi Paganel, gözlerini ovuşturа ovuşturа.

"Evet, sizin gözlerinize, bu karanlıkta bizim *Duncan*'ı görmek için. Haydi, gelin."

"Gündüzkörlüğünün canı cehenneme!" dedi kendi kendine Paganel, yine de Glenarvan'a yararı dokunacağı için sevinçliydi.

Ve ayağa kalkarak, uyuşmuş uzuvlarını sallayarak, uykudan yeni uyanan insanlar gibi "gerinerek", arkadaşının peşinden sahilde ilerledi.

Glenarvan, denizin karanlık ufkunu incelemesini rica etti ondan. Birkaç dakika boyunca, Paganel ciddi biçimde seyre daldı.

"Evet, hiçbir şey fark etmiyor musunuz?" diye sordu Glenarvan.

"Hiç! Bir kedi bile iki adım ötesini göre-

mez."

"Kırmızı ya da yeşil bir ışık arayın, yani bir iskele ya da sancak ışığı."

"Ne yeşil ışık görüyorum ne de kırmızı ışık! Her taraf simsiyah!" cevabını verdi Paganel, gözleri istençdışı kapanıyordu.

Yarım saat boyunca, sabırsız dostunu izledi. Kurulmuş makine gibiydi. Başı kendiliğinden göğsüne düşüyor, sonra aniden kaldırıyordu. Cevap vermiyor, konuşmuyordu artık. Tökezleyen adımlarıyla sarhoş biri gibi yalpalamaktaydı. Glenarvan Paganel'e baktı. Paganel, ayakta uyuyordu.

Bunun üzerine Glenarvan onu kolundan tuttu ve uyandırmadan, deliğine götürdü, rahat edeceği biçimde oraya gömdü.

Şafak söktüğünde, "*Duncan! Duncan!*" çığlığıyla herkes ayağa fırladı.

Sahile koşan arkadaşları, "Yaşasın! Yaşasın!" diye Glenarvan'a cevap verdiler.

Gerçekten de, beş mil açıkta, yat, alt yelkenlerini iyice sarmış, hafif bir yol alarak ilerlemekteydi. Dumanı, sabahın sisleri arasında belli belirsiz yok oluyordu. Deniz dalgalıydı ve bu tonajdaki bir geminin tehlikesizce kum banklarına kadar sokulması mümkün değildi.

Paganel'in dürbününü elinden bırakmayan Glenarvan, *Duncan*'ın hareketlerini takip etmekteydi. John Mangles yolcularını fark etmemiş olmalıydı, çünkü kıyıya doğru gelmiyordu ve rüzgarı iskeleden alarak, alt tarafı camadana[1] vurulmuş gabya yelkeniyle ilerlemeye devam ediyordu.

Tam o sırada, Thalcave, karabinasını iyice doldurarak, yat istikametinde ateşledi.

Etrafı dinlediler. Büyük bir dikkatle yatı incelediler. Yerlinin karabinası, kum tepelerinde yankılar yaparak, üç kez patladı.

Nihayet, yatın yan tarafında beyaz bir duman belirdi.

"Bizi gördüler!" diye haykırdı Glenarvan. "*Duncan*'ın topu bu!"

Ve birkaç saniye sonra, boğuk bir patlama sesi sahile kadar ulaştı. Aynı anda, *Duncan,* gabyasını değiştirerek ve kazanlarının ateşini harlayarak, sahile yaklaşacak şekilde ilerlemeye başladı.

Bir süre sonra, gemiden bir sandalın ayrıldığını gördüler dürbünle.

"Lady Helena gelemez," dedi Tom Austin, "deniz çok dalgalı!"

1 Camadan: Rüzgârın etkisini azaltmak için yelken yüzeyini küçültme. (yhn.)

"John Mangles da gelemez," cevabını verdi Mac Nabbs, "gemiyi terk edemez çünkü."

"Ablam! Ablam!" diyordu Robert, kollarını, hızla ilerleyen yata doğru uzatarak.

"Bir an önce gemiye varmak için can atıyorum!" diye haykırdı Glenarvan.

"Sabır, Edward. İki saat içinde orada olacaksınız," cevabını verdi binbaşı.

İki saat! Gerçekten de, altı kürekçisi olan sandal, gidiş ve geliş yolculuğunu bundan daha kısa sürede tamamlayamazdı.

Bu sırada, Glenarvan Thalcave'nin yanına gitti. Kollarını kavuşturmuş olan Thalcave, yanında da Tauka olmak üzere, denizin dalgalalı yüzeyine sakince bakıyordu.

Glenarvan onun elini tuttu ve yatı göstererek, "Gel!" dedi.

Yerli, başını yavaşça salladı.

"Gel, dostum," diye sözüne devam etti Glenarvan.

"Hayır," cevabını verdi yavaşça Thalcave. "Tauka burada, pampalar da orada!" diye ekledi, engin düzlüğü tutkulu bir hareketle kucaklayarak.

Glenarvan, yerlinin, atalarının kemiklerinin çürüdüğü çayırı asla terk etmek istemedi-

ğini gayet iyi anladı Bu çöl çocuklarının ana vatanlarına dindarca bağlılığını biliyordu. Bunun üzerine Thalcave'nin elini sıktı ve ısrar etmedi. Hizmetlerinin karşılığını ödemek istediğinde gülümseyerek reddedip, "Dostluk için," dediğinde de ısrar etmedi.

Glenarvan ona verecek cevap bulamamıştı. Hiç olmazsa, cesur yerliye Avrupalı dostlarını hatırlatacak bir anı bırakmak istiyordu. Ama neyi vardı ki? Silahlarını, atlarını, her şeyini, su baskını felaketinde yitirmişti. Dostları da kendisinden daha zengin değildi.

Cesur rehberin fedakârlığı karşısında nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu, ama o sırada aklına bir fikir geldi. Cüzdanından değerli bir madalyon çıkardı, madalyonun üzerinde, Lawrence'ın bir başyapıtı olan güzel bir portre vardı ve onu yerliye armağan etti.

"Karım," dedi.

Thalcave portreyi duygulu bir gözle inceledi ve şu sade sözcükleri telaffuz etti:

"İyi ve güzel!"

Sonra Robert, Paganel, binbaşı, Tom Austin ve iki tayfa Patagon'a veda etmek üzere dokunaklı konuşmalar yaptılar. Bu gözüpek ve fedakâr dostu terk etmek, bu cesur insanları

samimi olarak duygulandırmıştı. Thalcave hepsini geniş göğsüne bastırdı. Paganel, ona bir Güney Amerika haritası ile iki okyanusun haritasını vermek istedi ve bunları zorla kabul ettirdi. Yerlinin hep ilgiyle baktığı haritalardı bunlar. Robert'e gelince, sevgisinden başka verecek şeyi yoktu. Kurtarıcısını kucakladı. Tauka da bu paylaşımdan payını aldı elbette.

O sırada, *Duncan*'ın sandalı yaklaşıyordu. Kum bankları arasında oyulmuş dar bir kanal içinde kayıyordu ve kısa bir süre sonra sahile çekilmişti bile.

"Karım?" diye sordu Glenarvan.

"Ablam?" diye haykırdı Robert.

"Lady Helena ve Miss Grant sizi güvertede bekliyorlar," cevabını verdi sandalın reisi. "Hemen yola koyulalım, Saygıdeğer Efendimiz, kaybedecek bir dakikamız bile yok, çünkü sular çekilmeye başlayacak neredeyse."

Yerliyle son kez kucaklaştılar. Thalcave, yeniden denize itilen sandala kadar dostlarına eşlik etti. Robert sandala binerken, yerli onu kollarının arasına aldı ve şefkatle baktı.

"Git artık," dedi, "sen bir erkeksin!"

"Hoşça kal, dostum! Elveda!" dedi bir kez daha Glenarvan.

"Birbirimizi bir daha göremeyecek miyiz?" diye haykırdı Paganel.

"*Quien sabe*?"[1] cevabını verdi Thalcave, kolunu gökyüzüne doğru kaldırarak.

Bunlar, yerlinin son sözleri oldu. Sözcükler rüzgârın uğultusu içinde kaybolup gitmişlerdi. Denize açıldılar. Alçalan suların sürüklediği sandal giderek uzaklaştı.

Thalcave'nin kımıltısız silueti dalgaların köpükleri arasından uzun süre görüldü. Sonra, uzun boyu giderek kısaldı ve bir an geldi, dostları, artık onu göremez oldular. Bir saat sonra, *Duncan*'ın güvertesine ilk çıkan Robert oldu ve Mary Grant'in boynuna atıldı, o sırada yatın mürettebatı sevinç çığlıkları atmaktaydı.

Dümdüz bir hat boyunca sürmüş olan bu Güney Amerika yolculuğu böylece sona ermişti. Ne dağlar, ne ırmaklar, yolcuları, şaşmaz yollarından döndürebilmişti. İnsanların kötü niyetine karşı savaşmamış olsalar da, doğanın, çoğu zaman onlara karşı harekete geçen güçleri, üstün cesaretlerini çetin sınavlara tabi tutmuştu.

BİRİNCİ BÖLÜMÜN SONU

1 Kim bilir? (J.V.)